

Marsilius Ficinus Florētinus De triplici vita / [Marsilio Ficino].

Contributors

Ficino, Marsilio, 1433-1499.
Wendel, Carl, 1874-1951.
Burndy Library.

Publication/Creation

[Basel] : [Johann Amerbach], [not after 1498]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/pz2edvxp>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

5
Bal
2
98

Cambridge

2a 21

one leaf (a vii) misplaced
by binder

Ficinus (Marsilius) Florentinus

De triplici vita, de

[Bâle]: Johann Amerbach

Not after 1498

Sig a. vii bind before Sig a. iii

Hain^z 7063

Proctor. 7650

Pellechet 4798

B.M. III, 759

49. B. 29

28046

This is the first unlabeled edition

Haas

Payne
12/7/11.

5
62
2
98

5
Ba
2
98

[Faint, illegible handwriting]

[Faint, illegible handwriting]

Marsilius Ficinus, Arzt
Florenz, geb. 1433. gest. 1499.

Mitglied der Plat. Academie zu

in 1440
Florenz unter Cosimodei Medici I (+1464)
gestiftet war.

formale in Transfusion.
Der prototypus ist an Lorenzo dei Medici, in Florenz
del Cosimo, Sohn des Pietro verfertigt, der am 1478 in
(nach formidung seines Vaters Giuliano) Florenz befohlen.

F

~~Marcellus Ficinus Florentinus~~
Marcellus Ficinus Florentinus De triplici vita.

1489. Coitoprinceps. vid. fin. apologia
u nel
ipi if

Schultz

1489

Prologus.

Marsilij Ficini Florētini in libꝛ de uita/ad magnani/
mum Laurētiiū Medicen patriā seruatorē: Prologus.
Acchum/poetae summū antistitē sacerdotū/bis
b natū canūt. Forte significātes/ uel futurū sacer/
dotē statim inītiatū/ oportere renasci: Vel per/
fecti tandē sacerdotis mentē deo penitus ebriā/ iam ui/
deri renatam: Aut forsan humiliore sensu/ uinū Bacchi
germē generari semel ī uite quasi Semele/ maturis sub
Phœbo racemis: regenerari rursū post ipsum uinde/
miā fulmen in suo uasē uinū: uelut in Iouis femore me/
rum. Sed de sacris in præsentiā mysterijs nō est loquen/
dum: ubi mox physica potius ope languētibus opitula/
turi sumus. Nec agendū stilo grauitatis seruo: sed libe/
ro poti⁹ & iocoso: postq̃ a Libero patre nescio quomō
statim exorsi sumus. Et recte inquā nescio quomō: Nā
forte prudentior aliq̃s a Phœbo medicorū primo/ poti⁹
us q̃ a Baccho medicinā auspīcatus esset. Quid uero?
Si quod nō uanū omen sit ī ore nunc forte quadā profe/
rente Bacchū. Hic enim almo quodā uino securitateq̃
lætissima/ salubrius forte medetur/ q̃ herbis illē suis car/
minibusq̃ Phœb⁹. Quocūq̃ uero sensu uel illa uel hæc
accæperis/ dux ille sacerdotum Bacchus/ geminas quasi
matres habuisse fertur. Melchisedech aut̃ sumn⁹ ille
sacerdos/ unā uix matrē/ unū uix patrē habuit. Ego sa/
cerdos minimus/ patres habui duos: Ficinū medicum/
Cosmū medicen: Ex illo natus sum: ex isto renatus. Ille
quidē me Galieno: tum medico/ tum Platonico cōmen/
dauit: Hic autē diuino consecrauit me Platoni. Et hic si/
militer atq̃ ille Marsilium medico destinauit. Galienus
quidē corporū: Plato uero medicus animorum. Iandiu
igitur sub Platone salutarē animorū exercui medicinā:
Quādo post librorū omniū eius interpretationē/ mox
decē atq̃ octo de animorū immortalitate libros/ & æter/
na foelicitate cōposui: ita pro uiribus patri meo medici
satisfaciēs. Medico uero patri/ satis deinceps faciendū
a ij

Prologus.

putans librū de litteratorū ualitudine curāda cōposui. Desiderabant præterea post hæc homines litterati non tantū bene quādoq; ualere: sed etiā bene ualētes diu uiuere. His ergo deinde librū de uita lōga dedi. Diffidebant autē medicinis atq; remedijs in re tanta terrenis: Adiunxi librū de uita tum ualida tum lōga cœlitus cōparanda: ut ex ipso mūdi corpore uiuo uita quædā uegetior in corpus nostrū quasi quoddā mundi membrū uelut ex uite ppagaretur. His uero tu medicinæ libris ignosce precor indulgētissime Laurenti: si dum medicus esse uolo: nescio quō etiā nolens sum & si nō bonus sæpe poeta. Nam & Phœbus idē est medicinæ rector poesisq; magister: uitāq; ille suā nobis non tam per herbas q̄ per citharā cantūq; largitur. Ipsa quinetiā Venus apud astrologos musicū æque parit & medicū. Sed hætenus dum litteratorū ciuiūq; similiū uitæ curiosius cōsulo librorū meorū salutē negligo: q̄ diu inter se patior esse seiunctos. Quāobrē in eos nūc primū pius in corpus unū copulo. Cuius artubus in unā formā iam cōpactis uita p̄tinus adsit. Non potest autē hoc opus physicum id quasi corpus meū uita accipere nisi meā. Eiusmodi uero uita ex mea dūtaxat pendet anima. Hæc autem iā diu penes te magnanime Laurēti mi patrone uiuit: in ea præsertim amplissimarū ædiū tuarū parte: ubi una cū Platōe nostrū illud de animorū immortalitate seruatur opus tuo iam pridē nomini dedicatū. At animus iste meus: & si in beata quadā quasi patria penes te uita agit uerūtamen quod & theologi uolunt inquietus est interea donec opus id physicū tanq; suū corpus accipiat. Accipe igitur optime Laurenti post illos de anima hos etiā de corpore libros: eodēq; afflatu quo & illis dudum fœliciter his aspira. Ita enim & corpus hoc sub tuo spiritu per suā uiuet animā: & anima uicissim nostra cū hoc iam suo corpore in tuis laribus cōquiescet.

Thesaurus medicus
17. 11. 17

De vita sana

nimis exuberat siue sola sit siue cōiuncta pituita spiritus
crassiores facit atq; frigidiores. Continuo animū afficit
tadio: Mentis aciem hebetat: neq; salit arcadico circū
præcordia sanguis. Oportet autem atrā bilem neq; tam
paucam esse ut sanguis: bilis: spiritus quasi freno care
ant: Vnde instabile ingenium labilemque memoriā esse
contingat: Neq; tam multam ut nimio pōdere prægra
uati dormire atq; egere calcaribus uideamur. Proin
de necessarium est omnino eam esse quoad eius natura
patitur subtilissimā. Si enim tenuata p natura sua max
ime fuerit poterit forsitan absq; noxa etiam esse multa:
Atq; etiam tanta ut æquare bilem saltem pōdere uide
atur. Abundet igitur atra bilis sed tenuissima: Non ca
reat humore subtilioris pituita circumfuso: ne areseat
prorsus durissimaq; euadat. Non tamen misceatur om
nino pituita / præsertim uel frigidiori uel multæ: ne
frigescat. Sed bili sanguiniqu; adeo misceatur: ut corpus
unum conficiatur ex tribus: dupla sanguinis ad reliqua
duo proportiōe compositū. Vbi octo sanguinis partes:
duæ bilis: duæ iterum atræ bilis portiones existant. Ac
cendatur aliquantū a duobus illis atræ bilis / accēsaq; ful
geat: non uratur: Ne quemadmodum solet materia dur
rior dum feruet nimium / uæhementius urat / & cōcitet.
Dum uero refrigescit / similiter frigescat ad summū. Bi
lis enim atræ / ferri instar quando multum ad frigus inter
ditur / friget ad summū: quando contra ad calidum ual
de declinat / calet ad summū. Neq; mirum uideri debet /
atram bilem accendi posse facile / atq; accensam uæhe
mentius urere. Siquidem uidemus calcem illi similem
aqua perfusam feruere statim / atq; exurere. Tātam ad
utrūq; extremū melancholia uim habet unitate quadā
stabilis fixa q; natura. Quæ quidem extremas cæteris
humoribus non contingit. Summe quidem calēs / sum
mam præstat audaciam / imo ferocitatem / Extreme ue
ro frigens / timorem ignauiamq; extremam. Medijs ue

17
atra bilis ad
utrumq; bms

Libri Primus

ro inter frigus calorēq; gradibus affecta uarie / affectus
pducit uarios / non aliter q̄ merum præcipue potens bi
bentibus ad ebrietatē uel etiam paulo liberius affectus
inferre uarios soleat. Igitur oportune temperata sit atra
bilis / oportet. Quæ cum ita moderata est / ut diximus / &
bili sanguinēq; p̄mixta / quia & natura sicca est / & condi
tione q̄tum ipsius natura patitur / tenuissima / facile ab il
lis acceditur. Quia solida est atq; tenacissima / accēsa se
mel diutissime flagrat. Quia tenacissime siccitatis uni
tate potentissima est / uahementius incalescit. Quemad
modū lignū paleis si utraq; accendantur / magis diutius
q; calet & lucet. Atqui a diuturno uahementiq; calore
fulgor ingēs motusq; uahemēs & diuturnus p̄ficiscūt.
Huc tendit illud Heracliti: Lux sicca / aīa sapiētissima.

Quo pacto atra bilis conducat ingenio. Ca. vj.

Varet forte quispiam: quale sit corpus illud hu
moris eiusmodi / ex tribus illis humorib; ea qua
diximus p̄portione conflātū. Tale ē ferme co
lore / quale aurū esse uidemus: sed aliquantū uergit ad
purpuram. Et quādo tam naturali calore q̄ uel corporis
uel animi motu acceditur / ferme non aliter / q̄ ignitum
rubēsq; aurū purpureo mixtum calet / & lucet: Atq; ue
lut iris trahit uarios flagrāte corde colores. Quæret ali
quis iterum / quonam pacto humor eiusmodi conducat
ingenio? Nempe spiritus ex hoc humore creati / primo
quidem subtiles sunt / non aliter q̄ aqua illa quā & uitæ
seu uitis aquā nomināt / & ardentē: quotiens ex crassio
ri mero / quadam ad ignē distillatione ut fieri solet / ex
primitur. Spiritus em̄ sub angustioribus atræ bilis eius
modi compressi meatibus / uahementiore ob unitatem
calore maxime tenuātur: perq; artiores meatus exp̄s
si subtiliores erumpunt. Deinde calidiores similiter / at
q; eadem ratione lucidiores. Tertio / motu agiles / actiōe
uahementissimi. Quarto / solido stabiliq; humore iugi
ter emanātes / actioni diutissime seruiunt. Tali autē ani

Prooemium.

Liber iste de Vita in tres libros ē diuisus. Primus de uita sana: siue de cura ualitudinis eorū qui incūbunt studio litterarū. Secūdus de uita longa. Tertius de uita coelitus comparanda.

Marsiliū Ficini Florētini in librū primū de uita sana ad Georgiūantonium Vespucciū & Ioannem baptistam Boninsegniū: Epistolare prooemium.

Arsilius Ficinus Florētinus Georgioantonio Vespuccio & Ioanni Baptistæ Boninsegnio uiris probitate doctrinaq; insignibus. S. D.

Multa uobiscū his tēporibus peripateticorū more deambulando cōfabulati sumus de curanda eorū ualitudine/ qui assidue incumbūt studio litterarū: Quæ quidē breui p̄stricta cōpendio uobis potissimū cōmendare decreui. Neq; prius id opusculum uel ipse p̄babo/ q̄ a uobis præcipue uiris/ amicisq; p̄batissimis p̄batum esse rescuero: uel elegantissimū Laurentij Medici/ nostri iudiciū subire p̄mittam: Cuius quidē p̄speræ ualitudini est imprimis si opus fuerit/ consulturū. Vix em̄ præsentibus litteratis/ præsertim nostris p̄spiciet unq̄/ nisi prius eorū patrono Mecēnati p̄spexerit. Legite igitur diligēter/ atq; curate ualitudinē diligētissime. Sublata enim sanitate/ sublimes musarū fores/ nisi deus omnipotens mira quadam uirtute & ducat & patefaciat/ aut non tangūtur a nobis unq̄/ aut certe frustra pulsantur. Physicam uero hanc disputationē nostrā eo potissimū tanq̄ argumentū quoddā spectare uolumus/ uidelicet si cōsequendæ sapientiæ gratia/ corporis sanitas tantopere quærenda est/ multo magis sanitatem mentis/ qua sola potest sapientia cōphēdi/ esse quærendā: aliogn̄ in scite omnino scientiam quærunt/ quicūq; insana mente sapientiam capere moliuntur. Sanitatem quidē corporis Hippocrates/ animi uero Socrates polliceē. Sed ueram utriusq; sanitatē solus ille præstat: qui sic exclamat: Venite ad me oēs qui laboratis/ & onerati estis: at

Capitulorū li. i. Annotatio.

¶ ego uos reficiā: Ego sū uia/ & uita. Valete.
Capitulorū primī libri De uita sana Annotatio.

- Ca. i. De nouem studiosorum ducibus.
ij Qz diligens habēdacura sit cerebri: cordis: sto-
machi: spiritus.
iij Qz litterati pituitæ: & atræ bili obnoxij sint.
iiij Quot sint causæ quibus litterati melancholici
sint uel fiant.
v Cur melācholici ingeniosi sint: & quales melan-
cholici sint eiusmodi: quales contra.
vi Quo pacto atra bilis conducat ingenio.
vij Qz quinq; sint præcipui studiosorū hostes: pi-
uita: atra bilis: coitus: satietas: matutin⁹ somn⁹.
viij Quæ sit hora inchoandis studijs oportuniore:
quis ue continuandi modus.
ix Quomō sit uitanda pituita.
x Qua ratione uitanda sit atra bilis.
xi De cura stomachi.
xij De his quæ fouent mēbra præcipua uires spūs.
xiij De medicinis contra pituitam.
xiiij De destillatione atq; eius cura.
xv De dolore capitis & cura eius.
xvi De cura uisus.
xvij De gustu instaurando.
xviij De exacta atræ bilis cura.
xix De sirupis.
xx De pilulis.
xxi De medicina liquida.
xxii De sanguinis missione.
xxiii De electuarijs.
xxiiii De nimia uigilia.
xxv De hebetudine atq; obliuione.
xxvi Qz deceat corporeū spm curare: Incorporum
colere: Veritatē uenerari. Primū medicina præstat: Se-
cundum disciplina moralis: Tertium uero religio.

De vita sana.

Marfilij Ficini Florentini primus liber de uita sana: siue de cura ualitudinis eorum qui incumbunt studio litterarum / incipit.

De nouem studiosorum ducibus: Cap. ij.

Vicunq; iter illud asperū arduumq; & longum ingrediuntur / quod quidē uix tandem ad excelsum nouē musarū templum assiduo labore pducit / nouem omnino itineris huius ducib⁹ indigere uident. Quorū pmi qdē tres i cœlo: Tres sequētes i aīo: Postremi tres i tra nos ducūt. Pricipio i cœlo Mercuri⁹ / ut uestigādo musarū iter aggrediamur / uel ipellit uel adhortat. Siquidē Mercurio tributū ē investigationis oīs officii: Deinde Phoebus ipse & quærētes animos & res quærītas splendore uberrimo sic illustrat / ut pspicue qd quærēbat / a nobis inueniat. Accedit gratiosissima Venus gratiarū mater: atq; almīs omnino latiscq; radijs suis / rem oēm adeo condit & ornat: ut quicquid & instigāte Mercurio quærītū fuit / & mōstrāte Phoēbo iā erat inuentū: mirifica quādā & salutari uenustate Veneris circūfusum delectet semp & p̄sit. Sequunt̄ tres itineris hui⁹ duces in animo / uidelicet Volūtas ardēs & stabilis: Acumen ingenij: Memoria tenax. Tres i terra postremi sunt: Prudētissim⁹ paterfamilias: Probatissim⁹ p̄ceptor: Medic⁹ pitissim⁹. Absq; his nouē ducib⁹ nemo ad ipsū nouē musarū tēplū puenire uel potuit / uel poterit unq;. Ceteros qdem duces ab initio nobis p̄cipue deus omnipotēs naturaq; tribuit: Tres uero postremos n̄ra adhibet diligentia. Sed p̄cepta officiaq; quæ ad patrēfamilias / & quæ ad p̄ceptorem circa litterarū studia p̄tinent / antiqui plures sapiētēsq; tractauerunt: p̄cipue Plato noster & saepe alias: & in libris de rep. ac de legibus diligentissime. Deinde Aristoteles in Politicis: Plutarchus quoq; & Quintilianus egregie. Solus autem litterarū studiosis hactenus deest

Liber Primus

medicus aliquis: qui manū euntibus porrigat / salutari-
busq; consilijs atq; medicinis adiuuet eos / quos neq; cœ-
lum neq; animus / neq; paterfamilias præceptor ue de-
stituit. Ego igitur sortē eorū laboriosissimam miseratus /
qui difficile Mineruæ minuētis neruos iter agunt / pri-
mus tanq; medicus debilibus & ualitudinarijs adsum:
sed utiuam facultate tam integra / q̄ propitia uoluntate.
Surgite iam adolescētes deo duce alacres: Surgite iu-
uenes / atq; uiri: quos ardentius Mineruæ studiū nimis
eneruat: Accedite libenter ad medicum: qui uobis ad
instituti uestri pfectionem monstrante deo atq; fauen-
te consilia remediāq; salutaria largietur.

Q̄ diligens habenda cura sit cerebri: cordis: sto-
machi: spiritus: Caplm. ij.

Rincipio quantam cursores crurium / athletæ
p brachiorum / musici uocis curam habere solent:
tātam saltem litterarū studiosos cerebri / & cor-
dis iecorisq; & stomachi oportet habere: Immo uero
tanto maiorem / quanto & membra hæc præstantiora q̄
illa sunt: & ij frequētius atq; ad potiora his membris q̄
illi illis utuntur. Præterea sollers quilibet artifex instru-
menta sua diligētissime curat. Penicillos pictor: Malle-
os: intudesq; faber ærarius: Miles equos & arma: Ve-
nator canes & auēs: Citharam citharædus: & sua quisq;
similiter. Soli uero musæ: sacerdotes / soli sūmi boni ue-
ritatisq; uenatores tam negligentes / proh nefas tanq;
infortunati sunt / ut instrumentum illud / quo mundū uni-
uersum metiri quodāmodo & capere possunt / negligere
penitus uideantur. Instrumentum eiusmodi / spiritus
ipse est: qui apud medicos uapor quidam sanguinis pu-
rus / subtilis / calidus / & lucidus definitur. Atq; ab ipso
cordis calore ex subtiliori sanguine pcreatus uolat ad
cerebrum: ibiq; animus ipō ad sensus tam interiores q̄
exteriores exercendos assidue utitur. Quamobrē san-
guis spiritui seruit: Spiritus sensibus: Sensus deniq; ra-

Spiritus

De vita sana

tioni: Sanguis autem a uirtute naturali / quæ in iecore stomachoq; uiget / efficitur. Tenuissima sanguinis pars fluit in cordis fontem: ubi uitalis uiget uirtus. Inde creati spiritus cerebri & (ut ita dixerim) Palladis arces ascēdunt. In quibus animalis / id est sentiēdi mouendiq; uis dominatur. Itaq; talis plurimū ferme cōtemplatio est / quale sensus ipsius obsequiū. Talis autem sensus / qualis et spiritus. Spiritus uero talis / qualis & sanguis / & tres illæ uires / quas dixim⁹: naturalis scilicet / uitalis / & animalis / a quibus / per quas / in quibus spiritus ipsi concipiuntur: nascuntur: atq; fouentur.

Quod litterati pituitæ & atræ bili obnoxij sint: Ca. iij.

Non solum uero membra illa uiresq; & spiritus / in hoies litterarum cupidi curare diligentissime debent: uerū etiā pituitā semper & atrā bilē nō aliter q̄ nauigantes scyllam atq; charybdim cautissime deuitare iubentur. Quantū enim reliquo corpore ociosi sunt / tantum cerebro ac mente negotiosi. Inde pituitam / quod græci phlegma: Hinc atrā bilem / quam iudem melancholiam uocant gignere cōpelluntur. Illa quidē ingenium sæpe obtundit & suffocat: Hæc uero si nimīū abundauerit / flagrauerit ue / assidua cura crebrisq; deliramentis uexat animū / iudiciūq; pertusbat: Vt non immerito dici possit / litteratos fore & præcipue sanos / nisi cum pituita molesta est: & latissimos sapientissimosq; omnium / nisi bilis atræ uitio uel marere sæpe / uel interdum desipere compellātur.

Quot sint causæ / quibus litterati / melancholici sint uel fiant: Caplm. iij.

Taū litterati sint melancholici / tres potissimū causarum species faciūt. Prima cœlestis: Secunda naturalis: Tertia est humana. Cœlestis / quoniam Mercurius / qui ut doctrinas iuestigemus inuitat / & Saturnus / qui efficit ut in doctrinis inuestigandis perseueremus / inuentasq; seruemus: frigidī quodammodo

pituita
Atra bilis

Libri Primus

ficciq; ab astronomis esse dicuntur: uel si forte Mercuri
us nō sit frigidus: fit tamen sæpe Solis ppinquitate sic/
cissimus: qualis est natura apud medicos melancholica:
eandēq; naturā Mercurius ipse Saturnusq; litterarum
studiosis eorū sectatoribus impertiunt ab initio / ac ser/
uant augentq; quotidie. Naturalis autē causa esse uide/
tur: q; ad scientias præsertim difficiles cōsequendas ne/
cesse est animū ab externis ad interna tanq; a circunfe/
rentia quadam ad centrū sese recipere: Atq; dum specu/
latur in ipso (ut ita dixerim) hominis centro stabilissi/
me permanere. Ad centrū uero a circūferentia se colli/
gere / figiq; in centro / maxime terræ ipsius est pprium:
cui quidem atra bilis p̄similis est. Igitur atra bilis animū
ut se & colligat in unū / & sistat in uno / contēpleturq; as/
sidue prouocat. Atq; ipsa mundi centro similis / ad cen/
trum rerū singularū cogit inuestigandū: Euehitq; ad al/
tissima quæq; cōprehendenda: quandoquidē cum Sa/
turno maxime congruit altissimo planetarū. Contēpla/
tio quæq; ipsa uicissim assidua quadā collectiōe & quasi
cōpressionē / naturā atræ bilis p̄similē contrahit: Huma/
na uero / id est ex nobis causa est. Quoniā frequens agi/
tatio mentis / cerebrum uahemēter exiccat: Igitur hu/
more magna ex parte consumpto / quod caloris natura/
lis pabulū ē / calor quoq; plurimū solet extinguī: Vnde
natura cerebri sicca frigidaq; euadit: Quæ quidem ter/
restris & melancholica qualitas nominat̄. Præterea ob
frequentissimū inquisitionis motum / spiritus quoq; mo/
ti continue resoluant̄. Resolutos autē spiritus / ex subti/
liore sāguine istaurari necessariū est. Quapropter sub/
tilioribus clarioribusq; sanguinis partibus sæpe cōsum/
ptis / reliquus sanguis necessario densus reddī & sicco
& ater. Accedit ad hæc / q; natura in contēplatiōe cere/
bro prorsus cordiq; intēta / stomachū eparq; destituit.
Quare alimētis præsertim uel uberiorib⁹ uel duriorib⁹
male cōcoctis / sanguis inde frigidus crassusq; & niger

De vita sana.

efficitur. Postremo nimio membrorum ocio neque superflua excernuntur: neque crassi fascicque uapores exhalant. Hæc omnia melancholicum spiritum maestumque & pauidum animum efficere solent. Siquidem interiores tenebrae multo magis quam exteriores marore occupant animum atque terrent. Maxime uero litteratorum omnium hi atra bile premuntur / qui sedulo philosophiae studio dediti / mentem a corpore rebusque corporeis seuocant / incorporeisque coniungunt: tum quia difficilius admodum opus / maiori quoque indiget mentis intentione: tum quia qua tenuis mentem incorporea ueritati coniungunt / ea tenuis a corpore disiungere compelluntur. Hinc corpus eorum nonnunquam quasi semianimum redditur atque melancholicum. Quod quidem Plato noster in Timæo significat / dicens animum diuina sapissime & intentissime contemplantem / alimentis eiusmodi adeo adulescere potentemque euadere / ut corpus suum supra quam natura corporis patitur / exuperet: ipsumque uahementioribus agitationibus suis aliquando uel effugiat quodammodo / uel nonnunquam quasi dissoluere uideatur.

Cur melancholici ingeniosi sint / & quales melancholici sint eiusmodi: quales contra: Cap. v.

Actenus quam ob causam musarum sacerdotes melancholici uel sint ab initio / uel studio fiant / rationibus primo celestibus: Secundo naturalibus: Tertio humanis ostendisse sufficiat. Quod quidem confirmat in libro problematum Aristoteles: Omnes enim inquit uiros in quauis facultate praestantes melancholicos extitisse. Qua in re Platonium illud quod in libro de scientia scribitur confirmauit: Ingeniosos uidelicet plurimum concitatos furiososque esse solere. Democritus quoque nullos inquit uiros ingenio magnos / praeter illos qui furore quodam perciti sunt / esse unquam posse. Quod quidem Plato noster in Phedro probare uidetur / dicens / poeticas fores frustra absque furore pulsari. Et

Libri Primus

si diuinum furorem hic forte intelligi uult / tamen neq̄
furor eiusmodi apud physicos alijs unq̄ ullis præter q̄
melancholicis incitatur. Deinceps uero assignadæ a no
bis rationes sunt / quare Democritus & Plato & Aristo
teles asserant melancholicos nonnullos interdum adeo
ingenio cunctos excellere / ut nō humani sed diuini po
tius uideantur. Asseuerāt id Democrit⁹ & Plato & Ari
stoteles absq̄ dubio: Rationē uero tantæ rei haud satis
explicare uidentur. Audendū tamē (monstrante deo)
causas indagare. Melancholia / id ē atra bilis / est duplex.
Altera quidē naturalis a medicis appellatur: Altera ue
ro adustione contingit. Naturalis illa nihil est aliud q̄
densior quædā sicciorq̄ pars sanguinis. Adusta uero in
species quattuor distribuitur. Aut em̄ naturalis melan
choliæ: aut sanguinis purioris: aut bilis: aut salsæ pituitæ
cōbustione concipitur. Quæcūq̄ adustione nascitur / iu
dicio & sapientiæ nocet. Nempe dum humor ille accē
ditur atq̄ ardet / cōcitatos furentesq̄ facere solet. Quam
græci maniam nuncupant: nos uero furorem. At quan
do iam extinguitur / subtilioribus clarioribusq̄ partibus
resolutis / solaq̄ restāte fuligine tetra / stolidos reddit / &
stupidos. Quem habitū melancholiam proprie & amē
tiam uecordiamq̄ appellant. Sola igitur atra bilis illa
quam diximus naturalem ad iudicium nobis sapienti
amq̄ conducit. Neq̄ tamen semper. Sane si sola sit / atra
nimium densaq̄ mole / obfuscat spiritus / terret animum /
obtundit ingenium. Si uero pituitæ simplici misceatur /
cum frigidus obstiterit circū præcordia sanguis / crassa
quadam frigiditate segnicem adducit atq̄ torporem.
Atq̄ ut densissimæ cuiusq̄ materiæ natura est / quando
eiusmodi melancholia frigescit / ad summum frigidita
tis intenditur. Quo in statu nihil speratur / timentur
omnia: tædet cœli conuexa tueri. Si bilis atra uel sim
plex uel mixta putrescit / quartanam gignit febrem:
lienis tumores: & multa generis eiusdem. Vbi

Duplex
Melancholia

Melancholia
adustione
concupitur

De vita sana.

mus noster obsequio frætus indagat/uaahementer: Per/ seuerat inuestigando diutius. Facile quecūq; inuestiga/ uerit inuenit: clare p̄spicit: sincere dijudicat: ac diu reti/ net iudicata. Adde q̄ quēadmodū in superioribus signifi/ cauimus/animus instrumēto siue incitamēto eiusmodi quod centro mūdi quodāmodo cōgruit/atq; (ut ita dix/ erim) in suū centrū animū colligit/ semp rerū omniū & centra petit/& penetralia penetrat. Congruit insup cū Mercurio atq; Saturno. Quorū alter altissimus omniū planetarū/inuestigantē euehit ad altissima. Hinc philo/ sophi singulares euadūt: Præsertim cū animus sic ab ex/ ternis motibus atq; corpore p̄prio seuocat⁹/& q̄ proxī/ mus diuinis/& diuinorū instrumentū efficiatur. Vnde diuinis influxibus oraculisq; ex alto replet⁹/noua quæ/ dam inusitataq; semp excogitat/& futura prædicat. Qd̄ non solū Democritus atq; Plato affirmant/sed etiā Ari/ stoteles in problematū libro/& Auicenna in libro diui/ norū/& in libro de anima cōfitentur. Quorsum hæc de atra bilis humore tam multa? Vt meminerimus/ quan/ tum atra bilis/imo candida bilis eiusmodi quærenda & nutrienda est tanq̄ optima/tantū illā quæ contra se ha/ bet (ut diximus) tanq̄ pessimā esse uitādā. Adeo enim dira res est/ut a malo demone eius ipetus instigari Se/ rapio dixerit/& Auicenna sapiens nō negauerit.

Q̄ quinq; sint præcipui studiosorū hostes: Pituuta: Atra bilis: Coitus: Satietas: Matutin⁹ somnus: Ca. vii.

T aut redeam⁹ illuc/unde iā lōgi⁹ digressi sum⁹/ u lōgissima uia ē: quæ ad ueritatē sapiētīaq; pdu/ cit: grauib⁹ terræq; marisq; plena laborib⁹. Qui/ cūq; igiē hoc iter aggrediunt/ut poeta quispiā diceret/ sæpe terra marisq; piclitant. Siue em̄ mare nauigent cō/ tinue inter fluctus/id est humores duos/pituutā scilicet/ & noxiam illā melācholiā/quasi inter scyllam charyb/ dimq; iactantur. Siue terra (ut ita dixerim) iter agant/ tria mōstra protinus sese illis obijciunt. Primum/terre/

Liber Primus

na Venus/Priapusq; nutrit. Secundum/Bacchus & Ceres. Tertium / nocturna Hecate frequenter opponit. Ergo & Apollo ab æthere/& Neptunus ab æquore/& a terra Hercules sæpe uocandus: ut mōstra eiusmodi Palladis inimica/iaculis Apollo trāffigat: Neptunus tridēte domet: claua Hercules contundat/& laceret. Primū quidem mōstrum est uenericus coitus: præsertim si uel paulum uires excesserit. Subito nāq; exhaurit spiritus/ præsertim subtiliores: cerebrumq; debilitat: labefactat stomachum atq; præcordia. Quo malo nihil ingenio aduersius esse potest. Cur nam Hippocrates coitum comitiali morbo similem iudicauit: nisi quia mētem/ quæ sacra est percutit: tantūq; obest: ut Auicēna in libro de animalibus dixerit: Siquid spermatis supra q̄ natura toleret/coitu pfluat/obesse magis/q̄ si quadragies tantūdem sanguinis emanarit: ut non iniuria prisca musas atq; Mineruam uirgines esse uoluerint. Huc platonium illud spectat: Cum Venus musis minitaretur/ nisi sacra ueneræa colerent/se contra illas suum filium armaturā. Responderunt musæ: Marti o Venus Marti talia minitare. Tuus enim inter nos cupido non uolat. Deniq; natura nullum sensum longius q̄ tactum ab intelligentia segregauit. Secundū monstrum/est uini cibiq; satietas. Quippe si inum uel nimium uel nimis calidum uæhemensq; fuerit/caput ipsum humoribus pessimisq; fumis implebit: Mitto q; insanos facit ebrietas. Cibus uero nimius/ primum quidem ad stomachum in ipso coquendo omnem naturæ uim reuocat. Quo fit/ut capiti simul speculationiq; intendere nequeat. Deinde inepte coctus/multis & crassis uaporibus humoribusq; acie mentis obtundit. Quinetiam si satis coquatur: tamen ut Galienus ait/animus adipe & sanguine suffocatus/coeleste aliquid peruidere non potest. Tertium deniq; monstrum est/ad multā noctē / præsertim post cœnā frequētius uigilare: unde etiā post ortū solis dormire cogaris:

De vita sana.

Quonia uero in hoc errat / falliturq; studiosi permulti:
iccirco quantum ingenio noceat / latius explicabo: atq; ra-
tiones septē precipuas afferam: Primā ab ipso coelo: Se-
cūdam ab elementis: Tertiā ab humoribus: Quartā ab
ordine rerum: Quintā a natura stomachi: Sextam a spi-
ritibus: Septimā a phantasia deductam. Principio tres
planetæ / quemadmodū in superioribus dicebamus / cō-
templationi & eloquentiæ maxime fauent: Sol / Venus /
atq; Mercurius. Hi uero paribus ferme passibus cōcur-
rentes / aduentante nocte nos fugiunt: Die uero uel pro-
pinquante / uel iam surgente resurgunt / nosq; reuisunt.
Post uero solis ortū in plagam coeli duodecimā: quæ car-
ceri tenebrisq; ab astronomis assignat: repente truden-
tur. Ergo nō qui uel nocte quando nos fugiunt / uel die
post solis ortum / quando carceris tenebrarūq; domū in-
trant: sed qui uel p̄modum petentibus ortū / uel iam
surgentibus ad contemplandū scribendumq; ipsi quo-
q; consurgunt / ij soli acutissime speculantur / & eloquen-
tissime inuenta sua scribunt / atq; componunt. Ratio se-
cunda scilicet ab elementis est talis. Oriente sole mouē-
tur aer / tenuaturq; & claret: occidente uero contra. Sā-
guis autem & spiritus / motum qualitātēq; aeris circūf-
si naturaq; similis sequi necessario compellunt. Tertia
ratio / quæ ab humoribus ducitur / est eiusmodi. In auro-
ra mouetur sanguis / & regnat / motuq; tenuatur / & cale-
scit / & claret: Spiritus uero sanguinē sequi imitariq; so-
lent. Verum accedente nocte melancholia illa crassior
& frigidior / atq; pituita dominatur: quæ spiritus ad spe-
culandum ineptissimos p̄culdubio reddunt. Quarta ra-
tio / quæ trahitur ab ordine rerū / hæc erit. Dies uigiliæ:
nox somno tributa est: Quonia cū sol uel ad hemispheri-
um nostrum accedit / uel super ipsum incedit / radijs suis
meatus corporis aperit / atq; a centro ad circumferentiā
humores spiritusq; dilatat: Quod quidē ad uigiliā acti-
onesq; excitat atq; conducit: Contra uero / quando rece-

Liber primus.

dit/om̄ia coartantur: Quod naturali quodā ordine inui-
tat ad somnū: maxime post tertiam aut quartam noctis
partem. Quisquis igitur mane quidem dormitat/ quan-
do sol mundusq; excitat: ad multam uero noctē uigilat/
quando natura dormire iam & a laboribus quiescere iu-
bet/ hic absq; dubio cum ordinī uniuersi/ tum sibi ipsi re-
pugnat: dum contrarijs simul motibus perturbatur at-
q; distrahitur. Sane dum ab uniuerso mouetur ad exte-
ma/ ipse sese mouet ad intima. Atq; contra: dum ab uni-
uerso ad intima trahitur/ ipse se interim retrahit ad ex-
terna. Ergo peruerso ordine motibusq; contrarijs / tum
corpus totū/ tum spiritus ingeniūq; pr̄sus labefactatur.
Quinto loco a natura stomachi in hunc modū argumē-
tamur. Stomachus diuturna diurni aeris actione/ aper-
tis poris admodū dilatatur: euolantibusq; spiritibus tan-
dem ualde debilitatur. Igitur subeunte nocte/ nouā spi-
rituū copiam exigit qua foueatur. Quapropter quicū-
q; eo tempore contemplationes longas & difficiles in-
choat/ ipsos ad caput spiritus retrahere nititur. Hi uero
distracti/ neq; stomacho satis/ neq; capiti faciunt. Maxi-
me uero nocet/ si post coenā lucubrantes / diu eiusmodi
studijs attentius incumbamus. Pluribus em̄ tunc ad cō-
coquendum cibum spiritibus/ multoq; calore stomacho
indiget. Hæc uero duo/ lucubratiōe studioq; tali diuer-
tunt ad caput. Quo fit/ ut neq; cerebro/ neq; stomacho
suppetant. Adde q; caput ob eiusmodi motum/ crassio-
ribus cibi repletur uaporibus: Atq; cibus in stomacho
a calore & spiritu destitutus/ crudescit/ & putret. Vnde
rursus caput opplet/ & lædit. Deniq; matutinis horis /
quando surgendum est/ ut excrementis omnibus som-
no retentis singula membra purgentur/ tunc id qd̄ pes-
simū est/ qui nocte lucubrādo concoctionē penitus in-
terruperat: idem dormiendo mane/ excrementorū ex-
pulsionē diutius impedire compellitur. Quod quidem
tam ingenio q̄ corpori/ medici om̄es obesse q̄ plurimū

De vita sana.

arbitrantur. Merito ergo qui nocte contra naturam p die / atq; conuerso: die rursus pro nocte utuntur tanq; noctuæ: ñ etiam in hoc uel inuiti noctuas imitantur: ut quæadmodũ illis sub solis lumie caligãt ocl'i: ita & ñs mē tis acies sub ueritatis splēdore caliget. Sexto loco a spī ritibus idem ita probatur. Spiritus fatigatione diurna: præsertim subtilissimi q; deniq; resoluūtur: Nocte igiꝝ pauci crassiq; supersunt / litterarũ studijs ineptissimi: ut nō aliter mancis horum fretum alis ingeniũ uolare pos sit: q; uespertiones atq; bubones. Cōtra uero post som num mane spiritibus recreatis / membriscq; adeo corro boratis / ut minimo spīrituũ amminiculo egeant / multi subtilescq; spiritus adsunt: qui cerebro seruiant: atq; ex peditius obsequi possunt in membris fouendis regen disq; parum admodum occupati. Postremo septima ra tio / sic a phātasie natura deducitur. Phantasia siue ima ginatio siue cogitatio / seu quouis alio nomine nuncupā da uidetur / multis / longis / contrarijs inuigilando imagi nibus / cogitationibus / curiscq; distrahitur atq; turbatur. Quæ quidē distractio perturbatioq; sequenti contem plationi / tranquillam serenāq; mentem penitus postulā ti / nimĩũ contraria est. Sola uero nocturna quiete agita tio illa sedatur tandē atq; pacatur. Igitur accedente quĩ dem nocte / semp turbata mente: recedente uero / ut plu rimũ mente tranquilla ad studia nos cōferimus. Quicũ q; uero mente nimĩũ agitata res ipsas iudicare conatur / ñ nō aliter q; illi qui uertiginem patiunt / omnia uerti pu tāt (ut Plato inqt) cū ipsi uertant. Quāobrem scite Ari stoteles in œconomicis iubet añ lucē surgere: asseritq; id & ad corpis sanitatē / & ad philosophiæ studia pdes se q; plurimũ. Sed hoc ita accipiendũ est / ut cita & modi ca cœna matutinã cruditatē diligentissime deuitemus. Deniq; sacer ille uates Dauid omnipotentis tuba dei / nũ q; dicit uespere / sed mane semp atq; diluculo in deũ suũ canendũ se cithara psalmiscq; surgere. Surgere quidem

Libert primus

mente/ea hora om̄ino debemus: Mox etiā corpore: si modo id cōmode fieri possit.

Quæ sit hora inchoandis studijs oportunior: quis ue continuandi modus: Ca. viij.

Xijs quæ in superioribus disputata sunt: ferme iam satis cōstat/oportune nostra nos studia exordiri: uel statim oriente sole: uel hora una saltē uel duabus ad summū ante solis exortū. Sed anteq̄ lecto surgas/perfrica parumper suauiterq̄ palmis corpus totū primo: Deinde caput unguibus/sed id paulo leui⁹. Hac in re te Hippocrates ammoneat. Nam frictione iquit si uehemens sit/durari corp⁹: Si leuis/molliri: si multa/minui: si modica/impleri. Cū e lecto surrexeris/noli subitæ lectioni meditationiq̄ prorsus incumbere: Sed saltem horæ dimidiū cuiuslibet expurgationi concedito: Mox meditationi accingere diligēter: quā ad horā circiter unā pro uiribus progabis. Deinde remittes pariter per mētis intentionē: atq̄ interim eburneo pectine diligēter & moderate pectes caput/a frōte ceruicē uersus quadragies pectine ducto. Tū ceruicē panno asperiori perfrica. Demū reuersus ad meditandū/duas insup horas/aut saltē horam unā studio dedicato. Produci uero nōnunq̄ studia possunt/sed aliquanta interdū intermissione facta ad horā usq̄ meridianā. Quinetiam interdū quibus raro nisi cibū interim cogamur assumere post meridiem circiter horas duas. Sol em̄ circa ortū potēs est: potēs & in medio cœlo: in plaga quoq̄ illa cœli/quæ mediū proxime sequit̄: quā nonā astronomi uocāt/ & sapientię domū/sol maxime gaudet. Quoniam uero poeta om̄es phœbū musarū scientiarūq̄ ducē esse uolunt/merito siquid altius excogitandū est/his horis potissimum cogitetur: si musæ quærēdæ/horis eisdem phœbo duce quærantur. Reliquæ em̄ horæ ueteribus alienisq̄ legendis/potius q̄ nouis proprijsq̄ excogitandis accommodatæ uidentur. Semper autem meminisse debemus/quali

De vita sana.

bet hora semel saltem paulisper remittendā esse mentis intentionem. Cum em̄ ob intentionē eiusmodi spiritus resoluantur / merito si nunq̄ cesses tendere / lentus eris. Dum laboras animo / interim corpore conquiesce. Mala est defatigatio corporis : peior animi : utriusq̄ simul pessima : oppositis hominē motibus simul distrahens / uitāq̄ disperdens. Deniq̄ haud ulterius meditatio procedat q̄ uoluptas : Potius uero citra.

Quomodo sit uitanda pituita: Ca. ix.

Pereprecinm fore uidetur / quā noxia litteratis esse diximus repetere breuiter : atq̄ remedia singulis adhibere. Ergo ne pituita nimis augeatur / exercitatione quotidiē stomacho ferme uacuo bis utendum : nunq̄ tamen laboriosa : ne acuti spiritus dissoluantur : excrementa diligentissime ab omnibus membris expurganda. Sordes a corporis totius cute / capitis praecipue tum lotionē / tum frictionē penitus abstergenda. Vitanda alimenta frigida nimis : atq̄ nisi obstiterit atra bilis / etiam humida / & om̄ino quā pinguis / uirulenta / uiscosa / uncta / glutinosaq̄ sint : uel quā facile putrescere soleant. Si stomachus uel natura uel ætate sit frigidus : aut dimittendus om̄ino / aut certe minuendus aque potus. Moderatus cibus sit oportet : sed potio moderatior. Habitatio alta a graui nubiloq̄ aere remotissima : Tum ignis / tum calidi odoris usu humiditas expellenda. Prohibendū frigus a capite : maxime uero ceruice atq̄ pedibus : Multum em̄ obest ingenio. Prodest moderatus usus aromatū in frigidioribus epulis : nucis muscatae praesertim & cinamomi & croci : Sinziberis quoq̄ conditi mane stomacho uacuo : quod sensibus etiam & memoriā maxime pdest.

Qua ratione uitanda sit atra bilis: Ca. x.

Essimā uero illam quā in superioribus detestabamur atrā bilem / hac augent : Crassum / turbidū / q̄ uinū / praecipue nigrum : Cibi duri / sicci / salsi

Libert primus.

acres / acuti / ueteres / usti / assi / fricti / carnes bouis & leporis : caseus uetus : fassamenta : legumina : praecipue faba : lenticula : melongia : eruca : brassica : sinapis : radícula : alium : cepa : porrum : mora : cariota : & quaecumq; calefaciunt uel frigefaciunt simul atq; desiccant / & omnia nigra. Ira : timor : misericordia : dolor : ocium : solitudo : & quaecumq; uisum & olfactum auditumq; offendunt : omnium uero : maxime tenebrae. Praeterea exiccatio corporis nimia / siue longis nata uigilijs / siue multa mentis agitatiõ / uel cura / seu frequenti coitu : usucq; rerum calidarum multum atq; siccarum : seu immoderata quadam deiectione atq; purgatione / uel exercitatione laboriosa / uel inedia / siti / calore / uel sicciore uento / uel frigore. Cum uero bilis atra semp siccissima sit / frigida quoq; / licet non aequè / huic certe resistendum est reb; qdè modice calidis : humidis uero q; maxime. Cibis elixis assidue : qui coquantur facile : & subtilem gignant sanguinem atq; clarissimum. Sed interim ut stomachi & pituitae ratio habeatur : perinde atq; bilis atra / epulae cinnamomo & croco & sandalis condiantur. Conferunt semina peponis : atq; cucumeris / & pinei nuclei abluti. Conueniunt lacticia omnia : lac : caseus recens : amygdalae dulces. Conueniunt carnes auium : & pullorum gallinaceorum : quadrupedum uel lactentium : oua sorbilia maxime : & ex membris animalium cerebellum : dulcia mala : pyra : persica : pepones : pruna damascena : atq; similia : Cucurbita rite cocta : herbae humidae / non uiscosae : Cerasia uero ficus : uuas minime laudo. Nauseam uero & satietatem ualde detestor. Nihil autem aduersus hanc pestem ualentius est qm uinum leue / clarum / suaue / odorum / ad spiritus praeter ceteris perspicuos generandos aptissimum. Nam ut Platoni & Aristoteli placet / hic humor / hoc uino non aliter mollit atq; dulcescit & claret / qm uel lupini aqua perfusi / uel ferrum flammis accensum. Verum quantum eius usus spiritibus & ingenio praestant / tantum nocet abusus. Praeterea infundere aurum uel argentum maxime

De vita sana.

ignitum / eorūq; folia in poculis uel in ipso iure prodesse / cosentaneum est: atq; aureo uel argenteo uasculo bibere / cibosq; sumere. Item perutile est / si sepe stomacho uacuo liquiritiæ succus deglutiatur: Succus quoq; punici pomi dulcis: atq; dulcis arancei. Conducunt non mediocriter suaves odores / tēperati maxime: at si regnat frigus / ad calidum declinantes: sin dominetur calor / uegentes ad frigidum. Temperandi sunt igitur ex rosis: uiolis: myrto: camphora: sandalis: aqua rosacea: quæ frigida sūt. Rurs⁹ ex cinnamomo: citro: arāceo: chariophilis: mētha: melissa: croco: ligno aloe: ambra: musco: quæ calida. Verni flores profunt imprimis & folia citri / siue arancei / odoratq; poma: sed maxime uinū. Odores eius modi prout cuiq; conuenit: & naribus hauriendi sunt / & pectori atq; stomacho admouendi. Odores uero calidos multum siccosq; si soli fuerint & continui / nō probamus. Tenendus ore hiacynthus qui aīam uahemēter exhilarat. Hierobotanū quoq; id est sclarea siluestris tū cibo tū odore confert. Buglossa rursus: borago: melissa: horūq; trium aqua. Rursus lactuca: endiuia: uua passula: lac amygdalinum / mensæ familiarissima esse debēt. Fugiēdus aer / aut feruens / aut glacialis nimium / aut nubilus: Sed aer temperatus serenuscq; liberrime admittēdus. Mercurius / Pythagoras / Plato iubent dissonantē aīam uel marentem cithara cantuq; tā constāti q̄ concinno componere simul atq; erigere. Dauid autem poeta sacer psalterio psalmisq; Saulem ab insania liberabat. Ego etiā (si modo infima licet componere sūmis) quantum aduersus atræ bilis amaritudinem dulcedo lyræ cātuscq; ualeat / domi frequenter experior. Laudamus frequentem aspectum aquæ nitidæ: uiridis: rubei ue coloris: hortorum: nemorūq; usum: deambulationem secus flumina / perq; amœna prata suauē: equitationem quoq; / gestationem / nauigationemq; lenem ualde probamus. Sed uarietatem imprimis / facilescq; occupationes /

Liber primus

diuersaq; negocia non molesta: assiduam hominū gratiosorū consuetudinē.

De curatione stomachi: Ca. xj.

Equitur ut curam stomachi diligentissimam habeamus: ne nauseam cruditatē ue adducat unquā satiētas / caputq; offendat. Bis cib⁹ quotidie sumēdus est / & modicus atq; leuis / cinnamo mo / mace / nuce muscata moderate conditus. Semper tamē siccus cibus pondere alimenta mollia potūq; exupet: nisi forte atrabilis siccitatem admodū uereamur. Famem (si commode fieri pōt) cibus / sitim potus expectet. Auiditas utriusq; supersit mensæ. Fastidiū & saturitas procul absint. Abstinentiū ab ijs quæ ob nimiam humiditatē uel uirulentā & unctam uiscosamq; materiā stomachū relaxādo debilitant: uel etiam frigida aut calidissima sunt: aut ppter duriciam ægre coquuntur. Et quæ talia sūt / ut diu post mensam palato saporem reddant molestiorē: siue inflent: siue caput multis uaporibus impleant: Ab omnibus imprimis quæ facile uel extra aluum / uel in aluo putrescant. Dulces sapores / aut acres si soli sint / nullo pacto probamus: Sed dulces / acri quodam uel acuto uel sicco uolumus temperari. Mastix & mentha sicca: saluia recces: uua passula: cydonia poma cocta / cōdita saccharo: cicorea: rosa: corallus: Lotus capparīs & aceto cōditus / stomacho amicissima sunt. Mala præterea punica sapore inter acidum dulcēq; medio: & omnino quæcunq; moderate acida sunt & aliquantulū austera: quæ medici stiptica uocant: siue quæ aliquantū acuta sunt uel salsa / uel aromatica: Myrobalani autē omnia superant. Vinū quoq; rubeū potius q̄ album / sapore quasi paululū subamaro: ac nisi caliditas ul' destillatio aliter postulauerit / optimū erit merum bibitū paulatim. Omnino aut liquidiores epulæ prius sumendæ q̄ duriores. Sumpto uero cibo conuenit coriandrū / pomūq; cydoniū conditū saccharo: malapunica / & pyra austera / nespilę quoq; & persi.

*in no mign
gitari*

De vita sana.

ca sicca/atq; similia. Mandere uero oportet/anteq; de/
glutiantur singula exactissime. Fouendus stomachus/
si oportet extrinsecus / mastice/ rosa/ mentha/ corallo.
Cauendum ne post cibum/duabus aut tribus proximis
horis uel cogitationi difficili: uel lectioni sedulo incum/
bamus. Necessariae forsan erunt horae uacationis quat/
tuor: si cibus potus ue uberior fuerit: aut cibus durior.
Malum est cibo / potu ue uentrem extendere: Pessi/
mū/stomacho sic extento difficilia cogitare. Aut igitur
nutrimentum sume leuissimū/aut sumpto / uaca/donec
quasi concoxeris. Neq; dormiendum post cibum me/
ridie/nisi maxima cogat necessitas: Atq; id quidem nō
prius q̄ horas duas uigilauerimus. Nocte tamen sum/
pta coena/hora ut uidetur una uigiliae sufficit. Coit^o sto/
macho pestilens: praesertim si uel saturo statim/ uel esu/
riente concumbas. Ocio mareet stomachus: exercita/
tiōe gaudet: nisi dum cibo sit plenus. Sumpto cibo sta/
tim modice deambulandum: mox uero sedendū.

De ijs quae fouent membra praecipua
uires spiritus: Ca. xij.

Ed iam praestare uidetur/ ut nonnulla ex medi/
corum officina in mediū producamus: quae sto/
machi/ cordis/ cerebri/ spirituum ingenij / uires
uel seruent integras / uel restituant: ac si ue/pituita uel
atrabilis excrescat: uel immineat nausea / longe propel/
lant. Omnes sine controuersia medici consenserunt: ni/
hil esse salutaris tiriaca: fouendis confirmandisq; tum
singulis membris & uiribus / tū spiritibus atq; ingenio.
Hui^o igitur in primis utemur drachma dimidia / aut sal/
tem drachmae tertia parte bis qualibet hebdomada hy/
eme & autumno: sed aestate / atq; uere semel / uel sola / uel
si placet frigidis humidisq; temporibus cū pauculo me/
ro claro / suauis: temporibus uero calidis / siccisq; / praeser/
tim si natura uel aetas sit calidior: cum aquae rosaceae dua/
bus uncijs aut tribus: stomacho scilicet uacuo / sex aut

no fortioz pillularum

Liber primus

Septem horis ante cibum. Si tiriaca desit / dabimus mi-
tridatum: Sed ubi tiriacam mitridatum ue sumimus / eo
die ab omni re calida penitus abstinendum: ac si æstas
aut uer fuerit / frigidis est utendum. Secundo uero loco
eadem in causa probatur ab om̄ibus aloē / rite electa at-
q; lota. Sume myrobalanorū chebularum drachmas du-
as: rosarū purpurearum / sandali rubei / emblicorum / cin-
namomi / croci / corticis pomi citri / beem / melissæ / id est
citrariæ / singulorū drachmam unam: aloes electæ riteq;
ablutæ drachmas duodecim. Ex ijs confice pilulas opti-
mo mero: Quibus hebdomada qualibet semel utaris
diluculo: eo scilicet pondere: quod naturæ tuæ conue-
niat: Aestate quidem cum aqua rosacea: alias uero cum
uino. Quibus autē diebus neq; tiriacam neq; pilulas as-
sumes / utere confectioe eiusmodi mane atq; uespere
duabus / aut tribus ante cibum horis. Sume cinnamī ele-
ctissimi drachmas quattuor: chebularum myrobalano-
rum duas: & totidem emblicarū / croci / rosarum purpu-
rearum drachmā dimidiam: sandalorum rubroꝝ drach-
mas duas: corallorūq; similiū drachmam unam: Sacchari
albissimi quantum satis est. Funde sacharum aqua rosa-
cea atq; succo citri uel limonū / æqualibus uidelicet por-
tionibus: Coque suauiter. Deinde adde musci tertiam
drachmæ partem / atq; ambrae tantundem. Demū confi-
ce bolos solidos / quos morsulos uulgo nominant: auro-
q; inuolue. Tria hæc ipsi eo usu quo præscripsimus ex-
pertī sumus / tiriacam & aloem ita (ut diximus) tempe-
ratam / confectioēq; illam singulis conferre membris /
& uiribus & spiritibus: acuerē sensus / atq; ingeniū: me-
moriam confirmare: Pituitam quoq; & bilem / atq; atrā
bilem illis pilulis facile uel educi / uel emendari. Præte-
rea ætati cui libet & naturæ / tria quæ diximus familiaris-
sima iudicantur.

Tiriaca
alors

De Medicinis contra
pituitam: Ca. xiiij.

De vita sana.

I aduersus exundantem pituitam acrius pugnā-
dum fuerit/pilulas aurora ex hierapicra Galie-
ni: uel quas Mesues elefanginas nominat/dabi-
mus. s. quot & quotiens oportuerit/ uel etiam in robu-
stiore natura pilulas ex hiera/atq; trociscis agarici pari
portione compositas: semper uero cum melle rosaceo
liquido atq; oximelle: aqua; maratri: id ē feniculi. Qui
certe syrupus in pituita digerenda etiā ante pilulas atq;
post eas maxime prodest. Si una cū pituita cæteri quo-
q; humores turbent/pilulis ex reubarbaro Mesues/ uel
pilulis quæ sine quibus a posterioribus nūcupant/ oportu-
ne purgabimus. Omne uero uahementem repenti-
nāq; deiectionem purgationemq; penitus detestamur.
Nam stomachū corq; debilitat: spiritus multos exhaurit:
confundit humores: spiritus fumis humorum fuscis
obtenebrat.

De destillatione: Ca. xiiij.

Ubi caput ppter pituitam destillationibus fluctu-
at: quandoq; hora somni aliquot ex pilulis quas
modo descripsimus/dabimus. Iubebimus præ-
terea ea hora & alijs tus sape mandere. Nam mirifice
destillationibus & sensibus om̄ibus memoria; succur-
rit. Rursus muscata nux & tiriaca ore retenta/pbatur:
Maiorana quoq; quā amaracū nominant/ uel eius aqua
admota naribus ul' infusa. Post cibū uero alimentorum
fumos coriandro cydoneisq; coercebimus.

De dolore capitis: Ca. xv.

I caput sape doleat humore grauatum frigido/
præter illa quæ narrauimus/ confectionem illam
quam diambrom nominant uel diacori uel pli-
sarchoticon tenere ore iubebimus: Quinetiam masti-
cem sape mandere. Præterea linire frontem/ tempora/
ceruicem/ maioranæ/ feniculi/ rutæ folijs una cum oleo
rosaceo tunsis: Similiter aloë/aceto/oleo/aqua; rosace-
is perfecte diluta.

Liber primus

De cura uisus: Ca. xvi.

u Bi oculi caligant / neq; rubent / tamen neq; aliud
præbēt ullū caloris indicium / tūc sane collyriū ex
aq; feniculi / maioranæ / chelidoniæ / rutæ / adhibito
croco & antimonio / cōfert. Sed aqua eiusmodi prius de
siori panno est exprimēda. Nihil tamē admoueas ocu-
lis / nisi antea pilulis lucis sæpe purgaueris. At si caligan-
tes oculi rubeant / subito pilulis ex fumo terræ composi-
tis purga. Mox collyriū ex aqua rosacea & sacharo pro-
dest. Nonnunq; uero albumine oui / tutia / lacte adie-
ctis q̄primum opitulatur. Omīno autem quotidianus
usus maratri uisum seruat & acuit. Semē quidē ei⁹ fre-
quenter ore tenere oportet / folia uero comedere. Tri-
phera mior a Mesue descripta / optima ē. Optimū quo-
tidie uacuo stomacho myrobalanū / chebulā conditā su-
mere: atq; cū ea nō nihil panis ex sacharo / maratrocq; in
puluerē ducto compositi. Quod insup ingenio mirum
in modū / ac pducēda uitæ prodest. Eufragiæ quinetiā
usus oculis est singulare præsidium. In omni uel dolore / ca-
pitis uel caligine oculorū / diuertendi sūt retro uapores /
frictiōibus cucurbitulisq;: Ac si calor in causa sit / sanguis-
q; abūdet / hirudines ceruici & humeris adhibebimus.

De gustu instaurando: Ca. xvij.

f Tofnachus sæpe litterarū studiosis gustum fere
omnē amittit: si id pituitæ uitio incidit / qd̄ aci-
dus oris sapor / uel saliuā multa & glutinosior in-
dicat / postq; aluū subduxeris medicinis quas supra nar-
rauim⁹ / aromatico rosaceo utere. s. sacharo rosaceo mix-
to / melle quoq; rosaceo cū cinnamo. Solo etiam uel cū
cibere cōdito: uel mēthę syrupo: Sed imprimis tiriaca.
Sin autē bilis copia forte cōtingit / quod quidē os amarū
ostendere solet / similiter post purgationē ex aloe sicut
diximus præparata / uel reubarbaro / assume uel triasan-
dalū uel oxīcacharā & sacharo aceto albo & uino acio-
ris punici mali cōpositā: Vel persica / pyra ue / siue condi

De vita sana.

ta/siue syrupo cōfecta: sicut Mesues docet: uel nostram eiusmodi cōfectionē gustui saluberrimā. Sume sachari rosacei uncias quattuor: diamare natī uncias duas: diacitoniten tantundem .s. uncias duas: mirobalanorum chebularum semunciam: emblicarum tantundem: Sandali rubei/coralli rubri /utrorūq; æque drachmā dimidiā. Funde insup iuleb ex succo citri uel limonis tres uncias aut duas. Qd̄ si stomachus debilis est & frigid⁹ adijce duas cinnami drachmas: His ante cibum duabus horis utendum. Nauseā semp ab utroq; natā humore /tolit diacitonitē: & usus capparīs cū aceto. Itē pot⁹ modic⁹ ieiuno stomacho albi aceti rosacei /si duplo sachari pondere misceat. Rurs⁹ mēthæ syrup⁹ atq; absinthij. Itē mētha uel aceto cōdita /uel acido malipunici succo diluta.

De exacta atræ bilis cura: Ca. xviiij

Erum missa hac tanq; leuiora iam faciamus: atq; ad id quod periculosissimū est reuertamur /scilicet ad atrā bilem: quæ quotiens abūdat & furit: cum corpus totū /tum uel maxime spiritū quasi quoddā instrumentū ingenij ipsūq; ingeniū & iudiciū labefactat. Primū in ea curanda præceptū sit ut docuit Galienus /ne repente illā educere cōtendamus: ne forte parte eius liquidiore subtilioreq; subducta /residuum densius admodū sicciusq; resideat: sed paulatim molliat digeraturq; pariter atq; educat. Secundum /ut interim tā cibis humidioribus q̄ lauacris dulcibus & modicis unguentisq; similibus caput & corpus totū ad summū p uiribus humectet: ea tamē cautione ne uel destillatio irritetur /uel destruat stomachus aut iecur /uel meatus corporis obstruantur. Tertium uero / & id quidem maxime necessariū /ut cōtinue cor foueatur roboreturq; reb⁹ cōgruis partim intus acceptis /partim extra pectori /nari /bus ue adhibitis. Aspiciant quoq; & audiant: odorētur & cogitentur assidue quæ oblectent: Contraria uero lōgius arceantur.

Liber primus

De syrupis: Ca. xix.

Uta quidē a multis aduersus hunc humorē cō-
posita sunt. Ego autē in praesentia tria quaedā re-
mediorū genera e plurimis afferam electissima
omniū atq; tutissima/accepta primū a priscis / deinde a
recentioribus cōfirmata/interdū etiā a nobis ad usū no-
strum accōmodata. In primo est syrupi optimi compositio. In secundo pilulae pbatissima. In tertio electuaria sa-
luberrima. His tribus oportune adhibitis/melancholicus
humor molliē & digerit atq; soluit: spiritus acuat & illu-
strant: fouetur ingenium: memoria cōfirmat. Syrupus
est huiusmodi: Sume boraginis/buglossae/florūq; utrius-
q; melissae/capillorū ueneris/endiuiā/uiolarū/cuscutae/
polipodij/senae/epithimi: singulorū quantū manu capi-
tur: Pruna damascena numero uiginti: odora poma nu-
mero decē: passularū unciam unā: liquiritiae unciam dimi-
diā: cinami/sandalī rubri: corticū citri/singulorū drach-
mas tres: croci drachmā dimidiā: Coquant in aqua om-
nia praeter epithimū & aromata/ donec pars tertia cōsu-
matur. Decoctio expressa post/ cū sacharo iterū & epithi-
mo moderate coquat. Postremo ifundant aromata sci-
licet cinnamum atq; crocus. Huius syrupi aurora calefa-
cti unciae tres bibant/ simulq; unciae duae aut tres aquae
buglossae: atq; una cū ijs ex sequētibus pilulis accipi de-
bent duae salte/ac plures prout cuiq; cōuenit: eo scilicet
pacto/ut aluus quotidie paulū moueatur.

De pilulis: Ca. xx.

Pilularū uero quantū ad ppositū spectat/ duo sūt
genera: aliae delicatis congruūt: robustioribus
aliae. Primae aureae siue magicae nominari possūt /
partim magorū imitatione/partim nostra inuētiōe/ sub
ipso Iouis Venerisq; fluxu cōpositae: quae pituitā/ bilē/
atram bilē educunt absq; molestia: singula membra cor-
roborant: spiritus acuat & illuminat. Ita eos dilatant/ ne
cōstricti mēsticiā pariant: sed dilatatiōe & lumine gau-

Syrupus
p. illud
electuaria

Syrupus

n B.

De vita sana.

deant. Ita rursus stabiliunt/ne extensione nimia euane/
scant. Sume igitur auri grana duodecim / maxime foliorum
eius si pura sint: turis / myrrhæ / croci / ligni aloes / cinna/
mi / corticis citri / melissæ / serici crudi coccinei / menthæ /
been albi / been rubei / singulorum drachmā dimidiā: rofa/
rū purpurearū / sandali rubri / coralli rubri / myrobalano
rū scilicet emblicarū / chebularū indarum / singulorum
drachmā unā / aloes rite ablutæ tantundē quantū cūcto/
rum pondus: Cōfice pilulas mero cōelectissimo. Sequū
tur pilulæ ad soluendam melancholiā aliquāto ualidio/
res: uerūtāminē minime uiolētæ. Sume peoniæ: myrrhæ:
sticados arabici: melissæ: thuris: croci: myrobalano
rū scilicet emblicarū / chebularū indarū: rofarū / singulo/
rum drachmā unā: Trociscorū agarici / polipodij / epithi
mi / senæ: lapidis lazuli / loti rite & præparati: Lapidis ar/
meni affecti similiter / drachmas tres / singulorum: Aloes
lotæ uncias duas / uino pfecto pilulas cōfla. Si cū melan/
choliā manifesta caliditas domineat / quæ in hac compo/
sitione sunt frigida / ad tertiā insup pōderis sui ptem au/
genda erunt. Has pilulas ut litterarū studiosis conuenit /
græcorū / latinorū / arabumq; imitatione composui. Noluī
uero fortiora miscere. Quale ueratrū: quo Carneades
Phanaticus utebatur. Viris em̄ litteratis tantū uel paulo
firmioribus consulo: quibus nihil pestilentius est cō uio
lentia. Ideo prætermisi pilulas indas / lapidisque lazuli uel
armeni notas: & quā cōpositionē hieralogodion appel
lant. Si deniq; decet simpliciorē cōpositionē inserere: q̄
ego familiarior: Sume aloes lotē unciam unā: myroba/
lano
rū emblicarū atq; chebularū utriusq; piter drachmas
duas: masticis drachmas duas: duas quoq; rofarū præser
tim purpurearū cōfice pilulas uino. Proinde pilulis aut
ijs / aut illis: ex ijs scilicet quas pbauimus: nemo unq; so
lis uti debet: ne forte nimium exiccet. Quod quidē i me/
lancholia pessimum est: imo ul' una cū syrupo: quē secuti
partim Mesuem / partim Gentile Fulginatē supra descri

Liber primus

psimus: uel cū uini odori leui scq; uncia una siue duabus siue tribus/ut cuiq; cōuenit: Aut cū aqua mellis & passularum atq; liquiritiæ: Aut sicubi caliditas dominatur/ cū iuleb uiolaceo/aquaq; uiolacea. Omīno autē consulo literatis/ quicunq; ad atram bilem sunt proniores/ut hac purgatiōe bis quolibet anno/ uere scilicet autūnoq; utatur: diebus quindecim cōtinuis uel uiginti: pilulis scilicet cū syrupo atq; similibus. Quicūq; uero paulo minus huic morbo obnoxij sunt/ sat habebunt/ si pilulas primas aut ultimas toto āno sumant/ semel hebdomada qlibet: æstate quidē cū iuleb ut diximus: alias uero cum uino.

De Medicina liquida: Ca. xxj.

Eminisse uero oportet/ ubi maximū in exiccatione piculum imminet: purgare tamē necessitas cogit/ opepciu esse pilulas intermittere: atq; in ipso syrupo uel simili quadā decoctiōe/ facta in aqua bu glosse/ quādo purgandū est/ interdū infundere diasenæ uel diachatholicōis uel tripherae pificæ uncia unā aut saltem dimidiā. Qd si uel corpus robusti⁹ sit/ uel astrictior & durior alu⁹ / addere electuarij hamech drachmā unā aut duas. Vtilis quoq; hic est cōfecta casia: utilior manna. Nec omī melancholiæ speciei cōueniūt: sed illi maxime quæ adustione creat. Sin autē melancholia naturalis sit/ cōueniunt quidē: uerū præcipue si in syrupo addatur polipodij portio dupla uel tripla: similiter liquiritiæ: crociq; & passularū. Item medicinae addant mellis rosacei liquidū uncia dua. Quotiēs uero syropus sumendus sit/ in superioribus diximus. Sed medicina cum ipso ter uiginti diebus sumenda erit. Verū si melancholicus nullus humor appareat: tantū uero cōplexio melancholica/ scilicet frigida mēbrorū qualitas atq; sicca/ memento ducere aluū/ uel mittere sanguinē minime expedire: Sed reliqua dūtaxat facere/ quæ uel diximus/ uel dicemus. Præsertim quæcūq; ad corpus ptinēt/ medio/ criter calefaciendū atq; magnopere humectandū/ spiri/

De vita sana.

tusq; quoad fieri potest illuminandos / fouendaq; membra. Vbi uero ipse atra bilis humor exundat / non ma-
defacimus tantū corpus atq; humorē / sed etiam solūm⁹
aluū ea cautione qua diximus: Nunq; uero uahemē-
ter. Siquidem Plato in Timæo nos monet diuturnum
morbum / qualis est melancholicus / non esse nimis ualē-
tibus medicamētis atq; molestis pharmacis irritādū.

De sanguinis missione: Caplm. xxij.

f Vnt nōnulli in sanguine mittēdo audaciores:
quos medici sapientes admodū detestantur.
Nam sanguis est atra bilis temperamētū: spirit⁹ fomes:
uitæ thesaurus. Solum uero ubi abundātiā sangninis
indicat / uel p̄fusior risus / audaciaq; & confidentia mul-
ta / uel color rubens uenarūq; tumor / mittere sanguinē
litteratis quando res postulat debemus e uena lienis si-
nistri brachij / lata quadam incisiōe / quattuor uncias ma-
ne / uespere totidem. Deinde paucos post dies / saltem
septem / ad summū quattuordecim / tum frictiōe qua-
dam asperiore / tum admotis hirudinibus / quas sangui-
sugas nominant / mariscas irritare: ut sanguinis uncia
tres aut quattuor inde distillent. Hac ambo robustiori-
bus tantum facienda uidentur. Debilioribus uero / si ne-
cessitas postulat mariscas solum sicut docuim⁹ irritare.
Sed neq; uentrem medicinis soluere / neq; māttere san-
guinem licet: nisi prius clysteribus pinguibus mollibus
q; lenieris. Atq; hoc sit in melancholica natura cōmune
præceptum: dandam esse operam ut si oportuerit / eius-
modi clysteribus frequentatis uenter inferior lubricus
semper sit atque purgatus.

De Electuarijs: Caplm. xxiij.

f Equuntur electuaria: ex quibus laudo equidē
quod Rasis exhilarās appellauit. Præterea que
in libro de uiribus cordis Auicenna cōponit: Sed mul-
to magis quod Mesues ita conscribit. Sume crudum
sericum colore coccineo nuper tinctum / pondere li-

Liber Primus

bram unam. Id merge succo pomorum dulcium & sua-
uiter redolentium: atq; succo buglossæ / aquaq; rosacea /
singulorum libra una / post quattuor & uiginti horas: to-
tum id coque suauiiter / donec aqua rubeat. Deinde ex-
trahe sericum / atq; insuper exprime diligenter. Infunde
mox sachari candidissimi centum & quinquaginta dra-
chmas: coque rursus donec quasi mel spissetur: Amoue
tunc ab igne: Atq; infunde dum calet / ambrae crudæ di-
ligenter cōscisæ drachmas sex: & ut lique scat ambra p-
mitte. Postremo adde his puluerē eiusmodi. Sume li-
gni aloes crudī: cinnami: utriusq; æque sex drachmas:
Lapidis lazuli rite abluti / drachmas tresdecim: Vnionū
id est albarū margaritarū drachmas duas: Auri uerī dra-
chmā unā: Musci electi partē drachmæ dimidiā. Danē
ex eo cū uino drachmæ duæ uel una mane ac uespe an-
te cibū trib⁹ aut quattuor horis. Id mihi præ cæteris ual-
de placet. Veruntñ pbo etiā Diamuscū Mesues dulcē:
cōpositionēq; gēmarū: mō cū aqua rosacea assumantur.
Laudarē quoq; mirifice qd' est a Petro Ebanēsi philoso-
pho sūmo conflatū: nisi ipsemet ex eius immodico usu
dilatationem exhalationemq; spirituū nimiam formi-
daret. Quamobrem duo quedā insuper excogitauī tu-
tissima: atq; ob temperationē suā cuilibet tempori / ata-
ti / naturæ cōueniētissima: in qbus miscetur utile dulci.
Quæ tātū nutriunt q̄tum fouēt & roborāt. Præterea spi-
ritui & ingenio tātū stabiliēdo / quātū acuēdo & illustrā-
do cōueuiūt. Sume sachari rosacei uncias quattuor: Sa-
chari una cū florib⁹ buglossæ cōcocti uncias duas: Corti-
cis pomī citri sacharo cōditi uncia unā: Chebuli cōdite
uncias duas: Cinnami electi drachmā unā: Sandali: co-
ralli. s. utriusq; rubri: Itē serici coccinei / crudi cōscisi / cro-
ci / margaritarū / singulorū drachmā dimidiā: auri / argēti /
singulorū tertiā drachmę partē / ambrae / musci / utriusq;
grana duo. Fūde oīa simul succo citri uel limonis sacha-
ro cocti. Segē cōfectio altera / aliquanto salubrior / certē

De vita sana.

multo suauior. Sume amygdalarū dulciū quattuor unci-
as: nucleorū pineorū. s. ablatorū diei unī^o spacio: semi-
num cucumeris / utrorūq; pariter / uncias duas: Sachari
duri qd' candū / id ē candidū uocāt quattuor uncias: Sa-
chari alteri^o / sed albissimi / librā unā atq; dimidiā. Funde
cūcta hęc aqua rosacea atq; limonis & citri: in qua extin-
ctū fuerit ignitū aurū & argentū: Simul coque suauiter.
Demū adde cinamī: beem rubri: sandali rubri / coralli si-
milis / singulorū drachmā unā: Margaritarū nitidissima-
rū / croci / serici / crudi / coccinei minutissime attriti / singu-
lorū drachmā dimidiā: Auri / argēti / utriusq; grana duo-
decim: Hiacyinthi / smaragdi / saphiri / carbūculi: singulo-
rū tertiā drachmæ ptē. Si cui^o desunt aurū / argētum /
ambra / musc^o / preciosi lapilli / cōfectiōes illæ etiā pdes-
se multū sine his poterunt. Quarū tres potissimū eligo /
unā. s. Mesues / quā recēsi: duas uero nostras / quas mō
descripsimus. Quo uero pacto n̄s utendū sit / supius sa-
tis exposuimus. Siquis autē simplici^o aliquid appetat / oī-
bus tñ accōmodatum / hic citri pomum perfecte matu-
rum / integrū perfecte cōtundat: multoq; sacharo & mul-
to rosarum succo adhibito coquat. Coctū uero modico
cinnamo / crocoq; condiat. Aut aromatico rosaceo utat
sic tempato. Sume aromatici rosacei unciā unā: Sacha-
ri rosacei: Sachari diabuglossati / utriusq; uncias duas:
aut similiter misceat diamuscū. Qzq; enim duo hęc nō
sint simpliciā: tamen facile satis habentur. Ac si caliditas
timeatur / diaprunis & sacharum uiolaceum adiungan-
tur.

De nimia uigilia: Ca. xxiiiij.

S Aepe melancholicis præsertim litteratis acci-
dere solet / ut nimīū exiccato cerebro / uigilijs lō-
gis extenuēt. Quoniā uero nihil atræ bilis mala magis
auget q̄ longa uigilia / tanto malo omni studio succurre-
dum. Ideo lactucas post cibos alios edant una cum pa-
ne modico: pauculo croco: uinumq; purū sorbeant post

Liber Primus

lactucam: neq; ultra horam lucubrent. Cunctq; se dormi-
tum conferunt / confectionem eiusmodi sumant. In qua
seminis papaueris albi / uncia duae sint: Seminis lactuce
uncia una: Amomi / croci, s. utriusq; pars drachmae di-
midia: Sachari uncia sex. Dilue & coque omnia simul
syrupo papaueris. Edant huius drachmas duas: simulq;
non nihil syrupi papaueris gustent aut uini. Illinias eis
frontem temporaq; oleo ex uiolis: & ex nenufare adie-
cta caphora: Itē lacte oleoq; amygdalino atq; uiolaceo.
Odorem croci / & caphorae / putaminūq; dulcis mali na-
ribus admouebis: Aceti insuper modici / sed aquae rosa-
ceae plurimae. Sternes quoq; lectum plantarum folijs fri-
gidarum. Aures grauibus cantibus sonisq; delinies. Hu-
mectabis saepe caput eiusmodi lauacris scilicet aqua in
qua cocta sint frusta papaueris: lactuca / portulaca / mal-
ua / rosarum / uitis / salicis / arundinumq; folia: addita ca-
momilla. Balneis quoq; dulcibus ex rebus eiusmodi / sa-
pe tibiae / brachiaq; / saepe totum corpus est humectadū.
Lac insuper bibere mixtum sacharo scilicet stomacho
uacuo / si modo stomachus optime tolerauerit / maxime
prodest. Humida haec melancholicis etiam si satis dormi-
ant mirifice conferunt. Memento lac amygdalinū men-
se familiarissimum esse debere.

De hebetudine atq; obliuione: Caplm. xxv.

Cecidit uero nonnunq; / ut studiosis uel quia sedu-
lo inclinato capite legant / scribant ue / uel quia
ocio nimio torpeant / pituita quaedam uiscosior
una cum frigida nimis melancholia caput occupas gra-
uet / atq; hebetes obliuiososq; efficiat. His ergo caput
exonerandum est ijs remedijs / quae alias diximus pitui-
tae conuenire. Sin minus illa suffecerint / ad pilulas in-
das & cocchias hieralogodiōq; confugito. Praeterea ad
hierā diacoloquintidos uel archigenis / uel andromaci /
uel theodotionis: Aut ad pilulas iudei quas Mesues in
capitulo de capitis dolore describit. Qd si natura atas

De vita sana.

ue frigidior sit/nec æstas obstiterit: post purgationem
utere confectione illa anachardina/quã Mesues sapien-
tũ cõfectionẽ nominat in Antidotario. Rursus anacar-
dina illa/quã in capitulo de obliuione ex sententiã filij
Zachariã recẽset. Da sũmo mãe drachmã unã: sed q̄ eã
sumit/ab ira/coitu/ebrietate/labore/rebusq; calidis eo
die prorsus abstineat. Hęc quidẽ aduersus hebetudinẽ
obliuionemq; ualentissima sunt. At uero si familiaria
magis optes/da zinziber sacharo cõditum: sed modico
ture mixtũ: qđ sensibus & memoriã magnopere prodest/
presertim his adiectis. s. melle anachardi/melle chebula-
rũ/acoris/cipis/ambra/musco. Prodest etiã diãbra / plis
archoticon/diacori. Sed hęc ore diuti⁹ retinẽda: narib⁹
etiã & aurib⁹ infundenda. Odor quoq; thuris/ amaraci/
maratri/nucis muscatae/rutae/chariophiloe pdest ñ me-
diocriter. Memetotñ tiriaca in his atq; similib⁹ quemad-
modum ab initio diximus: nulli unq; remedio postpo-
nendam. Pręterea hebetibus obliuiosisq; tẽpora & cer-
uicem unctiõne eiusmodi unge. Sume olei sambucini
unciã unã/olei deben uncias duas/euforbiij unciam di-
midiam/castorei quoq; tantũdem. Perfricabis brachia/
crura/ceruicemq; uahementer. Ac si opus fuerit cerui-
ci cucurbitulas admouebis. Verticem pręterea capitis
amaraco/thure/nuce muscata tunsis operies atque fo-
uebis.

Q̄ corporeũ qđẽ sp̄m curare debeam⁹: Incorporeũ ue-
ro colere: x̄itatẽ deniq; uenerari. Primũ medicina præ-
stat: Scđm disciplinã moralẽ: Tertiũ x̄o religio: Ca. xxvi

I homines ueritatis cupidi tanta medicorũ dili-
gentia corporeũ sp̄m curare debent: ne forte
omnino neglectus uel impedimẽto sit/uel ine-
pte seruiat querentibus ueritatẽ: multo pculdubio dili-
gentius incorporeũ spiritũ/id est intellectũ ipsum disci-
plinã moralis institutis colere decet/quo solo ueritas ip-
sa cum sit incorporea capitur. Nefas em̄ est solum ani-

Libri Primus

mi suū/id ē corp^o colere: aīm ꝑo corpis dñm regēq; ne/
gligere. Prefertī cū Magorū Platōisq; sētētia sit / corp^o to/
tum ab animo ita pendere / ut nisi anim^o bene ualuerit /
corpus bene ualere non possit. Quapropter medicīnæ
auctor Apollo nō Hippocratē q̄uis ex sua stirpe geni/
tum: sed Socratem sapientissimū iudicauit. Quippe cū
quantū Hippocrates corpori / tantū Socrates animo fa/
nando studuerit: q̄q̄ quod tentauerāt illi / solus Christ^o
effecit. Proinde si mentē nostrā optimis colere morib^o
a Socrate iccirco iubemur: ut lucē ueritatēq; a nobis na/
turæ instinctu quesitā serena mente facili^o assequamur:
quāto magis ueritatē ipsam diuinā in primis religione
sancta fas est uenerari? Ad quā querendā capiēdamq;
non aliter creata mens est / q̄ oculus ad lumen solis per/
spiciendū. Atque ut Plato noster inquit / quēadmodum
uisus nihil usq; uisibile perspicit / nisi in ipso sūmi uisibi/
lis / id est solis ipsius splēdore: ita neq; intellectus huma/
nus intelligibile quicq; apprehēdit / nisi i ipso intelligi/
bilis sūmi / hoc est dei lumie nobis semper & ubiq; prē/
sente / in lumine inquā / quod illuminat oēm hominē ue/
nientē in hunc mundū. In lumine de quo canit Dauid:
In lumine tuo uidebimus lumen. Profecto quemadmo/
dum purgatis oculis / inq; lumen ipsum aspiciētibus / su/
bito splēdo^r eius infunditur / coloribus figurisq; rerum
abunde refulgens: ita cum primū ab omnibus corporis
perturbatiōibus per moralē disciplinā purgata mens ē /
atque i diuinā ueritatē / id est deū ipsum religioso quo/
dam flagrantissimoq; amore directā / subito (ut diuinus
inquit Plato) diuina menti ueritas influit / rationesq; re/
rum ueras / quæ in ipsa cōtinent / quib^o ue oīa cōstant / foe/
liciter explicat: quātoq; mentē circūfundit lumine / tāto
simul & uoluntatē gaudio beate perfundit.

Finis Primi libri.

Proemiū.

Marfilij Ficini Florentini in librū Secundum/De Vita lōga/ad Philippū Valorē/Epistolare pœmium.

m Arsilius Ficinus Florentinus Philippo Valori Ciui optimo: atq; nobilissimo. S. D. Qz q̄ Plato noster genio suo uiuit: & uictur⁹ ē (ut arbitror) dum mūdus ip̄e uiuet: meus me tñ Genius huc semper impellit: ut post diuinū cultū ante oīa Platonis uitæ p̄spiciā. Ad hoc ipsum iamdiu nobis aspirat p̄ ceteris Medica domus. Ad idē cōspiras/ & tu mi Valor Medici amicitissimus/ & Platonica gloria atq; disciplina admodū studiosus. Quā ergo uitā Platoni sēper exopto: eandē opto medicibus: similēq; Valori. Quāobrē horitor/ & obsecro te mi Valor: ut quāta semper opa gloriae Platonicae faues: tanta aliqñ diligētia p̄cepta hęc nra de uita pducēda/legas: atq; serues. Quibus diu uiuens resurgēti nuper disciplinae Platonis diutius unā cū magnanimo Laurentio Medice patrocinari possis. Vale.

Capitulorū Secūdi libri Annotatio.

Caplm. j. Qz ad perfectionē sciētiae necessaria sit uita lōga: quā etiā diligētia p̄stat.

ij Qz uitalis calor nutriat hūore: quo deficiēte fit resolutio: quo excedente fit suffocatio.

iiij Quō tēperādus calor ad humorē/ atque uicissim quodam Mineruæ consilio.

iiii Quibus de causis arefcit hūor naturalis: uel peregrinus exundat. Et q̄ necessaria sit ad uitā perfecta digestio.

v Qz sāguis & hūor accōmodat⁹ uitæ aere⁹ esse debeat/ q̄litate tpat⁹: substātia medi⁹ atq; tenax.

vj De cōmuni comedēdi/ bibēdiq; reglā: & de q̄litate epularum.

vij Qz non sit utēdum alimētis quæ cito putrescūt: nec i eiusmodi regiōibus habitādum: Vinū & triticū p̄ ceteris eligēda sūt: putrefactio & resolutio fugienda.

Annotation capituloꝝ li. II.

- viiij De dieta: uictu & medicina senum.
ix De naturis aromatū & cordialiū necessarijs: & rursus qualis senum uictus.
x De auro & aureis alimentis / & recreatiōe senū.
xi De usu lactis sanguinisq; hūani p uita senum.
xij De dieta / habitatiōe / & cōsuetudine senum.
xiiij Quæ adminicula senes a planetis accipiant ad omnia membra fouenda: Vbi memeto passu las uuas piguefacere iecur atq; corroborare / quod maximū est uitæ subsidium.
xiiij De cōfabulatōe senū sub Venere p uirētia prata.
xv Q; Mercuri^o alloq; senes / & cōsultat eis circa uoluptatem: odores: cantus: medicinas.
xvi De cōfirmatiōe superiorū: & q; deuitare debem^o assiduam cogitationem & coitum.
xviij De medicinis senū / & de hitatiōe iteꝝ atq; dieta.
xviij De nutrimento spūs / & cōseruatiōe uitæ p odores: ubi in hoc caplo de usu mellis dicif. Memento rosaceū mel solidū & liqdū senib^o cōseruandis accommodatissimum.
xix De magorum medicina pro senibus.
xx De periculis euitandis ex quolibet uitæ septenario imminentibus.

Marfilij Ficini Florentini liber de uita lōga incipit.
Q; ad perfectiōne sciētiæ necessaria sit uita longa: quam etiam diligentia præstat: Caplm. j.

D artem sciētiæq; pfectā nō tā uel docilitas ingenij / uel memoriæ firmitas: q; prudentis iudicij pspicacia nos perducit. Iudiciū ꝑo ppter ambiguitatē ex cōiecturarū diuersitate conceptā adeo difficile est: ut expimēto sit necessario cōfirmandū. Experimētū quoq; fallax tū ppter iudicij ipsi^o difficultatē: tū ppter fugacē oportuni i experimēto captādo tps breuitatē. Quib^o sane de cau

De vita longa

sis/artē esse longā una cū Hippocrate recte cōcludim⁹:
nec posse nos eā nisi uitā longitudine cōsequi. Vitā ue
ro longā non solū ab initio semel fata pmittunt: sed nra
etiā diligentia præstat. Qd' & astrologi cōfitentur / ubi
de electionibus & imaginib⁹ agūt: & medicorū cura di
ligens expientiaq; cōfirmat. Quia quidē puidētia nō
solū homines natura ualidi sepissime: sed etiā ualitudi
narij uitā longā aliquādo cōsequunt: ut nō mirū sit He
rodicū quendā litterarū studiosum oim sui tēporis in
firmissimū (ut Plato Aristotelesq; testant) eiusmodi p
uidētia / annū fere centesimū impleuisse. Plutarchus
preterea narrat multos corpore alioqn parū firmo / uitā
sola diligētia longā cōsecutos. Mitto in præsentia quot
imbecillos ipse nouerim prudentiē munere robustissi
morū annos superauisse. Neq; igitur inutile fuerit / ne
q; uanū / post librū de curāda ualitudine litteratorum a
nobis cōpositū / præcepta quedā insuper ingenijs scien
tiæ cupidis ad uitā longā cōducentia tradere. Instituta
uero hæc nec inertibus ignauisq; cōmunicari uolumus.
Quid em cupiamus istos diu uiuere? qui nec uiuūt qui
dem / quasi fucos nutriamus nō apes. Nec hominib⁹ di
uulgari / perdita uoluptatū libidine dissolutis: qui bre
uem quotidie uoluptatē lōge stulti preponūt. Nec im
probis iniquisq; patheciis: quorū uita mors est bonorū:
Sed uiris dūtaxat prudētib⁹ atq; tēperatis / solertis inge
nij uirib⁹ hūano generi uel pūatim uel publice pfuturis.

Qz uitalis calor nutriat hūore: Quo deficiēte fit
resolutio: Quo excedēte fit suffocatio: Ca. ij.

Ita quidē tanq; lumen in naturali calore cōsistit.

u Caloris uero pabulū est humor aerius / atq; pin
guis quasi oleū. Siue igitur humor eiusmodi forte
deficiat / siue prorsus excedat / uel inquinet: calor statim
debilitat: & tandē debilitat⁹ extinguit. Si humoris de
fectu calor debilitat & perdit: mors resolutione cōtin
git. Si poti⁹ obruit humoris excessu uel uitio: uita suffo

Liber Secundus

catione perit: Suffocatio uero humoris cuiuslibet exundantia uel putrefactione contingit: præsertim pituita uel excrescente uel quolibet putrefacta: ut non immerito pituita petens uitam fuerit noxiata. Præcepta igitur ad producendam uitam maxime necessaria: Hinc quidem resolutionem: inde uero suffocationem putrefactionemque æque deuitant: Aequè inque ratione communi. Nam si calidiorè sicciorem uel hominem forte curant / & cui meatus quidem apti sunt: humores autem spiritusque subtiles resolutioni magis occurrunt: Sin autem contraria ratione corpus affectum tractant / potius suffocationi subueniunt. Maxime uero in alterutro studet: si ad alterutrum locus tempus uel declinet. At ubi ingeniosis studiosisque consulis: utrumque præceptum ferme est pariter necessarium: in utroque similiter laborat. His enim acutum quidem calidumque ingenium / & imaginatiois motus assiduus / resolutionem: oculum uero corporis atque cruditas suffocationem minitari uidentur. Nusquam igitur medici uehementius quam in eiusmodi hominum curatione laborant. Et si tota libri superioris disputatio ad progandam uitam maxime confert: propria tamen quaedam res tanta cura / qualè deinceps quoad potero paucis comprehendam / postulare uidetur.

Quo temperandus calor ad humorem atque uicissim quodam Mineruæ consilio: Cap. m. iij.

Ceterum dum oleum istud pingue / igneo huic uigori nostro necessarium pingui Minerua tractamus / Minerua interim oliuifera olei uitalis origo / almi uidelicet louis capite nata ridet: quod sui muneris quantitatem plane cernentes / interea non satis uidimus qualitatem. Ridens ergo / uobis inquit oleum non modo quantum sat flammae nutriendae foret / abinde dedi: sed etiam sine amurca sincerum infundi lucernae. Hæc illa. Nos autem inter loquendum errantes offendimus: quoniam lucerna pedibus nostris uerbum suum / non dum nobis auditum. Ex hac ergo lucerna discamus / oleum iugiter flammæ subministrandum / ea. s. diligentia: ut nec repentina quadam lumine obruamus illiusmodi. Nec rursus differamus si

De vita longa.

tibundo potū. Sed hec quidē duo satis in superiorib⁹ tra-
ctata putam⁹. Reliqua nobis duo sunt: quorū alterum le-
uiter tetigisse: alterū uix attigisse uidemur. Tāgētes in-
terim ita Palladem/ut ridere nunq̄ solita nos rideret.
Quid ergo? Primo quidē cōsiderabim⁹ flāmā uel pau-
culā esse prorsus edacē: ideoq; lucernā illā lucere diuti⁹/
in qua sic flāmula est ad ellychniū/id est luciniū tēpera-
ta/ut nō ebibat oleū/sed pitisset. Itaq; & nos in omī die-
ta cauebim⁹: ne qñ p̄sertim in iuuetute nimīū inuale-
scat insit⁹ ignis suapte natura uorax: Sat uero fuerit tū
humorē inundātē/tum penetrabile frigus hinc arcere.
Deinde lucernā cogitabim⁹ frequēter extingui/qñ nō
sincerū oleū instillauerit: sed (ut ita dixerim) amurcosū.
Vnde paulo post cōcrescunt ex amurca fungi/lumencq;
extinguunt. Iā x̄o nos almū a Pallade suscepim⁹ oleū. s.
aerium q̄ plurimum purūq; & natiuo quodam lēto re te-
nax atq; firmū. Qd' ergo huic paulatim absumpto sub-
geritur/nō solum huic equale debet esse/sed simile. Ut
uero sit simile/nō tātum aerium esse debet & p̄gūe/sed
penitus ab amurca secretum/id ē a fece quadā ex terra
& aqua crassiore cōgesta. Hāc ergo congectionē fecēq;
uitaturū/alimēta eiulmodi fugiamus & ocium & crudi-
tatē atq; sordes. Interea uero Mineruā ea moderatione
colamus: ut caput quidē de quo nata est ipsa: nobis au-
geat: neruos autē stomachumq; non minuat.

Quibus de causis arescat hūor naturalis: uel pegrin⁹
exūdet: & q̄ necessaria sit ad uitā p̄fecta digestio: Ca. iiii
Naturalē hūorē uelocit̄ hec exiccāt: Sanguinis
flux⁹ uerior: Violēta solutio uētris: Diu lubric⁹
aluis: Profusus sudor: Latius patefacti meatus:
Coit⁹ ad debilitatē fact⁹: Sitis āhela: Fames cruciās: Vigi-
lia lōga: Vt⁹ calidaz̄ rerū sil' atq; siccaz̄: Laborios⁹ animi
corpisq; motus: Anxietas: Ira: Dolor: Siccior sil' atq; fer-
uētior aer: p̄sertim igne calecens: Ventus aridior &
uiolentus atque diuturnus. Humorem supra modum

Liber Secundus

augēt his cōtraria. Ebrietas frequēs utrūq; facit: Nihil enim tū calore siccatur / tū humore suffocat ebriosū. Nihil aut magis q̄ cruditas ad utrūq; nocet. Vbi em̄ nō cōcoquit alimētū / hinc qdē deest quo naturalē irriget hūorē: inde x̄o putrefactū supeſt / qd' exūdās calorē obruat naturalē. Quāobrē Auicēna corrūpi sanguinē inqt / ubi digestio ipsa corrūpit: Secut'q; Galienū appellat digestionē / uitæ radicē. Optima igit' ē & quasi unica hęc regl'a Galiei: cōcoctionē cibi præ ceteris ubiq; curare. Nā qd' maximū uideēt esse præceptū: salubrib' uidelicet uti: nihil pderit / nisi coquas. Sigdē ex his ferme sicut ex contrarijs noxi' hūor pfluūt / si cruda mēbris influxerint. Ex cibus aut etiā min' arte laudatis / sepe min' malū accipiūt nutrimentū si uehemēt' cōcoquant. Cruditatē igit' tāq; grauē resolutionis simul / & suffocatiōis causā diligētissime deuitem': quātitate uidelicet cibi pot'q; nobis accōmodata: Qualitate: simplicitate: preparatiōe: cōtritioe: ieiunio reuocāte famem: ac si op' fuerit stomachi etiam exteriore fomēto: reb'q; quibusdā stipticis post epulas int' assumptis. Caueam'q; diligēter ne cibū pot' exuperet. Neu cibus sit liquidior / aut durior: aut hic uel ille ualde sit actu frigidus: aut alimēta sint lōge diuersa: aut crudū addam' crudo. Hęc em̄ cōcoctionē magnopere p̄hibent. Caueamus insup diligētissime / ne uel coitu statim post cibū / uel sōno meridiano sepius nō necessario: uel nocturna uigilia / uel labore animi ullo siue corporis importuno uel alio quopiā pacto digestionē ipediam'. Digestionē dico equidē nō pmā tantū / quæ fit in stomacho: sed secūdā etiā quæ fit in iecore: Tertiā isuper quæ in uenis: Quartā deniq; quæ in mēbris efficit: quæ lōgo quodā idigēt in uallo: & quauis ipedita / pabulū nō sup̄peditat hūori. Proinde sicut digestionē / sic excrementorū purgationē adiuuare i primis necessariū ē ad uitā. Necessariū sordes etiā a cute detergere. Necessariū ē mot' corpis tā cōtinu' / tā tēperat' / tā uari' / q̄ celestiu' aerisq;

De vita longa

motus & ignis & aqua: seruata dumtaxat cōcoctiōnis & somni necessitate: Defatigatiōe uero & resolutiōe uitata. Præterea sub umbra sitū cariēq; obducim⁹. Sub diuo sub lumie uiuimus. Quod pater meus Ficinus in signis medicus frequenter habebat in ore. Sed ad hæc foeliciter pagenda opere precium foret; non tã urbanis negocijs q̄ rusticis qbusdã exercitatiōibus a tenera statim ætate corpus assuefecisse & quodãmodo similibus/ interdū etiã nutrimentis: & uitæ genus quodãmodo uariū tenuisse: Quod me sæpe prudēs ille monebat. Qui em̄ i oī ætate lautissima qdã curiositate uiuūt: sæpe min⁹ tuti uiuūt. Qui x̄o adolescētēs/ se min⁹ assuefecerint/ ad ultī saltē assuefaciāt/ cautiōrib⁹ tñ gradib⁹ id tētātes.

Q̄ sanguis & humor accōmodatus uitæ/ aereus esse debeat qualitate tēpat⁹: substātia medi⁹ atq; tenax: Ca. v

Reçi omēs inter præcepta ad diuturnam uitam maxime necessaria/ mandant ut euchimis alimur. Euchima uocamus alimēta salubria: quæ bonū afferunt nutrimentū/ id est sanguinē bonū. Bonū uero sanguinē appellamus/ nō frigidū/ nō siccū/ nō turbulentū: sed calidū & humidū atq; clarū. Calidū qdē calore nō acri: Humidū x̄o humore nō aqueo: Clarū q̄q; nec tñ interea tenuissimū. lam x̄o feruētior sanguis/ naturalē tum calorē exacuit/ tū exiccat humorē: & quē ipse humorē infert uel calorē resolubilē præstat atq; fugacem. Sanguis præterea humidior proniorq; ad aquam naturalē obtundit calorē: humorem quoq; naturalem uel hebetat: uel impellit sub calore liquefcere: uel suffocat humiditate calorem: & omnino siqua portio naturalis humoris ex aqueo sanguine trahitur/ tum putrescit facile: tum cito diffluit atque dissoluitur. Hinc efficitur: ut qui molliores fructus herbasq; comedunt/ nisi raro forsan & pro medicina tunc uentrem leniente sumant/ breui uenas succo crudo putrefactiōiq; obnoxio penitus impleant. Ac ne id accidat/ tutius pro alimēto

Liber Secundus

uel coquantur: uel faltem cum pane miscetur. Sanguis ergo nec igneus esto: nec aqueus: sed aereus: Non aeri crassiori similis: ne procliuior sit ad aquam: Non aeri subtilissimo: ne facile incalescat in ignem: Sed substantiam teneat mediocrem: in qua medius aer dominatum habeat plurimum: Cetera elementa insint quatenus aeris accommodantur impio. Non sit eius substantia subtilissima: ne humorem instabilem generet: spiritumque uolatilem: & dissolutioni subiectum. Non sit crassissima: alioquin & ingenio minime ministrabit: & uix in naturalem humorem ac spiritum permutabitur. Meatus obstruet: suffocationi dabit occasionem: Et spiritus qui uix tandem crassus inde creatur: densitate sua & ipse parum idoneus est ad uitam: & calorem naturalem ita suffocat: sicut fumus densior flammam comprimit protinus: & extinguit. Mitto quod saltem adeo tenebrosus est: ut uitam efficiat mestam morte deteriorem. In primis autem ut mihi uidetur ad uitam expedit diuturnam: sanguinem una cum substantia quidem aerea ualde: nec admodum crassa: habere glutinosum aliquem in se humorem atque tenacem: qualem ferme cum subtilitate habet oleum oliuarum & humor anguillae pinguis simul atque tenuis: & oleum ex terebentina quadam sublimatione tractum. Tu igitur alimenta ceteraque omnia quae sanguinem pro uiribus humoremque talem efficiant diligenter eligito. Sanguis enim humorque talis sicut oleum flammam: ita uitali calori pabulum est: & una cum subtilitate habet etiam firmitatem. Preceptum enim Rasis est pro iuuetute seruanda: rebus uti sanguinem ad praecordia traducentibus: ibique condensantibus: corque fouentibus. Quod Auicenna probat: aquosum labilemque sanguinem praecipiens euitandum. Differens autem in hoc pro differentia corporum ratio est habenda. Nam ubi densius corpus est: ad subtilitatem sanguinis: ubi rarius: ad crassitudinem eiusdem omnibus est remedijs declinandum: Vbi media corporis habitudo: uia similiter

De vita longa.

media tutius imus. Nunq̄ tamen naturalē corporis habitudinem extirpare conabimur: alioquin uitam ipsam extirparemus. Expedi insup meminisse / ubi subtilitatem sanguinis ualde ueremur: & stomachus interea nō sit admodum natura ualidus / minutioribus ad crassitudinē gradibus accedendū esse: dum gracilē hoīem crassioribus alimētis nutrire cōtendimus / & fouēdū iterim stomachū: p̄ducendū somnum. Exercitationem corporis pro uiribus augendā / animi minuendā / quæ plurimif sepissime nocet. Ac si minus ferat alimēta uiscosa nimitū duraq; uel admodū frigida: usū saltē corallorū: sādaloꝝ: rosaꝝ: coriandrorū: myrobalanorū: cydoniorū & diacidonion / sachariq; rosacei: stipticarūq; rerū eā sanguinis humorisq; firmitatē deniq; cōsequemur: quā reb⁹ nimitū glutinosi hic tuto cōsequi nō ualemus. Cōmodissime uero ex nucleis pineis pistaceisq; & glycirhizæ succo & amido additis amygdalis dulcib⁹ / earūq; oleo & cydoniorū semine atq; oleo sisamino una cū sacharo cādidiſsimo aquaq; rosacea nutrient / qui uiscosa grandiorū animalū mēbra cōcoquere nequeāt. Cōcedem⁹ his p̄terea extrema gallinarū uel hēdorū & testudines & limaces atque testiculos. Vina dabimus non alba: sed rubra stipticaq; / & quodāmodo subamara. Aqua uinū ferrea uel masticea temperātes / oleo quoq; masticeis cydoniorūq; cutem leuiter leniemus: & uetabim⁹ iterim quæ sanguinē subtilē faciūt uel feruentē: nisi forsan nō nihil croci uel cinamomi tenacioribus epulis infundamus / ut & facilius cōcoquant / & cocta p̄ meatus angustos trāſſerant ad mēbra. Difficile nanq; est uiscosa uel alimenta paulo firmiora ex stomacho nō admodū ualido / usq; ad digestionē tertiā / q̄rtāq; p̄ducere: nisi eiusmodi uehicularis p̄ferant atque insup frictiōibus leuibus puocentur. Quas quidē cū facies / manibus eas mollioribus facito: ac memento madefacere manus odorifero quodam uino: in quo cammomillā myrtūq; coxeris atque rosas.

Liber Secundus

De cōmuni comedendi bibendiq; regula; & qualitate epularum: Ca. vi.

Ed missa in presentia faciamus obtusissima hominum corpora uel tenuissima: ad cōmunem uiuendi rationē pueniamus: cōmuni madiaq; corporis habitudinī prorsus accōmodatam. Caue ne uel la ratione meatus corpis uel supra modum pateant / uel nimium obstruantur. Ibi enim in resolutione & iniuria extrinsecus inferenda discrimen: hic autem in putrefactione & suffocatione piculum & si non artissimo regulae freno quod Hippocrates damnat / te cohibeo: non tamen habenas tibi ad licentiā usq; relaxo. Herbas & fructus humidiores accipe parce. Parcius lac & pisces / & utrūq; cum melle: Parcissime fungos / atque cum aromaticis ac semine piri: Similiter purum aquae potum: atque una cū parcitate. Quae humidiora sunt uel pingua / aromaticis acribusq; condito / alioquin & humorē alienum membrīs plurimū inferunt / atque putridum: & si quem necessariū naturae humorē suggerūt: hunc praestant citae admodū corruptioni subiectū: Quod nō aliter q̄ aquosum uinū conturbatur celeriter & corrumpit. Hinc cita canicies / & pallor rugositasq; senilis. Carnes quoq; si quotidie comedantur / ac etiam si pondere pani ppinquent / citam putrefactionem inferūt. Vnde Porphyrius pythagoreorū antiquorūq; auctoritate fretus / esum animalium detestatur. Nonne homines accepimus ante diluuiū longeuos / animalibus pepercisse? Quos medici non tam carniū usum uetant / q̄ abusum. Deniq; humida tanq; putrefactioni obnoxia fuge: memoria tenens humidos / & pingues senescere citius atque mori. Quod & Hippocrates ait: & res ipsa declarat. Siccissima rursus accipe moderate / uel saltem liberiore tempera potu. Media tutus eligito: Tam & si Auicenna formam cibi paulo sicciorem molli preponit ad caniciem euitandam. Ad frigida nimium aut calida cautissim⁹ esto.

De vita longa.

Calida simul & humida sequere. Si feruet aer / epularū humor calorē supet: Si friget / calor humorē. Vtrobique uero modicus sit excessus. Vbiq; calor & humor nō nihil glutinosū habeat / atq; stipticū: ut illinc mēbris irrigatus humor ihareat firmius: ac diu sub calore perduret. Electū triticū & panis electus hoc in primis habet. Deinde rubrū stipticūq; uinū parumq; dulce. Tertio pinei nuclei / resq; his tēperie & lentore p̄similes. Quarto carnes non humidæ simul atq; laxæ / ut suillæ & agnina lactentes. Medici tamen ueteres / maxime Galienus suis carnes / & sanguinē / p̄pter quandā cū corpe nostro similitudinē ualde cōmedat. Optime sūt igit̄ similibus corporibus / ut rusticis & robustis corpusq; multum exercitantibus: p̄sertim si quatrīduū chariophilis / coriādris p̄patis / sale conditæ seruentur. Et sanguis forsan utilis si cū saccharo coquat̄. defecatusq; ad sūmū fuerit atq; liquens. Sed ut ad numerū reuertamur / nō p̄bant carnes humidiores / quales diximus: non duræ simul atq; siccæ / quales uetustioris leporis atq; bouis: sed mediæ quædā: ut gallinaceorū / pulloꝝ / caponum / pauonū: fasianarum / p̄dicū: forte etiā pullorū columbinorū / p̄sertim domesticorū. Tales quoq; sūt capreoli uituliq; iuuenes & aniculi uerueces p̄ter atq; apri. Hædos nō sperno lactentes caseūq; recentē. Auiculas equidem p̄termisi. Frequens em̄ subtiliorū alimentorū usus stomacho solū cōuenit crassiora minime tolerantī. Qui uero ualidior est / fugacē ex ijs fumū reportat uel humorē. Oua tamē gallinarū uō p̄termitto: si uitellus una cū albo comedať. Vitellus nāq; solus delicatorū est nutrimentū: nam Auicenna p̄bat nutrimentū nullū expedire magis in diminutione sanguinis / & dissolutione spiritus cardiaci q̄ uitellū ouī gallinæ uel p̄dicis uel fasianæ. Neq; forte ab re fuerit / anseres nutrire spelta aqua ue nitida: ac post necē carnes sale & coriandris aceto p̄patis / cōditas dies septem seruare prius q̄ edas: Ceruūq; similiter: si stoma-

Liber secundus.

chus fuerit ualidissimus. Probabile nanq; est longaua
quædã animalia ad uitã cõferre longauã: si tamẽ huius/
modi carnes iuuenes comedant / similiterq; aliã carnes
uicissim sunt. tum assã tum elixã. Cib⁹ esto duplex ad
potũ. Panis duplex & sexquialter ad oua: triplus ad car/
nes: quadruplus ad pisces / herbas / fructus humidiores.
Ne incipiat a potu mensa: neq; potus sit semel uberior.
Semp stipticũ aliquid absq; potu uel modico sequatur
mensam. Vbi cõplexio / atas / locus / tẽpus ad calidũ sic/
cum ue labit: tu quoq; paulisper ad opposita declinato.
Vbi ad frigidũ / aut hũidũ / similiter ad opposita uergi/
to. Vbi tẽperies / seruato tẽperiem. Ea tenus autẽ exer/
citationi quidẽ corporis est addendũ & animi detrahẽ
dũ: qua tenus epulis uescimur duriorib⁹ ad diuturnita/
tem uitã aliqñ forsitã necessarijs. Mensẽ tibi sint in no/
uem diei horis / duẽ: & utrobicq; parca. Parcior uero cõe/
na. Exercitationes corporis duã ferme post digestiõnẽ
primã ad sudorẽ quasi pductã. Somn⁹ quidẽ nocturn⁹ /
quia semp⁹ est necessarius / semp bonus: Diurnus autẽ / ni/
si admodũ necessarius / nunq; bonus.

Q; nõ sit utẽdũ alimẽtis quã cito putrescũt: nec i eiuf/
modi regionibus habitãdũ: Vinũ & triticũ præ cateris
eligẽda sunt: putrefactio & resolutio fugiẽda: Ca. vii.

Nigralia uero quacuncq; in nostrã custodiã ueni
unt / mundis electisq; alimentis nutrienda sũt an
teq; uescamur. Atq; hæc & alia omnia ex pascuis
altioribus & odoriferis eligenda sunt. Inter hæc regulã
ante omnes ab Arnolde philosopho cõprobatã / memori
semp mente teneto: Animantes / herbas / poma / fruges /
uina: ex altis odoriferisq; ut diximus regionibus elige/
re oportere: quas uenti temperati serenant: Suaues so/
lis radij fouent: Vbi aquã nullã stagnant: Culta sterqui/
linio non pinguescũt: sed humore natiuo. Vbi etiã que/
cũq; nascunt / diu pmanet incorrupta: Sic dumtaxat ha/
bitandũ est: his quoq; uescendũ. Neq; confidendũ ẽ / ex

De vita longa.

alimētis quæ breui putrescunt / humorē nos cōpaturos
diuturnū & a putrefactione remotū. **Nec sperandum**
facile nos diu uicturos / ubi terræ fructus incorrupti diu
nō cōseruant: Vbi rari admodū homines sunt longæui.
Quantū uero sit in loco uictuq; discrimen: pomū decla-
rat p̄sicum: in p̄sia quidē uenenū / in ægypto cordis ami-
cū. Et hellebor⁹ in anticyra impune sumptus: alibi uero
uenenū. Aristoteles habitationē eligit altā ad meridiē
orientēq; spectātem / sub aere subtili / nec humido: nec
frigido. Et Plato longæuos in editissimis atq; tempera-
tis repperit regionibus. Deterrimū uero est stercorare
agros / uel aquas stagnantes ex agris minime deriuare.
Omnia em̄ illic citē corruptioni subiecta nascunt. Quā-
obrem eos nō uitupare nō possū / qui sapientē Hesiodū
iccirco uituperant q̄ in re rustica sterquiliniū prætermi-
serit. Sed ille prudens salubritati potius q̄ fertilitati con-
suluī. Satis autē ex lupinorū & fabarūq; folijs tempestiue
subuersis / agrū pingue fieri posse putauit. At uero si re-
giones humidiores imundasq; colere / & alimēta mini-
me duratura sumere cōpellamur: eū quasi seruemus ui-
ctum / quē sub aere pestilenti medici mandauerūt. Qua-
de re in libro contra pestilentia satis ægimus. Sūmatim
uero suauibus & quodāmodo calidis utemur odorib⁹.
Aloe rite præpata saepe leuiterq; purgabimur. Rite ue-
ro præpata dicimus: si lota fuerit aqua rosacea / uel succo
rosarū / aut si cū rosis recentibus cōtritissq; fuerit p̄fecte
cōmixta. Deinde addat ei myrobalan⁹ / atq; mastix / &
forte rosa. Medicina hæc extra controuerſiā mirabilis
est ad cōseruandā diu / mentē sanā in corpe sano. Præ-
rea corpus exercitabim⁹. Oportuno utemur foco. Hoc
puluere epulas cōdiemus / myrobalanorū emblicorū sit
pars uncia quarta: Sandalorū uero dimidia: cinamomi
integra: octaua croci. Hoc itaq; puluere rebusq; simul
acrib⁹ iminētē ex putridis alimētis & locis corruptionē
forsitan inhibere poterim⁹. Meminerim⁹ autē: ubi mul-

Liber secundus

to plures putrefactione suffocationeque; resolutioe/pe
reut; ibi putrefactioni & suffocationi maxime resisten/
du: Vbi uero contra: uicissim uti condimentis aromaticis
& quodammodo austeris (ut diximus) odoribusque simili/
bus quouis tempore putrefactione prohibet: Vngi oleo/
frigoris iniuria: Vti lauacris ex aqua & oleo: resolutio/
ne ex labore uel calidis temporibus iminente: Similit os
aqua saepe colluere: Succu glycyrrhiza uel saccharu cry/
stallinu ore tenere: Aqua rosacea multa/paucoque aceto
rosaceo manus facieque pfundere: Similibusque odoribus
uti: Septima quaque hora alimētis modicis recreari: Cor/
pore simul & animo conquiescere/calore uitato. Pluri/
mu uero interest quale sit uinu & triticum / quibus assidue
uescimur. Hac ergo sint talia / ut ultra annu & potius ad
trienniu integra pseuerent: Si modo incorruptibile ex
his alimoniam sperare debemus. Vinu siue albu siue ru/
bru sit/ esto claru: suaue: stipticu: odoriferu: & qd idige/
at aqua. Nisi forte uinu repereris / leue simul atque dura/
bile: qd rarissimu esse solet. Qd uero ualidius est / philo/
sophus Isaach uinu dicit esse uinosu coctu sole / uentisque
purgatu: Qd aqua fontis puri temperari iubet: aliquadiu
antea que bibamus: ut pfectius misceat. Aquosu uero ui/
nu atque debile uel acerbu: fugiendu monet: utpote quod
intra uenas, & membra acidu cito fiat / aut aliter putrefiat.
Vinu quide aquosu putrefactioni subiectu / si conserua/
ta eius substantia coctu fuerit / hoc saltē erit utile: aliogn
no laudatu: quod humore corruptibile no creabit: Sed
acume eius aqua electa temperandu erit. Vinu uero qua/
le pbauimus / Isaach ex antiquorum sententia tiriacis ma/
gnis iquit esse psimile. Quod (ut diximus) temperatum /
habitudinē corporis frigidā calefacit / refrigerat calefa/
ctam / humefacit sicca / humidiorē uero desiccatur / atque (ut
Galien⁹ ait) naturalē humore recreat / calore fouet / utru/
que cōtempat. Miscere uero uinu eiusmodi magis neces/
sariu est iuuenibus: minus senibus: frigidis uero senib⁹ /

De vita longa.

minime. Frigida namq; duraq; senectus (ut inquit Plato) ita mero feruet atq; mollitur : sicut uel igne ferrum : uel aqua lupini . Quod diximus per uinum opposita fieri / atq; dissidentia temperari : Scito etiam per glycyrrhizam fieri : sed debilius : Fieri etiam per oleum rosaceum : sed extrinsecus . Hæc ergo tibi familiaria sunt . Neq; diffidas quicquid & qualitate temperatum est / & uirtute potens / posse reliqua temperare : sicut frigus alia frigefacere : Id imprimis habere temperamento louis : quo etiam saluberrima sunt . Sed de his alibi disputandum .

De Dieta: Victu: Medicina senū: Ca. viij.

¶ **Q**ui septimum iam septenarium impleuerunt / quinquagesimum attingentes annum / cogitent Venere quod significare iuuenes : Saturnum uero senes / atq; hæc apud astronomos stellas inter se maxime omnium inimicas existere . Rem ergo Veneream Saturnij fugiant : que iuuenibus etiam uitæ plurimum detrahit . Non enim natis consulit : sed nascituris : ipsasq; etiam herbas statim producto semine siccant . Præterea frigus aerisq; nocturnum loethiferum sibi putent . Atq; eum omnino uictum seruet : ex quo sanguinem plurimum sperent / spiritumq; quod plurimum : ex uitellis uidelicet ouorum recetibus : uino aliquantum quidem dulci : odorifero uero quod plurimum . Nam hic uitellus proprie cordis sanguinem / uinum præcipue spiritum recreat . Carnibus electissimis coctisq; facillimis omni summatim utantur dieta / calidum pariter & humidum augente . Spiritum odoribus præsertim uini assidue recreent . Vigiliam & inedia sitimq; deuenient laborum rursus corporis atq; animi & solitudinem & marorem . Musicam repetant si forte intermiserint : nunquam intermittendam . Ludos quosdam & mores quoad decet olim ante actam puericiam reuocent . Difficillimum namque est (ut ita dixerim) reiuuenescere corpore : nisi ingenio prius repuerescas . Itaq; in omni etiam ætate magnopere conducit ad uitam non nihil puericie retinere / & oblectamenta uaria semper aucupari . Longum uero profusumq; risum minime : spiritum namq;

Liber secundus.

nimis ad exteriora dilatat. Sed redeamus ad senes. Hi præterea si frigeant / fomēta petant aromatica & calida simul atq; humida. Meminerint puerile nō esse / puerile illud Auicēnæ fomentum: factū quidē a Dauide: sed tardius forte factum. Fomentū seni mirificum: Medulla recentis adhuc calentis panis infuso maluatico uino cum puluere menthæ / apposita stomacho & saepe ad olfactū adhibita. Nam & medulla eiusmodi etiā sola Democrito iā iam expiraturo retinuit spiritū quoad placuit fugitiuū. Præterea frictiōibus utantē leuibus: seu quādoq; lauacris nutrimentum puocantibus ad extrema. Nucleos ante omnia pineos uidelicet ablutos / familiares habeant. Hoc em̄ nutrimentū medici ueteres senib⁹ aptissimū pbauerunt. Calidum enim & humidū est & pingue: & omnē lenit asperitatē: atq; simul quod mirum ē dum naturalem humorē auget / interea superfluū desiccatur: putridumq; expurgat humorē. Sūt qui nucleorum eiusmodi drachmā unam quotidie post cibos exhibēt senibus comedendā: Ego drachmā quoq; alteram ieiunio stomacho senibus exhiberē: uel recens / calens / auratum / pinucleatum. Componerē quoq; electuariū hoc pacto. Sume amygdalarum dulciū mundarūm uncias quattuor: tantundē eiusmodi nucleorum: pistaciorum duas: unā seminum cucumeris: unā nucum auellanarū mundarum: contunde / coque una cum cādidissimo saccharo: cui tamē addideris unā zinziberis recentis conditi drachmā / croci dimidiā: musci tertiā: ambre tātūdē: Saccharū aq̄ melissæ / id ē citrariæ rosarūq; fūdito: Multa auri folia his adhibito. Huius em̄ usu quotidiano / uitam senes ualidiorē longiorēq; cōsequenē. Possunt & i mēsa hoc accipe: & pluribus horis ante mensam. Utili⁹ autē tunc erit: si quid albi odoriq; uini una cū cōfectione eiusmodi biberint. Tēporibus uero calidioribus saccharū rosaceū una cū auri folijs / & conditē myrobalani uitam senibus prorogabunt, Tyriacā nemo dubitat ad

De vita longa.

idem humidis cōuenire personis atq; temporibus. De cuius usu satis in libro superiore dictū. Nemo etiam negabit his pdesse admodū radices Inulæ/beeniasq; radices/abras similiter atq; rubeas: maxime uero recentes. Illam quidē p nutrimento: has etiā pro aromate: Et omnia simpliciter calida/hūidaq; & aromatica simul & stiptica/simulq; pinguis. Certū est senes electo glycirhizæ succo familiariter uti debere. Tradunt em̄ glycirhizam esse humani corporis calori pariter & humori p̄similem: Præterea uarijs senū morbis opitulari. Lac quoq; amygdalinū & amidus cib⁹ familiaris esto/ & saccharum atq; passulæ. Rasis Triferā ex myrobalanis indis/ emblicis belliricis cōfectā. Item Myrobalanos indas cōditas saccharo/nō solum ad retinendā / sed etiam ad retardandam senectutē ualde pbat. Auicenna laudat triferam myrobalanorū maiore atq; minore: Rursus confectionē de squama ferri/maxime uero auri. Iubet quotidie mandere myrobalanos præcipue chebulas rite cōditas ad differenda senectutis incōmoda.

De naturis Aromatum & Cordialiuū necessarijs:

Et rursus qualis senū uictus:

Ca. ix.

S cito myrobalanis uarias inesse uirtutes: Vnam quæ mirabiliter supflū exiccat hūorē/unde caniciem prohibet: Secundā quæ humore colligit naturalē/ & a corruptiōe simul/ & inflāmatiōe tuef: unde uitam producit in longum: Tertiā/ quæ stiptica aromaticaq; potentia/ uirtutem & spiritū naturalem & animalem congregat / & fouet/ & roborat. Hinc aliquis uitæ lignum in paradiso myrobalanum forte fuisse putabit. Simile quiddam ferme faciunt aurum & argentum/ corallus/ spodiumq; / & preciosi lapilli: quibus p aromatica yrtute facultatē afferat illustradi. Tu uero memeto aromatica tūc maxime pdesse nobis ad uitā (ut sup̄ significauim⁹) quādo cū uigore quodā aromatico/ hūida

Liber secundus

sūt piter atq; calida/lentorēq; pinguē habēt: cōmodū au-
gmento: Quales sunt imprimis radices beeniæ albæ si-
militer/atq; rubētes: præsertim recentes. Aut saltē quan-
do cū uirtute quadā subtili/odorifera/& acuta/substan-
tiam densam habeant:& stipticā ualde pprietatē: Qua-
lis utiq; cōpositio inter cordialia frigida primū myroba-
lanis inesse uidetur/& succino. Deinde rosis & succo &
semini citri. Tertio sandalis & coriādris/atq; myrto/ca-
terisq; similibus. Inter calida uero cordialia zedoarie: li-
gno aloes: citri cortici:& chariophilis:nucimuscata:ma-
ci:olibano:mastici:atq; doronico: Qualē etiā saluiæ ex-
perimur inesse. Tradunt ambrā/& muscū stipticā habe-
re uirtutē. Sīnciber autē ob quandā eius humiditatem
præsertim recens & conditū/senibus saepe prodest. Sed
hoc & chariophilus ppter calorē uahemētīā/caute ui-
deī accipiendū. Sedoaria quoq; caute/tametsi tiriacæ
similis iudicat:& stipticā simul atq; pinguē naturam ha-
bet/senibus cōmodissimā. Ambra ppter calorē quasi tē-
peratū/tuto ferme sumit: Ac ppter lentorē cum stipti-
ca subtilitate mixtū/prærogatiuā habet ad uitā in mem-
bris & spirītibus confirmandam: Tum uero si ex ea fiat
aqua/cutisq; lauet: digestionē quartā restituit: Ac mor-
bos eius defectu contingentes expellit. Aromatica ue-
ro quæ subtile admodū substantiā habent:qualem cīna-
momū/atq; crocus/cordialibus frigidis & duriorib⁹ sūt
miscenda. Nam aromatica si tantū calida subtiliacq; sint/
& sola sumant/naturalem calorē nimis excitant/humo-
rēq; dissoluūt:Necessaria tamē sunt/tum frigidiorib⁹ &
humidioribus epulis concoquēdis:tum cordialibus du-
ris ad præcordia transferendis. Te nanq; latere non de-
bet:humorē ipsum uitæ necessariū primas in corde se-
des habere & arterijs uenisq; eiusdē: Quod Isach pspi-
cua docet. Atq; ut Auicenna probat/hic humor natura-
li cæterorum membrorū humore frequenter irrigatur
atq; fouetur. Quapropter cauendum est; ne membri ul

De vita longa.

lius humor casu quopiam arefiat: multoq; magis/ne præcordiorum humor cōminuatur. Atq; ut nutrimenta/uel fomenta/& cordialia omnia per angustos meatus ad præcordia latissime pferant: his insere crocū. Vt uero sistatur ibi/myrobalanos adhibe. Vt autē consequaris utrūq;:accipe inter calida muscum/atq; ambram: Inter frigida rosas atq; myrtum. Memento dulce maratrum senibus pfuturū. Nam & nutrimentū per membra diffūdit: & qua facultate lac/eadem humorem auget naturalem. Vnde Dioscorides maratrum serpentes ait annuā exuere senectutē. Probamus & saluiā. Hæc em̄ naturæ uirtutem temperate calefacit/& firmat/paralytim propulsat. Probam⁹ & moderatū conditi zinziberis usum: Habet enim cum calore pinguedinem.

De auro & aureis alimentis & recreatione
senum: Ca. x.

Aurum omnes ante omnia probant/tanq; omnium rerum temperatissimū & a corruptione tutissimū. Soli quidem ppter splendore/louī autem ppter temperantiā cōsecratū:ideoq; posse calore naturalem cum humore mirifice temperare: humores a corruptione seruare: Solarem/& louialē spiritibus & mēbris inferre uirtutem. Verū tamen optant durissimā auri substantiā/subtiliorē facere/penetratūq; facillimā. No uerunt em̄ cordialia tunc maxime latentē cordis recreare uirtutem / quādo in eis attrahendis minime natura laborat. Vt autē minime fatigetur/uel subtilissima iā effecta/uel cum subtilissimis sunt exhibenda. Optimū fore putant/si absq; aliena permixtiōe aurū potabile fiat: Sin minus possit/contusum/& in folia redactum accipi uolunt. Aurum ferme potabile habebis (ut dicam) Collige flores boraginis/buglossæ/melissæ/quā citrariā nominamus:& quando luna leonē subit uel arietem/uel sagittariū/aspicitq; solem/aut louem: Coque cum candido saccharo/aqua rosacea liquefacto: & p qualibet un-

Liber secundus

cia inferre diligenter auri folia tria. leiunus cū uino quodā aureo sume. Item aquā ex capone destillantē foco uel aliter cōsumpto una cum iuleb sume rosaceo: in quo auri folia quædā ante contuderis. Præterea in nitidissimā fontis aquā aurum extingues ignitū. Cum eadē auri cōtundito folia. Eadē uinū aureum tēperato: & una cum eiusmodi potu comedito recentē ouī uitellum. Facile uero in tota corporis arbore seruabis humorē si in radicibus conseruaueris. Accipe igit gallinaz & pullorum eiusmodi atq; caponum cor / iecur / stomachum / testiculos / cerebellum: Coque aqua modica: minimo sale. Cocta contunde ex tota carne & toto iure & saccharo: addito recentis ouī uitello: fac placentā modico cinnamomo crocoq; conditā / & auratam. Hac uesceris esuriens semel / saltē quarto quoq; die: Et tunc quidē sola / claro tamen ad potū addito uino.

De usu lactis sanguinisq; humani p uita senū: Ca. xj.

Aepe post decimū statim & nonūq; post nonū septennarium arbor humana arefacto paulatim humore tabescit. Tunc primū humano iuueniliq; liquore irrigāda est hac arbor humana: quo reuiscat. Eliges ergo puellam sanā / formosam / hilarem / temperatam / & famelicus lac eius sugito crescente luna: statimq; comedito maratri dulcis modicū puluerē saccharo rite confectum. Saccharum quidē lac in uentre cogi uel putrefieri nō pmittet: maratrum uero cum & subtile sit / & lactis amicum / dilatabit ad mēbra. Quos hectica senilis exedit / medici diligentes liquore humani sanguinis qui arte sublimi destillauit ad ignē / reficere molliunt. Quid ergo phibet quo minus senio iam quasi cōfectos interdum hoc etiam potu reficiamus? Communis quædam est / & uetus opinio: aniculas quasdam sagas: quæ & striges uulgarī nomine nuncupant: infantiū sugere sanguinem: quo pro uiribus iuuenescant. Cur nō & nostri senes omni uidelicet auxilio destituti / sanguinē ado-

ad hoc formam
dei immo 20

De vita longa:

lescentis sugant: uolentis inq; adolescentis / sani / lati / tē
perati: cui sanguis quidē sit optimus / sed forte nimius:
sugēt igitur more hirudinū ex brachij sinistri uena uix
aperta / unciā unam aut duas. Mox uero sacchari uiniq;
tantundem sument: idq; esurientes / & sitibundi facient
crescente luna. Si crudus ægre concoquit: coquatur pri
us una cum saccharo: uel ad aquā calidam moderate de
stillet saccharo mixtus: Deinde bibatur. Fouere quoq;
stomachum tunc sanguine suillo præsens auxilium est:
Quem utiq; sanguinē e uena suilla fluentē spongia calē
te uino madefacta combibat: & stomacho statim calens
admoueat. Galienus atq; Serapio morsum rabidi canis
sanguinis canini potu curari dicunt. Rationē uero illis
assignare nō placuit. Ego igitur biduū eam quaritans /
opinor deniq; saliuā canis rabidi uenenosam impressā
hominis pedi læso / per uenas paulatim ad cor ascende
re / more ueneni / nisi quid interea distrahat. Si igit̄ inte
rim canis alterius sanguinē ille biberit: sanguis ille cru
dus ad multas horas natat in stomacho / eum deniq; ue
lut peregrinū deiecturo per aluum. Interea canin⁹ san
guis iste saliuam caninā superiora membra prensantem
prius q̄ ad præcordia ueniat / deriuat ad stomachū. Nā
& in canino sanguine uirtus est ad saliuā canis attrahen
dam: & in saliuā uicissim uirtus ad similem sanguinē p
sequendum. Venenū igitur a corde semotum / sanguini
q; imbibitū i aluo natati / una cū sanguine p inferiora dedu
cit: hominēq; ita reliq; incolumē. Quorsū hæc? Primo
quidem ut rei tam occulte / succurentem inter differen
dum causam aperuerim. Deinde ut moneam / sanguinē
potari posse / & quidem salubriter: Atq; in sanguine hu
mano uirtutē esse: qua humanū sanguinem attrahat &
mutuo psequatur. Ne forte diffidas iuuenilē sanguinē
a sene bibitum trahi ad uenas / mēbraq; posse ibiq; pro
desse q̄ plurimū:

De Dieta / Habitatione / Consuetudine senū: Ca. xij.

Liber secundus

m Eminisse decrepitos expedit naturā debile nō esse nutrimentorū pondere fatigandā: uel etiā epularum diuersitate nimia distrahendā. Nā & iuuenilis etas hoc uitio fit cito senilis. Diuidant ergo mensas: nec tam multa naturam alimonia cō frequēti reficiant: interuallo tamē interim ad digestionē dato. Nā saepe etiam postq̄ stomachus ipse concoxerit: nisi & iecur quasi digesserit: sumere nutrimentū naturam distrahit: atq; fatigat: qua quidem lassitudine sapius frequentata: aduolat itepestiua senectus. Senes hyeme uelut oues aprica petant: aestate uelut aues amoena riuosq; reuisant. Frequenter inter uirentes uersent plantas: & suauiter redolentes: Hæ nāq; uiuentes: spirantesq; conspirant ad spiritū hominis augēdū. Ad loca uero cōmuniter apibus amica confugiant. Mellacq; hyeme degustēt. Mel em̄ cibus est senibus imprimis amic⁹: nisi ubi bilis timeat incendiū. Amicus caseus recētissimus. Amici dactili: ficus: passulæ: cappes: dulcia punica: zinziba: hysoopus: scabiosa: bectonica: sed pistacia mltō magis: Pinei uero nuclei maxime omniū: sicut dixim⁹: Ex quib⁹ plurimū referent adiuumentū: si eos horas duodecim i aqua paulum calida teneant prius q̄ edant. Sic em̄ stomacho nō nocebūt. Ac præterea: si dum his utunt̄: etiam inter pineta & oliueta uitesq; uersent: aut saltem pini uapore accipiant: & odorē. Itē gummi lachrymoq; pini cū oleo uel uino: corpus saepe deliniant. Probabile em̄ est arbores longa naturaliter uita dotatas præsertim si etiā hyeme uirescant ad longam tibi uitam: umbra: uapore: nouo fructu: ligno: & tepestiuo quolibet usu pdesse. De animalibus autē longæuis supra diximus. Iam uero ad idem tibi forte conducet: si uiuas plurimū penes eos: q̄ sani: tibi sano natura sint similes & amici: Ac magis forsā si paulo iuniores. Vtrū uero: & quō frequens adolescentum consuetudo parumper senium retardare ualeat: pudicus Socrates consulendus.

De vita longa.

Quæ adminicula senes a planetis accipiant ad omnia
membra fouenda: Ca. xiiij.

u Erū cōsulite potius solliciti senes Apollinē: qui
Socratē græcorū sapientissimū iudicauit. Cōsu
lite louē insup/atq; Venerē. Phœbus ipse artis
medicinę rector/nucē muscatā uobis fouēdo stomacho
dabit: Iuppiter cū phœbo/masticen/atq; menthā: Ven^o
uero corallū. Fouēdo rursum capiti: Phœbus peoniā/tusi/
amaracū & cū saturo myrrhā: Spicā nardi macēq; Iupit
ter: Ven^o deniq; dulce maratrū atq; myrtū. Ad cor x^o
fouēdū accipietis a Phœbo qdē citrariā. crocū/lignū alo
es/tus/ambrā/muscū/doronicū/modicū chariophilum/
citri corticē/cinnamomū: Ab Ioue liliū: buglossam: oci
mū: & menthā: beeniasq; radices/ & cādidas piter & ru
bentes: A Venere sola quidē myrtū/ & sandalū/atq; ro
sam: Vna cū Saturno coriandrū. Hæc uos cōtūdite dili
gēter: Et quæ stomachi sunt/cydoniorū oleo ī formā ce
roti cōficite: Quæ uero capitis: oleo spicæ pfundite/ac
illinite ceruicē/tpa/frōtē. Quæ deniq; cordis: aureo ui
no spargite/aquaq; rosacea: Ea q; foris præcordijs admo
uete. At iecur imprimis creādo sanguīni necessariū ne
scio quō prætermisimus: Huic ergo semper eupatorio
& opobalsamo Phœbus opitulabit. Pistaceis Iuppiter:
atq; passulis: Venus autē epatica: endiuia: spodio: cico
rea. Lienī tandē fouēdo Saturn^o ille uester: una cum lo
ue capparim dabit uobis scolospendriā/tamariscum: Si
cut uessicā Iuppiter/ cū Venere. Pina: glyzirhiza: ami
do: cucumeris seminibus: malua: altea: manna: casia: cu
rat. Saturnū uero uerendū pluribus: ne adeo uos fugite
senes. Hic em̄ q; pegrinus est iuuenibus/tā uobis dome
sticus erit. Ut igit totū ipse quoq; uobis corp^o uegetet
p uiribus/atq; cōfirmet: accipietis nōnūq; ab eo regnā
te piterq; a Phœbo mumiā simul: & anseris assī pulpā:
hæc anseris adipe modico delinite: Cōtundite diligen
ter. Myrobalanoꝝ chebularū atq; indarū melle conco

Liber secundus

ge: Ambra/musco/croco cōdite. Ante om̄ia uero hac uobis pfutura cōfidite: Credentes medicinarū ad uitā cōferentiū/uitā esse fidē. Qua speretis/& deū supplicā/tibus uobis adspiraturū: Et res ab eo creatas: præsertim cœlestes mirificam pculdubio ad augendā uel conseruandā uitā/habere potentiā.

De Cōfabulatiōe senū sub Venere p uirētia p̄ta: C. xiiij

Ed a grauioribus his numinibus/ad Venerē parūper uos p hortos & prata senes uirētia reuoco. Ad almā Venerē uos om̄es aduoco. Non lu dentē quidē uobiscū: sed iocantē. Hac & uobis inq̄/& mihi iā seni. Primo quidē iocosū hoc fundit oraculum. Ego filij (si nescitis) uoluptate motuq; uobis uitā dedi. Ego igit uoluptate quadā motuq; & si non simili uobis seruabo uitā. Eandē quoq; suabit libertate Liber/ uitis sator/ ppagator uitæ. Liber ip̄e semp odit seruos: & quā uino pmittit uitā solis liberis implet longā. Meæ quidē uitæ simul/atq; menti quondā pfuit regnāte Saturno di minuta mētha/placetq; quotidie. Vobis autem maior mētha menti uitæq; pdest. Diminuta nocet. Risum ex meis hortis legite. Negligite ficū. Has uero uiolas quādo carpitis/carpe uos existimate lilia: prehēdētes liliū/cōphendere crocū. Crocū a Phœbo Iupiter ip̄e nact⁹ ppagauit in liliū. Liliū ego a Ioue suscipiēs/in has/ quas hic uidetis uiolas/transformaui. Deniq; rosa quidē uobis esto lucifer: Hesperus uero myrtus. Post oraculū nobis cogitādū/mādat/rerū uiridiū naturā: quaten⁹ uirēt/nō solū esse uiuā: sed etiā iuuenilē: humoreq; pr̄sus salubri/& uiuido quodā spiritu redundātem. Quapropter odore/uisu/usu/habitatiōe frequēti iuuenilē inde spiritū nobis influere. Inter uirētia uero deambulantes interim causam pquiremus: Ob quam color uiridis uisū præceteris foueat/salubriterq; delectet. Inueniemus tandē naturā uisus esse lucidā: ac lucis amicā: Volatilē tñ/ac facile dissipabilē. Iccirco dū p lucē se dilatat/uelut amicā/

De vita longa.

interdū nimio lucis excessu rapi prorsus: & uahemēti dilatiōe dissolui. Tenebras autē naturaliter uelut inimicas fugere: ideoq; radios in angustum inde retrahere. Optat uero uisus ita p̄frui lumine/ut p̄ amicū hoc suum amplifice q̄dē: nec tñ interim dissipeē. Iā uero in quocūq; colore plus admodū tenebrarū/siue nigredinis ē q̄ lucis: nō dilataē: nec ideo delectat̄ radius uisus ad uotū. Vbi uicissim plus admodū splēdidi coloris est q̄ nigri/spargit̄ latius/noxia quadā uoluptate distractus. Quāob̄re color uiridis maxie oim nigrū cū cādido tēpans/præstat̄ utrūq;: delectas̄ p̄iter/atq; cōseruās: Et molli isuper & adhuc tenera q̄litate sicut & aqua radijs oculorū absq; offensione resistit: Ne abeūtes longius dissp̄dant. Quæ em̄ dura sūt simul & aspa/frangūt quodāmodo radios. Quæ uero rarissima sūt/dissolutiōi aditū patefaciunt. Sed quæ soliditatē aliquā habēt: lenēq; simul æqualitatē/sicut specularia corpa/nec ip̄a quidē frangūt: necq; lōgius dissp̄di pmittūt. Quæ deniq; præter hæc bñficia/tenera quoq; sunt & mollia/sicut aq̄ resq; uirides/liquidis oculorū radijs mollicia blādiunt̄. Deniq; uisus radi⁹ qdā est in quadam oculorū aqua naturaliter nobis accensus: Ac tēperatū lumē in aqua quodāmodo resistēte requirit. Itaq; gaudet aqua. Delectat̄ speculis aquæ similib⁹. Viridibus oblectat̄. In qbus sane uiridibus solis lumē insūtū/adhuc uernū secū habet hūorē/aquāq; subtilē occulto quodā lumie plenā. Ex quo fit etiā: ut color uiridis cū tenuat̄/in croceū resoluat̄. Quorsū hæc? Vt itelligam⁹ frēq̄ntē uiridiū usū/ siqdē uisus spiritū recreat: qui i animalī spiritu quodāmodo præcipuus est / animalē quoq; reficere. Atq; etiā meminerimus: si color uiridis: quia inter colorum gradus/medius atq; tēperatissimus est/tantum animalī spiritui prodest/multo magis quæ per qualitates tēperatissima sunt / naturalem & uitalem spiritum iuuatura: atq; admodū profutura nobis ad uitam. Nihil in mūdo tēperatius est q̄ coelū: nihil sub coelo fer-

Liber secundus

me tēperatius est q̄ corpus humanū. Nihil i hoc corpo
re tēperatius est q̄ spiritus. Per res igif tempatas uita p
manens in spiritu/recreat. Spiritus p tēpata coelestibus
cōformat. Deniq; discamus ex tēperie uiridis/quæ illu
minādo/æque cōgregat aialē spiritū/atq; dilatat: ideoq;
maxie iuuat/nos quoq; in cordialib⁹ eligendis/cōpone
dis/utēdis/arōatica subtilia & acuta/q̄ spiritū extēdere
uel etiā illuminare solent: qđ facit crocus atq; cinnamo
mū/cū aromaticis semp stipticis cōgregatibusq; ceu my
robalanis & similibus commiscere. Atq; uicissim. Neq;
prætermittere: quæ absq; acumine etiā aromático / siml
utrūq; cōficiūt. Aliquantū uidelicet dilatant: atq; admo
dū cōgregāt: multūq; illumināt: quæ & alias narrauim⁹:
quod efficit aurū/argentū/spodiū/corallus/electrū/seri
cū/preciosi lapilli/inter quos hiacynthus/uel ore deten
tus ob iouiale temperiē plurimū comprobat. Cū enim
sub terra nequeāt speciosissima & quasi coelestia pcrea
ri absq; sūmo quodā beneficio cœli: probabile est rebus
eiusmodi mirificas cœlit⁹ inesse uirtutes. Cōpositio ꝑo
eiusmodi/quæ dilatādo/& illuminādo spiritū æque con
gregat/ita delectat eū intrinsecus atq; recreat / sicut foris
uiriditas oculos: atq; ipsū etiā apud senes in naturali qua
dā uiriditate diutissime seruat: quasi laurū/oliuā/pinū/
etiā hyeme uirentē. Tātoq; magis id efficit / quo efficit
& interius: atq; maxime: si cōpositio talis aromático fla
gret odore/alliciatq; sapore. Profecto sicut corpus / ex
crassioribus humorū ptibus cōpositū in quintā redigif
formā: ita spiritus ex subtilissimis eorundē portiōib⁹ cō
stitut⁹ formā habet qntā naturaliter tēpatissimā/atq; lu
cidā: ideoq; coelestē: Atq; in hac ipsa forma cōseruādu
est/ut subtilis quidē sit: & interea firmus sicut diximus.
Sit omīno lucid⁹: sed etiā quodāmodo solidus. Ac præ
terea rebus odoriferis/firmis/lucidis/ assidue foueatur/
si uitā cupimus cōseruare/quæ uiget in spiritu/ & uēdi
care nobis coelestia dona. Hæc hæctenus iussu Veneris

De vita longa.

contemplati/Venerem ipsam audiuisse putemus.

¶ **Q** Mercurius alloquatur senes:& cōsulat eis circa uoluptatem:Odores:Cantus:Nedicinas: Ca. xv.

¶ Interea dum inter senes ipsa quasi Venus confabularetur:forte quidem haecenus satis belle.

¶ Deinceps uero plixius forsā fabulatura foret.

¶ Sermonē hunc his Mercurius uocibus/sermonum auctor interpellat:Quid nam uobis est cum Veneri isthac semper puella senes? Quid rursus Veneri cum sermonibus? Nonne mei simul atq; uestri sunt sermōes? Mea ratio pariter/atq; uestra. Audite me igitur eadē nunc attentione/qua illam/& multo maiore insuper attentione q̄ Venerem. Quinq; scitis esse sensus: Visum/auditū/olfactum/gustū/tactum. Esse rursus quinq; (ut ita dixerim) discite rationes. Dum enim per quinq; sensus quotidie imbuitur uobis animus/ratiōesq; indererum ipse concipit:interea notiones habitusq; ad res iudicandas quinq;/tanq; rationes quinq; resultāt. Preterea sicut quinq; hinc quidem sunt sensus: inde uero quodāmodo rationes: ita uitae tenor quinq; gradib; circa sensum rationemq; disponitur. Vnde quinq; numerantur aetates. Prima quidē sensu tantum trahitur. Secunda: sensu magis admodū allicitur q̄ ratione ducat. Tertia: post hęc alternis pariter rationis/& sensus persuasionibus agitur. Quarta: ratione potius q̄ sensu ducitur. Quinta: tandem ratione tantum regi debet. Prima igitur aetas/atque secūda tanq; subiecta Veneri/Venerem si placet loquentē audiat: Reliquae uero Mercuriū. Ego igitur reliquos uos omnes alloquor: non pro me quidē tantum: sed pro Diana etiam hac: quā ad sinistram meā cernitis. Nempe cū hęc elinguis sit: Ego uero bilinguis: iure pro hac ipsa/ cuius ego linguā habeo/ loquor. Vnā pfecto noxiāq; Venus uobis indidit uoluptatē: qua noceret quidē uobis: pdesset uero futuris: exhauriens paulatim uos per latentem quandam quasi fistulā: Ali

Liber Secundus

udq; uestris liquoribus implens / atq; pcreans : uos tan-
dem quasi uetustum quoddã spoliũ cicadae iã exhau-
stum humi relinquens : Cicadae interim teneriori pspi-
ciens . Nonne uidetis q; Venus de materia uestra ge-
nerat esse recens quiddã & uiuũ / sensuq; peditũ ? Sur-
ripit ergo uobis iuuentutẽ / & uitã atq; sensum / ex toto
inquã corpe p totius uoluptatẽ : ut efficiat inde totum .
Ego interim materiae illius quae quartae digestionis sup-
est qualitate monitus / uos cõmoneo / alimenta similiter
quarta digestionis cocta plurimũ uitae uestrae succurre-
re : Ouũ recens uidelicet integrũ & sorbile una cũ sacha-
ro / exiguoq; croco : Lac humanũ uel suillũ uel caprinum
eũ pauculo melle sumptũ . Atq; hec duo tunc salubriora
sunt / quãdo natiuo adhuc calore flagrãt : Etsi ouũ aliam
mox cocturã desiderare uidet : p̄sertim in stomacho
minũs ualido : Sed leuiter est coquendũ . Verũ ut parũp
ad Venerẽ redeamus . Si quãdo uidistis Venerẽ / iuue-
nilem admodũ uidistis / & quasi meretricijs fucis & or-
natibus expolitam . Hec ergo / quae noua semp est / noua
semp affectat / odit uetera : Facta destruit / unde constru-
at faciẽda . Hec rursum (si dictu fas e) quasi meretrix nõ
uno quouis e cõtenta uiro . Vulgus amat . Et ut dialecti-
ce loquar / speciei passim poti⁹ q̄ individuo suffragatur .
Iam uero neq; tactu tantum uos precipitat : sed etiã gu-
stu / fallit quotidie / pditq; deceptos . Quos em̄ uos in re-
bus sapes percipitis mediocri quadã tẽperie gratos /
hos Diana hec Apollinis louisq; munere tradidit . Illece-
bras uero saporum miras / quibus quotidie uelut hamo
capti clam miseri uitã perditis / Venus insidiosa fabri-
cat . Quid igitur Martem incusatis ? Quid Saturnum ?
Mars quidem raro admodum uobis palamq; nocet . Sa-
turnus quoq; sepius uultu se profitetur hostem : nocet
tardius : tempusq; remedijs nulli negat . Sola Venus pa-
lam ut amica uenit / clam inimica uenit . Hanc igitur in-
cusate potius / si quem inter superiores incusare licet . Ad

De vita longa.

multiplīces hui⁹ insidias / tū oculis Argi uosīpos instrui-
te: tū Palladis clypeo uos munite. Aures autē ad blandas
pollīcitatīōes eius tanq̄ ad lōetales sirenū cātus obstru-
ite. Hunc deniq̄, puidentiā florem a me accipite: quo
Circes huius ueneficia deuitetis. Hęc uobis duas uix
tandem & has quidē lōetīferas polliceē uoluptates / po-
tius q̄ largit̄: Ego uero beneficio patris atq̄ fratris qnq̄
pmitto uobis: quinq̄ presto: puras / ppetuas / salutare:
quarū infima est in olfactu: superior in auditu: sublimi-
or in aspectu: eminētior in imaginatione: in ratiōe ex-
cellior atq̄ diuini⁹. Quo maior delectatio in tangēdo
pripitur / atque gustando: eo uitē grauius frequēter ac-
cidit detrimentū: Contra uero quanto maiorem in ol-
factu uoluptatem & auditu / atque uisu: Item imaginati-
one & sepe rationē quotidie reportatis: tanto fila uitæ
longiora pducitis. Verum sicut in blandimentis tangē-
di / atque gustādi cauendam uobis subdolam admonui
Venerem: sic in ipsa secretiore nimisq̄ assidua contem-
platiuā mentis delectatione cauetē Saturnum. Illic em̄
frequēter filios ipse suos deuorat. Nam quos sublimio-
rum contemplationū suarū rapit illecebris / & illic agno-
scit ut suos: hos interim si modo diuti⁹ gradū ibi sistant /
falce quadā e terris amputat: terrenāq̄ incautis uitā se-
pe surripit. Hoc saltē Venere interim indulgentior: qd̄
Venus quidē uitam / quā tibi detrahit / donat alteri: ni-
hil tibi pro detrimento restituens. Saturnus autē pro ui-
ta terrena / a qua sepatus ipse / te deniq̄ separat / cōlestē
uitā reddit / atq̄ sempiternā. Hoc ipso similes esse uideēt
inter se Venus atq̄ Saturnus / qui sane q̄ aquario gau-
det / tam regnat in libra / q̄ hoīes & hic & illa generandi
libidine uexat: nocetq̄ uexatis / ut inde posteritati p-
sit. Sed hęc quidē fecundat corpus / stimulatq̄ fecundū:
Ille mentē suo semine grauidā urget ad partū. Vos igit̄
puerbij memores / Ne quid nimis / assiduis prudētia fre-
nis parturiētis utriusq̄ libidinē cohibete. Tametsi mul-

Libri Secundus

to citius grauiusq; ille ledit / quos tedio / torpore / mæro-
re / curis / superstitione premit / q; quos supra uires corpo-
ris moresq; mortaliũ eleuat ad excelsa. Omnino uero
seruate moneo quod equus Iupiter Pythagoram docu-
it / & Platonem: humanam uitam in quadam æquali ani-
mæ ipsius cum corpore pportione seruari: Vtrunq; su-
is quibusdam alimentis & exercitationibus ali ac simi-
liter augeri. Siquis alterutrum educatione precipue sua /
multo robustius altero tandem efficit: non mediocrem
facit uitæ iacturã. Propterea quicũq; inter res medico-
rum arte laudatas potissimum eas eligit / quæ corpori
simul & ingenio p sunt / maximũ uitæ sibi uendicat ad-
iumentum. In earum uero numero uinum / menthã / my-
robalanum / muscum / ambram / zinziber recens / tus / alo-
em / hiacynthum / similesq; lapillos / herbasue cõsimiles
esse putate / & quæ ad utriusq; utilitatem a medicis pari-
ter cõponuntur. Sed longioribus his quandoq; interce-
ptis ambagibus: Ego quoq; medicus huc accessi. Si sa-
pores ex rebus accepti non ultra uiuētibus: Item odo-
res ex aromatib; iam siccis / uitæq; uacuis / multum ad ui-
tam conferre cẽsentur. Quid nam dubitatis odores ex
plantis radicibus adhuc suis herentibus / uiuētibusq; mi-
rũ in modũ uitæ uires accumulatuos? Deniq; si uapo-
res exhalantes ex uita dumtaxat uegetali magnopere
uitæ uestræ p sunt / quantũ pfuturos existimatis cãtus /
aerios quidẽ / spiritui prorsus aeriõ harmonicos harmo-
nico / calentes adhuc / uiuosq; uiuo / sensu peditos sensu-
ali: ratione conceptos rationali? Hanc ergo uobis a me
fabricatã trado lyrã / cãtũq; cum ipsa Phœbeum / solamẽ
laborum / diuturnæ uitæ pignus. Sicut enim res qualita-
te tẽperatissime simulq; aromaticæ / tum humores inter
se: tum spiritũ naturalem secum ipso contemperant: Sic
odores eiusmodi uitalem spiritũ: sic rursus similes q; c; c;
concentus spiritũ animalẽ. Dum igitur fides in lyra so-
nosq; / dum tonos temperatis in uoce: similiter spiritum

De vitalonga.

uestrū intus contēperari puatē. Ac ne ipse Venere sim
auarior / quæ sine Baccho friget / ab hoc ipso Libero pa-
tre per me nectar hoc accipite. Qui præcipue inter uos
frigent / tēporibus similibus / bis septimo quoq; die unci-
as uernacei / uel maluatici dulcis meri duas sumāt cum
una panis uncia / tribus ante mēsam horis: Semel autem
drachmā unam sublimis aquæ destillantis ex uīno cum
iuleb rosacei semuncia. Quo quidē liquore illinire etiā
cutem / & ad olfactū uti cōmodissime possunt. Atq; ut
post eiusmodi nectar ambrosiā quoq; uobis afferā. Hęc
insup acceptā ab Ioue largior medicinā. Quattuor my-
robalanorū uncias accipite chebularū: Tres rosacei sac-
chari: Conditū zinziberis hyeme quidē unciam: æstate
uero semunciā. Tria hęc cum emblicarū melle concōq-
te suauiter: septēq; auri folijs exornate. Ieiuni bolū ante
prandium quattuor horis accipite. Anno saltē integro
quotidie id assumite: Vt inde uelut aquilæ renouet̃ uŕa
iuuētus. Hacten⁹ quasi Mercuriū locutū existimem⁹.

De confirmatiōe superiorū: & q; deuitare debeat
mus assiduam cogitationē & coitum: Ca. xvj.

Strologi Venerem & Saturnum inimicos inu-
cem esse ferunt. Cum uero in cœlo ubi omnia
amore mouent̃ / ubi defectus est nullus / odiū
esse nequeat / inimicos / id est effectu diuersos interpre-
tamur. Mittamus in præsentia reliqua. Ecce nūc Satur-
nus quidē nobis in centro: Venus autē in circūferentia
posuit uoluptatē. Voluptas uero spiritū esca quædam
est. Igitur ex opposito Venus / atq; Saturnus spirit⁹ no-
stri uolatū aucupant̃. Illa per uoluptatē suā allicit ad ex-
terna: Hic interim per suā ad intima reuocat. Distrahūt
itaq; spiritū si ferme eodē tpe moueant / atq; dissipant.
Quamobrē nihil contemplatori uel curioso pestilenti⁹
q̃ Venereus actus: nihil uicissim hunc sectanti alienius
q̃ cura & contemplatio esse potest. Contēplatores ue-
ro physicum / religiosumq; eodē in gradu connume-

Liber Secundus

ramus. Et gradu simili quemlibet in negocijs suis ualde cogitabundum / grauiusq; curis obnoxium. Hinc rursus efficitur / ut siquem Saturnia / uel contemplatiōe nimium occupatum uel cura pressum : leuare interim & aliter consolari uelimus / per Venereos actus / ludos / iocos id tentantes tanq; per remedia longe distantia / frustra atque etiam cum iactura conemur : atq; uicissim si quem uenereo / uel opere pditum / uel ludo iocoq; solum moderari uelimus / p saturniã seueritatẽ emendare non facile ualeamus. Optima uero disciplina est : p que dam Phœbi Iouisq; qui inter Saturnum Venereq; sunt medijs / studia similiaq; remedia homines ad alterutrum declinantes ad medium reuocare. Sed ut tandem sim⁹ medici : sicut flamma duobus cõmuniter modis uiolentis extinguitur : aut uelut diffolata uentis : aut contra quasi compressa cineribus : Sic spiritũ uel celeriter effectus Venereo dissipamus : uel sensim Saturnio suffocamus : ac sepe exprimimus comprimendo / pariterq; resolui mus. Spiritus utiq; frequẽter ad extima uolans / intima reddit uel uacua / uel aliena uitæ : Sed ad intima sepe coactus cetera circum membra prestat uitæ min⁹ idonea. Citam igitur senectutem / tum Venus interioribus nostris / tum Saturnus exterioribus infert. Venus quidem precipue : ubi ex quouis eius motu facile corpus debilitatur atque labascit. Saturnus quoq; potissimum : quando ex quocunq; contemplationis officio / uel curæ labore / ingenij corporisq; uires labefactantur. Et si uel qui ad contemplationem : uel qui ad libidinẽ natus est / plerumq; ad suum uterq; officium est natura fortissimus. Natura enim sepe coniungit cum uoluptate simul & facilitate potẽtiam. Vnusquisq; igitur se cognoscat : suiq; ipsi⁹ moderator / ac medicus esto. Coitũ quidẽ frequentari ceteros cõsulãt. Ego uero exercitaturis ingenij libro etiã superiore cõsului. Deniq; omni diætã oibus remedijs uti debet / qbus mēbra / spūs / sensus / ingenij / memo

De vita longa.

ria cōfirment: Cogitationes p̄ interualla repetere: Nec expectare uel minimū ex cogitatione laborē: Maxime uero cū primū canescūt: q̄ uil nōnulli sint qui nō tā debilitate naturā / uidelicet adhuc iuuenes canos emittunt / q̄ uel ægritudine / uel ægrotatione aliqua p̄cedente: aut etiam parentum similitudine / a quibus scilicet iā canescentibus fuerint generati.

De medicinis lenū: Et de habitatione iterum atq̄ diēta: Caplm. xvij.

C Haldeorum regula est forte p̄banda / ad iuuentutem recuperandā: p̄grinos humores imbibitos corpori / expurgare gradatim / tū interiores / cōpetentibus medicinis: tū exteriores / frictionibus & lauacris / puocationibusq̄ sudoris: Intereaq̄ salubribus / duraturisq̄ alimentis paulatim corpus implere. Sūt autē q̄ trochiscis q̄busdā ex uipera factis / uel helleboro p̄parato / p̄mittūt hūores oēs ueteres putridosq̄ prorsus educere: Quib⁹ expurgatis & hūore rursū saluberrimo alimētis salutarib⁹ recreato / restituere iuuetutē. Et q̄ cautiōres sūt / helleboro gallinas pascūt: hoīem uero gallinis. Eiusmodi uero curationem tanq̄ periculosam in iuuentute arbitror / potius q̄ in senectute tentandam: Ne forte iuuentutem illam a Medea Pelia senī promissam experiamur. Nam & iuuenes medicinis exquisite purgantibus cito senescere Hippocrates asserit. Sed ubi diēta non sufficit / clystere uel māna / uel aloe p̄sertim lota securus uteris. Si tibi sit alius astrictior / manna cū iure caponis / myrobalanique uirtute: Sin minus / hac te iuuenem etiam in senectute purgatione seruabis. Summe unciam lotæ aloes unam / myrobalanorum emblicarum drachmas duas / chebularum quoque tantundem / duas item rosarum purpurearum / masticis quoq̄ tantundem / maluatico uino confice pilulas: quando Luna foeliciter collocata / pp̄itio fruitur louis aspectu / p̄sertim si domicilia fixa possederit uel ipsa / uel Iuppiter.

Liber Secundus

Hec enim ad diuturnitatem uitæ magnopere cōferit. Potes etiā utiliter reubarbarum hic cum aloë compo- nere scilicet dimidiā aloës partem: dimidiā reubar- bari. Et quotiens opus fuerit / unam mane sumere pilu- lam ad tres usq; uel quinq; / modicumq; insuper uinum bibere. Vbi uero pituitam magis times / potes cōmode in his pilulis trochiscorum agarici tertiam partem acci- pere una cum tertijs aloës duabus / dimisso reubarbaro. Sed primam illam ego iam multis annis pilularum com- positionem omni atati experior esse tutissimam. Eadē hora confectiōnem eiusmodi facito. Sume myrobala- norum emblicarum / belliricarum / indarum / chebularū unciam uniuscuiusq; unam: cinnamomi uero duas: unā quoque doronici: rosarum purpurearum unam: sanda- lorum rubeorum duas: unam croci drachmam: tertiam drachmæ partem musci: ambrae tantundem. Candidū post hec cum aqua rosacea succoq; citri fundito saccha- rum. Coque: fac bolos: auroq; inuolue. Hoc ante pran- dium quattuor horis sumētes atque dantes utiliter ex- perti sumus ad uirtutem corroborandam: ad illustandū spiritum atque firmandum. Maxime uero proderit / si paulum quid insuper uini aurei biberis. Proderit & se- pe calefactum panem aureo mero & rosacea aqua per- fundere: & modico insuper cinnamomo saccharoque uberiore condire. Frequenter etiā duo hec cum lacte amygdalino & modico pane miscere. Nam eiusmodi mixtiōnes naturam referunt louialem. Præter omnia / quæ in superioribus explicauimus uel saltem significa- uimus / ab his omnes urbani diligenter cauere debent / æstu / gelu: Quolibet uel post calorē frigore uel noctur- no: Nebulis / uentis uel ex palude flantibus / uel irrum- pentibus ex angusto: Locis item ubi aer uel mouetur uiolentius: uel nullo modo mouetur: Habitatione qua- uis humidiorē / fetore / torpore / merore. Diligentius au- tem Mercurij sectatores: Diligentissime senes. Qui

De vita longa

pretereā postquam mane corpus totum leuiter perfricauerint / delinient ipsum aduersum aeris / & laboris incommoda / calente oleo / uel uino quopiam subamaro: cui prius infuderint myrrham / & rosam / atque myrtum. Saluam frequenter ore ferant / neruis ac dentibus amicissimam. Et quando dentium uitio / liquida uelut infantes alimenta repetere compelluntur / mollissima caueant. Lac quidem uino referant moderato. Utantur igne dumtaxat ut medicina / quantum uidelicet expellendi frigoris / & suscitandi caloris innati necessitas postulat: Alioquin tanquam edace humorem naturalem exiccaturō. Solem uero quoad delectat sequantur ut alimentum / destillatione uitata: et æstu similiter declinato. Faciles quidem motus diligant / excitando calori admodum necessarios. Labores autem corporis oderint: & multo magis animi: Nec minus longam sitim / & inedia[m] atq[ue] uigiliam.

De nutrimento spiritus / & cōseruatione uitæ per odores:

Capitulum. xviiij.

I Egimus in calidis quibusdā regionibus / ac plurimo passim odore flagrantibus / multos gracili corpore / & imbecillo stomacho / quasi solis odoribus ali. Forte quoniam ipsa natura loci / tum herbarum / & frugum / atque pomorum succos ferme totos redigit in odores: tum corporum humanorum humores illic resoluit in spiritum. Cum igitur uterque uidelicet odor & spūs sit uapor qdā / & simile simili nutriatur / nimirum & spiritus & spiritalis homo plurimum ab odoribus accipit alimentum. Nutrimentum uero / qualecunque id sit per odores siue fomentum / apprime senibus & gracilibus necessarium est: Quo defectum alimenti solidioris atque uerioris / utcunque compensare possimus. Ambigere tamen nonnulli solent / utrum spi

Liber Secundus

ritus odoribus nutriatur: Ego autem opinor solis forsitan ita nutriri / ut nisi alimenta / quæ crassa sunt / digestionem tandem in uapores extenuentur / spiritus ipse quem diximus uaporem esse / nullum illinc suscipiat nutrimentum. Itaque uinum odore plenum / spiritum subito recreat: quem cetera uix tandem reficere possunt. Vaporem uero illum in quem cibi cocti denique transferuntur / ideo appellamus odorem: quoniam & odor ubique uapor quidam est: & hic tractus intus ex alimentis uapor nisi spiritui quodam odore placeat / uix ullum spiritui exhibet alimentum. Quamobrem Auicennam nostrum ualde probamus dicentem: corpus quidem dulcedine / spiritum uero quadam (ut eius uerbis utar) aromaticitate nutriri. Quoniam crassitudo corporis non nisi crassa natura / qualis est in dulcedine / coalescere ualeat. Tenuitas uero spiritus: non alio quam fumo quodam / atque uapore: in quo aromaticitas ipsa uiget / refici possit. Aromaticam uero qualitatem dicimus odoram / & acutam / & quodammodo stipticam. Proinde quoniam iecur quidem corpori per sanguinem alimentum præstat / dulcedine plurimum augetur. Cor autem quia & creat spiritum: & spiritui procreat alimentum: merito desiderat aromatica. Expediit tamen / & aromatica pro corde condiri dulcedine: & dulcia pro iecore aromaticis commisceri: dulcedinemque interea nimiam euitare. Quid plura? Galienus ipse secutus Hippocratem / spiritum non solum odore putat nutriri / sed aere: Aere inquam non simplici: sed potius oportune permixto. Quibus quidem si fidem habebimus / nec alimentorum / nec rei ullius delectum magis ad uitam necessarium / quam aeris nobis accommodati / esse censebimus. Aer enim & inferiorum & cœlestium qualitibus facillime semperque affectus / & immensa (ut ita dixerim) amplitudine circumfusus / perpetuoque motu / nos un-

De vita longa.

di que penetrans / ad suam nos mirabiliter redigit qua-
litate: Presertim spiritum: precipue uitalem in corde
uigentem: In cuius penetralia: tum assidue influit / tum
repente. Sic protinus afficiens spiritum / ut est affectus:
perque spiritum uitalem / qui & materia / & origo est spi-
ritus animalis / pariter afficiens animalem. Cuius qui-
dem qualitas maximi momenti est ingeniosis eiusmo-
di spiritu plurimum laborantibus. Itaque ad nullos po-
tius q̄ ad eos attinet puri luminosique aeris / odorum
que delectus / atque musicae. Hec enim tria spiritus ani-
malis fomenta precipua iudicantur. Potissimus uero
ad uitam est aer electus. Nam octauo mense nati in aegy-
pto plurimi uiuunt: Et nonnulli in plagis greciae tem-
peratis saluberrimi aeris beneficio. Quod Aristoteles
narrat: & Auicenna confirmat. Sed profecto sicut cor-
pus ex uarijs compositum / uarijs quamuis non eadem
mensa nutriendum est alimentis / ita spiritus similiter
compositus uarietate quadam aeris semper electi ob-
lectandus est / atque fouendus: Simili quoque electo-
rum odorum uarietate quotidie recreandus. Nam aer
& odor quasi spiritus quidam esse uidentur. Iam uero
Alexander & Nicolaus Peripatetici una cum Galie-
no concludunt spiritum uitalem / & animalem ideo nu-
triri / tum odore / tum aere: quoniam uterque mixtus
est / atque conformis: & utrunque haustum / in praeco-
rdia penetrare: ibi coqui temperarique ad uitam / per
que arterias diffundi. Vbi uterque coctus iterum / nu-
trit spiritum (ut aiunt) utrunque / precipue animalem.
Aiunt etiam spiratum aerem non solum refrigerando
calori prodesse: sed etiam nutriendo. Nam & animalia
etiam ualde frigida spirant. Addunt aerem crassio-
rem spiritui naturali tanquam magis corporeo conuenire /
subtilem uero / purum / lucidum / spiritui potius uitali / po-
tissimum animali. Neque mirum uideri debet spiritum

Liber Secundus

adeo tenuem/rebus quoque tenuibus ali. Siquidem & pisciculi multi aqua nitidissima nutriuntur: & ocimum in aqua simili/uiuít/crescit/floret/redolet. Mitto quib⁹ elementis Cameleontem & Salamandram nutriri non nulli ferant. Redeamus ad nostra. Interest certe q̄plurimum/qualē spirem⁹ aerē/ quales hauriamus odores: Talis em̄ & spūs in nobis euadit. Ea tenuis uero nos anima per uitā uegetat: qua tenuis spūs harmoniā seruat cū anima cōcinentē. Spūs quidē in nobis primus uiuít/ & maxime: & quasi uiuít solus. Nōne repētino quodā sēpe casu/ uel affectu/ uita/ sensus/ motus/ subito mēbra deserunt? Regresso uidelicet ad cordis penetralia spiritu: Et sēpe statim reuertūt ad mēbra/ p̄ frictiōes & odores illuc spiritu redeunte: Quasi uita i ipso spiritu uidelicet re uolatili potius insit q̄ humoribus aut membris. Alioquin propter horū crassam tenacitatē tardius admodum accederet uita membris atq; recederet. Quicūq; igitur uitam in corpore producere cupitis: spiritū in primis excolite: hunc augete nutrimentis sanguinē augetibus/ temperatum uidelicet/ atque clarum: Hūc aere sēp electo fouete: Hūc quotidie suauibus odorib⁹ alite: Hunc sonis & cantib⁹ oblectate. Sed interea odores cauete calidiores: Frigidiores fugite: Capessite temperatos. Frigidos calidis/ siccos humidis tēperate. Odores uero omnem quia pars corporis subtilissima est/ scitote non nihil habere caloris: atque ex rebus quæ ipsæ nutriunt/ odores sperate potius nutrituros: ut ex aromatico piro pomoq; persico/ similiq; pomo: magis autē recente pane/ calente: maxime carnibus assis: q̄ maxime uino. Atque sicut sapor qui mirifice placet: plurimi uelocisque nutrimentī causa est uel occasio corpori/ sic odorem ad spiritum se habere putate. Commemorare uobis iterum placet/ Democritū iamiam expiraturū ut obsequerē amicis/ spiritū ad quatrīdium usq; olfactu calentiū panū retinuisse: ulterī⁹ etiā si modo placuisset/

De vita longa

Spiritū seruatum. Sunt & qui dicunt id mellis odore fecisse. Ego si modo usus est melle / existimo illū mel uino liquefactum albo / calentibus panibus infudisse: Neque enim spernendus est mellis odor. Flos namque florum mel existit: nec parū nutrit ipsa dulcedine: ac diu qualitate sua res integras a putrefactione tuetur. Itaque si quis nouerit hoc etiā ad cibum ita uesci / ut nec dulcedine nimia meatus oppleat: nec tali quodā calore bilem exaugeat / certum habebit longioris uitæ subsidiū. Saltē igitur condimentū hoc frigidis & humidis adhibete. Verum ut uos reuocem ad odores. Vbi cūque suffocationē / compressionēque spirituum nimiam extimescitis: quod meror frequens torporque portendit / odores circumfusos amate: Vbi uero fugam exhalantiū spiritū expauescitis / odores potius infusos nutrimentis accipite. Et siquid odorum præterea foris sumitis / uelut clypeum costis dūtaxat admouete sinistris. Nonne uidetis quæ repente sursum uel deorsum ad odores se matrix ipsa præcipitet: quæ uelociter ad os / ad nares / spiritus aduolet / suauis odoris esca pellectus? Vbi igitur spiritus uel exiguus uel fugacissimus esse deprehenditur: quod pusillanimitas sæpe declarat / corporisque debilitas uel parua de causa multa contingens: odoribus non tam extrinsecus obiectis / quæ intrinsicis iniectis allicite: imo potius pascite: retinete. Odorem uero uini ante omnes eligite. Multum namque nutrit spiritum odor exhalans ex natura tum plurimū / & uelociter nutriente corpus: tum uoluptate sensum afficiente. Tale uero uinū est præ ceteris calidum / humidū / & odorum / atque clarum. Tale etiam saccharum esse dicerem / si sumat odorem. Cinnamomum quoque simile: Et doricū / anisumque / & dulce maratrum / si acuminis suo ad exiguam dulcedinē adderent ampliorem. Sed quā temperiem natura non fecit / uobis ipsi cōficite. Et quotiens distractionē spirituum formidatis / calidioribus acutioribusque / & subtilissimis adhibete / quæ cohibere parū

Liber Secundus

per uolatū spūs / ac sistere ualeant: ceu croco / chariophi-
lis / cinnamomo / adustū panē / rosaceā aquā / acetūq; rosa-
ceum / rosam / myrtū / uiolā / sandalū / coriandrū / cydoni-
um pomū / atq; citrū. Horreo uero camphorā: ubi cōtra
caniciē est agendū. Recentē uero semp menthā diligo:
menti etiā salutarē spūiq; tutissimā. Deniq; mementote
res omnes ueneno contrarias / esse uitæ admodum sa-
lutares: non gustū tantū: sed etiam odoratu: maxime ty-
riacā. Has uero in libro contra pestilentia enarrauimus:
narrabim⁹ & in libro sequenti. Inter eas aut ne qd uos la-
teat: numeram⁹ & uinū. Nā sicut homini uenenū est ci-
cuta / ita cicutæ uinū: nō simul quidē / sed paulo post ebi-
bitū. Ac ne solis uos odoribus hic alliciā / cōponendum
uobis mando electuariū quotidie mane gustandum / ol-
factu / gustuq; suaue / & uitæ admodū salutare. Accipite
tres chebulæ uncias: unā emblicarū: & indarū unā / unā
q; belliricarū: semiunciā uero doronici: Cinnamomi un-
cias duas: croci drachmā unā: abra partē drachmæ terti-
am: Musci quoq; tantūdem. Cōtundite diligēter. Tan-
tum rosacei sacchari adhibite / quātum gustui satis facit.
Sandalorū rubētū / quātū sat est colori: mellis itē embli-
carū uel chebularū: quātū molli expedit electuarij for-
mæ / auri folia totidē quot prædictæ sunt uncia. Vbi ue-
ro difficilior est cōpositio multiplex / expti sum⁹ simpli-
cē hanc optimā esse. s. ex chebulis maratō dulci: saccha-
ro aqua rosacea liquefacto. Sumptā uero tū ieiuno sto-
macho: tū post cœnam. Memineritis aut myrobalanos
cōditas meliores esse: Siccas uero saltem diē integrum /
oleo amygdalarū dulciū / uel butyro uaccino pri⁹ infun-
dite q; confletis. Probat & Auicenna uobis cōfectionē
ex emblicis atque indis / cum melle anarcadorū / cocto
q; butyro. Item chebularū cum zinzibere & squama fer-
ri / & potius auri. Probat item Petrus Aponensis com-
positionem ex croco / mace / castoreo / per partes aqua-
les acceptis / atque contusis / & uino commixtis: Vnde

De vita longa.

affirmat uitam etiam propemodum moribundis produci consueuisse. Denique Aly Astrologus Medicusq; excellēs asserit / usu triferæ similiūq; rerum uitam effici longiorem. In omni uero trifera myrobalan^o fundamentum est: Sed hanc temperant subtilibus quibusdam / atque mollibus: Presertim ubi siccior est myrobalan^o: Ut & penetret / nec meatus obstruat / nec aluum exiccet nimium / uel astringat. Cum uino præterea cōmodissime utimur: sed modico / ne forte diluat. Compositionē uero Petri / quam modo narrabam / si modo utilis est / arbitrator olfactu potius q̄ potu utilem fore.

De Magorum medicina pro senibus: Capitulum. xix.

Magi stellarum obseruatores / ad Christum uitæ ducem stella duce uenerūt / preciosum uitæ thesaurū offerentes / Aurum / Tus / & Myrrham: Tria dona pro tribus planetarum dominis / stellarum domino dedicantes. Aurum quidem pro temperamento Iouis maxime omnium temperatum. Tus autem pro Sole præcipue / phœbeo calore simul odoreque flagrans. Myrrham denique firmantem corpus atque conseruantem: pro Saturno omnium firmissimo planetarum. Huc igitur omnes ad sapientes magos uenite senes / munera uobis quoque uitam productura ferentes: Quibus auctorem uitæ quondam uenerati traduntur. Venite senes inquam / senectutē grauius tolerantes. Venite / & uos præterea / quoscunq; senectutis propemodum aduentantis formido sollicitat. Accipite præcor alacres uitalia dona. Sumite uncias quædam turis duas: unā uero myrrhæ: auri rursum in folia duæ dimidiā drachmæ partē. Cōtundite tria simul / cōflante / cōfundite in pilulas / aureo quodam mero: Idq; tunc oportune conficite / quādo Diana propitio Phœbi / uel

Liber Secundus

Iouis gaudet aspectu. Sumite posthac thesauri tanti/aurora qualibet portiunculā: Ac exiguo pfūdite meri potu: nisi forsan incaluerit aestas. Tunc enim aquam rosaceam bibere prestat. Siquis autem iter uos calorē quouis tempe magis metuat/ is myrobalanum chebulā/ aut emblicam/ equalem ad turis/ myrrhēq; & auri simul pōdus adiciat. Hoc humorem pculdubio naturalē a putrefactione tuebitur. Hoc humoris resolutionem lōgius ppulsabit. Hoc tres in uobis spiritus naturalē/ uitalē/ animale/ fouebit/ confirmabit/ corroborabit. Hoc rursum uegetabit sensum: Acuet ingenium: Memoriā conseruabit.

De periculis euitandis ex quolibet uitæ septennario imminentibus: Caplm. xx.

Vm astronomi singulas deiceps diei horas planetis ordine singulis distribuerint: Similiterq; septē hebdomadæ dies: atq; i ipso foetu p menses digesserint officia planetarum: Cur non etiam p annos eadem disponamus? Vt quemadmodū infātem in aluo latentem rexit primo mense Saturnus: ultimo Luna: sic statim natum ordine iam conuerso/ primo ipsius anno ducat Luna: Secundo si uis/ Mercuri?: Tertio Venus: Quarto Sol: Quinto Mars: Sexto Iuppiter: Septimo uero Saturnus. Atque deinceps ordo per uitam similis repetatur. Itaq; in septimo quolibet uitæ anno / fit in corpore mutatio maxima. Ideoq; piculosissima/ quādoquidem & Saturnus nobis cōmuniter est pegrinus: & ab eo tunc planetarum summo/ ad Lunam euestigio planetarum infimam gubernatio redit. Hos ānos astronomi grēci climatericos nomināt: Nos scalares uel gradarios/ uel decretorios appellamus. Forte uero in morbis ipsum humoris uel naturæ motum planetes p dies eodem ordine regunt. Vnde & septimus quisq; eadem ratione iudiciarius appellatur: Quartus quoq; quoniā medium in septennario tenet. Tu igitur si uitam pdu

De vita longa.

cere cupis ad senectutē nullis eiusmodi gradibus inter-
ruptā: Quotiens septimo cuilibet p̄pinquas anno / con-
sule diligenter astrologū: Vnde imineat tibi discrimen
ediscito: Deinde uel adito medicū / uel prudentiam / &
temperātiā accersito. His nāq; remedijs p̄hiberi mi-
nas astrorū Ptolemæus etiā cōfitetur. Addit quinetiam
astroꝝ promissa sic augeri posse / ut agrorū cultor auget
terræ uirtutē. Probat Petrus aponēsis argumētationib⁹
multis / & testimonio Aristotelis / Galieni / Aly / naturalē
uitæ finē nō esse ab initio ad unguē determinatū: sed ul-
tra citraq; moueri posse. Idq; asserit tū ex astris / tū etiā
ex materia. Cōcludit his auctoribus rationibusq; obitū
etiā naturalē differri posse / cū astrologiæ machinis tum
præsidijs medicorū. Igitur neq; nos temere in his præce-
ptis elaboram⁹. Neq; te pigeat p̄quirere a medicis quæ
naturaliter tua sit diēta: & ab astrologis / quæ stella uitæ
faueat. Et quādo hæc bene se habet / & ad eā Luna / cōpo-
ne quæ p̄desse didiceris. Neq; pudeat saepe illos auscul-
tare: qui nō tā fortuna / q̄ uirtute senectutē p̄sperā cōse-
cuti uident. Præterea Ptolemæus & cæteri professores
astronomiæ / imaginibus quibusdā ex certis lapidib⁹ &
metallis / sub certo sidere fabricatis / uitā p̄sperā pollicen-
tur / atq; longauā. Verū de imaginibus quidē ex pte / ac
plurimū de reliquo fauore cœlesti cōmentariū cōponi-
mus i Plotinū. Quē librū huic opi deinceps subiiciēdū
existimam⁹: Quēadmodū / hoc post librū scribi uolum⁹:
quē de curāda l̄ratorū ualitudine cōposuim⁹. Fauorēꝝ
cœlestē quē mō dicebā / p̄ iuuetute lōga / nūc quantū q̄si
poetæ cuidā licet loqui: quātū rursus medico licet face-
re / a Phœbo Bacchoq; petemus.

Solis æterna est Phœbo Bacchoq; iuuentus.

Nam decet intonsus crinis utrūq; deum.

Phœbus & Bacchus semp̄ indiuidui fratres sūt: Ambo
fere sūt idē. Phœbus qdē est ip̄a spheræ illi⁹ aīa. Sphæra
uero Bacchus: imo & Phœbus est totus ipse spheræ cir-

Liber secundus de vita longa.

cus. Bacchus autē est flāmeus ille in hoc circo/circulus; imo uero Phœbus est almū in hoc flāmeo globo lumē. Bacchus autē existit ibidē salutaris ex lumine calor. Sēper ergo fratres comitesq; sunt: fere semp̄ alter & idē. Quid uero? Si Sol i uere quidē Phœbus est/cantu suo tunc auiū cātus excitans: Cithara rursus tēpora temperans: In autūno uero Sol idē auctor uini Bacch⁹ existit.

Tria nobis ad seruandā iuuentutē pater ille Liber qui amat colles Bacchus affert. Hos quidē apricos primū colles: In his autē collibus suauissimā præcipue uinum: Perpetuā in uino securitatē. Tria quoq; Phœb⁹ Bacchi frater pari benignitate largit̄. Diurnū primo lumē: Sub fomēto luminis herbas suauiter redolentes: Ad luminis huius umbrā/citharā/cantūq; perennē. His ergo pensis potissimū: his staminib⁹ Clotho nobis iam nō parca longa uitæ fila p̄ducet. Tris parcas fere oēs poetæ canunt: Tris quoq; nos nō poetæ canim⁹. Prudēs qdē in omī uictu/pccitas/uitā nobis lōgā ichoat. Cōstās quoq; in curis subeūdis pccitas p̄ducit uitā. Parcitas ꝑo in cœlo fruēdo negligēs uitam occat. Tres pythagoras tēperatias ante omīa celebrat: tres etiā nos in præletia celebram⁹. Tēperatiā in affectibus cōseruato: t̄pantiā in omī uictu seruato. Tēperiem aeris obseruato. Hac enim prouidētia humorum intēperiem quæ citæ senectutis & intēpestiue mortis causa est/aspirāte deo/pcul admodū ppulsabis. Aspirabit autē auctor ille uitæ: si ea tantum conditōne uitam optaueris diuturnā/ut diuti⁹ cum generi humano uiuas/ tum maxime uiuas illi/ quo mundus totus aspirante uiuit.

Finitur secundus liber.

Prologus in librū tertiū

Marsilij Ficini Florentini in librū tertiū De uita cœli-
tus companda/ad serenissimū Pannoniæ regem Episto-
lare Proœmiū.

Marsilius Ficinus Florentinus / serenissimo Pan-
noniæ Regi sp̄ inuicto. Philosophi ueteres rex
omniū foelicissime cœlestiū uires inferiorūq; na-
turas diligentissime p̄scrutati: Cū existimarēt hominē
frustra sapere / qui nō sibi sapit: totā merito p̄scrutatio-
nē suam imprimis ad uitā sibi cœlitus cōparandā retulit
se uidentē: iudicātes (ut arbitror) tū elementa / & quæ ex
his cōponūtur frustra sibi cognita fore: tū motus cœle-
stiū / & influxus temere nimium obseruatos: nisi hæc una
cū illis cognita simul / atq; cōiuncta / aliquādo sibi ad uitā
foelicitatēq; cōducerēt. Profuit aut̄ illis ut uideēt / eiusmo-
di cōtēplatio / ad uitā primo præsentē. Nā Pythagoras
& Democritus Apolloniūsq; theaneus & quicūq; ad id
potissimū studuerunt / rerū sibi cognitarū usu p̄spērā ua-
litudinē cōsecuti sūt: uitāq; longæuā. Contulit insup ad
futurā uitā / tū per gloriā apud posteros p̄pagandā: tum
apud deū in æternitate fruēdā. Siquidē ex mirabili mū-
di totius ordine / eius tādē cognouere rectorē: & ante
om̄ia cognitū amauerūt. Tibi uero gloriā p̄ sæcula cun-
cta futurā / magnanimitas / magnificētia / uictoria perpe-
tua pollicentur. Vitā quoq; apud deum in æuo beatā / di-
uina clemētia / insigni pietati tuæ iusticiæq; p̄mittit. Vi-
tā deniq; p̄spērā inter mortales satisq; longā (quantū ex
indicijs quibusdā mihi licuit cōiectare) foelicia tibi si de-
ra decreuerunt. Ut autē qd̄ pollicent̄ / id & præstent fir-
missima fide / & cumulo insup progent pleniore: diligē-
tia tua / & medicorū / astrologorūq; cura efficere p̄culdu-
bio potest. Iam uero id posse scientia & prudentia fieri /
doctissimi quicq; astrologi / ac medici confitent̄. Cū igi-
ter Plotini libros / magno Laurētio Medici destinatos /
i librū Plotini de fauore cœlitus hauriēdo tractantē / nu-
per cōmētariū cōposuissē: inter cetera in eū nostra cō-

Exhortatio auctoris in li. III.

mētaria numeratū id quidē seligere nunc Laurētio qui/
dē ipso p̄bante. Atq; maiestati tuæ potissimū dedicare
decreui. Spero equidē dū uitæ tuæ p̄speritatē cōsulā/
uitæ interim & splendori sæculi nostri / & humani gene/
ris cōsulturū. Atq; ut ualitudinē p̄speritatē regię ualidi⁹
hæc nostra p̄desent; p̄ Valorē ipsum mittenda putauī.
Hūc tu igit̄ Valorē nostrū clemētissime Rex cōplecte/
re precor. Tātū em̄ natura / uirtus / auctoritas tua ualet :
ut absq; te neq̄at uel Valor ipse ualere. X. Iulij. M. cccc.
Lxxxix. Florentiæ.

Marsiliij Ficini ad lectōrē sequētis libri Exhortatio:
Alue hospes ingeniose. Salue iterū quisq; es sa/
lutis auidus / qui nostra ad limina tēdis. Vide p̄/
cor hospes cupide primum / q̄ hospitalis sim. In/
trātis erat certe / salutē statim hōspitio dicere: Ego uero
salute præueniēs / mox p̄spectū saluerē te iussi. Intranē
& adhuc ignotum plibēter excepi. Trahentē apud me
moras / promissa (si de⁹ aspirauerit) salute donabo. Hos/
pitiū ergo nactus es amicum quidē om̄ibus: & amoris
nunc erga te plenū. Siqd forte fers tecum amorī cōtra/
riū: Siqd habes odiij / prius ponito precor q̄ medicinas
hic uitales attingas. Vitā em̄ tibi dedit amor / uoluptas
q; parentū: Vitā uicissim demit odiū / atq; dolor. Quem
igit̄ odiosus uexat dolor: huic nullus usq; medicinæ ui/
tali relictus est locus. Quāobrem deinceps te nō ut ho/
spitē tantū / iā alloquor: sed amicū. Officina Marsiliij tui
aliquanto est amplior / q̄ his cancellis dumtaxat / quos
hic uides / coerceat. Nō em̄ solo hoc libro sequente: sed
duobus etiā præcedētibus circūscribit̄. Tota uero sum/
matim medicina quædā est p̄ uiribus opitulatura uitæ:
ut ualida tibi uita sit / ut lōga. Idq; ubiq; medicorū ope cē/
litus adiuta molit̄. Varia sane p̄ diuersis hominū inge/
nijs / atq; naturis / nostra hæc officina / antidota / pharma/
ca / fomenta / unguenta / remediā pfert. Siqua tibi fortas/
se minus placeāt: mittito quidē ista: Cætera p̄pterea ne

De uita coelitus cōparanda:

respuito. Deniq; si nō pbas imagines astronomicas / ali-
oquin p ualitudine mortaliū adinuētas quas & ego nō
tā pbo q̄ narro: has utiq; me cōcedente: ac etiā si uis cō-
sulente dimittito. Medicinas saltē coelesti quodā admi-
niculo cōfirmatas / nisi forte uitā neglexeris / ne negligi-
to. Ego em̄ frequētī iādiu experiētia cōpertum habeo:
tantum itē esse inter medicinas huiusmōi / atq; alias abs-
q; delectu astrologico factas / quātū iter merū atq; aquā:
ut etiā infans octauo a cōceptiōe mense natus / Florētiae
mēse Martio / nocte adscēdēte Saturno retrogrado / se-
miuiuus / eiulmodi diligentia uideat a nobis imo a deo
quasi uitae redditus / potius q̄ seruatus: Triēniūq; ualido
ferme iā impleuerit. Iam uero si praeterea generis eius /
dē plura narrauerō / uera loquar. Nec gloriabundus (q̄
est a philosopho penitus alienū) sed exhortabund⁹ po-
tius afferā. Verum satis iam partim quidē cōciliātes / p-
tim etiā exhortātes allocuti te sumus: deinceps igiṯ cū
Plotino loq̄mur / ita demum tibi diligentius consulturi.

Protestatio catholici auctoris.

In om̄ibus quae hic aut alibi a me tractant / tantū asser-
tum esse uolo / quantum ab ecclesia comprobatur.

Capituloꝝ tertij li. De uita coelit⁹ cōparanda: Annotatio.

Ca. j.

In quo cōsistat fm Plotinū uirt⁹ fauorē coe-
litus attrahēs. s. in eo q̄ aīa mūdi & stel-
larum demonūq; animae facile alliciunt
corpore formis accōmodatis.

ij

De cōcordia mundi: De natura homis fm
stellas: quō fiat attract⁹ ab unaq; stella.

iiij

Q̄ inter animā mundi / & corpus eius ma-
nifestū est spiritus eius / in cuius uirtute
sint quattuor elemēta: Nos uero per spi-
ritū nostrum hunc possumus haurire.

iiij

Q̄ spiritus noster hauriat mundi spiritum
per radios Solis & louis: qua tenus ipse
f iiij

Capituloꝝ libri tertij

fit Solaris & Iouialis.

- v Q^u tres gratiæ sint /Iupiter/ & Sol/ & Ven^o.
Iupiter est gratia geminariæ media & ma-
xime nobis accomodata.
- vj De uirtute in nobis naturali /uitali/ anima-
li: & per quos planetas adiuuent: & quõ
p aspectũ Lunæ ad Solẽ/ & Venerẽ: ma-
xime uero ad Iouem.
- vij Quõ mēbra foueant i nobis p compatio-
nẽ Lunæ ad signa & ad stellas fixas.
- viii De uirtutibus & usu stellarũ fixarum.
- ix De dignitatibus planetarũ in signis ad usũ
medicinarum obseruandis.
- x Quõ planetis uti debeam^o in medicinis.
- xj Quib^o modis spūs n̄r haurire plurimũ pos-
sit de spiritu uitæq; mundi: Et qui plane-
tę spiritũ pcreent atq; recreēt: & qualia
ad unũquẽq; planetã p̄tineant.
- xij Q^u res naturales atq; etiã artificiosæ habe-
ant uirtutes a stellis occultas: p quas spi-
ritũ nostrũ stellis eisdẽ exponant.
- xiii De uirtute imaginũ s̄m antiquos /atq; me-
dicinarum cœlitus acquisita.
- xiiii De ordinibus rerũ a stellis pendentiũ /ut So-
lariũ atq; similiũ: & quõ spūs fiat solaris.
- xv De uirtute imaginũ s̄m antiquos /atq; me-
dicinarũ: & quõ medicinae sint longe ua-
lidiores q̄ imagines.
- xvj De potestate cœli. De uiribus radioꝝ /un-
de uim fortiri putent imagines.
- xvij Quã uim hēant figurę i cœlo /atq; sub cœlo.
- xviii Quales cœlestiũ figuras antiqui imaginib^o
imprimebāt: ac de usu imaginũ
- xix De fabricanda uniuersi figura.
- xx Quantã imagines uim habere putent i spi

Annotatio

ritū/ & spiritus in eas: & de affectu utētis
& operantis.

xxj

De uirtute uerborū/ atq; cantus ad benefi-
ciū celeste captādū: Ac de septē gradib⁹
pducētibus ad cœlestia.

xxij

Quō septē mōis nos cœlestibus accommo-
dare possim⁹: & qbus Saturnus sit male-
ficus: qbus ppitius: quos Iupiter a Satur-
no defendat: quō cœlum agat in spiritū/
& corpus/ & animā.

xxiij

Vt pspere uiuas/ agasq; i primis cognosce
igeniū: sidus: geniū tuū: & locū eisdē cō-
uenientē: hic habita: pfectionem seque-
re naturalem.

xxiiij

Qua ratiōe lrati cognoscāt ingeniū suū: se-
quanturq; uictū spiritui consentaneum.

xxv

De astronomica diligentia in liberis pcre-
andis: In præparādīs epulis: In ædificiis /
& habitatiōe/ atq; uestibus: Et quantum
curare talia liceat.

xxvj

Quō p inferiora superiorib⁹ exposita dedu-
cātur superiora: Et p mundanas materi-
as mundana potissimū dona.

Marsiliū Ficini Florētini Liber De Vita cœlit⁹ cōpanda/
cōposit⁹ ab eodē in cōmētaria eiusdē in Plotinū/ incipit.

In quo cōsistat fm Plotinū uirt⁹ fauorē cœlitus attra-
hēs/ scilicet in eo q aīa mundi/ & stellaz/ demonūq; aīa
facile alliciunt/ corporū formis accommodatis: Ca. j.

I tantū hac duo sint in mundo: hinc qdē
intellectus: inde uero corpus: Sed absit
aīa: tūc neq; itellect⁹ trahēt ad corp⁹ (im-
mobilis em est oīno caretq; affectu mo-
tiōis principio/ tāq; a corpe lōgissime di-
stans) neq; corp⁹ trahēt ad itellectū/ ue-
lut ad motū p se inefficax/ & ineptū: lon-
f iij

Liber tertius

geq; ab intellectu remotū. Verū si interponat aīa utriq; cōformis/facile utriq; & ad utraq; fiet attractus. Primo qdē ipa oīm facillime ducit: qm̄ primū mobile est/ & ex se & spōte mobile. Præterea cū sit (ut dixi) media rerū / oīa suo ī se mō cōtinet / & utriq; rōne p̄pinq;. Ideoq; cōciliat / & oībus: etiā æqliter illis quæ inter se distāt: ab ea uidelicet nō distātib⁹. Præter em̄ id qd̄ hīnc qdē conformis est diuinis: inde ꝑo caducis / & ad utraq; uergit affectu / tota interim ē simul ubiq;. Accedit ad hæc / q; aīa mūdi totidē saltē rōnes rerū semiales diuinitus habet: quot ideæ sunt in mēte diuina: qbus ipa rōnibus totidē fabricat spēs ī materia. Vñ unaqueq; spēs p̄ p̄priā rōnē seminalē p̄prię rñdet ideæ / facileq; pōt per hāc sæpe aliqd̄ illic accipere: qñ quidē p̄ hāc illinc est effecta. Ideoq; si qñ a p̄pria forma degeneret: pōt hoc medio sibi p̄ximo formari rursum / p̄q; id mediū inde facile reformari. Ac si certe cuidā rerū speciei / uel indiuiduo ei⁹ rite adhibeas mltā / quæ sparsa sūt: Sed eidē ideæ cōformia. Nox ī materiā hāc ita oportune patā / singulare mun⁹ ab idea trahes p̄ rōnē uidelicet aīę seminalē: Nō em̄ intellect⁹ ipse p̄prie: sed aīa ducit. Nemo itaq; putet certis mūdi materijs trahi numia quædā a materijs penit⁹ segregata: sed daemones poti⁹ aīaticq; mūdi munera stellarūq; uiuētū. Nemo rursum miret p̄ materiales formas aīam quasi allūci posse. Siquidē escas eiusmodi sibi cōgruas ipsamet / qbus alliceret / effecit: & sp̄ libēterq; habitat ī eisdē. Neq; ī mūdo uiuēte toto qcq; repit̄ tā deforme / cui nō adsit aīa: cui nō insit & aīæ mun⁹. Cōgruitates igit̄ eiusmodi formaꝝ ad rōnes aīæ mūdi Soroaster diuinas illices appellauit: q̄s & Sinesius magicas esse illecebras confirmauit. Nemo deniq; credat ad p̄priā qñdā materię speciem & tpe certo hauriri oīa p̄rlus ex aīa dona: sed pro oportunitate dona dūtaxat seminis / quo talis spēs pullulauit: seminūq; cōformiū. Itaq; hīc hō hūanis tantū adhibitis nō p̄prias pisciū uel auīū dotes / inde sibi uēdicat:

De vita coelitus cōparanda.

sed hūanas atq; cōsiliēs. Adhibitis autē quæ ad stellā talē
ptinēt atq; dæmōnē / stellæ demonisq; hui⁹ p̄priū subit
ifluxū / uelut lignū p̄ sulphur patū ad flāmā ubiq; præse-
tē. Atq; hūc nō mō per ip̄os stellæ dēmōisq; radios: sed
etiā per ipsā mūdi aiām ubiq; præsentē: i q̄ & cuiuslibet
stellæ demonisq; ratio uiget: partim q̄dem seminalis ad
generādū: partim etiā exēplaris ad cognoscēdum. Hęc
em̄ fm̄ Platonicos antiq̄ores rōnibus suis ædificauit ul-
tra stellas in coelo figuras: p̄tesq; ipsarū tales / ut ip̄e quo-
q; figuræ quædā sint: ip̄ssitq; his oib⁹ p̄prietates. In stel-
lis autē figuris / p̄tib⁹ / p̄prietatib⁹ / oēs rerū inferiorū speci-
es cōtinent / & p̄prietates earū. Vniuersales ꝑo figuras
octo posuit atq; q̄draginta scilicet in zodiaco duodeci:
extra ꝑo sex atq; triginta. Itē in zodiaco triginta sex ad
numery facierū. Rursus ibidē ter cētū / atq; sexaginta ad
numery graduū. In quouis em̄ gradu sūt stelle plures / ex
q̄bus ibi cōficiunt̄ imagines. Sili⁹ imagines extra zodia-
cū in plures diuisit figuras p̄ facierū ibidē graduūq; suo-
rū nūero. Cōstituit deniq; ab imaginib⁹ his uniuersali-
bus ad uniuersales imagines habitudines / & p̄portiōes
q̄sdā / quæ ip̄e quoq; imagines illic existūt. Eiusmodi ue-
ro figuræ cōtinuitatē quæq; suā habēt ex radijs stellarū
suarū in se inuicē peculiari q̄dā p̄prietate cōiectis. A q̄-
bus formis ordinatissimis depēdet inferiorū formæ / illinc
uidelicet ordinatæ. Sed & cœlestes illæ tanq; & inter se
disiūctæ / p̄cedūt a rōnib⁹ aiæ cōiūctis inuicē: & quodā-
modo mutabiles / a stabilib⁹. Sed hæc q̄ tenus seipsas non
cōphēdūt / referunt̄ ad formas in mēte uel aiāli uel emi-
nētiore sese cōphēdētes: quæ tanq; multiplices redigunt̄
ad simplicissimū unū atq; bonū / sicut figuræ cœlestes ad
polū. Sed redeam⁹ ad aiām. Quādo igi⁹ aiā gignit spe-
ciales inferiorū formas uiresq; / eas per rōnes efficit pro-
prias: sub stellarū formarūq; cœlestiū adminiculo: Singu-
lares ꝑo indiuiduorū dotes / quæ sepe nōnullis insunt tā
mirabiles q̄ in specieb⁹ esse solent / exhibet p̄ feminales

Libertertius

silr rōnes: nō tā sub āminiculo formas figurarūq; coele/ stū/ q; situ stellarū & habitu motionū/ aspectuūq; plane/ tarū/ tū in se/ tū ad stellas planetis sublimiores. Aia qdē nra ultra uires mēbroꝝ pprias/ cōmunē ubiq; pmit in nobis uite & tutē: Maxie ꝑo ꝑ cor/ tāq; ignis aiaꝝ pximi fontē. Silr aia mūdi ubiq; uigēs/ ꝑ Solē præcipue suā pasim explicat cōis uitæ & tutē. Vñ quidā aiam & in nobis & in mūdo / in quolibet mēbro totā / potissimū in corde collocāt atq; Solē. Sp ꝑo memēto sicut aia nra uirtus ꝑ spiritū adhibet mēbris: sic & tutē aia mūdi per qntā eētia/ quæ ubiq; uiget tāq; spūs intra corp^o mūdanū / sub aia mūdi dilatari per omnia: maxime uero illis uirtutē hāc i fundi: quæ eiusmodi spūs plurimū hauserūt. Pōt aut qn ta hāc essētia a nobis int^o magis magisq; assumi: si qs sci uerit eā alijs elemētis imixtā plurimū segregare: ul' saltē his reb^o frēqnter uti/ quæ hac abūdāt / puriore præserti: Ceu electū uinū / & saccharū / & balsamū / atq; aurū / ꝑcio/ siq; lapilli / myrobalanicq; & quæ suauissime redolent: & quæ lucēt: Maxie ꝑo quæ in subtili substātia qlitatē hnt calidā / hūidāq; / & clarā: Quale præter uinū est albissimū saccharū: præsertim si huic adhibueris aurū / odorēq; cin namī / atq; rosarū. Præterea sicut alimēta rite in nobis as/ sūpta per se nō uiua / redigunt per spiritū nostrū ad uite nra formā: sic & corpora nra rite accommodata corpori spi ritūq; mūdano uidelicet per res mūdanas / & per nostræ spiritū / hauriūt ex uita mūdana q; plurimū. Si uolueris ut alimētū rapiat præ cæteris formā cerebri tui ul' ieco ris atq; stomachi: silr quātū potes accipe alimētū / id est cerebrū / & iecur / & stomachū / aialiū / ab hūana natura nō lōge distātū. Si optas corp^o tuum atq; spiritū / ex aliquo mūdi mēbro / uidelicet ex Solē & tutē accipe / quare quæ aī alia sūt Solaria: inē metalla lapillosq; / magis aut inter plātas. Sed inē aialia magis. Maxie inē hoies. Similiora ei tibi magis pculdubio cōfērt. Hęc & extra sūt adhibē da: & int^o ꝑ uirib^o assumēda: præsertim i die / & hora So

De vita coelitus comparanda.

lis / & Sole in figura coeli regnate. Solaria ꝑo sūt oīa ex lapill / & floribꝰ / q̄ heliotropia noīant / qa uertūt ad Solē. Itē aurꝰ / & auripigmētū / aureiqꝰ colores / chrysolithꝰ / carbūculꝰ / myrrha / tus / muscꝰ / ambra / balsamū / mel flauū / calamꝰ aromaticus / crocus / spīca nardi / cinnamomū / lignū aloes / cæteraqꝰ aromata. Aries: astur: gallus: holor: leo: chātari: crocodilꝰ: hoīes flauī: crispī: sape calui: magna nimī: sup̄iora parti cibarijs / partim unguētis subfumigatiōibusqꝰ / partim usui accōmodari possunt. Hæc sentienda / & cogitāda frēq̄nter / & imprimis amāda. Et luminis plurimū est querēdū. Si dubites uentrē ab iecoris fomēto destitui / trahe ad uentrē iecoris facultatē / tū frictiōibus / tū fomētis / ꝑ ea quæ iecori cōgruūt: per cicoreā: endiuiā: spodiū: & eupatoriū: & epaticā: atqꝰ epata. Similiter ne destituaſ tuū corpꝰ ab loue / moue corpꝰ in die / horaqꝰ / & regno louis: & utere interim louialibꝰ. Argēto: hiacyntho: topatio: corallo: crystallo: berillo: spodio: saphiro: uiridibus aerisqꝰ coloribꝰ. Vino: saccharo: albo melle: & cogitatiōibꝰ affectiōibusqꝰ plurimū. louialibus id est cōstātibꝰ / æqs / religiosis atqꝰ legiferis: & iter hoīes eiusmōi / sāguineosqꝰ & pulchros / uenerabilesqꝰ uersabere. Sed memēto primis illis rebꝰ frigidis inserēdū eē aurū: & uinū: mēthāqꝰ & crocū: & cīnamomū: atqꝰ doronicū: Aialia ꝑo louialia eē agnū: pauonēqꝰ: & aquilā: & iuuecū. Quō ꝑo ꝑtus Veneris attrahat turturibꝰ / Columbis / & motacillis / & reliqs / nō ꝑmittit pudor ostendere.

De concordia mūdi.

De natura hominis fm stellas.

Quō fiat attractꝰ ab unaquaqꝰ stella: Ca. ij.

Eqꝰ ꝑo diffidere debet q̄scꝰ / nos atqꝰ oīa / quæ circa nos sūt / præparamētis qbusdā posse sibi uēdicare coelestia. Nā coelitꝰ hæc facta sunt: assidueqꝰ reguntur: & illinc imprimis præparata sunt ad illa: & quod maximū est / mundus animal in se magis unū est / q̄ quoduis aliud animal: si mō est animal perfectissimū.

*Mudg r
magnus orat*

Liber tertius

Ergo sicut in nobis mēbrī cuiuslibet præserti præcipalis
q̄litas motusq; ad alia ptinet: ita mēbroꝝ præcipaliū act⁹
in mūdo cōmouēt oia: & mēbra inferiora facile capiūt
a sup̄mis ultro dare paratis. Quo em̄ potētior causa est:
eo est p̄mptior ad agēdū: eo igiṯ p̄pēsior est ad dādū.
Exigua igiṯ præpatio nobis insup̄ adhibita sufficit cæle
stiū munerib⁹ capiēdis: si mō q̄sq; ad id præcipue se ac
cōmodet / cui est præcipue subdit⁹. Sed ante uniuscuius
q; nostrū p̄prietatē / hūanæ speciei p̄prietatē cōsidera
re debem⁹. Hāc igiṯ esse solarē / astrologi arabes cōfese
rūt. Qd̄ ego e statura hois erecta: pulchraq; hūoribusq;
subtilib⁹: & sp̄it⁹ claritate: imaginatiōisq; p̄spicuitate:
studioq; ueritatis & gl̄iæ: uerū eē cōiecto. Addo q̄netiā
p̄prietatē huic Nercurialē: ob strenuū uersatilis igenij
motū. Et q̄m humanū gen⁹ natū nudū: inerme: oim̄ ege
nū: hæc oia p̄pria industria sibi cōpat: Qd̄ est Mercurij
p̄priū. Addo etiā louialē / ob cōplexionē corporis tēpe
rata atq; leges. Et q̄m secūdo mēse / quo Iupiter dñat / ui
tā accipimus: atq; nascimur nono: quo iterū recipit dñat
tum. Itaq; hūana species ab his tribus potissimū dotes
insuper āpliores ita demū sibi poterit uendicare: si per
Solaria / Mercurialiaq; & Louia seipsā eis magis in dies
atq; magis accōmodabit. De reliqs autē qd̄ ē Saturn⁹ n̄
facile cōmunē significat hūani generis q̄litatē atq; sortē:
sed hoīem ab alijs segregatū: diuinū: aut brutū: beatū:
aut extrema miserā pressum: Mars: Luna: Venus: affe
ctus & act⁹ hoī cū ceteris aiantib⁹ æque cōmūes. Ad So
lē igiṯ & louē / atq; Mercuriū reuertamur. Solaria qd̄
nōnulla & Louia dixim⁹: Mercurialia q̄ nescio quō p̄
termisim⁹. Sūt autē eiusmodi: Stannū: Argentū: præserti
uiuū: Marcassita argētea: lapis achates: uitrū: porphyri
ticū: & quæ croceum cum uiridi misceant / smaragdum
atq; lacca. Animalia sagacia & ingeniosa simul & stre
nua / simiæ: canes. Homines eloquentes: acuti: uer
satiles: oblonga facie: manibusque non pingues.

Saturning

De vita coelitus comparāda.

Sūt autē quarēda / & exercēda quæ ad aliquē planetam attinēt: eo uidelicet domināte (ut diximus) in die & hora eius si fieri potest: etiā quādo ipse sit in domicilio / uel exaltatiōe / uel saltē triplicitate sua & termino & angulo cœli: extra cōbustionē direct⁹: ac sapius oriētalis / si Sole sit supior: Item i auge: & aspiciat a Luna. Siqs autem ab ipsa Luna bñficiū / & a Venere poscat / tpa similia obseruare debebit. A Venere quidē p aialia sua quæ diximus / & p corneolā: & saphyrū: lapidēq; lazoli: æs croceum atq; rubeū: & corallum: omēs q; pulchros uariosq; uel uirides colores: & flores: atq; cōcētus: suauesq; odores: atq; sapores. A Luna p alba / & humida / & uiridia / per argentū atq; crySTALLū / & uniones / & argenteā marcaffitā. Quoniā uero Saturnus quidē statui & pseuerantiæ dominatur: Mars autē efficaciam motus: cogimur nōnunq; horum quoq; gratia ab eis patrociniā postulare: tpius uidelicet similiter obseruatis. Ab illo quidē p materias quasdā quodāmodo terreas / & fuscas / atq; plūbeas / & fuscū iaspidē / & magnetem / & camoinū atq; calcidoniū / & ex pte quadā p aurū / & aureā marcaffitā. A Marte uero p ignea / rubea / æs rubeū. Sulphurea omia. Ferrū lapidē q; languineū. Neq; diffidas Saturnū habere nō nihil in auro: Nā ppter pondus id putat habere. Quinetiā Soli aurū simile / sic omibus metallis inest / sicut Sol in planetis omibus atq; stellis. Iam uero si quis cōuicerit Saturnū & Martē natura noxios eē / qd equidē nunq; crediderim: tamē his quoq; utēdū: quēadmodū uenenis non nunq; utunt & medici: Quod Ptolemæus in Cētilogo probat. Proderit ergo quādoq; uis Saturni caute sūpta: sicut apud medicos / quæ adstringūt atq; cōtinēt: imo & quæ stupefaciūt / sicut oppiū & mādragora: Martis quoq; sicut euforbiū & hellebor⁹. Cautissimi uero hac in re fuisse uident magi Brachmanes Pythagorici: Qui cum ob sedulū philosophādī studiū Saturni tyrānidē formidarēt / uestib⁹ albis amiciebant: louialibusq; siue Phœ

Liber tertius

beis quotidie sonis & cātibus utebant: plurimūq; sub diuo uiuebant. Vbiq; uero memēto p affectū studiūq; ai / & p ipam spiritus qualitātē / nos facillime subitoq; expo ni planetis eundē affectū ac eiusmodi studiū & qualita tē significātibus. Per sepe rationē igit a rebus humanis: p ocium: solitudinē: firmitatē: per theologiā: secretiorē q; philosophiā supstitutionē: magiā: agriculturā: p maro rē Saturno subiicimur. Per ciuilia & ambitiosa negocia / p philosophiā naturalē / cōmunēq; p religionē ciuilem: perq; leges / Ioui. Marti per irā atq; certamina. Soli Mer curioq; per studiū eloquētiā / cātusq; & ueritatis & glo riae atq; sollertiā. Veneri p laticiā & musicam & festiua. Lunæ per uictū plantis similē. Sed hanc inter hos diffe rentiā mente teneto / exercitationē ingenij magis publi cā atq; amplā ad Solem spectare: Priuatā uero & artifi cio mancipatā / potius ad Mercuriū: Tum uero musicā grauē quidē Iouis Solisq; esse: Leuē Veneris: Mediam ꝑ Mercurij. Similis quoq; de stellis fixis ratio est. Hęc quidē cōmunis hūanæ speciei regula. Propria uero uni cuiq; regula fuerit explorare / quæ stella / qd boni / cuiq; i genitura / pmiserit / atq; ab ea potius q̄ ab aliā reposcere gratiā. Et ab unaquaq; non quodlibet donū: & qd aliarū est: sed eius ppriū expectare: nisi forte tū a Sole cōmu nia / multa reportes: tanq; cōmuni quodā duce cœlestiū / & ab Ioue ferme similiter: tum mundana p̄ter omnia ab anima spiritusq; mūdi. Quē sicut & quoduis animal: mul toq; efficacius animatū esse: nō solū Platonica ratiōes: sed etiā astrologorū arabū testimonia comprobāt. Vbi etiam probant ex applicatione quadā spiritus nostri ad spiritum mundi per artem physicam affectumq; facta / trañci ad animā corpusq; nostrum bona cœlestia. Hinc quidem per spiritū nostrū in nobis mediū / & tūc a mun di spiritu roboratum: inde uero per radios stellarū foeli citer agentes in spiritū nostrum / & radijs natura similē: & tunc seipsū cœlestibus coaptantē.

De vita coelitus comparanda.

Quod inter animam mundi & corpus eius manifestum sit spiritus eius in cuius uirtute sunt quattuor elementa: Et quod nos per spiritum nostrum hunc possimus haurire: Ca. iij. *huc opinor*
Rofecto mundanum corpus quantum ex motu generationis apparet est ubique uiuum: quod indorum philosophi probant ex eo quod passim ex se uiuentia generet. Ergo per animam uiuit ubique sibi presentem ac prorsus accommodata. Igitur iter mundi corpus tractabile & ex parte caducum: atque ipsam eius animam cuius natura nimium ab eiusmodi corpore distat: inest ubique spiritus: sicut inter animam & corpus in nobis: si modo ubique uita est comunicata semper ab anima corpori crassiori. Talis namque spiritus necessario requiritur tamquam medium: quo anima diuina: & adsit corpori crassiori: & uitam eidem penitus largiatur. Corpus autem omne facile tibi sensibile: tamquam sensibus tuis accommodatum: crassius est & ab anima diuinissima longe degeneras. Opus est igitur excellentioris corporis adminiculo quod quasi non corporis. Proinde scimus uiuentia omnia tam plantas quam animalia per quandam spiritum huic simile uiuere atque generare. Atque inter elementa (quod maxime spiritale est) uelocissime generare: perpetuoque moueri quasi uiuens. Sed quares interea si elementa atque animantes generant aliquid sibi simile suo quodam spiritu: cur lapides & metalla non generant: quae inter elementa & animantes media sunt: Quia uidelicet spiritus in eis crassiori materia cohibetur. Qui si quando rite secernatur: secretusque conseruetur: tamquam seminaria uirtus poterit sibi simile generare: Si modo materiae cuidam adhibeat generis eiusdem: quale spiritum physici diligentes sublimatione quadam ad ignem ex auro secernentes: cuius metallo adhabeant: aurumque efficient. Tale utique spiritum ex auro uel ex alio rite tractum: atque seruatum: elixir arabes astrologi noiant. Sed ad mundi spiritum redeamus: per quem mundus generat omnia: quoniam quidem & per spiritum proprium omnia generat: Quae tamen coelum: tum quantum essentia possumus appellare. Qui talis ferme est in corpore mundi: qualis in

VI B

Liber tertius

no J[er]m[ia]n[us].

p[ro]p[ri]o mundi
 et h[ab]ere q[ui] ab i[st]o
 p[ro]p[ri]o.

nostro noster. Hoc imprimis excepto: q[uo]d aia m[un]di hunc
 n[on] trahit ex quattuor elem[en]tis tanq[ua]m humoribus suis / si-
 cut ex nostris nostra: imo hunc p[ro]xime (ut platonice si-
 ue plotinice loquar) ex uirtute sua p[ro]creat genit[ri]ali qua-
 si tumens: & simul c[um] eo stellas: statimq[ue] p[er] e[um] parit quat-
 tuor elem[en]ta: quasi in illius spiritus uirtute sint om[n]ia. Ip-
 se uero est corpus tenuissim[um]: quasi n[on] corpus / & quasi
 iam aia: Item quasi n[on] aia / & quasi i[st]a corpus. In ei[us] uirtu-
 te minim[um] est natura[rum] terrenar[um]: Plus aut[em] aquea. Plus it[er]u[m]
 aerea. Rursus ignea stellarisq[ue] q[ui] plurim[um]. Ad hos gra-
 du[m] m[en]suras / ipse q[ua]ntitates stellar[um] elem[en]tor[um]q[ue] p[ro]die-
 runt. Ipse uero ubiq[ue] uiget / in om[n]ibus generati[on]is om[n]is
 proximus auctor / atq[ue] motus: de quo ille: Spiritus intus
 alit. Totus est suapte natura lucidus calidusq[ue] / & humi-
 dus atq[ue] uiuificus / ex dotibus animae superioribus dotes
 eiusmodi na[sc]it[ur]. Quae plurim[um] hausisse Apolloni[um] The-
 aneu[m] / testificatus est Indus Hiarchas dicens / Mirari ne-
 mo debet o Apolloni te diuinandi scientia[m] consecutu[m]: cu[m]
 tantu[m] aetheris in anima geras.

Q[ui] spiritus noster hauriat m[un]di spirit[um] p[er] radios Solis
 & louis / quatenus ipse fiat solaris & louialis: Ca. iiii.
 Vnc tu igitur studebis tibi imprimis insinuare.
 Hoc em[en]d[um] medio naturalia quaedam beneficia re-
 portabis: tu[m] corp[or]is mundani: tu[m] animae: tum eti[am]
 stellar[um]: atq[ue] demonu[m]. Na[m] ipse inter crassum mundi cor-
 pus & anima[m] medius est: Et in ipso stellae sunt & demo-
 nes: atq[ue] per ipsu[m]. Siue em[en]d[um] mundi corpus atq[ue] mundana
 sint ab aia mundi p[ro]xime (sicut Plotino placet atq[ue] Por-
 phyrio) siue m[un]danu[m] corpus: sicut & anima p[ro]xime sit
 a deo / ut nostris placet & forte Tim[othe]o pythagorico: oi-
 no uiuit mundus / atq[ue] spirat: spirit[um]q[ue] eius nobis hauri-
 re licet. Haurit aut[em] p[ro]p[ri]e ab homine p[er] suu[m] spiritum il-
 li suapte natura co[n]formem: Maxime si reddat[ur] eti[am] arte
 cognatior: id est si maxime coelestis euadat. Euadit ue-
 ro coelestis: si expurget[ur] a sordibus: & om[n]ino ab eis / qua

De vita celit⁹ cōparanda.

inherent sibi dissimilia cœlo: Quæ quidem sordes non solum intra uiscera si fuerint / uerum etiam si in animo / si in cute / si in uestibus / si in habitatione / & aere / spiritum frequenter inficiunt. Efficietur tandem cœlestis / si ad orbicularē animi corporisq; motum: ipse quoq; orbis efficiat: Si ad aspectum cogitationemq; lucis frequentior etiam ipse subrutilet: Si adhibeantur ei similia cœlo ea cōmuniter diligentia / qua Auicenna in libro de uiribus cordis spiritū curat: Et nos in libro de curanda litteratorū ualitudine curare contendimus. Vbi primum segregantur ab eo uapores obnubilantes medicinis ita purgantibus. Secundo rebus lucentibus illustrat. Tertio ita colitur / ut & tenuetur simul / & confirmetur. Fiet deniq; cœlestis maxime: quantū dicitur ratio presens: si applicetur ei potissimū radij influxusq; Solis inter cœlestia dominantis. Atq; ita ex hoc spiritu tanq; in nobis medio cœlestia bona in primis insita sibi in nostrū tum corpus tum animū exundabūt: Bona in quā cœlestia cuncta. In Sole enim omnia cōtinentur. Conferet autē sol ad spiritū solarē efficiendū proprie: quando sub Ariete fuerit / uel leone: ipsū aspiciente Luna: maxime in Leone. Vbi adeo spiritū nostrum uegetat: ut ipsum muniat contra uenenū epidimię repellendum: quod perspicue apparet in Babylonia / & Aegypto / & regionib⁹ spectantibus ad Leonem / ubi Sol Leonē intrās / epidimiam sedat / ea dumtaxat ratione / qua diximus. Tūc ergo & tu Solaria passim exquisita compone. Tūc incipe solarib⁹ uti: ea tamen cautione / qua sub æstu exiccationē diligenter euites. Non poterit autem facile spiritus solaris eua- dere / nisi sit q̄ plurimus. Ad solem enim maxime pertinet amplitudo: Quā plurimū uero faciet: tum diligentia cor rebus cordialibus intus & extra fouens: tum etiā uictus ex alimentis quidem subtilibus: multum tamen / & facile & salubriter nutriētibus. Motus quoq; frequēs atq; lenis / & oportuna quies / aerq; tenuis atq; serenus:

Liber Tertius

& ab æstu geluq; remotus: Præcipue letus animus. Rursum nec Solaris erit/nisi calidus fuerit/ & subtilis/ & clarus. Subtilem clarūq; facies/ si tristia/ & crassa deuitabis & fusca. Vteris lucidis letisq; intus/ & extra. Luminis multū die nocteq; excipies. Sordes expelles/ & ocium/ & torporem. In primis tenebras deuitabis. Perductur⁹ autem spiritū ad calorē Soli naturalē: caue ne ad tertium caloris gradum siccitatēq; deducas. Calor enim ipse Solis naturaliter non exiccat: Alioquin non esset Sol uitæ generationisq; dominus/ & auctor augmenti. Siccare uero contingit radijs eius in concauis materiae sicq; cōclusis. Humorē itaq; calori subtilē qualis est Solaris/ & maxime louius/ adhibebis/ & conseruabis in spiritu rerum eiusmodi usu: si solarem sis effecturus: Ne alioquin ad Martiū potius q; ad Solarē forte deducas. Martem quidem Soli esse similem in paucis & his quidē manifestis/ nec admodum excellentibus/ & interim inimicum esse ferunt: louem uero Soli simillimū in plurimis excellentibusq; muneribus q; uis occultiorib⁹ & amicissimū esse scimus. Vnde Ptolemæus ubi de cōsonantia disputat: louem ait cum Sole præ ceteris pfectissime cōsonare: Veneremq; cum Luna. Omnesq; astrologi uniuersalem beneficentiam Soli tribuunt similiter atq; loui: Quis Sol eadem efficacius agat/ & iupiter sub uirtute Solis efficiat. In utroq; calor uiget/ superatq; humorem. Sed in ioue supat modice: In Sole superat excellenter: Vtrobicq; benefice. Cum igitur adeo consonent/ facile poteris spiritum Solarē efficere pariter atq; louium: ac res Solares & louiales rite poteris inuicem cōmiscere. Præsertim si & has inuicem componas/ & spiritui adhibeas quando iupiter Solem trino aspiciat: uel sextili/ uel saltem quando Luna ab aspectu alterius ad alterum pcedit aspiciendum: Maxime quando ab aspectu Solis ad coitum cum loue progreditur. Seorsum uero Solarē proprie facies/ uel louialem quando aspectum Lu-

De vita coelitus cōparanda.

nae ad Solem obseruaueris uel ad Iouem. Tam& si consecutus naturam huius/naturam mox illius facile consequeris. Sextilem uero aspectum intellige/ quando planetae duo inter se signorum duorum spacio distant: Trinum autem/ quando quattuor signorum discrepant interuallo. Coniunctionē uero uel aspectum Lunae ad alios duodecim gradibus citra/ totidemq; ultra metimur.

Qz tres gratiae sint Iupiter & Sol & Ven^o: & qd Iupiter sit gratia geminarū media & maxime nobis accommodata: Capitulum. v.

Compositiōes quidē/ & curationes Iouias simul/ atq; Solares inuenies in libro nostro de Vita longa: & in libro de litteratorū cura: Vbi etiam miscuimus pleraq; Venerea. Nā & nos in studiosis timeamus exiccationē/ cui resistit Venus. Et hęc ipsa Ven^o ē amicissima Ioui: sicut & Soli Iupiter: Quasi gratiae tres inter se cōcordes/ atq; cōiūctae. Ab his quidē trib^o cœli gratijs/ & a stellis eiusdē generis astrologi gratias & sperant/ & diligēter exquirūt/ easq; p Mercuriū/ atq; Lunā/ quasi nūcios trāsmitti putāt/ atq; curāt: facile uero communiterq; per Lunam. Lunā quidē cum Ioue cōiūctā aut Venere foeliciores esse putant: q̄ si per sextilē aspexerit: aut trinū. Veruntamē si p trinū aspiciens etiā suscipiatur ab illis quasi existimant esse cōiūctā: Similiter si a Sole p̄specta fuerit simulq; recepta. Nos autē si horū trium stellarumq; similiū uires effectusq; omnes percurre singulatim uelimus/ longū opus aggrediemur: exq̄situ difficile/ difficillimū obseruatu. Si ad Venerem nos proprie cōferamus: non facile Solē habemus: Si ad Solem pprie/ non facile Venerē. Vt igit tres simul in uno gratias cōplectamur/ ad Iouē tandē confugiemus: inter Solē Venerēq; natura effectusq; mediū: qualitate admodū tēperatū: & quęcūq; sperantur a Venere uel a Sole suo quodā pacto tradentē/ magnificentius quidē honestiusq; q̄ Venus/ tēperati^o quoq; q̄ Sol / & i oib^o cū hu-

Liber Tertius

mana natura maxime congruentē. Vtemur itaq; Iouis quando & ipse & Luna dignitatem tum naturalē / tum accidentalē habuerint / sintq; simul: uel foeliciter se aspiciant. Si quando id fieri omnino nō possit / misce Solaria in unum simul / atq; Venerea / faciesq; sic Iouiale ex utrisq; compositū / quādo uidelicet Luna a coitu Venaris eat ad sextilem Solis aspectū / uel econuerso. Memēto uero in rebus cōponendis quæ cor spiritumq; foueant / & corroborent / Lunam cōferre potissimū: si una cū his muneribus: hoc etiam habuerit / ut per aëria signa discurrat / maxime per Aquariū / quod esse maxime putatur aërium: uel si in suo domicilio sit / aut exaltatione sua / uel domo Iouis aut Solis: Et ubicūq; sit / si mansionē ex uiginti illis / & octo teneat / tum sibi / tum etiam operi competentem.

De uirtute in nobis naturali / uitali / animali: Et per quos planetas adiuuentur / & quō per aspectum Lunæ ad Solem & Venerem: maxime uero ad Iouē. Ca. vj

Recipua uero disciplina est recte tenere quem spiritum / quā uim / quā rem potissimum hi planetę significant. Luna ergo / Venusq; uim / & spiritum naturalem / atq; genitale / & quæ hunc augment lupiter eadem: sed efficacius eparq; / & stomachū / habetq; non mediocrem partē in corde & spiritu: uirtuteq; uitali: qua tenus suapte natura cum Sole consentit: immo & per se ipsum: Alioquin cor uitale spiritum nō proprie in mense Iouis acciperet. Vnde Iouem gręci appellant uitā: & per quem uita: habere quoq; in animali spiritu potestatem testantur astrologi: dicentes Iouem ad philosophiam & ueritatē inueniendā / religionemq; cōferre: Et Plato ubi ait ab Ioue philosophos pficisci. Quæ etiam significauit Homerus antiquorū opiniōe dicens: Talis est mens hominibus / qualem indies adducit pater hominū atq; deorum. Musq; uero numen aliquod ita cognominat præter Iouem. Sol spiritum uitalē præ-

De vita coelit' cōparāda.

cipue corq; significat: & habet non nihil: immo non parum in capite / ppter sensum atq; motum: cuius est ipse dominus / neq; uim deserit naturalem: Mercurius cerebrum & instrumēta sensuum: Ideoq; spiritū animale. Proinde tutissima uia erit / nihil sine Lunæ beneficio facere: Quandoquidē cœlestia cōmuniter & frequenter atq; facile ad inferiora demittit: quam alterum Solē nominant / quolibet mense quattuor anni tempora facientem. In prima enim sui quarta Peripatetici putant esse calidam / atq; humidam. In secūda calidam & siccam: in tertia frigidam / atq; siccam: in quarta frigidam / atq; humidam: Lumenq; eius pculdubio Solis esse lumē: Humores generationemq; regere: omnesq; mutationes fœtus ipsius in aluo conuersionibus suis metiri: & quotiēs Soli iūgitur / uiuificā ab eo uirtutem recipere / quam infundat humori: atq; ibidem a Mercurio uim humores cōmiscentem. Quā uim Mercurius & transformatione in omnes sua / & gyris multiplicibus affert: ibidem mox a Venere uim / quæ conducit ad formas genituræ conuenientes. Opere precii uero fuerit meminisse diurnū Lunæ cursum in quattuor distribui quartas. in prima quædem ab oriente ad medium ascendit cœlum: atq; interim humorem & spiritum auget naturalē. in secunda a cœli medio petit occasum / efficitq; in nobis oppositū. Tertia ab occasu cœlum subter mediū adit / iterūq; spiritum illum auget & humorem. Quarta cadit inde uersus ortū: minuitq; uicissim. Qd̄ maxime in oceani ripis apparet: Vbi ad hūc cursum mare manifestius accedit / atq; recedit: eodēq; ordine uigor in ægrotātibus. Probabile etiā est / Solē p easdē sui quartas calorē naturalē & spiritū uitalē augere / uel diminuere: Animalē quoq; qua tenus Mercuriū habet comitē. His cognitis poterit medic' p humore & calore naturali / & quolibet spū recreādo / tpa oportuniora seruare. Sed nūc de Luna satis. Neq; dimittere decet iouē / in cui' mēse altero quidē

Liber Tertius

uitā accepimus: altero autē cōmuniter & foelicius nati
sumus. Et qui inter Solem atq; Venerē: item inter Solē
atq; Lunā est qualitate effectusq; medius: ideoq; cōple-
ctitur omnia. Solē uero ipsum prętermittere cœli dñm
nefas: atq; piculosum existimamus: nisi forte quis dixe-
rit: eū qui iouē habet: in ioue Solē iam habere: illic po-
tissimū ad homines tēperatū. In Sole certe omnes cœle-
stium esse uirtutes: nō solum Iamblicus Iulianusq;: sed
omnes affirmant. Et Proculus ait ad Solis aspectū / om-
nes omniū cœlestiū uirtutes cōgregari in unū atq; colli-
gi. Iouē uero esse Solem quendā ad nos temperatū ne-
mo negabit. Lunā quoq; temperatā: ad Venerē ne ne-
glexeris: Multū enim ad ualidā p̄speramq; uitam adiu-
uat. Siquidē Venus fecundat hominē / facitq; lætū. Hęc
igitur obseruabis. Q̄ si Lunā Veneri similē. s. humo-
re prorsus æqualē: & uix minus calidam: cum ioue rite
misceas / aut Sole / propemodum iam Venerem habes.
Quid ergo: ut tutissima omniū & cōmodissima simul
incedas uia / Lunam obserua / quādo Solem aspicit / coit-
q; cum ioue: uel saltem iouē simul aspicit atq; Solē: aut
certe quādo post aspectū Solis mox ad iouis coitum p̄-
greditur uel aspectū. Atq; eo ipso tempe cōpone iuicē:
uel adhibe tibi Solaria iouiaq; simul atq; Venerea. Q̄
si te ad unū ex magnis cōfugere necessitas urgeat / uel
negociū / ad iouem ipsum uel potius ad Lunā simul io-
uemq; confugito. Nulla enim stella naturales in nobis
uires / immo & omnes magis q̄ iupiter fouet / atq; corro-
borat. Nulla rursus pollicetur p̄speriora: simul atq; plu-
ra. Et ubiq; hunc accipere faustum est. Solem uero acci-
pere / forsitan nō ubiq; tutum. Semp̄ enim ille iuuat: hic
sepe nocere uidetur. Venus autē quasi debilis. Ideo sol⁹
ille iuuans pater est appellatus. Id autē cōprobat Ptole-
meus: ubi ait / pharmacum uix quicq; mouere naturam
dumtaxat / quādo Luna cum ioue congregitur. Usque
adeo illinc proprie totam putat uniuersi corporis cor-

De vita coelitus cōparanda.

roborari naturam. Expertus sum quinetiam Luna con-
iuncta cum Venere medicinam uix mouere. Quam-
uis autem ubi pituitam ualde timemus / Lunam præ-
cipue obseruemus ad Solem: Vbi uero bilem exic-
cationemq; eiusmodi ad Venerem: tamen directio Lu-
næ ad iouē / & ad hæc oīa quodāmodo confert: & præ-
cipue ad atram bilem expellendā: necnon ad cōmunē
hominū cōplexionem instaurandam / atq; firmandam.
Sicut enim glycirhiza & oleū rosaceū frigidiora calefa-
cit: calidiora refrigerat: uinūq; similiter: Qd̄ insuper hu-
meccat sicca: humidiora siccatur: Ita iupiter humano con-
gruus calori / ut uinum: oleū rosaceum: camomilla: glyci-
rhiza. Vbi igitur audis Albumasar dicentē: Non est ui-
ta uiuentibus præter deū / nisi per Solē & Lunam: Id in-
tellige quantum ad cōmunem omnibus spectat influx-
um. Proprius autem homini accommodatissimusq; i flux-
us est ab ioue. Sunt autē in natura corporis uires attra-
hendi / retinendi / coquendi / expellendi. Has igitur om-
nes iupiter ipse iuuat. Potissimū uero coquendi / siue di-
gerendi uirtutem / atq; generandi & nutriendi simul / &
augendi: ppter humore eius aeriū atq; multū: & calorē
eiusdē amplū / humori mediocriter dominantē. Profe-
cto p̄ radios iouis sp̄ usq; quaq; diffusos lumē Solis pro-
prium ad salutē hominū maxime temperat: Radijs in-
terim Veneris ad idē assidue cōferētibus: Atq; similif
transferēte Luna. Radij qdē Veneris / atq; Lunæ tanq̄
humidiores quodā indigēt tēperatē: sicut & Solis radij
tāq; calidiores hūidioris cuiusdā tēperatē exigūt. Radij
aut iouis tēperamētū nullū desiderāt. Quid em̄ aliud iu-
piter est: nisi Sol qdā ad salutē rerū præcipue hūanarū
ab iūto tēpat? Quid rursus aliud: nisi Luna Ven^oq; / fa-
cta tñ calidior atq; potētior? Ideo astrologi ab ioue auspi-
cant annū fertilē / serenū / salubrē / & ab eo iminētū mor-
borū remedia sperāt. Atq; Empedocles ubi ppria uni-
cuiq; planetaꝝ mūera tribuit: iouē solū generatiōis p̄n-

Liber Tertius

cipē noiat Orpheū imitat^o. Preter louē præcipiūt Lunā diligenter in om̄ibus operibus obseruandā tanq̄ mediū inter cœlestia competens atq̄ terrena. Sit ergo Luna in gradu / situq̄ / & aspectu ad opus optatum cōueniente. Non sit in ecliptica: nec sub radijs Solis per grad^o duodecim ultra citraq̄ / nisi forte sit ī eodem minuto cū Sole. Pleriq̄ uero uolunt oēs planetas fore fortes quando in unitate Solis extiterint. Vnitatē uero metiuntur minutis duobus atq̄ triginta: ut. xvj. quidem citra. xvj. uero ultra cōnumerentur. Non impediā a Saturno uel Marte; non descēdat in latitudine meridionali: quādo duodecim dictos gradus egreditur. Nō sit opposita Soli: nec lumine minuatur: nec tarda cursu / quādo scilicet die uno / duodecim nō pagit gradus. Non sit in uia combusta a gradu Libræ. xxvij. ad tertium Scorpionis: nec in octaua: nec in ascendēte: nec in finibus Martis / uel Saturni. Quidā uero nec in sexta: duodecima: nona: quarta Lunam uolunt. In ceteris uero cœli plagis approbāt. Vbi hæc omnia complecti non potes: louem saltem expecta / uel Venerem in ascendente: uel decima. Sic em̄ subueniunt detrimentis Lunæ. Nec ab re fuerit recordari qua tenus Luna lumine augetur / ea tenus & nobis non solum humorem / sed spiritum etiam uirtutemq̄ augeri: atq̄ hæc ad circūferentiam dilatari: Maxime in secunda eius quarta. Quando uero minuitur / contra contingere: Præsertim in ultima quarta: Primū eius ad Solem trinum præesse secundo. Hunc sextili primo. Hunc sextili secundo. Lunam qua tenus lumine / ea tenus repleti calore. Vident̄ ergo quidā nō tam obseruare quō aspiciat Luna Solē: Semp̄ enim aspicit / q̄ ut plurimū lumen habeat: præsertim dum augetur. Aspiciat uero iterim trino uel sextili louem aut Venerē. Proinde uirtutem attractiuā ignea iuuant: Retentiuā terrea: Digestiua aëria: Expulsiuā p̄ aquea. Si tu has oēs in te adiuuare uolueris: attractiuā quidē p̄ ignea maxime roborabis:

De vita coelitus cōparāda.

quando Luna in signis uel stationibus igneis cōstituta Iouem aspicit / scilicet Ariete Leone Sagittario. Retentiua per terrea: potissimū / quando intuetur eundem in signis uel stationibus terreis collocata: Tauro Virgine Capricorno. Digestiua generatiuaq; per aera / scilicet Geminos Librā Aquariū / quotiens sub aereis Iouem suspicit / aut subit. Expulsiua per aqueam / Cancrū Pisces Scorpiū. Quando sub aqueis ipsa posita / Iouis radijs illustratur. Maxime uero in his om̄ibus cōsequeris optata: Si Iupiter eadē uel similia / uel saltem nō dissimillima signa / mansiones uel possederit. Citaturus aluum / solidis medicinis / accipe Pisces: Liquidis Scorpionē: Medijs ꝑ Cancrū. Per inferiora purgatur / Pisces & Scorpiū. Per superiora / Cancrū. Malū Saturni uel Martis ad Lunam deuitabis aspectū. ille em̄ uexat stomachū: hic intestina dissoluit. Capricornū euitabis & Taurū: Nauseam em̄ afferunt. Scis membrū irritandū nō esse / quādo Luna signū occupat membro prefectū (Humores nāq; mouet) Sed potius esse fouendū. Hęc uero de uirtute & spiritu naturali in iecore precipue dominantibus / quę in quattuor officia quę narrauimus diuidunt: dicta sufficiant. De uirtute uero spiritusq; uitali in corde uigēte quid nam monemus? Satis id ferme significatū est. Nā per res i primis igneas & quodāmodo simul aerias hęc adiuuantur / quando Luna in domicilijs mansionibusue consimilibus suspicit Iouē: precipue si Iouem cōplectat & Solem. Virtutē quoq; animalem per sensum & motū in capite dominantē cōfirmare potes per aera in primis / subiunctis igneis: quādo Luna in domicilijs uel sedibus cōsimilibus Iouē suspicit: presertim si Iouem prope modū / Mercuriūq; cōplectitur. Hic uero te moneo / ne Mercuriū putes aqueum esse uel terreum (quod & ego aliquādo suspicatus sum: Alioquin motibus celeritatēq; ingenij nō cōferret) Sed quodāmodo aereū esse scias. Nam & ob eandem causam tam mobilis est / tam

Liber Tertius

facile cōuertibilis: tantū ingenio confert: presertim in Aquario plurimū aërio cōstitutus. Humor quidē in eo temperatus est: Calor exiguus. Sub Sole positus dicitur exiccare. Lōgior autē a Sole factus / humectare putatur. Ibi quidē calefacere multū ex natura Solis. Hic uero calefacere parū admodū / & humefacere magis suapte natura. Calore forsan non cedit Veneri, Lunā superat: humore uero cedit utrisq;. Aly probat Mercuriū qualitates cœlestiū cōmiscere: quoniā facillime permutat: tum in qualitātē terminī quē subit: tum in naturā stellæ / quā aspicit. Ego igit hunc tam facile permutari puto: quia nec excellentē potestātē quā iupiter habet / nec excellentē qualitātē / quam pleraq; cœlestia / per quā alterationi resistat. Deniq; p̄babile est Mercuriū assiduū Solis achatem / multas illius uires habere: Ideoq; sperari Solaria quēdā a Mercurio posse. Aliquādo uero & Martē tradunt / Solē in quibusdā muneribus imitari: Ac Venerem quæ ad Lunā pertinent / elargiri. Hęc igit in agendo memineris. Neq; negligas unq; terminos. Aiunt em̄ planetas in diuersis terminis ceu lucidis atq; tenebrosis opposita facere. Deniq; ubi Martē times / oppone Venerē: Vbi Saturnū / adhibe iouem. Ac da operā ut in perpetuo quodā p̄ uiribus motu uerferis: tantū defatigatione uitata: Vt & propriū motū externis motibus clam nocituris opponas / & cœlestē actū p̄ uiribus imiteris. Qd̄ si poteris spacia motibus ampliora peragere: sic & cœlum potius imitaberis / & plures cœlestiū uires passim diffusas attinges.

Quō membra foueant in nobis per cōparationē Lunæ ad signa & ad stellas fixas: Ca. vii.

Optum quēadmodū diximus corpus fouere poteris: caput uero potissimū si planetas obseruaueris in Ariete: uel in suo quēq; domicilio primo: P̄cordia si in Leone: Stomachū iecurq; si in Cancro atque Sagittario / aut saltem in Virgine: Et accepe

De vita coelitus cōparanda.

ris ea quæ proprie membrū petūt. Expediit quoq; nos
se quæ quisq; planeta membra in signo quolibet habe
at. Potes etiā proprie p ætatis discrimine cōsulere uni
cuiq; per quattuor ætates Lunę. Hęc enim a nouilunio
usq; ad quadraturā primā iuuenis est. Deinde ad pleni
lunium est iuuenis/atque uirilil. Hinc ad quadraturam
alteram/uirilil simul atque senilil. Inde usq; ad coniun
ctionem est senilil. A etatē itaque Lunæ foeliciter ætati
curandi corporis adhibebis: Si tunc aspectū eius ad ali
quam trium gratiarū acceperis. Qui sane aspectus Lu
næ semper & cito gratiosa largiē. Neq; tamen facile ad
modum diuturna uel maxima / nisi præter intuitū Lu
næ/etiā ipsæ gratiæ mutuo se conspiciant iam / uel ppe
modum cōspecturę sint/aut tres ipsæ/aut duæ. In primis
uero diuturna præbent signa fixa: Leo. s. Aquarius: Tau
rus: Scorpūs. Si forte non possis in præsentia Lunā ad
planetas gratiosos oportune dirigere/stellas elige fixas
gratiarū naturā id est iouis aut Veneris aut Solis habē
tes: & ad eas directam Lunam elige. Tutius tamen est/
Lunam interea iouem pmodum adire uel Venerē.
Stellæ nanq; fixæ si solæ spectent / pportionem huma
nam/id est unius hominis nimis exuperant. Proporti
onem uero cum ciuitatibus moderatiore habēt.

De uirtutibus & usu stellarum fixarum;

Capitulum. viij.

Radūt astrologi maiores quasdā stellas a Mer
curio compertas auctoritatem habere q̄pluri
mam. Qualis est in Arietis gradu. xxij. umbili
cus Andromade/ Mercurialis atque Veneris. Item in
Tauri. xvij. caput Algol/naturā Saturni possidens/atq;
iouis. Cui subesse uolunt adamantem & artemisiā: &
audaciam uictoriāq; præstare. In eiusdē gradu. xxij.
Pleiades/lunare sidus / & Martium. Cui subijciunt cry
stallum; herbā diacedon; semen feniculi. Cōferre putāt
ad acuēdū uisū. Qd̄ aut nō nulli dicūt cōducere ad de

Liber Tertius

monas cōuocandos: figmentū esse iudico. Aldeboran primo uel tertio geminorū gradu Martiū atq; Venere/um. Hircus gradu eorundē. xij. iouius atq; Saturnius. Huic subiiciunt Saphyrū/prassiū/menthā/artemisiā/mandragorā. Ad dignitatē & principū gratiā adiuuare cōfidūt: nisi forte eos opinio fallat. illi subesse uolūt rubinum/titimallū/matrisiluā: Diuitias & gloriā augere. in Cancri. vj. uel. vij. Canis maior Venereus: Præstet berillo/sauinā/artemisiā/dracōteā: Præstat gratiam. item in. xvij. eiusdem Canis minor Mercurialis & Martius. Cui subesse uolunt lapidē Achatē/ herbā Solsequiā/ & Pulegiū: Atq; gratiā elargiri. in Leonis. xxj. Cor Leonis/stella regia iouialis & Martia. Huic subiici putant lapidē Granatū: celidoniā: masticē. Melancholiā reprimere: Tēperatū gratiosumq; efficere. in Virginis. xix. Cauda ursæ maioris Venerea & Lunaris. Lapidē eius Magnetē putant: Herbā cicoreā & artemisiā. A raptoribus ueneficisq; tueri. in Libræ. vij. Ala corui dextra. item in eiusdē. xij. & forte. xij. Ala sinistra/Saturnia simul: & Martia. Eius herbā lapathiū & iusquiamum esse aiūt cum lingua ranæ. Audaciā augere: Fore noxiam. in eiusdē. xv. uel. xvj. Spica Venerea Mercurialisq;. Quā sequatur Smaragdus: saluā: trifolium: promarulla: artemisia: mandragora. Diuitias augeat/ & uictoriā: & ab angustia uindictet. Deniq; in eiusdem. xvij. uel. xvij. Alchameth. Huic subdunt iaspidem & plantaginem. Firmare sanguinem sperant: febres omnes expellere. in Scorpiōis quarto. Elpheia Venerea Martiaq;. Secundū uero cōputationē aliā in gradu eiusdē quinto ē cornea/forfan eadē. Præsides topazio: rorimarino: trifolio: hederæ. Augere gratiā/castitatē/gloriā putāt. in Sagittarij tertio: Cor Scorpiōis Martiū atq; iouium. Præsidents Sardonyo: amethisto: aristologia longæ: croco. Opinantur colorem bonum efficere: Animum latum/sapiētēq; reddere: Dēmonia ppulsare. in Capricorni gradu

De vita celitus cōparāda.

Septimo Vultur cadens: hāc sequitur Chrysolithus: Sa-
turegia: Fumus terræ. Stella est Mercurialis: atque Ve-
nerea/temperata. In ascendente medioq; cœlo pdest.
Qd' autem excantandi auctoritatem afferre dicant ni-
hilipendo. In aquarij. xvj. cauda Capricorni Saturnia/
Mercurialisq;. Quam sequitur Calcedonijs/maiorana/
nepita/artemisia/mandragora. Prestare in causis gratiā
opinantur: Diuitias augere: Homine ac domum inco-
lumem reddere. In Piscium tertio humerus equi iouia-
lis/& Martius. Thebit philosophus docet ad captandā
alicuius stellæ modo dictæ uirtutē/lapidem eius accipe-
re/herbamq; eiusdem: anulūq; aureum facere uel argen-
teum: In quo lapillum inferas herba subiecta: gerasque
tangentem. Id autem efficias quando Luna subit stellā/
aut aspicit aspectu trino uel sextili: Et stella in medio p-
currit cœlo uel ascendente. Ego uero quæ ad eiusmodi
stellas attinent/in formā potius medicinæ q; anuli com-
ponerem/intrinscus uel extrinscus adhibendæ/opor-
tunitate uidelicet predicti temporis obseruata: Tam
& si prisca anulos magnificerint. Nam Damis & Philo-
stratus narrant Hiarcham sapientum Indorum principē
simili quadā ratione septem anulos confecisse / stellarū
septem nominibus appellatos: eosq; Apollonio Thea-
neo dedisse: Qui deinde singulos diebus singulis gesta-
uerit/iuxta dierum nomina/hos distinguēs: Dixisse ue-
ro Hiarcham Apollonio auum suum philosophum an-
nos centum atq; triginta uixisse: eiusmodi forsan cœle-
sti munere fretum. Quo & Apollonius deinde usus/cē-
tesimo etiam āno (ut aiunt) iuuenem p̄ferebat. Deni-
q; siquid eiusmodi anuli uirtutis habent ex alto/ id qui-
dem non tam ad animam uel ad crassum corpus perti-
nere arbitror q; ad spiritum: calefacto paulatim anulo/
sic inde uel sic affectum: ut firmior efficiatur/ aut cla-
rior/ uehementior/ aut mitior/ seuerior/ aut latior. Quæ
quidem affectiones in corpus quidem omnino: & i ani-

Liber Tertius

nam sensualem quodammodo/plerunq; indulgētem cor-
pori transeunt. Qd̄ autem aduersum demonas aut ho-
stes/aut ad principū gratiam pfuturos anulos pollicen-
tur:uel fictū est:uel inde deductum: q; spiritū interritū/
firmumq; efficiant:uel etiā mansuetū: obsequioq; ama-
bilem/atq; gratiosum. Iam uero siquid cœlestia præter
corpoream ualitudinem/conferre ad ingeniū/artē/for-
tunam dicerem:ab Aquinate Thoma nostro non dissi-
derem:quī in libro contra gentiles tertio pbat a corpo-
ribus cœlestibus imprimi nō nihil in corpore nostro:cu-
ius munere disponamur ad eligendū sepe quod melius
est/etiam si rationē finemq; nesciamus. Qua quidem in
re bene fortunatos appellat(atq; cōsentiēte Aristotele)
bene natos. Addit etiā uirtute cœlesti fieri nō nullos
in quibusdā artib; effectib; efficaces (ut ei⁹ uerbis utar)
sicut miles in uincēdo:agricola in plantando:medicus i
sanando foelices. Ait enim:Sicut herbæ lapidesq; mira-
biles quasdam ultra naturā elementalem uires cœlitus
habent/sic homines quoq; in artibus nō nullos habere.
Mihi uero satis fuerit factū/si cœlestia quomocunq;
quasi per medicinas/siue interiores / siue exteriores ad
psperam conferant ualitudinem:dūmodo interea salu-
tem corporis perquirētes / iacturam nullā salutis animę
faciamus.Nihil omnino tentemus a sancta religiōe p-
hibitum.Præterea in opere quouis conficiendo / fructū
operis ab eo speremus atque petamus in primis: qui &
cœlestia/& quæ cōtinentur cœlo/fecit/ & uirtute dona-
uit:mouetq; semper/atq; conseruat.

De dignitatibus planetarū in signis ad usū me-
dicinarum obseruandis: Caplm. ix.

Aturni domus/Aquarius & Capricornus:Ex-
altatio/Libra.Iouis domus/Sagittarius atq; Pi-
sces:Exaltatio siue regnū/Cācer. Martis domi-
cilium/Scorpius & Aries. Exaltatio Capricornus. So-
lis sedes quidem est Leo:Regnum Aries. Veneris ha-

De vita coelitus cōparanda.

bitaculum / Taurus atq; Libra: Exaltatio Pisces. Mercurij ædes / Virgo atq; Gemini: Regnum / Virgo. Lunæ domus / Cancer: Exaltatio / Taurus. Saturnus & Iupiter triplicitatē habent in igneis aereisq; signis. Sol in igneis tantum: Mercurius in aerijs solum. Mars / Venus / Luna in aqueis atq; terreis. Planetæ quilibet præter Solem ac Lunam / in quolibet signo fines quosdam suos possidēt: quos & terminos appellamus. Igitur in Ariete Iupiter sex ibi primos terminos obtinet: Venus sex idē sequētes: Mercurij posteriores octo: Mars quinq; deinceps: postremos quinq; Saturnus. In Tauro ordine deinceps simili Venus fines habet octo: Mercurius sex: Iupiter octo: Saturnus quinq;: Mars denique tres. In Geminis Mercurius sex: Iupiter sex: Venus quinq;: Mars septē: Saturnus sex. In Cancro Mars septem: Venus sex: Mercurius totidem: Iupiter septē: Saturnus quattuor. In Leone Iupiter sex: Venus quinq;: Saturnus septē: Mercurius sex: Mars totidem. In Virgine / Mercurius septem: Venus decem: Iupiter quattuor: Mars septem: Saturnus duos. In Libra / Saturnus sex: Mercurius octo: Iupiter septem: Venus totidem: Mars duos. In Scorpione Mars septem: Venus quattuor: Mercurius octo: Iupiter quinque: Saturnus sex. in sagittario / Iupiter duodecim: Venus quinque: Mercurius quattuor: Saturnus quinque: Mars quattuor. in Capricorno / Mercurius septem: Iupiter septem: Venus octo: Saturnus quattuor: Mars totidem. In Aquario / Mercurius septem: Venus sex: Iupiter septem: Mars quinque: Saturnus totidem. In Piscibus / Venus duodecim: Iupiter quattuor: Mercurius tres: Mars nouem: Saturnus denique duos. Sol autem & Luna alia ratione fines suos habent. Nam Sol quidem signa sex pro finibus habet / Leonem / Virginē / Libram / Scorpionem / Sagittarium / Capricornum. Luna uero reliquos / Aquariū / Pisces / Arietem / Taurū / Geminos / Cancrū. Solem igitur atq; Lunā in his signis eū prin-

Liber Tertius

cipatum effectumq; quem reliqui planetae in suis finibus habere putant. Preter fines habent in signis suas planetarum facies: quas graeci Decanos nominant decem occupantes signi gradus. In Ariete facies prima Martis: Secunda Solis: qui Martem in caelo sequitur. Ordine Chaldaeorum tertia Veneris: quae Soli succedit in caelo. In Tauro prima facies Mercurij: sequentis Venerem: Secunda Lunae: quae Mercurio succedit: Tertia Saturni. Ad hunc enim redeundum est: impleto iam numero planetarum. In Geminis prima Iouis: sequentis uidelicet Saturnum: Secunda Martis: Tertia Solis eodem ordine: similiterq; deinceps.

Quo planetis uti debeamus in medicinis: Ca. x
Ommemorauimus autem quas in signis planetae dignitates habent: ut quotiens facturi compositionisq; sumus quae ad planetam aliquam attinent: sciamus eum in suis dignitatibus collocare: Praesertim quando habuerit in nostra reuolutione & genesi principatum: ut etiam Saturnus atq; Mars: alioquin deprimendi nobis tamen sint erigendi si geniturae nostrae significatores extiterint. Maxime uero opere precium ex hac commemoratione fecerimus si quando usuri in medicinis conficiendis beneficio Lunae: & Veneris: atq; Iouis: cauebimus ne in finibus Saturni uel Martis existant: nisi forte ubi cogimur: uel per Saturnum cohibere dissolutionem astumq; reprimere: uel per Martem frigidissima calefacere: torpentia suscitare: alioquin fines Iouis & Veneris eligemus. Accipiemus quoq; Mercurij fines: Mercurialibus in primis hominibus profuturi. Neq; latere nos debet homines ualde Mercuriales: quales sunt: qui ingenio: artificio: eloquio pollent: non mediocriter esse Solares. Mercurius enim semper est Apolline plenus. Ut autem quiuis intelligat quomodo figuras in caelo describamus in oras: Signum quod ab oriente surgit primam appellamus uitaeq; domum. Quod

De vita coelitus cōparanda

succedit in ortū / secundā tertiāq; deinceps aliasq; simi-
liter: Ita ut septima domus sit signū / qd̄ in occidēte iam
descendens opponit̄ ascendētī. Huic octaua succedit.
Nona uero e medio cadit cœlo: qd̄ decimā domū effi-
cit. Huic succedit undecima. Sed duodecima cadit ab
ascendēte. Vt igit̄ planetæ sint potētes / habendī sunt in
angulis uel orientis / uel occidētis / uel mediū utrinq; cœ-
li. Maxime uero in angulo ascendētis / aut decimæ / me-
diū supra caput obtinētis cœlū / aut saltē in plagis quæ
angulis mox succedūt. Tametsi Solē quidem in nona /
quæ a medio cadit cœlo: Lunā uero in tertia etiā caden-
te gaudere putant. Duas inter hæc regulas mēte teneri
astrologi uolunt. Vnā quidē ægrotantis ratione: Alterā
uero medici. Nempe ubi ægrotantis septima dom⁹ per
Saturnū uel Martē infortunata ē: uel dñs eius infoelix:
separa medicū ab egroto / si Ptolemeo credis. Præterea
medicū electurus Saturniū Martialemq; declinare iu-
bent: eūq; perqrere: in cuius genitura domus sexta per
aspectum Solis / uel per Venerē aut louē quomodocun-
q; fuerit fortunata. Infortunatū uero dicimus signū uel
planetā per Saturnū / aut Martem: nisi ppria domicilia
sint / uel regna: quādo uidelicet uel ibi sunt uel illuc aspi-
ciūt opposito / uel quadrato. Oppositū uero aspectum di-
cimus inter illa quæ interuallo discrepant q̄ longissimo.
Quadratū uero / ubi hoc ab illo quarta parte cœli: id est
signorū trium spacio distāt: Minus tamē per cōiunctio-
nē oppositum quadratū Saturnus & Mars planetis ali-
is nocent: quādo tanq; hospites eos domicilio uel regno
suo termino ue suscipiūt. Quēadmodū planetæ foelices
magis p̄sunt / quādo præter sextilē trinū ue aspectum / at
q; cōiunctionē / etiam ut diximus sic excipiunt: Solis ta-
men cōiunctionē planetæ uerent̄: aspectu gaudent / tri-
no uidelicet uel sextili. Proinde necessariū est meminis-
se Arietē præesse capiti atq; faciei: Taurum collo: Gemi-
nos brachijs atq; humeris: Cancrū pectori / pulmonib⁹ /

Liber tertius

stomacho / lacertis: Leonē cordi / & stomacho / atq; ieco-
ri / & dorso / & costis posterioribus: Virginē intestinis &
fundo stomachi: Libram renibus & femori atq; natib⁹:
Scorpionē genitalibus uulua / matrici: Sagittariū femo-
ri atq; subinguinib⁹: Capricornū genibus: Aquariū cru-
ribus tibijsq;: Pisces pedibus. Huius em̄ ordinis memor
cauebis mēbrū tangere ferro / uel igne / uel cucurbitulis /
quādo Luna sub ei⁹ signo discurret. Tūc em̄ auget Lūa
humores in mēbro. Quorū affluentia & consolidationē
phibet / & grauat mēbri uirtutē. Obseruabis autē tunc
mēbrū remedijs qbusdā amicis uel extra uel intus adhi-
bitis oportūe foeliciterq; fouere. Expediit uero nosse qđ
signū adscenderit tibi nascenti. Nā prater arietem hoc
etiā tibi caput significat: atq; i hoc Luna tibi caput aspi-
cit. Praterea quādo Luna arietē subit / oportune balnea
tentas & lauacra: Quādo cācrū / foeliciter minue sangui-
nem: Medicinā accipe / praesertim electuarij formā: Quā
est in leone ne puoca uomitū: Cū in libra / clysterib⁹ ap-
ta est: In scorpione balnea nec tentes. Sunt qui medici-
nā soluturā dare nec phibent / neq; iubent. In capricor-
no medicinā sumere nocet. Similiter in aquario. In pis-
cibus uero pdest. Quae uero membra in quouis signo
unusquisq; habeat planetarū / & si scitu necessariū / est ta-
men narratu plixū. Neq; uero in purgatiōe alui latere
nos debet Ptolemei pceptū: Medicinā accipere pur-
gatoriā / quādo Luna est in cancro / piscibus / scorpione p-
bamus: praesertim si dñs signi tunc ascendentis applicet
se planetae sub terra currenti. Sin autē ascendentis dñs cō-
iungat interea supra caput cū planeta mediū tenēte cōe-
lum: nausea statim & uomitus incitabit. Deniq; conclu-
damus cū Galieno astrologiā esse medico necessariam:
qui de criticis diebus disputās ait / certā esse aegyptiorū
sententiā: id est Lunā significare affectionē indies agro-
tantis / atq; sani / adeo ut si misceant cū Luna radij Iouis
& Veneris / bene afficiatur uterq;: Sin autē Saturni uel

De vita coelitus cōparanda

Martis: contraria ratione se habeat. Sed latius iam purgati ad spiritū tandē & uitā atq; gratias reuertamur.

Quibus modis spiritus noster haurire plurimū possit de spū uitae mundi: Et q; planetę spiritū pcreēt atq; recreent: Et qualia ad unūquęq; planetā pertineāt: Ca. xj.

Vc uero tendunt hęc omīa ut spiritus noster rite per naturalia preparatus atq; purgatus accipiat ab ipso uitae mundanae spiritu plurimū per radios stellarū oportune susceptos. Vita quidē mundi oībus insita ppagatur euidenter in herbas & arbores: q̄si pilos sui corporis atq; capillos. Tūmet insup in lapides & metalla/uelut dentes & ossa. Pullulat quoq; in uiuentes conchas terrae & lapidibus adhaerentes. Hęc em̄ nō tam propria q̄ ipsa cōmuni totius uitae uiuūt. Quae sane cōmunis uita multo etiam magis sup terrā in corporib⁹ uiget subtilioribus tanq̄ ppingoribus aīae. Per cuius uigorē intimū/aq̄/aer/ignis uiuentia sua possidēt: atq; mouent. Vita hęc aerē ignēq; etiā magis q̄ terrā & aquā fouet agit atq; perpetuo motu. Et deniq; caelestia corpora quasi mundi caput uel cor/ uel oculos q̄ maxime uegetat. Vnde per stellas uelut oculos radios non uisibiles solum: sed etiā uisuales usquequaq; diffundit. Quibus more struthij/ ut dixim⁹ alibi/ inferiora conspici/ fouetq; uidendo imo etiā ita tangendo generat & format omnifariā/ atq; mouet. Igitur ad motū nitentis aquae: sereni quoq; aeris: ignisq; moderate distātis: atq; celi: motum mūdane uitae suscipies. Si ipse quoq; leniter/ & ferme similiter mouearis: quosdam p uiribus gyros agēs/ uertigine deuitata: caelestia lustrās oculis/ mēte uersans. Itē frequenti quodā usu plantarū similiterq; uiuentium/ potes e mundi spiritu plurimū haurire: Presertim si adhuc uiuentibus recentibusq; & matri terrae quasi adhuc herentibus nutriaris/ atq; fouearis. Inter plātas suauiter redolentes: uel saltē nō male olentes uerseris q̄ frequentissime. Omnes em̄ herbae/ flores/ arbores/ poma redolēt:

Libertertius

Quis saepe minus aduertat. Quo quidē odore quasi flatu spūq; uitæ mūdantē te undiq; recreāt atq; uegetāt: spiritū inquā tuū odoribus eiusmodi natura simillimū: perq; spūm mediū inter corpus & animā facile corpus quoq; reficiunt / & animæ mirifice profunt. Inter hæc diutissime diurno tempore sub dīxo uersaberis: qua ten^o tuto uel cōmode fieri potest / in regionibus altis & seren^{is} / atq; tēperatis: Sic em̄ Solis stellarūq; radij expediti / us puriusq; undiq; te cōtingūt: Spūmq; tuū cōplēt mūdi spiritū per radios uberius emicante. Præterea naturalis ipse motus aeris / qui perpetuus est in orbē: Quis ob lenitatē suam / consuetudinēq; diurnā uix percipiatur ab ullo / te die sub dīxo deambulāntem / habitantēq; in patentibus editisq; locis libere lābit / penetratq; pure: Ac motū uigorēq; spūi tuo mūdantū mirifice præstat. Dixi equidē die. Compertū em̄ habemus nocturnū aerem esse spiritibus inimicū: Conferet autē diurni usus: præsertim si plurimū in aperto deambulans / deuites primo quidē nimīā aeris intēperiem. Deinde frequentius mouearis / in eo quādo præter temperiē & serenitatem eius / stellarūq; positio magis est hoibus salutaris. Itē si loca eligas præ cæteris odorifera: p quæ sitū quotidie mutes: & ipse quasi continue / & leniter mouearis. Mutare locū quis semp cū delectu præcepi: quoniā bona cœlestium & uniuersæ naturæ apud nos sunt rebus locisq; alijs passim atq; alijs distributa: qbus deniq; omibus est fruēdū. Mitto q; uarietas tædiū phibet spiritibus inimicū / propriūq; Saturno: Voluptatē uero affert: p quā (ut ita dixerim) Venus ipsa uoluptatis amica uenit in spiritū: Atq; qd̄ eius officiū est / hūc statim ingressa ppagat. Summatim uero si quis consideret paradīsum / & pomi uitæ usum apud Moysen: Itē similitū a Platone positum in Phēdone / & quæ Plinius de populis ait odore uiuentibus / intelliget eē uera quæ dicimus. Sed ad naturā spiritus descendamns. Spūs quidē qualitas est pculdubio

De vita coelitus cōparanda

Iouia: Cui⁹ tpe nobis infundit. Est & Solaris. Iupiter em̄ hunc infundit/qua tenus ingentē Solis in se tēperat potestātē. Itē alia quoq; rōne Iouia est: qm̄ calida est/ & humida/ & calore abūdat poti⁹ q̄ hūore: nasciturq; sanguine: & uapor quidā sanguine⁹ appellat̄. Rurs⁹ qm̄ feruet/ & subtilis est admodū/atq; lucens/oriturq; corde/ Solaris p̄culdubio iudicat̄. Habet & quodāmodo Venereā in se uirtutē. Nā motu Venereo p̄fus exundat/ p̄fluit/ trāssert̄/ plēq; ppagat: ad uoluptatē cuiuslibet sensus se dilatat/ refugitq; dolorē. Sūmatim uero spiritus q̄ tenus corp̄i ad uitā & motū ppagationēq; cōducit/Ioui⁹/ Venereus/Solaris existimat̄: Qua tenus aīo ad sensū imaginationēq; ministrat/Solaris/Mercurialisq; cense^t: & ubiq; Mercurialis existit: Quādoquidē adeo mobilis ē & tā facile cōuertibilis/atq; formabilis. Saturni/Martis/Lunę sanus cōiter spūs non multū habet. Alioqn ex illo saepe stupidus/ex hoc furiosus/ex hac obtusus quodam modo foret. Quāobrē Lunaria quidē uelut crassiora simulq; humidiora a subtili & uolatili natura spūs sūt admodū aliena. Quæ uero Saturnalia multū/atq; nimium Martialia sūt/quasi uenena sunt: spiritui naturaliter inimica. Illa quidē ob extremā frigiditatē/atq; siccitatem: hæc autē ob siccitatē/calorēq; edacē. Iouia igit̄ & Solaris imprimis. Deinde Mercurialis & quodāmodo Venerea: spūs natura cēset̄. Distinctiōe uero præcipua spiritus quidē naturalis ioui pprie dedicat̄: uitalis autē Soli: aīalis uero Mercurio. Quādo igit̄ res postulat aliquē e tribus spiritū adiuuare/patrono tunc suo infortunato/ uel debili/nō facile cliētulo succurrere poteris: Difficillime uero spiritui aīali: dū Mercurius infoeliciter est affectus: Qui tantā in aīali spū auctoritatē habet/ut caduceo quodā suo aīos tū cōsopire/tū suscitare dicat̄: id est suo quodā aspectu sic aut aliter se habēte obtundere ingeniū/ul' acuire: debilitare/siue corroborare: uexare ul' sedare mirifice possit. Tu igit̄ quotiens spiritū aliquem

Liber tertius

studes excolere: non modo patronū suū obseruabis fortunatū atq; potentē: sed etiā Lunā eliges ad hūc oportune directā. Nō creat autē neq; recreat aliqñ pprie p influxū Saturni solū substantia spūs: sed semp ab externis ad intima / & sepe ab imis reuocat ad sūma. Vnde ad secretiora & altiora cōtēplanda cōducit. Potest tamen & si raro uis Martis atq; Saturni spiritui tāq; medicina pdesse: uel calefaciendo cū opus fuerit & excitando atq; dilatando: uel uicissim nimis uolatilē coercendo. Per ea uero potissimū quæ quattuor illis planetis consentanea sunt / creatur natura spūs / atq; recreat. Verū si ad Solaria quælibet ualde / & absq; delectu declines / exacues illū / & exiccabis tandē atq; dissolues. Si similis ad Venerea / liqfacies paulatim / uel obtundes. Si cōfidas tantū Mercurialibus / parū admodū inde pficies. Erit igit opepreciiū: iouialibus uti cō plurimū: eisq; reliqua mediocriū admiscere: ac frequētius uti rebus / quæ uel his oibus æque sint cōmunes / uel pprie ioui. Nā hæ quoq; oib⁹ quodāmodo sunt cōmunes. Cōmuniter aut ad hos omēs attinet / quæ substātiā habēt / nec igneā nimis: nec prorsus terrea: nec simpliciter aqueā: nec acutissimā: nec obtusissimā qualitatē: sed mediocrē: & tactu lenem: & quodāmodo mollem: uel saltē nō durā: siue asperā: itē gustu quodāmodo dulcē: olfactu suauē: uisu gratā: auditu blandā / atq; iucūdā: cogitatu latā. Dulcedo igit quædā saporis / & gratia his oibus est cōmunis. Si dulcedo quasi aquea est / & simul pinguis / ad Venerē magis attinet: Si quasi insipida / uel aliquantū austera / potius ad Mercuriū. Atq; hæc spiritui nō multū pfunt: necessaria tamē sūt iterdū / ad hebetandū nimīū eius acumē. Si dulcedo manifesta sit / atq; subtilis / & paulū habeat stiptici acutiq; saporis / iouialis pprie iudicat. Cui congruit substantia dulcis amygdalæ: pinei nuclei: auellanæ: pistaci: amidi: glycirhizæ: passularū: uitelli ouī: carniū gallinacei pulli: faliānarū: pauonū: perdicum: similiūq;. Item radicū beeni

De vita coelitus cōparanda

atq; enulæ. Rursum uini odoriferi / clari / aliquātū dulcisi & stiptici: sacchari candidissimi: tritici albiissimi. Ad Iouem ptinet etiā manna / si modo myrobalani in fusa xtu te firme: Alioquin non minus ad Venerē attinet q̄ ad Iouem. Hæc est utiq; substantia dulcedoq; iouis ppria: quæ sane spiritui creando & recreando ante omnia confert. Iouia uero plurimū sunt omnia: quæ in libro de lōga uita diximus / & seruare iuuetutē / & senibus salubria fore. Sin aut dulcedo admodū pauca sit / multūq; acuti sti pticiq; habeat / uel etiā nō nihil amari. Solaris esse cense tur. Similis quædā ratio est / & distinctio de odoribus. Hi em sapor germani sunt. Similis etiā de colorib⁹. Colores sane aquei / albi / uirides / aliquātū crocei / similes uirolarū / rosaꝝ / lilioꝝ coloribus: necnon odores eiusmodi Venerē referunt / & Lunā atq; Mercuriū. Colores uero saphyrii / qui etiā dicunt aerei. Itē purpurei pleniore / aureiq; argento mixti / & ppetuo uirides / iouē. Ardētē autē crocei: aurei puri: purpurei clariore / Solem. Quilibet x̄o colores si uiui sint uel saltē sericij / magis stellarē existūt. In metallis quoq; & lapidibus atq; uitrīs ppter celestem similitudinē sunt potentes. Sed ut redeamus ad iouē: sapor & odor eius quasi est / qualis in aureo pomo plico / similiq; piro / uel arāceo / & uino malua tico leuiore / leuiq; uernaceo. Qualis i uiridi zinzibere / uel cinamomo / uel dulci marathro / uel doronico: si hæc plurimo saccharo condita gustent. Nā quattuor hæc / & nux muscata recens sola si sunt / potius Solaria sunt: Solaris & chariophilus / & muscus / sed odoratu non gustu nō aspectu. Ambra Solaris plurimū atq; Iouia. Croc⁹ in omibus est Solaris: tætsi color eius / & odor apud astrologos omibus grati⁹ dedicat. Sapor autē ad Solem pprie ptinet. Deniq; omnia odorifera & aromatica: q̄ ten⁹ odorē gratū ferunt: ita ad Iouem Venerēq; & Mercuriū ptinent / ut ad Solē. Quāuis inter hæc acutiora magis ad Solem: obtusiora ad Venerē / Mercuriūq; poti⁹:

Liber tertius

Ad Iouē pprie tēperata / olfactu / gustu / auditu / uisu / tactu. Soni quinetiā cantusq; grati blandiq; ad gratias omnes spectant / atq; Mercuriū: Minaces autē admodū atq; flebiles Martem prāferūt / & Saturnū. Neq; uero miris nos multū coloribus / odoribus / uocibus attribuere. Nam sapes quidē ad spiritū prācipue ptinet natura / lem: odores autē potius ad uitalem / animalēq; Colores figurā uoces ad animalē. Motus quoq; animi uel latus / uel mæstus / uel constans spiritū ad similitudinē suā agit uehementer. Animalē primo: per hunc uitale: p hūc insup naturalē. Spiritus tandē omnis quia ob naturā quodāmodo igneā / aeriāq; oīno / & lucidā / atq; mobilē / silis ē lūinibus: ideoq; colorib; & uocibus aereis / & odorib; motibusq; animi: ideo p hęc subito in utrāq; partē mouetur / atq; format. Et qualis euadit ipse / talē uicissim efficit quodāmodo affectū animi / & omīno corpis qualitātē. Deniq; cū primū p illa / quæ gratiā pprīa sūt: oportune gratijs est expositus / utpote qui & naturaliter illis cōsentaneus erat / statim p illar; radios / tū ubiq; uigentes / tū ipsi germanos: mirifica reportat munera gratiarum.

Quæ res naturales atq; etiā artificiosæ hnt yntes a stellis occultas: p q̄s spiritū nostrum stellis eisdē exponūt:

Ca. xij.

Uero dicimus spiritū exponi gratijs per illa quæ sunt gratiarum: nō solū per qualitates: quæ uident / audiūtur / odorant / gustant: sed etiā per illas / quæ tangunt accōmodari putamus. Memento igitur calidum in primo gradu Iouis esse. In secundo Solis cum Ioue. In tertio Martis cū Sole. In quarto Martis. Frigidum in primo Veneris. In secūdo Lunæ. In tertio Lunæ cum Saturno. In quarto Saturni. Humidū in primo Mercurij cum Ioue. In secundo Veneris cum Luna. In tertio Lunæ cum Venere. In quarto Lunæ / quādo Veneri Mercurioq; coniungit. Siccū in primo Iouis. In secundo Mercurij cum Sole. In tertio Solis cum Marte.

De uita coelitus cōparanda.

In quarto Martis cum Saturno. Sūmatim ex qualitatibus planetarū/ quas Ptolemęus describit in quadripertito colligimus harmoniā ex cunctis conflata ad calorē humorēq; declinare. Calor em̄ Martis ingēs atq; Solis: & temperatus louis ingentē superat Saturni frigiditatem: & Veneris Lunæq; exiguam: ita ut calor ibi frigus excedat. Item humiditas Lunæ Venerisq; plurima & p̄p̄inqua nobis atq; temperata louis/ siccitatem Saturni Martisq; multā superat/ & temperatā Solis. Calor igit̄ humorēq; frigori siccoq; domināt: atq; similiter calor humori. Quēadmodū in sani corporis homine ad cōlestē consonantiā temperato ex calore & siccitate cordis / itē calore & humore iecoris/ rursus frigore & humore cerebri coalescit complexio quādā ad calorē humorēq; uergens mediocriter calore regnante. Calor em̄ cordis & iecoris frigus cerebri supat. Item humor iecoris atq; cerebri siccitatē cordis excedit. Neq; uero pratermissū a nobis uelim / talem existere ex stellis fixis harmoniā cūctis cōmunē qualem diximus ex planetis. Hos enim illis similes astrologi putant. Quorsum hæc? Vt memineris spiritū corpusq; nostrū per temperiē quādā ad calorem humorēq; uergentē/ uel natura constantē uel arte quāsitā accōmodari posse cōlestibus: sibiq; cōlestia uendicare. Neq; tamen dicimus spiritū nostrū cōlestibus dumtaxat per qualitates rerū notas/ sensibus præparari: Sed etiam multoq; magis p̄ p̄prietates quāsdā rebus cōlitis insitas / & sensibus nostris occultas / rationi uix deniq; notas. Nam cū p̄prietates eiusmodi/ earūq; effectus elementalī uirtute constare non possint/ consequens est / a uita spiritūq; mundi per ipsos stellarū radios singulariter p̄ficisci: ideoq; per eas spiritū affici q̄ plurimū atq; q̄ primū: cōlestibusq; influxibus uāhemēter exponi. Hac utiq; ratiōe smaragdus/ hiacynthus/ saphyrus/ topaciū/ rubinus/ unicorni cornu/ præcipue uero lapis bezaar / apud Arabes appellatus: occultis gratiarum

Liber tertius

pprietatibus prædita sunt. Et iccirco nõ solum intus assumpta: sed etiã si carnẽ tangant: ibiq; calefacta uirtutẽ suam pmant/ uim inde coelestẽ spiritibus inserunt: Quales contra pestem tuent atq; uenena. Qd' autem hæc similiaq; tale aliquid agant uirtute coelesti/ id argumento est/ quia etiã exiguo pondere sũpta nõ exiguũ habet in agẽdo momentũ. Quod elemẽtari qualitati uix unq; e coecessum igni uidelicet ualde coelesti. Materialis enim uirtus ut agat multũ: materiã desiderat multã: Formalis autẽ etiã cũ minima materiã ualet plurimũ. Simili uirtute imprimis Phœbea Pœonia carnẽ tangens/ contra caducũ morbũ spiritus armat/ uapore ad eos intus infuso. Simili corallus & calcidoni' aduersum atræ bilis illusiones louis præcipue Venerisq; uirtute. Cæteraq; simili. Eiusmodi quadã pprietate myrobalani iuuentutẽ seruant/ acutq; sensus/ & ingenio psunt atq; memoriã: ppter iouẽ imprimis Saturni temperatore/ atq; Mercuriũ sensus amicũ. Quã quidẽ arborẽ forte aliquis in paradiso ad uitã progandã extitisse putabit. Mercurio lapidem achatẽ consecrant: Vnde phisici cõueniũt ad facundia uisumq; & cõtra uenena ualere. Serapio scribit/ eũ qui hiacynthũ ul' ex eo sigillũ gestat/ eẽ a fulgure tutum: atq; hanc uirtutẽ eius esse latissime diuulgatã. Quã si habet/ ab ioue putamus habere. Lapis actites ul' aquilinus habet a Lucina: id e Venerẽ atq; Luna/ ut admot' uulue/ partũ mox/ & facillime citet. Qd' Rasis cõfirmãte Serapione frequẽter se dicit expertũ. Forfan & a Phœbo qui transfixit Pythonẽ cretea dictamus habet/ ut & uenenosis obsistat: & ferrũ e uulnere trahat. Solis uirtute zinziber infusum epulis arcet syncopim. Sentiana canis rabiem sedat: fugatq; serpentes. Berbena uaticiniũ prestare fert/ laticiaq; & expiationes: & uisum. Ruta & zedoaria cõtra uenena theriacã agũt. Tus uitalem & animalẽ spiritũ aduersus hebetudinẽ/ obliuionẽ/ timorẽ fulcit. Saluã uero mēthaq; uirtute iouis/ illa quidẽ para-

De vita coelitus comparāda.

lysim fugat: hęc uel odore roborat aim. Eadē uirtute Pē
taphillon resistit uenenis: eiusq; foliū bis quotidie unū
uino bibitū curat ephimerā: tria tertianā: quattuor ꝑo
quartanā. Hac herba sacerdotes antiqui ppter puritatē
suā in purificatiōib⁹ utebant. Agnus cast⁹ potestate Sa
turni Venereū sistit motū: Hiaspis uero fanguinē. Mi
rabiles aut puenire solent effectus/ ubi occulta pprie
tati pprietas seruit elemētalis/ uelut in myrobalano ad
spiritū corpusq; firmandū: nō solū uirt⁹ illa coelestis agit/
sed etiā stiptica multū: nec par aromaticam uirt⁹: quae pu
trefactionē dissolutionēq; mirifice phibet/ spiritūq; cor
roborat. lā uero ut crocus petat cor/ spiritū dilatat/ pu
cet risum: nō solū occulta Solis uirt⁹ mirabiliter efficit:
sed ad idē quoq; conducit ipsa natura croci subtilis/ am
plificabilis/ aromatica/ lucida. Qd̄ aut de simplicibus di
co/ de cōpositis similiē dictū itelligi uolo. Dic age The
riaca quō cōtra uenenū nobis opitulef. Non educit illa
uenenū. Astringit em̄ aluū: nō mutat om̄ino tam subito
ueneni naturā. Nō em̄ hac adeo debilis est/ atq; mutabi
lis: Sed spiritū uitalem potius ualde tenuem/ & mutabi
lem: subito cōformi quadam ad ipsum proportiōe cor
roborat usq; adeo / ut ipse iam ualidus tanq; agens / una
cum theriaca uelut instrumento: partim superet uene
nū: partim mutet: partim a prēcordijs arceat. Sed qua
nam proportiōe siue uirtute id efficit theriaca? Ioui
ali simul atq; Phœbea: quam ex commixtiōe multarū
rerum fm̄ certam proportiōem inuicem confusarum
sibi uendicauisse uidetur. Est autē in ea uirtus triplex.
Hac ipsa inquam coelestis: quam modo dicebam. Item
coelestis alia prius in herbis aromaticisq; proprietates: qui
bus electis ipsa rite componitur/ quae uirtuti prius dicte
subministrat ad idē. Est insup alia uirtus in plariscq; par
tibus eius/ elemētalis potius/ q̄ celestis. Verūtāmē talis:
ut spiritui muniēdo cōducat. Stipticā dico & aromati
cam qualitatem. Illa quidem spiritum firmat: Ista fouet.

Libert tertius

Mirabile ergo tyriaca uim nacta est contra properantē senectutē atq; uenenū: tribus uidelicet in ea uirtutibus ad idem piter conspirantibus. Quarū una quidē est cœlestis p artificiosam acquisita cōmixtionē. Alia cœlestis iterum: sed partibus eius naturaliter insita. Alia prorsus elementalis. Sed illa quam prius dixi cœlitus acquisita/ multo etiā foret admirabilior: si nō solum p portione io uia Solaricq; / & ex reb⁹ eiusmōi cōflaret: sed etiā oportunū ad hoc obſuatiōe cœlestiū tps eligeret. Nā quēad modū corp⁹ se habet ad locū / atq; tps / ita mot⁹ & actio se habet ad tēpus. Sicut ergo certa passim corpora eorūq; formæ certis & locis / & tēporibus coalescūt / atq; seruantur: sic & pprie quādā actiones ex pprijs quibusdā tēporibus efficaciam nanciscuntur: Idq; in Alcibiade significat Socrates: & Procul⁹ explicat. Quod sane Pythagoras animaduertens / ipsum bonū perfectionēq; rerū / oportunitatem cognominauit. Primū nanq; principiū sic apud Pythagoram & Platonem omniū est mensura / ut alijs corporibus actionibusq; alia loca distribuerit atq; tempora. Vnde sicut res quādā nō alibi q̄ hic / nec alias q̄ tunc pprie nascunt^r foeliciter / & coalescunt / atq; seruantur: sic & materialis actio / motus / euetus talis / aut talis / nō alias efficaciam sortiē / effectūq; perfectū / q̄ qn cœlestiū harmonia ad idem undiq; consonat: quæ sane harmonia tantam habere potestatem existimatur / ut uon solum agricolarum laboribus / atq; medicorum artificijf per herbas aromataq; conflatis: sed etiam imaginibus: quæ apud astrologos ex metallis lapidibusq; fiunt / uirtutem sape mirificam largiatur. Sed imagines caput iam propriū exigunt. Quantum uero ad horas pro actionibus & operibus eligendas pertinet / plurimum confirmatur a Ptolemæo / ubi ait in Cētiloquio: Qui eligit quod melius est / nihilo differre uidetur ab eo / qui habet hoc ex natura. Quibus in uerbis tum cœlestium / tū arbitrij electionisq; nostræ potestātē cōfirmare uideē.

De vita coelitus cōparanda.

Albertus quoq; magnus inquit in speculo: Nō em̄ libertas arbitrij ex electione horæ laudabilis coercetur: Sed potius in magnaꝝ reꝝ inceptiōibus electionē horæ cōtemnere: est arbitrij præcipitatio nō libertas.

De uirtute imaginū fm̄ antiquos / atq; medicinarum coelitus acquisita: Ca. xiiij.

P Tolemaeus ait in Centiloquio / reꝝ inferiorꝝ effigies uultibꝝ coelestibus esse subiectas: Antiquos q; sapientes solitos certas tūc imagines fabricare / quādo planetae similes in cœlo facies / quasi exēplaria inferiorꝝ ingrediebāt. Qd' quidē Haly cōprobat ibi dicens: Vtilem serpentis imaginē effici posse: quādo Luna serpentē coelestem subit / aut fœliciter aspicit. Similiē scorpionis effigiē efficacē: quādo scorpj signū Luna ingredit: ac signū hoc tenet angulū ex quattuor unū. Qd' in aegypto suis tꝑibus factum ait: seq; iterfuisse: ubi ex sigillo scorpionis in lapide bezahar / ita factō / imprimebatur tūc figura: dabaturq; in potū ei / quē scorpj ipse pupugerat: ac subito curabañ. Qd' quidē utiliter effici Hahamed physicus affirmat / cōfirmante Serapione. Præterea narrat Haly / notū illic sibi uirū sapientē industria simili fecisse imagines quæ mouerent: qualem effectam nescio quō legimꝝ ab Archita. Quales & Trismegistus ait: egyptios ex certis mūdi materijs facere cōsueuisse: & in eas oportune animas demonū inserere solitos: atq; animā aui sui Mercurij: itē Phœbi cuiusdam / & Isidis / Osyridisq; sic in statuas descēdisse p̄ futuras hominibꝝ: uel etiā nocituras. Huic illud simile: Prometheū figmēto quodā luteo / uitam rapuisse / lucēq; coelestem. Magi quinetiā Soroastris sectatores / ad euocādū ab Hecate spiritū utebant̄ aurea qdam pila caracteribus insignita coelestiu: Cui & saphyrus erat insertus / & scutica quadā facta tauri corio uertebatur: atq; interim excantabant: Sed cantiōes equidē libenter obmitto. Nam & Psellus Platonius eas improbat / atq; deridet. Hebraei quoq; in

Liber tertius

ægypto nutriti/struere uitulū aureū didicerūt: ut eorum
de astrologi putāt ad aucupādū Veneris Lunæq; fauo/
rē cōtra Scorpīōis atq; Martis influxū ludæis infestū.
Porphyrus quoq; in epistola ad Anebonē/imagines ef/
ficaces esse testat: additq; certis quibusdā uaporibus q
a pprijs suffumigatiōibus exhalabant aerios dæmonas
insinuari statim cōsueuisse. Iamblichus in materijs quæ
naturaliter superis consentaneæ sint/& oportune riteq;
collectæ undiq; cōflataq; fuerint/uires effectusq; nō so/
lū cœlestes/sed etiā demonicos/& diuinos suscipi posse
cōfirmat. Idē omīno Proculus/atq; Sinesius. Opa quidē
ad salutē mira/quæ a medicis in astrologia pitis/per res
ex multis cōpositas: id est pulueres/liquores/unguēta/
electuaria fieri possūt:} pbabiliorē in se rōnē & notiorē
q; imagines habere uidēt: Tū quia pulueres/liquores/
unguēta/ electuaria oportune cōfecta cœlestes influx⁹
facili⁹ citiusq; suscipiūt q; materiæ duriores: ex qb⁹ ima/
gines fieri cōsueuerūt: tū qa uel assumunt int⁹ affecta iā
cœlitus: & in nos cōuertunt/uel saltē admota foris inha/
rent magis/& deniq; penetrāt: tū etiā qm̄ ex uno quodā
dūtaxat/aut ppaucis imagines construūtur. Illa uero ex
q; plurimis cōflari p arbitrio possūt. Vt si centū Solis lo/
uis ue dotes p centū plantas & aialia similiaq; sparsæ fu/
erint/cōponere simul hęc centū tibi compta possis/& in
unā cōficere formā: In qua Solē ferme louēq; totū iā ui/
dearis habere. Scis pfecto naturā inferiorem/nō posse
uno quodā cape cūctas superioris naturæ uires: Ideoq; il/
las p plures apud nos naturas esse dispfas: Cōmodiusq;
p opa medicorū/atq; similia/q; p imagines colligi posse.
Proinde imagines ex ligno cōfectæ uim forte puā hnt.
Nā lignū & forsan durius est ad cœlestē influxum facile
capiendū:& minus tenax/si accēpit/retinendū:& oīno
postq; ex matris terræ uiscerib⁹ ē euulsū:paulo post fer/
me totū amittit mūdā uita uigorē: & facile in q̄litate
aliā trāsmutat. Lapilli uero atq; metalla/ & si ad accipien

De vita coelitus comparāda.

dū coeleste mun^o duriora uident^r / diuti^o tñ retinēt / quod cōfirmat lamblichus / si accapint . Sua nēpe duricia ue / stigia quoq; donaq; uitæ mundanæ post euulsionē diu / tissime cōtinent quæ quondā hærētia terræ possederāt . Quāobrem ob hoc saltē aptæ materiæ ad capiēda tenē / daq; cœlestia iudicant^r . Est & pbabile qđ libro superiore dixi / res adeo speciosas nō posse sub t̄ra cōflari / nisi ma / ximo quodā conatu cœli : atq; durare in eis impressam semel ex conatu uirtutē . Nā in his coquēdis cogēdisq; diutissime cœlū elaborauit . Verū cū nequeas facile eiuf / modi plura cōpōere : cogēdis diligēter exgrere : qđ me / tallū inter cetera in ordine sit alicuius stellæ potissimū : que lapis in ordine sūmus / ut saltē in uno quodā toti^o ge / neris ordinisq; sup̄mo reliq; p uiribus cōphēdas : atq; eiusmodi suscaptaculo cœlestia huic cōsentanea mutu / eris / ceu si exēpli causa in ordine Solari / sub hoīe Phœ / beo summū inter aīalia teneat astur / aut gallus . Inter plā / tas balsamū aut laurus . Inter metalla aurū . Inter lapides carbuncul^o uel pātaura . Inter elementa feruidus aer . Nā ignis ipse Martius esse censeē . Qđ autē dixim^o influxū Solis uel Iouis aut Veneris augendū / intelligimus rōne cōmuni : nō tamē illi in cui^o genesi aliquis horum inter / fector appareat .

De ordinibus rerū a stellis pendentū ut Solariū atq; similiū : & quō spiritus fiat Solaris : Ca. xiiiij.

Ixi eqdē alibi desup ab unaq; stella (ut platonice loq̄r) seriē rerū illi ppriā usq; ad extrema pēdere .

Sub ipso Scorpiōis corde post eiusmodi dæmo / nas atq; hoīes : Scorpiūq; aīal collocare possum^o etiā her / bā Asterion : id ē stellarē figura stellæ similē / nocte fulgē / tem : quā medici tradūt qualitātē habere rosæ / uimq; cō / tra morbos genitaliū mirabilē possidere . Sub serpente uel serpentario cœlesti Saturnū ponūt : & quodāmodo Iouē . Postea dæmonas : q; sape serpentū formas induūt . Similes insup hoīes serpentes aīantes : serpentariā her /

Liber tertius

bā: lapidē draconitē / capite draconis natū. Itē cōi nomie
serpentinum. Et præter ea quæ in sequentibus afferam.
Sub stella Solari: id est Sirio Solem primo: deinde dæ/
monas quoq; phœbeos: quos aliquādo sub leonum uel
galloꝝ forma hominibus occurrisse testis est Proculus.
Hoies subinde p̄similes bestiasq; Solares. Phœbeas in/
de plantas / metalla similiter & lapillos / & uaporē aerem
q; feruentē. Simili rōne a qualibet firmamētī stella p̄ ali/
quē planetā existimant contextū reꝝ gradatim sub illiꝝ
pprietate descendere. Si igif ut dicebā Solaria om̄ia p̄
gradū eius ordinis quēlibet oportune cōprehenderis:
homines uidelicet tales / uel talis hominis aliqd: Itē bru/
ta / plantas / metalla / lapillos / & quæ ad hæc attinent / uir/
tutē Solis usq; quaq; cōbibes: & quodāmodo naturalem
Solarīū dæmonū facultatē. Similiterq; de alijs dictū pu/
ta. Solares quidē homines sunt / quales antea dixi: & qui
ascendente Leone / Soleq; hunc uel tenente uel aspici/
ente nascunt; & qui sub Ariete similiter. Solaris est & sã
guis e sinistro eoꝝ bene ualentīū brachio missus. Phœ/
beus crocodilus / astur / leo / gallꝝ / & cygnus & coruꝝ. Nec
alia ratiōe leo uerē gallum: nisi quoniā in ordine Phœ/
beo gallus est leone supior. Eadē rōne inquit Proculus
Apollineū dæmonē / qui nōnunq; apparuit sub figura le/
onis / statim obiecto gallo disparuisse. Maxime uero in
his aialibus cor est Solare. Arbitror etiā marinū uitulū
cœlestis leonis cordi subesse: & hac ip̄a rōne / coriū eius
quē cingit nudū fibula eiusdem osse confecta / a renū do/
lore redimere. Nā contra dolorem eiusmodi solēt astro/
logi sideris illius influxibꝝ uti. Eadē forte rōne ferē hæc
pellis a fulgure nos tueri. Inter plantas / palma phœbea
est: & imprimis laurus / qua uirtute uenenosa repellit / &
fulgur. Fraxinus quoq; simili facultate uenenosa longiꝝ
arceat. Loton esse phœbeā / rotunda tū folia / tū poma te/
stant: & explicatio folioꝝ eiꝝ die / replicatio nocte. Peo/
niā Phœbeā esse nō solum uirtꝝ indicat: sed & nomen.

De uita coelitus comparāda.

Ad idem attinent flores & herbae quae restringunt abeunte Sole: redeunte ptinus explicant: & ad Solem continue uergunt. Aurum praeterea: & lapis electus radijs aureis Sole imitatus. Lapis item qui Solis oculi appellatur figuram habens pupillae: ex qua lumen emicat. Rursus carbunculus nocte rutilans: uel pataura omnes in se lapidum uires continens: ut aurum metallorum: & Sol stellarum. Multa denique in superioribus nobis significata: Vnde si modo liceat: sub imperio Solis ex illo sanguine: & animalium illorum cordibus: & folijs fructibusque arborum praedictarum: item floribus atque herbis: & aurum folijs: necnon pulueribus lapillorum: electuarium uel unguentum conficere poteris: addito croco: balsamo: calamo aromatico: ture: musco: ambra: ligno aloes: zinzibere: mastice: spica nardi: cinnamomo: doronico: citri cortice: cedoaria: nuce muscata: mace: chariophilis cum melle flauo: uel oleo balsamino: masticeo: laurino: nardino: Ad cor: & stomachum: & caput: intus aut extra fouendum: ut spiritus inde Solaris euadat: Ex his omnibus in quibus aut saltem ex pluribus componendum durante Sole aliquid. Quo etiam sub eiusdem duratione incipias uti: dummodo & Solaria induas: habites: conspicias: audias: olfacias: imagineris: cogites: cupias. Item imiteris & uita dignitatem & munera Solis. Inter Solares homines plantasque uerseris: laurumque assidue tangas. Tanti autem ad ualitudinem fuerit: Solaribus admiscere iouialia simul atque Venerea. Veneream maxime humiditatem Solaris caloris moderatrice: qualis est aqua succusque rosarum: atque uiolearum. Sed medicinas eiusmodi in libro de curandis lraetis primum: deinde in libro de uita longa: partim equidem composui: partim ab alijs compositas enarraui: partim etiam temperaui. Item quales herbae a Sole iouequemiras contra epidemiam: & uenenum uires habeant: diximus in libro contra pestem: inter quas Perforata fuga demonum appellata est. Nec alia facultate quam celestium gratiarum noxios malorum demonum uapores a nobis arcere putat: Et siqua inter herbas alia: uel lapillus: ut corallum idem uideatur efficere. Herba p/

Liber tertius

fecto Lunaris a Mercurio tradita folijs ceruleis atq; ro-
tundis/crescente Luna unū quotidie pducens folium:
decrefcēte deponens / annos utenti pmittit Lunares.
Sed iā ad imagines altero quodā exordio redeamus.

De v̄tute imaginū fm antiquos/atq; medicinarū: &
quō medicina sint lōge ualidiōres q̄ imagines: Ca. xv.

I lapillos quos paulo ante Phœbeos narrauim⁹ /
si nactus fueris/nihil op⁹ erit/ imagines eis impri-
mere. Suspēdes itaq; collo comphēsos auro cro-
cei serici filis: quādo Sol sub Ariete uel Leone pcurrit:
ascēditq; uel mediū tenet cœlū: aspiciatq; Lunam. Mul-
to uero potētiores in serie Lunæ lapillos narrat Procu-
lus. Primū quidē Selinitim: Qui nō modo figura Lunā
imiteat: sed & motu: circūeatq; cū Luna. Hūc si forte rep-
pereris/ & argēto circūdatū/argēto filo collo suspēde-
ris/ Luna Cācrū/ uel Taurū subeūte/angulosq; tenēte si-
bi cōuenientes/spiritū inde tuū reddes/postremo Lūa-
rē. Dū uidelicet calefactus abs te lapillus ipse Lunaris
uirtutē suā tuis assidue spiritib⁹ inserit. Alter⁹ uero recē-
set lapillū helioselinon cognomento. Qui Solis Lunęq;
cōiunctæ Soli/naturaliter habet imaginē. Hūc ergo q̄-
quis argento inclusū deaurato similibus collo filis admo-
uerit/quādo Luna in domicilio suo uel Solis/in eodem
minuto cū Sole cōgrediet/suosq; teneat angulos/Solarē
simul/atq; Lunarē spiritū reportabit/aut saltē talē/qua-
lis euadit Luna p centrū copulata Soli. Hic uero tu ui-
des disp̄sas Phœbi dotes: uelut Osyridis mēbra: sororē
eius/Phœbem uelut Isidē cōgregare. Sed utinā Solarē
alicubi lapidē facile reperiremus / uel Lunarem: adeo in
eorū ordine præpotentē: quēadmodū sub serie septē-
trionalis poli magnetē habem⁹ / & ferrū. Solarē pfecto
ferunt inuenisse apud indos Apolloniū theaneū lapidē
scilicet noie Pātaurā/ignis instar micantē: sub terra pas-
sus quattuor nascentē: cui tantū spirit⁹ insit / ut tumeat:
& plarūq; scindat terra/ubi eiusmodi lapis cōcipit. Ita

De vita coelitus cōparanda

cæteros ad se lapillos trahēs / sicut magnes ferrū. Sed lapis hic Hercules ad se cōtēplandū uāhemētī⁹ adhuc nos in præsentia rapit. Videm⁹ in specula nautarū indice poli / libratū acū affectū in extremitate magnete / moueri ad ursam / illuc uidelicet trahēte magnete. Quoniā & in lapide hoc præualet uirtus ursæ: Et hinc trāssert in ferrū: & ad ursam trahit utrunq;. Virt⁹ autē eiusmodi tū ab initio infusa est / tū cōtinue ursæ radijs uegetat. Forsitan ita se habet Succinū ad polū alterū / & ad paleas. Sed dic iterea: Cur magnes trahet ubiq; ferrū? nō qā simile: Alioq; & magnetē magnes traheret multo magis: ferrūq; ferrū: Nō qā superior in ordine corporū: imo superius est lapillo metallū. Quid ergo? Ambo qdē ordine ursæ seq̄nte claudunt. Sed superiore in ipsa ursæ pprietate gradū tenet magnes: inferiore uero ferrū. Superius autē in eodē reū cōtextu trahit qdē qdē ē inferi⁹ / & ad se cōuertit: uel aliter quomodolibet agitat / aut afficit uirtute prius infusa. Inferius uicissim eadē ad superi⁹ infusiōe cōuertit / uel aliter agitat / uel p̄sus afficit. Sic in serie Solis inferior hō admirat superiorē. In ordine iouio ueneratur. In Martio timet. In Venereo inferior ad superiorē rapitur amoris ardore / deseritq; seipsū. In Mercuriali sp̄ hic discit / uel p̄suadet ab illo. In Lunari motū hic ab illo sapius exordit. In Saturnali quietē. Ego autē cū hęc explorata hæten⁹ habuissem / admodū gratulabar / cogitabāq; iuuenis adhuc magneti p̄ uirib⁹ insculpere cœlestis ursæ figurā / qñ Luna meli⁹ illuc aspiciat: & ferreo tūc filo collo suspēdere. Sperabā equidē ita demū ȳtutis me sideris illi⁹ cōpotē fore. Sed cū diuti⁹ explorassē: inueni tandem sideris illi⁹ influx⁹ Saturnales eē plurimū / atq; Martiales. Accēpi a Platonīcis malos dæmonas plurimū septētrionales existere. Qd̄ etiā hebraorū astronomi cōfitemē / noxios Martiosq; dæmonas in septētriōe ponentes: Propitios autē & iouios in meridie. Didici a theologis & a lāblichis imaginū fictores a dæmonib⁹ malis oc-

Libertertius

cupari sapi⁹/atq; falli. Vidi equidē lapillū Florentiā ad/
uectū ex india/ibi e capite draconis erutū/rotūdū ad nū/
mi figurā/pūctis ordine q̄ plurimis quasi stellis natura/
liter insignitū:q̄ aceto pfusus mouebat̄ parū per i rectū:
imo obliquū:mox ferebat̄ in gyrū/donec exhalaret ua/
por aceti. Existimaui equidē lapillū eiusmodi coelestis
draconis habere naturā/atq; quasi figurā:motū quoq; il/
lius accipe/ q̄tenus p̄ aceti seu uini ualentioris spiritum/
draconi illi siue firmamento familiarior redderet. Hūc
igī q̄ gestaret & aceto saepe p̄funderet/ uim aliquā for/
te draconis illi⁹ acciperet/q̄ geminis amfractib⁹:Hinc q̄/
dē ursam maiorē implicat/inde minorē. Extat & prope
Scorpionē serpentari⁹ quasi hō serpente cinctus:manu
dextra caput serpentis tenens:sinistra caudā:genib⁹ q̄si
flexis:capite paulū resupino. Legi equidē magos persa/
rū regi cōsuluisse:ut imaginem hanc lapidi imprimeret
emathiti:quē aureo clauderet anulo:ita tñ/ut iter lapil/
lū atq; auz serpentariæ radicē insereret. Hoc em̄ anulo
gestantē cōtra uenenū morbosq; uenenosos tutū fore:
Videlicet si Luna serpētariū aspiciēte feceris.Hāc ima/
ginē Petrus Aponēsis cōfirmauit. Ego x̄o si hāc anulus
ille uim habet/arbitror nō tam p̄ figurā/ q̄ per materias
eiusmodi:& hoc pacto tpeq; cōpositas/sibi calitus uen/
dicare. Memēto lapillos nascētēs in atalib⁹ nec inde lan/
guētib⁹ ut in dracone:gallo:hirūdine:caterisq; efficacē
existere ferme/ut lapilli in terra nascentes:atq; ad easdē
referrī stellas:ad q̄s hāc aīalia ptinēt. Hinc Alectori⁹ ex
uentriculo galli ueteris tract⁹ pollet ptāte Solari: p̄ quā
Diascorides ait saepe cōpertū esse/eū pugnare inuictū:
q̄ lapillū hūc ore gestaret. Idem ait: Celidoniū erutū ex
hirundine rufū/curare/melancholicū/& amabilē/idone/
umq; reddere. Qd̄ quidē habet ex ioue:per ea quæ di/
ximus.s. Res ubiq; infra Lunā stellares existere. Cōfir/
mat̄ dictū illud ualde Platonīcū: hāc mūdī machinā ita
secū esse cōnexā/ut & in terris coelestia sint conditione

De vita coelitus cōparanda

terrena: & in cœlo uicissim terrestria dignitate cœlesti:
& in occulta mundi uita/menteq; regina mūdi cœlestia
insint: uitali tamē intellectualiq; pprietate simul/ & ex-
cellentia. Per hæc insup confirmant nōnulli etiam illud
magicū: per inferiora uidelicet superioribus consentanea
posse ad homines tpibus oportunis cœlestia quodam
modo trahi: atq; etiā p cœlestia sup cœlestia nobis cōci-
liari: uel forsan p rursus insinuari. Sed postremū hoc illi ui-
derint. Verū illud arte quadā rite & oportune in unum
plurima colligente fieri posse pbabile satis (ut dixim⁹)
esse uideēt: tum rationibus quas in superioribus assignau-
mus: tū quia eiusmodi multa/ quādo apud medicum &
astrologū colligunt/ contundunt/ cōmiscunt/ concoquunt
tur sub sidere certo: dum ipsa p se ratione concoctionis
atq; fermētī/ nouā paulatim formā subeunt: hanc ipsam
acquirunt certo quodā fomento cœlesti/ radijs tunc in-
tus agētibus: ideoq; cœlestem. Metallū uero uel lapill⁹
quādo momēto sculpiunt/ nō uideēt/ nouam accipere qua-
litate: sed figuram: Neq; motio illa p debitos digestio-
nis gradus/ quos alteratio naturalis / atq; generatio solet
obseruare/ p grediēt. Cū uero natura cœlestis tanq; infe-
rioris naturæ regula soleat tenore quodā p gredi natu-
rali/ & ita p gredientibus aspirare: merito diffidunt plæ-
riq; / imagines eiusmodi cœlestem aliquā uirtutē habe-
re. Ego quoq; ambigo sapius: Ac nisi & omnis ātiquitas/
& omnes astrologi uim mirabilē habere putarēt: habere
negarem. Negarē equidē non omnino. Opinor em̄ nisi
quis aliter p suaserit/ ad p speram ualitudinem saltem ali-
quā habere uirtutē/ electæ præsertim ratione materiæ:
Tametsi multo maiorē inesse pharmacis arbitror: & un-
guentis sidereo fauore conflatis. Quid uero uoluerim/
ubi mō dicebā electæ ratiōe materiæ/ in sequētibus de-
clarabo. Quæ uero ex magorū uel astrologorū opiniōe
ad Plotinū interpretādū p imaginibus allegari possūt/
deinceps breuiter afferam: si te prius hic admonuero:

Liber tertius

ne putes pbare me usum imaginū: sed narrare. Ego em̄
medicinis ad cœlum temperatis / non imaginibus utor.
Atq; ita cæteris quotidie consulo. Tu uero si concedis
deum rebus infra Lunam mirabiles inseruisse uirtutes /
mirabiliores concede cælestibus. Præterea si licere iu-
dicas homini ad psperam ualitudinē inferioribus uti:
iudica superioribus quoq; licere: Atq; inferiora ad superi-
orum normā: sic medicoꝝ artificio temperare: sicut eti-
am a deo sunt ab initio temperata.

De potestate cœli. De uiribus radiorū / unde uim for-
tiri p utent̄ imagines: Ca. xvj.

Mmensa ferme cœlestiū magnitudo uirtus mo-
tio facit / ut om̄es omniū siderum radij terræ mo-
lem / quæ quasi punctū est ad cœlum / momēto fa-
cillimeq; usq; ad centrū recti penetrent: qd̄ om̄es astro-
nomi confitent̄. Ibiq; ut placet Pythagoreis atq; Plato-
nicis fortissimi sint: tum quia recti undiq; cœtrū tangūt:
tum quia in angustum collecti sunt cuncti. Quorū uēhe-
mentia materia ibi terræ sicca pcul ab humore remota /
pr̄sus accenditur: accēsaq; extenuat̄ / atq; dispergit̄: per
meatus undiq; / & efflat icēdia pariter atq; sulphur. Sed
ignem hunc putant ualde caliginosū esse / & quasi incē-
dium quoddā luminis expers: sicut in cœlo extat exp̄s
incēdij lumē: Ignis autē inter cœlestem atq; infernū: lu-
men cū feruore cōiungit. Putant autē ignem e cœtro flā-
tē / ignem esse Vestalem: Siquidē Vestam esse terræ ui-
tam numenq; putabant. Ideoq; Vestæ templū ueteres i
medijs urbibus construebant: ignēq; in medio ppetuū
collocabant. Sed ne ulterius puagemur / concludam⁹ iā
si stellarum radij totam mox terram penetrant / negari
non facile posse metallū atq; lapillū / quando cēlant̄ ima-
ginibus / subito penetrare: eisq; miras uel saltem quales-
cunq; imprimere dotes. Quandoquidē & in aluis terræ
preciosissima generāt. Sed quis neget p hac radios pe-
netrare? Siquidē aer & qualitas eius & sonus minus ef-

De vita coelitus cōparanda

ficax solida transit subito / & sua quadā afficit qualitate / lam uero si duricia radijs obsisteret penetrātibus lumē / multo citius aerē q̄ aquā p̄transiret: Et hanc ocyus multo q̄ uitrum / & uitrū similiter q̄ crystallum. At cū eodē momēto solida / quo liquida cuncta transuerberet / p̄spī / cue cōstat duriciā radijs nullo modo resistere: atq; iccirco dicent nō esse negandū metalla cōlestiū radios influ xusq; suscipe: Atq; etiam conseruare ad tēpus tunc sibi cēlitus destinatū. Cōseruare inq; uirtutē quandā ex radiorū concurrentiū contactu creatā. Quid uero? Si materia durior hoc ipso q̄ uideēt obsistere causā prapoten ti / magis ic̄tibus se exponit: Sic ensis lignū sub lana incidit non incisa lana. Sic radius ille fulmineus corio quandoq; non læso dissoluit in eo metallū. Cum uero natura cēlestis nostro hoc igne incompatibiliter sit prapotentior / nō est putandū radij cēlestis officiū esse dūtaxat quale opus ignei radij manifeste uidem⁹. s. illuminare / calefa cere / exiccare / penetrare / extenuare / dissoluere: quę nostris sensibus notissima sunt: Sed multo plures mirabili / oresq; uires / & effectus habere: Alioquin / & materia inferior / & caducus sensus cū diuinitate cēli penit⁹ aqua retur. Sed quis nesciat uirtutes rerū occultas / quę speciales a medicis nominant⁹ / nō ab elemētali natura fieri: sed cōlesti: Possunt itaq; (ut aiūt) radij occultas / & mirabiles ultra notas imaginibus imprimere uires: Sicut & ceteris inserunt. Nō em̄ inanimati sunt / sicut lucernæ radij: sed uiui / sensualesq; / tanq; per oculos uiuentiū corporum emicātes: dotēsq; mirificas secum ferunt ab imaginatiōibus mētibusq; cēlestiū. Vim quoq; uahemētissimā ex affectu illorū ualido / motuq; corporū rapidissimo: ac pprie maximeq; in spīritū agunt cōlestibus radijs simillimū. Agunt insup in corpora uel durissima. Omnia em̄ hæc ad cēlum infirmissima sunt. Sunt autē in uarijs stellis uariæ quoq; uires: & iccirco in radijs earū iter se uarię. Præterea in radiorū ic̄tibus aliter atq; aliter in

Liber tertius

cidētibus / virtutes diuersæ nascunt̄. Deniq̄ in concursu
bus radior̄ mutuis / aliter atq̄ aliter: & hic aut ibi: & tūc
aut alias effectis diuersæ subito vires suboriunt̄: multo
magis atq̄ citius q̄ in alijs / atq̄ alijs elemētōrū / qualita-
tūq̄ elemētaliū mixtiōibus. Multo etiā citius q̄ in tonis
& numeris apud musicum aliter & aliter concinētibus.
Si hæc diligēter cōsideraueris: forsitan non diffides: di-
cēt: subito quodam radiorū iactu vires imaginibus im-
primi: atq̄ ex diuerso iactu diuersas. Nūquid ergo tā ci-
to? Mitto fascinationes repētino quodā intuitu factas:
& amores acerrimos statim accēsos radijs oculorū / qui
& ipsi sunt fascino mēta quædā / quod in libro de amore
p̄bamus. Mitto q̄ cito rubēs oculus inficiat intuētē /
& speculū intuens fœmina menstruosa. Nonne & fami-
liæ quædā apud Illyricos & triballos iratæ intuitu homi-
nes interemisse ferunt? Et fœminę quædā in scythia idē
facere cōsueuisse? Et catoblepe reguliq̄ serpētes radio-
rū ex oculis iactu homines perimūt. Torpedo quoq̄ ma-
rina tactu etiā p̄cul p̄ uirgam manum subito stupefacit.
Echinus præterea pisciculus grandē solo tactu nauem
sistere fertur. Phalangia quinetiā in apulia ictu quopiā:
uel occulto spiritū animūq̄ repētino stupore p̄mutant.
Quid rabiosus canis facit / uel nō appente morfu? Quid
scopa / deinde quid arbutus? Nonne leuissimo tactu ue-
nenū concitant atq̄ rabiem? An ergo negabis celestia
oculorū suorū radijs / quibus nostra contuent̄ simul atq̄
cōtingunt / statim miranda perficere? lam uero grauida
mulier tactu statim signat mēbrū hoīs nascituri rei desi-
deratæ nota. An uero dubitabis / radios aliter aliq̄ ue tan-
gētes diuersa conficere? Cū & tu helleborū herbā colligēs:
siue foliū deorsū trahas: siue sursum: hoc subito tactu:
causa sis helleboro / ut deorsū educat humores / aut sur-
sum? Nōne ab initio rei cuiusq̄ generatæ celestes iflu-
xus concoctione materiæ digestioneq̄ perfecta non tā
tēpore q̄ momēto dotes mirificas largiunt? Nonne sus

De vita coelitus cōparanda.

fragante celi uultu innumerabiles saepe ranæ / similesq;
animantes ex arenis momento profiliunt? Tanta est in
materijs præparatis potētia celi tanta celeritas. Deniq;
si ignis hoc habet / ut tēpore q̄ breuissimo faciat / quæ cæ
tera longo / ob id præcipue q̄ est celo simillimus: quis nā
dubitet / celum magna quasi momēto p̄ficere: etiam in
materia minus parata / sicut flāma solet ingētior? Quid
ergo dubitas / inquit / in imagine construēda ferme si
militer agere celum? Dices opinor / sicut & ego dicebā:
naturales hic alterationis gradus abesse. Qui sane defe
ctus minuit quidē cēste donū: nec tamen penitus au
ferre uideēt. Nolunt em̄ physici ex quolibet metallo uel
lapide imaginē fabricari: sed certo. In quo quidē natura
coelestis uirtutē olīm ad hoc ipsum quod optatur natu
raliter inchoauerit: & quasi iam iam perfecit: ut in sul
phure flāmā. Quam sane uirtutē / tunc demū perficiat:
quando materia hæc per artē / sub simili quodam influxu
cælesti uahemēter agitatur: & agitata calescit. Itaq; ars
suscitat inchoatā ibi uirtutē: ac dum ad figuram redigit /
similē suæ cuidā cælesti figuræ: tunc suę illic ideæ p̄sus
exponit: quā sic expositā: cælum ea perficit uirtute / qua
cœpat. Exhibēs quasi sulphuri flammā: sic potētia quæ
dam ad rapiēdas paleas celitus data succino / quodāmo
do debilis sepe per frictiōnē calefactionēq; facta ualidi
or subito rapit. Similē uirtutē Serapio scribit datam la
pī di Albugedi quasi hiacyntho simili. Sed nō prius tra
here paleas: q̄ capilli hoc lapide p̄fricent. Sic item lapis
ille louius Bezaar / id est a morte liberans: quē descripsi
mus in libro contra pestē: uim ab initio contra uenenū
accēpit ab loue: Sed nō usq; adeo ualidam: ut eandē tra
dere possit materijs alijs exercēdam: At uero cum pri
mū sub Scorpionis cælestis influxu figuram supni illius
accēperit: p̄fectam contra Scopiōes subito uim repor
tare putatur: Quā mastici communicare ualeat / aut tu
ri. Eadem quoq; de hiacyntho / topacio / smaragdo / cæte

Liber tertius

risq; ratio est habenda: ut fabrica figurarum non alibi efficaciam habeat: q; ubi materia cum stella congruit & effectu: a qua hunc faber exoptat accipe. Ac præterea ubi hæc ipsa materia quasi iam talis est ab initio qualem affectas reddere per figurã. Nullis ergo materijs ad imagines uti consulunt / nisi his ipsi s / quæ tibi notæ sunt: hæc ipsam ferme iam uim habere quã cupis. Lapillorũ itaq; uires / atq; metallorum diligentissime perscrutari iubet: Intereaq; meminisse inter lapillos quidem carbunculũ in tenebris coruscantem / atq; pantaurã præcipue Soli subesse: Saphyrum Ioui: Smaragdũ Veneri: Mercurio: Lunæ. Præterea metalla præter aurum & argentum uix ullam ad hæc habere uirtutem. Tutiorẽq; in his rationem fore: si aurum quidẽ purum ad Solem referas: atq; Iouẽ. Ad illum quidẽ propter colorem: ad hũc autem ppter temperatam cõmixtionẽ. Nihil enim Ioue & auro temperatius. Purum uero argentũ ad Lunam: Sed ad Iouẽ simul atq; Venerem aurum argento permixtũ. Præterea imaginẽ efficaciorẽ fore: si uirtus in materia eius elementalıs conueniat cum speciali / eiusdem uirtute naturaliter insita / atq; hæc insuper cum uirtute altera speciali per figuram cœlitus capiẽda. Deniq; figuras inferiores / & formas cœlestibus conformari / inde pdisces (ut aiunt) q; Perseus truncato Medusæ capite / futuram non nullis obtruncationẽ portendere consueuit: multa q; similitè: & Lunam aliosq; planetas sub certis signis certa in nobis mēbra mouere non dubitant.

Quam uim habeant figuræ
in cœlo atq; sub cœlo:

Ca. xvij.

f Ed ne figuris nimium forte diffidas / meminisse iubebunt / in regione hac sub Luna elementa, li: elementarem quoq; qualitatem posse q; plu

De vita coelitus comparāda.

rimum / in transmutatione uidelicet ad aliquid elementale tendente: Calorem scilicet / & frigus / & humorem / atq; siccitatem. Qualitates autem quæ minus elementares materiales ue sunt scilicet lumina / id est colores. Numeros quoq; similiter / & figuras ad talia forsitan minus posse. Sed ad cœlestia munera (ut putāt) ualere p̄ multū. Nā & in cœlo lumina / & nūeri / & figuræ sūt ferme om̄ium potentissima: Præsertim si nulla sit ibi materia. Qd̄ Peripatetici pleriq; putant. Sic enim figuræ / numeri / radij / cum non alia sustineantur ibi materia / quasi substantiales esse uidentur. Atq; cum in ordine rerum mathematicæ formæ physicas antecedant / tanq; simplices quidem magis / & minus egenæ: merito in antecedentibus mundi gradibus: id est cœlestibus auctoritatem sibi maximam uendicant / ut non minus inde fiat numero / figura / luce / q̄ elementari quadam proprietate. Huius quidem auctoritatis habetur etiam sub Luna signum. Qualitates enim ualde materiales plurimis rerum speciebus sunt communes / eisq; quodammodo p̄mutatis / non usquequaq; species cōmutantur. Figuræ autem numericq; partium naturalium / proprietatem cū specie inseparabilem peculiaremq; possident: Vtpote quæ cœlitus una cum speciebus destinata fuerunt. Immo & cum ideis maximam habent in mente mundi regina connexionem: Atq; cū ipsæ numericq; species quædam sint / ideis ibi proprijs designatæ / nimirum uires inde proprias sortiuntur. Ideoq; tum species naturalium certis figuris / tum motus / & generationes / & mutationes certis numeris adstringuntur. De lumie uero quid dicā? Est em̄ actus intelligētiae uel imago. Colores autē sunt lumina quædā. Quāobrē ubi lumina / id est colores / figuræq; / & numeros astrologi dicūt in materijs nostris ad cœlestia præparandis posse q̄ plurimū / non temere (ut aiūt) debes ista negare. Nō ignoras cōcētus p̄ numeros p̄portioesq; suas uim habere mirabilē ad spiritū & animi

Liber tertius

& corpus sistendum / mouendum / afficiendum. Proportiones autē ex numeris constitutæ / quasi figuræ quædā sūt / uel ut ex punctis lineisq; factę: Sed in motu. Similiter motu suo se habent ad agendū figuræ coelestes. Hæ nāq; harmonicis tum radijs / tum motibus suis omnia penetrantibus spiritum indies ita clam afficiunt / ut musica præpotens palam afficere consueuit. Nosti præterea q̄ facile multis misericordiam moueat figura lugentis: Et quantū oculos imaginationēq; & spiritum / & humores afficiat statim atq; moueat amabilis p̄sonæ figura. Nec minus uiua est / & efficax figura coelestis. Non ne principis i urbe uultus quidē clamēs / & hilaris exhilarat oēs: Ferox uero uel tristis repente p̄terret. Quid ergo coelestium uultus / dominos omniū terrenorū aduersus hæc efficere posse putas? Quippe cū etiā coeūtes ad plerūq; uultus / non solū quales ipsi tunc agunt: sed etiā quales imaginant / soleant filijs diu postea nascituris imprimere. Vultus eadē ratione coelestes materias confestim suis notis inficiunt. In quibus si quando diu latitare uidentur / tēporibus deinde suis emergunt. Vultus autem coeli sunt figuræ coelestes. Potes uero facies illic appellare figuras / cæteris ibi stabiliiores: Vultus autem / figuras / quæ magis ibi mutantur. Aspectus quoq; inter se stellarum motu quotidiano confectos / uultus appellare potes similiter / & figuras. Nam hexagoni / p̄tagoni / tetragoni nominant. Esto dicet quispiam. Sint ut placet potentissimę ad efficiendū figuræ coelestes: Verū quid hoc ad figuras imaginū artificio factas? Respondebūt / non id potissimū contendere: ut potentissimæ per se ad agendū sint nostræ figuræ: sed ut paratissimæ ad actiones & uires figurarū coelestium capiēdas: qua tenus oportune fiūt / dñantib⁹ illis / atq; examussim ad illas cōfigurantur. Exigit em̄ figura illa figurā. Nō ne sonāte cithara q̄ dā / altera reboat? Ob id tantū: si & ipsa similem figuram habeat / atq; e conspectu sit posita: Et fides in ea posita /

De vita coelitus cōparanda.

& intentē similiter. Quid nā hic efficit/ut cithara subi-
to patiatur a cithara / nisi situs aliquis & quaedam figura
cōformis? Figura speculi lenis / cōcaua / nitens caelo con-
grua: ob hoc ipsum pprie / munus tantū coelitus accipit/
ut radios Phoebī in se cumulatissime cōplectat: Et soli
dissimū quodq; ad centrū suū e cōspectu locatū / repēte
cōburat. Ergo ne dubites dicent: quī materia quaedam
imaginis faciendē / aliogn ualde congrua caelo / p figurā
caelo simīle arte datam / celeste mun⁹ / tū in seipsa cōcipi-
at / tū reddat in pximū aliquē uel gestantem. Nō solum
uero figura: sed etiā dispositio peruiā / quam Diaphanā
uocant / inefficax quiddam ē / & passiuū suapte natura.
Verūtamen quoniā puia dispositio est in caelo propriū
luminis susceptaculū: ideo ubicūq; sub caelo / hęc uel est
naturalis: uel modo aliquo compā: Subito praesens cae-
leste lumen acquirīt: Atq; etiā cōseruat: ubi una cū hac
uel calor est igneus ut in flāma / uel est aliquid aereum /
aqueū ue simul / & glutinosum: Vt i noctilucis / & nocti-
cernis / & carbunculis / atq; forsan quodāmodo in cāpho-
ra. Quid inde sequat p imaginibus / ipse reputa.

Quales coelestiū figuras antiqui imaginibus imprī-
mebant: Ac de usu imaginū: Ca. xviiij.

Liquis autem quaeret / quas potissimū caeli figu-
ras imaginibus imprimere soleant. Sunt em̄ ibi
formae oculis ualde cōspicuae / & a multis / quales
sunt / quasi depictae / ut Aries / Taurus / similesq; figurae zo-
diaci / & quae sunt extra zodiacū manifestae. Sūt ibi pra-
terea formae q̄ plurime / nō tā uisibiles q̄ imaginabiles p
signorū facies ab Indis / & Aegyptijs: Chaldeisq; perspe-
ctae: uel saltē excogitate. Velut in prima facie uirginis
uirgo pulchra sedens / geminas manu spicas habens / pu-
erumq; nutriens. Et reliquae: quales describit Albuma-
sar: Caeteriq; nonnulli. Sunt deniq; characteres quidam
signorum & planetarū ab aegyptijs designati. Volūt igitur
imaginibus om̄ia haec insculpi. Vt si quis expectet

Liber tertius

propriū a Mercurio beneficiū/collocare eum in Virgine debeat: uel saltem ibi Lunam cum aspectu Mercurij. Et imaginē tunc ex stanno conficere/ uel argento: In qua totum sit Virginis signum: Et character eius characterq; Mercurij. Ac si prima Virginis facie sis usurus: addas etiam figuram: quam in prima facie diximus obseruatam: Similiterq; de cæteris. Postremi quidem imaginē auctores/ uniuersam earū formam ad cœli similitudinem accipere rotundam. Antiquiores autem quemadmodum in quodam Arabū collegio legimus/ figurā crucis cunctis anteponebant. Quia corpora per uirtutem agunt ad superficiem iam diffusam. Prima uero superficies cruce describitur. Sic enim imprimis habet lōgitudinē atq; latitudinē. Primaq; hæc figura est/ & omnium recta q̄ maxime / & quattuor rectos angulos continet. Effectus uero cœlestiū maxime per rectitudinē radiorum angulorūq; resultant. Tunc em̄ stellæ magnopere sunt potentes: quando quattuor cœli tenēt angulos immo cardines: orientis uidelicet occidentisq;: & mediū utrinq; cœli. Sic uero dispositē/ radios ita cōiiciunt in se inuicem/ ut crucem inde constituant. Crucem ergo ueteres figuram esse dicebant: tum stellarum fortitudine factam: tum earūdem fortitudinis suscepcaculū. Ideoq; habere summā in imaginibus potestātē: Ac uires & spiritus suscipere planetarum. Hæc autē opinio ab ægyptijs uel inducta est/ uel maxime confirmata: Inter quorum characteres crux unus erat insignis: uitam eorū more futuram significans: eamq; figurā pectori Setapidis insculpebant. Ego uero qđ de crucis excellentia fuit apud ægyptios ante Christum/ nō tam muneris stellarum testimonium fuisse arbitror/ q̄ uirtutis prælagium: quam a Christo fuerat accēptura: Astrologos autē qui statim post Christum fuerunt / uidentes a Christianis miranda per crucem fieri/ nescientes autem uel nolentes in Iesum tanta referre/ in cœlestia retulisse: Quāq; considera

De vita coelitus comparāda.

re debebant per crucem ipsam/absq; nomine Iesu mira-
cula minime perpetrari. Conuenire quidem imaginib;
eam/ quia referat fortitudinem planetarum omniumq;
stellarum/ forsitā est probabile. Non tamen ob hoc dū
taxat ingentem habere potentiam. Posse uero non ni-
hil/una cum cæteris/quæ necessaria sūt/coniunctam: ad
prosperam forsan corporis ualitudinem: Sed ad narran-
das aliorum opinioēs (ut cœpimus) reuertamur. Satur-
ni ueteres imaginem ad uitæ longitudinem faciebāt in
lapide de Feyriçech/ id est saphyro/ hora Saturni: ipso
ascendente/ atq; foeliciter constituto. Forma erat: Ho-
mo senex/ in altiore cathedra sedens: uel dracone: Ca-
put tectus panno quodam lineo fusco: manus supra ca-
put erigens: Falcem manu tenēs/ aut pisces: fusca indu-
tus ueste. Ad longam uitam/ atq; foelicem / Iouis imagi-
nem in lapide claro/ uel albo. Erat homo sedens super
aquilam uel draconē/ Coronatus: hora Iouis/ ipso in ex-
altatione sua foeliciter ascendente: croceam induto ue-
stem. Contra timiditatem hora Martis imagines fabri-
cabant prima Scorpionis facie oriente. Martem arma-
tum/ & coronatum. Ad morbos curandos fingebant So-
lis imaginē in auro hora Solis: prima facie Leonis ascē-
dēte cum Sole. Regem in throno/ crocea ueste/ & cor-
uū Solisq; formam. Ad laticiam roburq; corporis/ Ve-
neris imaginem puellarem: poma floresq; manu tenen-
tem/ croceis & albis indutā / hora Veneris prima facie
Libræ/ uel Piscium/ uel Tauri ascendente cum Venere.
Imaginem Mercurij ad ingenium/ & memoriā/ prima
facie Geminorū. Item contra febres sculpebatur Mercu-
rius / Homo tela manu tenens: Hora Mercurij surgēte
Mercurio: sculpebant hanc in marmore. Subinde mate-
riæ cui piā imprimebāt languentibus assumendæ. Hinc
omne genus febrū curari dicebant. Imaginem Lunæ as-
cendente prima facie Cancrī ad ad augmentū. Forma
Mercurij: Homo sedens i throno/ galeratus/ cristatusq;

Liber tertius

pedibus aquilinis: sinistra gallū tenens: aut ignem: Alatus: aliquando super pauonē: Dextra tenens calamum: ueste uaria. Luna puella pulchra cornuto capite super draconem uel taurum/serpentes supra caput/& sub pedibus habens. Ad curandū calculum genitaliumq; dolores & ad sanguinem adstringendū imaginem hora Saturni: surgente tertia facie Aquarij cum Saturno. Item Leonē auro imprimebant / lapidē in formā Solis pedibus reuoluentē: hora Solis: primo gradu faciei secundæ Leonis oriente. Hanc expellēdis morbis profuturā existimabant. Ad renū morbos similē faciebant / quādo Sol in corde Leonis cēlū mediū obtineret: a Petro apouensi comprobata & experientia confirmata: sed hac conditione / ut Iupiter aut Venus mediū aspiciat cōlū: planetæ ꝑo noxi cadāt: infortūatiq; sint. Accepī a Mēgo physico præclaro eiusmodi imaginē factā Ioue ibidem cōiuncto cū Sole liberauisse Iohannem Marlianū Mathematicū nostro sæculo singularem a pauore quo sub tonitru affici consueuerat. Præterea ad firmandā sanitatem & ueneficia deuitanda / imaginē ex argento fingebant hora Veneris: Luna angulos obtinente: ac Venerē fœliciter intuente: Dūmodo dominus sextæ dom⁹ Venerē aspiciat / aut Iouē trino quodā intuitu uel opposito. Mercurius autem non sit infœlix. Agebant hac hora diei Solis ultima: Ita ut dominus horæ decimam teneret cœli plagam. Petrus Aponensis inquit medicum per imaginem infirmū curare posse. Modo in ea fabricanda obseruet / ut angulū ascendētis / mediij cœli / occidentis sint fortunati: & ascendētis dominus: & eadem ratione secunda: sed sexta & dominus eius sit infœlix: Ait etiam sanitatem fore firmiorem / uitāq; longiorem / q̄ ab initio fuerit instituta: si natiuitate p̄specta fiat imago: in q̄ hæc fortunata ponantur scilicet illi⁹ significator uitę. Itē uitę datores / tū signa tū dñi: præsertim ascēdens / eiusq; dominus. Item cœli medium. Loc⁹ Solis. Pars fortunæ.

De vita coelit' cōparāda.

Dominus cōiun̄tionis uel preuētionis ante natiuitatē factæ. Mali quinetiā infortunati cadāt. Concludit astrologorum nullū dubitare / quin ad pducendam uitam talia conferant. Prolixum foret dictu / quas p̄ quolibet signa facies antiqui / & quas Lunæ stationes / tanq̄ necessaria in exprimendis imaginibus obseruabant. Nam in statione Lunæ a gradu Virgīnis decimoseptimo ad finem eius faciebant imagines contra morbos / & odia: & ad iter fœlix. In statione a principio Capricorni ad gradum duodecimum: contra morbos / & discordias / atq̄ captiuitatem. In statione a gradu duodecimo Capricorni ad gradum uigesimumquintū aduersus languorē & carcerem. In statione a gradu quarto Piscīū ad gradum eiusdem decimūseptimum ad curandos morbos: ad lucrum: societate: ad augendas messes. Et in alijs similiter alias: uana sepius curiositate machinabantur. Solas uero recensui quæ nō tam magū q̄ medicum redolerent. Nam & medicinā eiusmodi uanam plurimū fore suspicor. Pro alijs autē magis legitimis medicinarum confectiōib' eiusmodi māsiōes Lunæ arbitror eligēdas. Atq̄ etiā in Ariete gradum sextum: rursus decimūnonū: minuta. xxvj. Item i Geminis gradum decimū: minuta. lj. In Cancro gradū decimumnonum: minuta. xxvj. In Libra gradum sextum: minuta. xxxiiij. In Capricorno gradum decimūnonum: minuta. xxvj. In Aquario gradum secundum: minuta. xvij. In eodem gradu decimūquintum: minuta. viij. Pręterea sententiā Haly mente tenendam: Quodlibet signum q̄ diu Sol est in eo / uiuum fieri: Cęteris dominari: Effectum eius præ cęteris euenire: Vt illuc Lunā dirigas ad donū inde pprium p̄ medicinis suscipiendū. Illuc inquā / id est ad signum & faciem / & maxime gradum: ut si bona louis affectas / ad hęc directam Lunam erigas / uel unitam: q̄ diu locum eiusmodi Sol illustrat: Vbi pprietas louia uiget. Similit̄q̄ de cęteris. Curiosum uero narratu foret: & forte noxiū

Libert Tertius

quas imagines: & quēadmodū associandos uel dissociandos inter se animos: fabricabant ad afferendā foelicitatē / uel inferendā calamitatē: uel uni cuidam: uel domui uel ciuitati. Ego qdē fieri posse talia nō affirmo. Astrologi autem fieri posse putant: & quomō / docent: qualia ego narrare nō audeo. Porphyrius ubi uitā Plotini magistri sui describit / talia fieri posse cōfirmat. Atq; Olympium magū / & astrologū ægyptiū narrat contra Plotinū Romæ talia tētauisse: dū conareē per imagines uel res eiusmodi siderare Plotinum: Sed conatus in auctorem suū ob excelsam Plotini animā fuisse retortos. Albertus quoq; Magnus astrologiæ pariter atq; theologiæ p̄fessor ait in Speculo / ubi a licitis discernere se inquit illicita / imagines rite ab astrologis cōstitutas / & ut effectūq; acquirere a figura cœlesti. Atque subinde narrat mirabiles earū effectus: quales Thebith Bēthorad / & Ptolemæus / ceteriq; astrologi pollicent. Describitq; imagines ad calamitatē alicui p̄peritatēq; afferendā: quas cōsilio pretermitto. Et interea cōfirmat effectū eas habere posse: Quæq; & ut uir bonus artis dānat abusum: & ut legitimus theologus orationes suffumigationesq; detestat: Quas impij quidā ad demones imaginibus fabricandis adhibuerūt. Neq; tñ reprobat figuras & litteras dictiōesq; imaginibus impressas ad hoc ipsum dūtaxat ut donum aliquod accipiāt a figura cœlesti. Quod quidē posse p̄ imagines cōparari / Petrus Aponēsis cōfirmauit. Immo & affirmauit regionē nescio quā fuisse destructā p̄ imaginē illā / quā Thebith narrat a Phedice astrologo fabricatam. Thomas autē Aquinas dux in theologia noster magis ista formidat: & minus tribuit imaginibus. Tantum nanq; uirtutis dūtaxat per figuras cœlitis putat acquirere / quantū cōducat ad illos effectus: quos solet cōmuniter cœlū per herbas resq; alias naturales efficere. Non tā quia figura talis sit in ea materia: q̄ quoniā cōpositum tale iam positum est i certa quadā artificij spe

De vita coelitus cōparanda.

cie: qualis cū cœlo cōsentiāt. Hęc ait in libro contra gentiles tertio: Vbi characteres & litteras figuris additas ridet: Figuras uero nō adeo: nisi pro signis quibusdam ad demones adiungātur. In libro etiā de Fato: ait: cōstellationes dare ordinem essendi atq; perdurandi: nō solum rebus naturalibus: sed etiā artificiosis: ideo imagines sub certis cōstellationibus fabricari. At siquid mirabile per eas ultra consuetos naturalium effectus nobis eueniat: i demones reñcit hominū seductores: Quod in libro contra gentiles perspicue patet: Maxime uero in libello de occultis naturæ operibus: Vbi uidetur ipsas etiā imagines paruipendere: quomōcunq; factas. Quas & ego qua tenus ipse iusserit: nihilipēdā. Referre autem mirabiles quosdam effectus imaginum: in demonum falsitatem: nec est a Platoniciis alienum. Nā & Iamblichus ait: eos qui religione summa sanctimoniamq; posthabita: imaginibus dumtaxat confisi: ab eis diuina sperant munera: hac in re a malis demonibus sepissime falli: sub pretextu bonorum numinum obcurrentibus. Contingere tamen ex imaginibus legitima astrologiæ ratione constructis naturalia quædam bona non negat. Denique tutius fore arbitror medicinis q̄ imaginibus se committere: Rationesq; a nobis de potestate cœlesti: pro imaginibus assignatas: in medicinis potius q̄ in figuris efficaciam habere posse. Probabile enim est si quam uim imagines habent: hanc nō tam per figuram nuper acquirere: q̄ per materiam possidere naturaliter sic affectam. Ac siquid denuo acquiritur dum insculpitur: non tam per figuram comparari q̄ per calefactionē contusione quadam puenientem. Quæ quidē cōtusio calefactioq; facta sub harmonia cœlesti simili harmoniæ: quæ quondam materiæ uirtutem infuderat: excitat uirtutem ipsam atq; corroborat: sicut flatus flammā: & manifestā efficit ante latentem. Sicut calor ignis i aspectū pducit litteras scriptas succo cępæ prius delitescentes.

Libert Tertius

Atq; litteræ hirci adipe inſcriptæ / lapidi prorfus occul-
te / ſi lapis ſubmergatur aceto / pdeunt / & quaſi ſculptæ
eminentes extant. Immo uero ſicut tactus ſcopæ uel ar-
buti ſuſcitatur rabiem conſopitâ: ſic forte contuſio quædâ
& calefactio ſola latentē in materia uirtutē prôdit / facta
uidelicet oportune: qua quidem cœleſti oportunitate
expedit in medicinis cōficiēdis uti: Aut ſiquis forte tra-
ctare metalla lapidesq; uoluerit / præſtat percutere ſolū
atque calefacere / q̄ figurare. Præter enim id q̄ manes
eſſe figuras ſuſpicio: haud temere uel umbram idola-
triæ debemus admittere. Item nec temere uti ſtellis uel
ſalutaribus ad morbos his ſimillimos expellendos. Hos
enim ſepe augēt: Sicut noxiæ ſtellæ diſſimiles ſibi mor-
bos aliquando minuunt: quod ſane Ptolemæus & Haly
perſpicue docent.

De fabricanda uniuerſi figura:

Capitulum. xix.

Ed cur nam uniuerſalem ipſam / id eſt uniuerſi
ſ ipsius imaginem prætermittimus: Ex qua tamē
beneficium ab uniuerſo ſperare uidentur. Scul-
pet ergo ſectator illorum forte qui poterit / formā quan-
dam mundi totius archetypam ſi placebit / in are. Quā
deinde oportune in argenti lamina imprimat aurata.
Sed quando potiffimū imprimet? Quando Sol minu-
tum primum Arietis attigerit. Hinc enim astrologi tā-
q̄ ex ſui natalis reuolutione fortunam mundi eo ſaltem
anno imminentē auſpiciant. Ille igitur in hoc ipſo mūdi
natali totius imprimet mundi figurā. At uides ne q̄ bel-
le inter differendū mundi aliquando nati nobis ſuccur-
rerit argumētum? Siquidem quolibet anno renaſcitur:
Nonne in ipſa hominis geneſi metiuntur astrologi / pri-
mum in quo ſigno / quo gradu / quo minuto Sol extite-
rit: Ibiq; totius figuræ iaciunt fundamentū. Et quolibet
deinceps anno: cum primū Sol minutum ſubierit idem /
quaſi renatum hominē arbitrantur / atq; inde præſagiūt

De vita coelit' cōparāda.

anni fortunam. Sicut igit' id in homine facere non uale-
rent/nisi quasi renasceretur: Atq; hic nō posset quasi re-
nasci/nisi fuisset aliquādo natus: Sic & mundū conijce-
re licet/aliquando genitum/Sole uidelicet sub minuto
Arietis primo/tunc posito: quandoquidē per eundem
quolibet anno situm/sors quedam quasi renascētis mun-
di reuoluitur. Tūc igit' ille fabricabit mundi figurā. Ca-
uebit autem ne sabbato Saturni die figurā sculpat / aut
exprimat: Hoc enim die deus mūdi faber ab opere tra-
ditur quieuisse: Qd' ab idealī die Solis inceperat. Quā-
tum enim Sol generationi accōmodatus est/ tātum Sa-
turnus ineptus. Perfecerat aut opus i Venere/pulchri-
tudinē operis absolutā significāte. Sed de mundanae fa-
bricae rationibus nihil ultra. Ioannes enim Picus noster
Mirandula diuina de genesi mūdi mysteria Moseos di-
uinitus his diebus expressit. Quāobrem ut redeamus
ad institutū: & ille mūdum suū primū die uel hora Sa-
turni non sculpet: sed die potius uel hora Solis. Impri-
met aut in anni natali presertim si tūc foelices accedant
Iupiter atq; Diana. Optimū uero fore putabūt preter li-
niamenta opificio colores inserere. Sunt uero tres uni-
uersales simul & singulares mundi colores/ uiridis / au-
reus/saphyrinus/tribus coeli gratijs dedicati. Viridis q-
dem Veneri simul atq; Lunae. Humidus uidelicet hu-
midis/atq; nascentiū pprius: accōmodatus & matribus.
Aureum Solis esse colorē nemo dubitat: & ab ioue in-
super/atq; Venere nō alienū. Saphyrinum deniq; Ioui
maxime dedicamus: cui & Saphyrus ipse dicitur cōse-
cratus. Vnde & lapis lazulus hoc colore dotatus ob uir-
tutem iouiam cōtra bilē atram a Saturno pfectā / apud
medicos prerogatiuā habet: nasciturq; cum auro/aureis
distinctus notis/ita comes auri / sicut Solis est iupiter.
Similemq; uim habet lapis Armenus: colorē simile cū
uiridi quodāmodo possidens. Expedire igitur iudica-
bunt ad gratiarū coelestiū munera capeffenda tris potis

Liber Tertius

simum hos colores frequētissime cōtueri. Atq; i formu-
la mūdi: quā fabricas / saphyrinū colorē mūdi spheris in-
ferere. Opere precū fore putabūt aurea spheris ad ipsā
coeli similitudinē addere sidera: atq; ipsam Vestā: siue
Cerere / id est terrā / uiridē induere uestē. Eiusmodi for-
mulā sectator illorū: uel ipse gestabit: uel oppositā intu-
ebit. Vtile uero fore spectare spherā motibus suis pre-
ditā qualē Archimedes quondā: & nuper Florētinus q-
dam noster Laurētius noie fabricauit. Neq; spectare so-
lū: sed etiā animo reputare. Proinde in ipsis suæ domus
penetralib⁹ cubiculū cōstruet i fornicē actū figuris eius-
modi / & colorib⁹ insignitū: Vbi plurimū uigilet atq; dor-
miat. Et egressus domo nō tanta attētionē singularē re-
rū spectacula / quāta uniuersi figurā / coloresq; pspiciet.
Sed hęc imaginū fictores illi uiderint. Tu uero prestan-
tiorē in te finges imaginē. Nepe cū noueris / nec qcq; or-
dinati⁹ esse q̄ cōlū: neq; tēperati⁹ aliquid cogitari / q̄ iu-
piter: sperabis ita demū beneficia cōli iouisq; cōsequi
si cogitatiōib⁹ / affectib⁹ / actionib⁹ / uictu te ipsū ordina-
tissimū tēperatissimūq; prestiteris. At postq̄ in mētionē
tēperatiæ cōlestis incidim⁹ / oportunū forte fuerit recor-
dari / nullū inesse cōlo elementalī qualitatis excessum / ut
Peripatetice loquar: aliq̄n siue ita cōpositū sit / iā esset
tot seculis dissolutū: siue etiā simplex / tanta saltē magni-
tudine / potentia / motione cetera pdidisset. Sed pfecto
tanq; moderatissimū / omnia moderat: ac diuersa cōmi-
scet in unū. Pręterea tū hac ipsa tēperantia sua: tū excel-
lentia formæ / diuinit⁹ uitā meruit. Nā & res cōpositas /
tūc demū uitā adipisci uidem⁹ / quādo qualitātū pfecta
cōmixtio priorē iā cōtrarietate fregisse uideēt / ut in plā-
tis. Perfectiorē deinceps i animalib⁹ uitā / qua ten⁹ inest
eis cōplexio a cōtrarietate remotior q̄ in plantis. In ho-
minib⁹ rurū eadē ratiōe perfectiorē / & quodāmodo iā
cōlestē. Siquidē hūana cōplexio ad cōlestē tēperantiā
iā accessit: pferatim in spū: q̄ ultra substantiæ suæ subtili-

De vita coelitus cōparanda.

tatē qualitātūq; tēperantiā: quib⁹ cū cœlo cōsentit: cœle
stē quoq; lucē ē adeptus. Hic insuper ubi maxime talis
est / potissimū ē cœlestis / uitāq; cœlestē diuinitus præ ce
teris est adept⁹: & qua tenus se talē in omī uictu legeq;
uitæ efficit / atq; seruat: ea tenus singularia cœlestiū do
na reportat. Quādo uero dicimus nō esse in cœlo ullū
elemētariis qualitatis excessū / intelligimus / uel nullā esse
ibi eiusmodi qualitātē: sed virtutes poti⁹ effectrices qua
litatū tēperatas: uel siquæ sunt illic quodāmodo similes
qualitates / quasi aeriā habere tēperiem. Atq; ubi quedā
illic frigida siccaq; nominam⁹ / Platonica hæc accipimus
ratione / id est ut frigidū appelletur qd̄ minimi caloris ē
causa. Siccū uero quod hūorē nobis exhibet minimū.
Sic astrologus Abraham Saturnū inquit corpus nostrū
quodāmodo relinquere frigidū atq; siccum / quia calorē
& humorē affert nostro minorē. Eadē ratiōe carnes bo
uis & leporis in se quidē calidæ atq; humidæ / nobis fri
gidæ sunt & sicca. Ex hac aut̄ inductione duo hæc acci
pe correlaria: Primū quidem si corpora magis deiceps
tēperata / magis uiuunt / cœlū maxime tēperatū q̄ maxi
me uiuere. Immo uero uicissim ex eo q; cœlum exactis
sime tēperatū absolutissimā in se uitam possidet / con
iectari: ut qua tenus reliqua ad tēperiem uitamq; illius
accedunt: ea tenus uitā sortiri præstantiorē. Alterū ue
ro / uitā esse formam in se perfectam / perficiētēq; cor
pus / motionisq; principiū exhibentē. Principium inq;
intimū / motiōis quoq; tū intrinsec⁹ acta: tū p̄ oēm partē
extrinsecus expedita. Si igit̄ id ipsū uita est / menteca
ptū existimato / qui eiusmodi formā nō cognouerit in
esse cœlo / corpore præstātissimo / circūeunte semp mo
tione perfecta / cūcta uiuificāte / magisque illa gradatim /
quæ uel ad ipsius similitudinē naturaliter pp̄inqui⁹ ac
cesserūt: uel quotidie hui⁹ influxib⁹ apti⁹ se exponūt.

Quātā imagines uim habere putent̄ in sp̄m / & sp̄s
in eas: Et de affectu utētis & operantis:

Ca. xx.

k iiij

Liber Tertius

Ompertū habemus: si quis rite utat̄ helleboro /
c feratq; potenter / mutare quodāmodo exquisi-
ta purgatione / & occulta eius pprietate qualita-
tē spiritus corporisq; naturā: & ex parte motus animi:
& quasi reiuulescere / ut ferme uideat̄ esse renat̄. Vn-
de Medeā magosq; tradūt herbis quibusdā reddere iu-
uentutē cōsueuisse: quā nō tam reddunt myrobalani / q̄
cōseruant. Similē astrologi potestatem ppitias habere
imagines arbitrātur: per quā gestantis naturā / & mores
quodāmodo mutant: in meliusq; restituant: ut quasi iā
alter euaserit: aut saltē psperā ualitudinē diutissime ser-
uent. Imagines uero noxias aduersus gestantē habere
uim hellebori preter artē potētīaq; adsumpti / ueneno-
sam uidelicet atq; pestiferā. Aduersus aut̄ alium quēdā:
ad cui⁹ calamitatē fabricatā intentaq; fuerint / uim ænei
speculi / cōcauiq; sic prorsus obiecti / ut collectis / repul-
sisq; in oppositū radijs: cōminus quidē cōburāt: eminus
aut̄ caligare cōpellāt. Hinc orta est historia / uel opinio:
putans astrologorū machinis / magorūq; ueneficijs / ho-
mines / bruta / plantas / siderari / atq; tabescere posse. Ego
aut̄ imagines in rem distantē uim habere ullā / non satis
intelligo. Habere uero in gestantē / nōnullam suspicor:
non tamē talem opinor: qualem pleriq; fingunt: & hanc
ratione materiæ potius q̄ figuræ: atq; (ut dixi) longo in-
teruallo medicinas imaginibus antepono: Quēq; Arabes
& Aegyptij tantū statuis imaginibusq; attribuunt arte
astronomica / & magica fabricatis / ut spiritus stellarū in
eis includi putent. Spiritus aut̄ stellarū intelligūt. Alij q̄
dem mirabiles cōlestiū uires: alij uero demonas etiam
stellæ huius illiusue pedissequos. Spiritus igiŕ stellarū
qualescunq; sint / inseri statuis & imaginibus arbitrātur /
non aliter ac demones soleant humana nōnunq; corpo-
ra occupare: perq; illa loqui: moueri: mouere: mirabilia
perpetrare. Similia quēdā per imagines facere stellarū
spiritus arbitrant̄. Putant demonas mundani ignis ha-

De vita coelitus cōparāda.

bitatores / per igneos humores: uel ignitos: similiterq; p̄ ignitos spūs & affectus eiusmodi / nostris insinuari corporibus: Similiter stellarū spūs per radios oportune susceptos / suffumigationesq; & lumina tonosq; uehementes cōpetētibus imaginū materijs inseri: mirabiliaq; ingestantē: uel p̄pinquntē efficere posse. Quē quidem nos per demōnas fieri posse putamus / nō tam materia certa cohibitos q; cultu gaudentes. Sed hęc alibi diligētius. Tradunt Arabes spiritū nostrū quādo rite fabricamus imagies / si per imaginationē & affectū ad opus attentissimus fuerit & ad stellas / cōiungi cum ipso mūdi spiritū: atq; cū stellarū radijs: per quos mundi spūs agit / atq; ita cōiunctū / esse ipsum quoq; in causa / ut a spū mūdi per radios / quidā stellæ alicuius spiritus / id est uiuida quēdā uirtus infundat̄ imaginī: potissimū hominis tūc operātis spiritū cōsētanea: A diuuari quoq; suffumigationibus ad stellas accōmodatis op^o eiusmodi: Quatenus suffumigatiōes tales aerē / radios / spiritū fabri: imaginis materiā: sic prorsus afficiūt. Ego uero odores quīdem tanq; spiritū aerisq; natura p̄similes: & cum accessi sunt / stellarū quoq; radijs cōsētaneos arbitror / si Solares / uel iouij sunt / afficere aerē ac spiritum uehementer ad dotes Solis: aut iouis: tūc dominātis / oportune sub radijs capiēdas / atque spiritū sic affectū / ita donatū / posse uehementiore quodā affectu / nō solū in p̄prium corpus agere: sed p̄pinquum: p̄sertim natura conforme quīdem / sed debilius: & consimili quadā afficere qualitate. Materiā uero imaginis duriorē ab odoribus & operantis imaginatione / uix minimū quiddam suscipere posse puto: Spiritū tamē ipsum ab odore sic affici / ut ex ambobus unū cōficiat̄: Quod quidem ex eo patet q; odor nō agit ulterius in olfactū / postq; satis egit. Olfactus em̄ & quoduis aliud a seipso uel simillimo quopiam nihil patitur. Sed de his alibi. Proinde imaginationis intentionē: nō tā in fabricādis imaginib^o / uel medicinis uim

Liber Tertius

habere / q̄ in applicandis / & assumēdis existimo : ut siqs imaginē (ut aiunt) gestans rite factā: uel certe medicina similiter utens / opem ab ea uehementer affectet: & p̄culdubio credat: speretq; firmissime: hinc certe q̄plurimus sit adiuuēto cumulus accessurus. Nā ubi uel uirt⁹ imaginis siqua est / tangentis carnē / penetrat calefacta: saltē uirt⁹ in electa eius materia naturalis: uel certe medicinae uigor intus adsumptæ / uenis ac medullis illabit / louiā secum ferens pprietatē: spiritus hominis in sp̄m eiusmodi louiū affectu / id est amore trāsfertur. Vis em̄ amoris est trāsserre. Fides autē spesq; non dubia spiritū hominis iam ita p̄cītū sistit in spiritu louiō penitus / atq; firmat. Quod si quēadmodū Hippocrates & Galienus docent / ægrotātis amor fidesq; erga medicū inferiorem exterioremq; ad sanitatē plurimū cōferunt: Immo uero fiduciā hanc Auicēna plus inquit efficere q̄ medicinā: quantū ad cōlestē opem cōducere putandū est: affectū fidēq; nobis erga cōlestē influxū iam nobis insitū / agentem intus: uiscera penetrantē: lam ꝑo amor ipse fidesq; erga cōleste donū / sepe cōlestis adminiculi causa ē: atq; uicissim amor & fides hinc aliquādo forsan pficiscitur: quod ad hoc ipsū iā nobis faueat clementia cōeli.

De uirtute uerborū / atq; cantus ad beneficium cōleste captandum: Ac de septem gradibus p̄ducentibus ad cōlestia: Capitulum. xxj.

Erba p̄terea quēdā acriore quodā affectu p̄nunciata / uim circa imagines magnā habere cōsent ad effectū earū illuc pprie dirigendū: quorum affectus intendunt / & uerba. Itaq; ad duos ardentissimo quodā amore cōciliandos / imaginē sub Luna coeunte cum Venere in Piscibus / uel Tauro / fabricabant: multis interim circa stellas uerbaq; curiosi⁹ obseruatis: quæ referre / nō est cōsilium. Nō enim philtre docem⁹: sed medicinas. Probabilius autem est effectus eiusmodi uel per Venereos demonas cōfici: his operibus uer

De vita coelitus cōparanda.

bisq; gaudentes: uel per demonas simpliciter seducto-
res. Nam & Apollonium Theaneum sepe Lamias de-
prehendisse & pdidisse ferunt: Demonas scilicet quos-
dam salaces Venereosq; qui formosas puellas simulēt/
pelliciantq; formosos: quos ut serpens elephantem ore:
sic illi illos ore uulua pariter exugant ac prorsus exhau-
riant. Sed hęc Apollonius ipse uiderit. In uerbis autem
certis uim esse certam / atq; magnam / Origenes asserit
cōtra Celsum / & Sinesius / atq; Alchindus de magia dis-
putantes. Item Soroaster uetans barbara uerba muta-
ri. Iamblichus quoq; similiter. Item Pythagorici uerbis /
& cātibus / atque sonis mirabilia quedam Phœbi & Or-
phei more facere consueti. Quod hebreorum antiqui
doctores præ ceteris obseruarunt: omnesq; poetæ mi-
randa canunt carminibus effici. Et grauiſſimus ille Ca-
to in re rustica in curandis bestiarum morbis / aliquan-
do barbaris cantionibus utitur. Sed præstat dimittere
cantiones. Conuentum uero illum / quo adolescens Da-
uid Saulem ab insania redimebat / nisi mysterium iusse-
rit ad diuinitatem referri / referet forte aliquis ad natu-
ram. Cum uero p̄ septem planetarum numero: septem
quoq; sint gradus / per quos a superioribus ad inferiora
fit attractus / uoces medium gradum obtinent / & Apol-
lini dedicantur. Infimum quidem tenent gradum mate-
riæ duriores / lapides atq; metalla: ac Lunam referre ui-
dentur. Secundum in ascensu locum habent: quæ ex
herbis / arborum fructibus / gummis / membris animaliu-
um componuntur: Respondentq; Mercurio: si ordinem
in coelo sequimur chaldeorū. Tertiū pulueres subtilis-
simi / eorūq; uapores ex prædictis electi: odoresq; sim-
pliciter herbarū & florū / & unguētōꝝ ad Venerē ptinē-
tes. Quartū / yba: cāt: soni: quæ oīa rite dedicant Apolli-
ni mūsicæ præ ceteris auctori. Quintū / uehemētes ima-
ginatiōis cōcept: forme / mot: affect: uim Martiā referē-
tes. Sextū ratiōis hūanæ discursiōes deliberatiōesq; cō-

Liber Tertius

sulte pertinentes ad iouē. Septimū secretiores simplicio-
resq; intelligētia quasi iā a motu seicūctæ/cōiūctę diui-
nis: destinata Saturno. Quē merito Sabbath hebrei no-
mine quietis appellāt. Quorsum hęc? Vt itelligas quē
admodū ex certa herbarū uaporūq; cōpositiōe cōfecta
p artē/tū medicā/tū astronomicā/resultat cōmunis quę-
dam forma uelut harmonia quędā/siderū dotata mune-
rib⁹: sic ex tonis primo quidē ad stellarū normā electis:
deinde ad earundē cōgruitatē inter se cōpositis/cōmu-
nē quasi formā fieri: atq; in ea cōlestē aliquam suboriri
uirtutē. Difficillimū quidē est iudicatu quales potissi-
mū toni/qualib⁹ cōueniāt stellis: quales itē tonorū cōpo-
sitiones/qualib⁹ præcipue siderib⁹ aspectibusq; cōsenti-
ant. Sed partim diligētia nostra/partim diuina quadam
forte nō aliter id assequi possum⁹/ q̄ Andromach⁹ i the-
riaca cōponenda diutissime fatigatus: ac tandē post di-
ligentiā: diuina sorte cōsecutus theriacæ uirtutē. Quod
quidē cōtigisse diuinitus/Galienus & Auicenna confir-
māt. Immo uero totā medicinā exordiū a uaticinijs ha-
buisse testis est lamblichus atq; Apollonius theaneus.
Ideoq; Phœbū uatem medicinæ preponūt. Tres uero
potissimū regulas ad hoc afferemus/ si prius admonue-
rimus/ ne putes nos in præsentia de stellis adorandis lo-
qui: sed potius imitandis/ & imitatione captandis. Ne-
que rursum de donis agere credas/ quę stellæ sint electi-
one daturæ: sed influxu potius naturali. Ad quē pfecto
multiplicē/ & occultū: ita nos exquisitis studemus mo-
dis accōmodare/ sicut quotidie ad manifestum Solis lu-
men calorēq; salubriter excipiendum nos ipsos accom-
modam⁹. Aptare ꝑ seipsū ad occultas dotes ei⁹ atque
mirificas/ soli⁹ sapiētis est officiū. Sed iā ad regulas cātū
siderib⁹ accōmodaturas pueniamus. Prima est exquirere
quas in se uires quosue ex se effectus stella quelibet &
fidus & aspectus habeant: quæ auferant: quę ferant. At-
que uerborum nostrorum significatiōib⁹ hęc inserere:

De vita coelitus cōparāda.

Detestari quæ auferunt: pbare que ferunt. Secunda: cōsiderare que stella cui loco maxime uel homini dominetur. Deinde obseruare qualibus cōmuniter hæ regiones & personæ tonis utantur & cantibus: Vt ipse similes quosdam una cum significationibus modo dictis adhibeas uerbis: quæ sideribus eisdem studeas exponere. Tertia situs aspectusq; stellarum quotidianos animaduertere: atq; sub his explorare / ad quales potissimū sermones / cantus / motus / saltus / mores / actus incitari homines pleriq; soleant / ut talia quædam tu p uiribus imiteris in cantibus / cœlo cuiusdam simili placituris / similemque suscepturis influxum. Memento uero cantum esse imitatorum omnium potentissimū. Hic enim intentiones / affectionesq; animi imitatur: & uerba: refert quoque gestus / motusq; corporis / & actus hominum / atq; mores. Tanque uehementer omnia imitatur / & agit: ut ad eadē imitanda / uel agenda / tum cantantem / tum audientes subito puocet. Eadem quoque uirtute quando cœlestia imitatur: hic quidem spiritum nostrum ad cœlestem influxum: inde uero influxum ad spiritum mirifice puocat. Iam uero materia ipsa cōcentus purior est admodum / cœloque similior quam materia medicina. Est enim aer etiam hic quidem calens / siue tepens / spirans adhuc / & quodammodo uiuens suis quibusdam articulis artibusq; cōpositus / sicut animal: nec solum motum ferens / affectumque preferens: uerū etiā significatum afferens quasi mentem: ut animal quoddam aerium / & rationale quodammodo dici possit. Concetus igitur spiritu sensuque plenus / si forte tum secundum eius significata: tum secundum eius articulos atque formam ex articulis resultantem: tum etiam secundum imaginationis affectum / huic sideri respondeat / aut illi / non minorem inde uirtutem quam quælibet alia compositio traicit in cantantem: atque ex hoc in proximū auditorē: Quousque cantus uigorem seruat / spiritumque canentis: Presertim si cantor ipse sit natura phœbeus: uehementemque habeat uitalē

Liber Tertius

cordis spiritum / atq; insuper animalē. Sicut enim uirtus ac spiritus naturalis / ubi potentissimus est / mollit statim / liquefacitq; alimēta durissima / atq; ex austeris mox dulcia reddit: generat quoq; extra se seminalis spiritus p/ductione propaginē / sic uitalis / animalisq; uirtus ubi efficacissima fuerit / ibi intentissima quadam sui spiritus per cantum / tum conceptione agitationeq; in corpus proprium potenter agit / tum effusione / mouet subinde p/pinquū: afficitq; cum suum / tum alienū siderea quadam proprietate / quam tum ex ipsa sui forma: tum ex electa temporis oportunitate concepit. Hac utiq; ratione orientales / meridionalesq; multi (precipue Indi) admirandam feruntur in uerbis habere potētā: utpote qui magna ex parte Solares sunt: Vimq; nō naturalē dico / sed uitalē & animalē habent ferme omnium potentissimā: Et quicumq; in regionibus alijs maxime sunt Phœbei. Cantus autē hac uirtute / oportunitate / intentione conceptus ferme nihil aliud est q̄ spiritus alter nup penes spiritū tuū in te cōceptus / factusq; Solaris / & agens tum in te / tum in proximū / potestate Solari. Si enim uapor & spiritus quidā / aliquando per radios oculorū / uel aliter foras emissus fascinare / insicere / aliterq; afficere proximum potest / multo magis id ualet spiritus ab imaginatione cordeq; simul uberior pfluens & feruentior: motuq; ualentior: Vt nō omnino mis; sit: morbos quosdam animi atq; corporis sic auferrī posse aliquando: uel inferrī: Presertim quoniā spiritus eiusmodi musicus proprie tangit / agitq; in spiritū / inter corpus animāq; medium: & utruq; affectione sua prorsus afficiētē. Mirabilē uero in cōcitato canenteq; spiritu uim esse concedes: si Pythagoricis Platonisq; cōcesseris / cœlū esse spiritū motibus tonisq; suis omnia disponentē. Memēto uero totā pcedere musicā ab Apolline. Atq; ea tenus esse musicū / qua tenus est cū Apolline cōcors. Venerē insuper & Mercuriū musicā uicinitate Apollinis reportat.

De vita coelitus cōparanda.

re: Item ad hos quattuor dumtaxat attinere concentus. Tres uero reliquos uoces quidem habere non cantus. lam uero uoces tardas / graues / raucas / querulas / Saturno tribuimus: Marti uero cōtrarias / ueloces / acutasq; & asperas / & minaces: Medias uero Lunæ: Cōcentus aut Ioui quidē graues / & intentos / dulcesq; / & cum constantia latos. Cōtra Veneri cū lasciuia / & mollicie / uoluptuosos cantus adscribimus. Inter hos uero medios / Soli tribuimus & Mercurio. Si una cum gratia suauitateq; sūt uenerabiles / & simplices / & intenti / Apollinei iudicantur. Si una cū iucunditate remissiores quodāmodo sūt / strenui tamē atq; multiplices / Mercuriales existunt. Tu igit horū quattuor unūquēq; cantibus tibi suis cōciliabis: presertim si competētes cantibus sonos adhibeas / adeo ut cum eorū more oportune canēdo / & sonando clamaueris / respōsuri ptinns uideant: uel instar Eccho: uel sicut chorda quēdam in cithara tremēs / quotiēs uibratur altera / tēperata similiter. Atq; ut uult Plotinus & Iamblichus ita naturaliter id tibi continget e cœlo: quē admodum uel ex cithara reboatus: siue tremor / uel ex opposito pariete fit Eccho. Profecto quotiens ex frequenti quodam usu / harmoniæ iouiæ / uel Mercurialis / uel Veneræ / factæ uidelicet his regnantibus / spiritus tuus ad hoc ipsum attentissime canens / harmoniæque conformatus euadit iouiū / uel Mercurialis / uel Veneris: Interea Phœbeus euadit: siquidem Phœbi ipsius musicæ ducis uirtus in omni consonantia uiget: Atque uicissim ex cantu sonoq; Phœbeo ipse Phœbeus euadens / uirtutē iouis interim tibi uēdicat / & Veneris / atq; Mercurij. Rursusq; ex spiritu sic intus affecto / similiter afficis animā atq; corpus. Memēto uero orationē apte / & oportune cōpositam / & affectu sensuq; plenam / atq; uehementem / similem cantibus uim habere. Quantam in orando potentiam Damis & Philostratus habere sacerdotes q̄sdā Indos narrēt / referre nō expedit: nec etiā

Liber Tertius

quibus uerbis Apollonium euocasse manes Achillis affirmant. Non enim loquimur nunc de numinibus adorandis: sed de naturali quadam potestate sermonis / & cantus atque uerborum. Esse uero phœbeam medicamque in sono: & eo quidem certo potentiam: ex eo patet: quod qui in Apulia tacti phalangio sunt: stupent omnes / semianimesque iacent: donec certum quisque suumque sonum audiat. Tunc enim saltat ad sonum apte: sudatque inde / atque conualescit. Ac si post annos decem similem audierit sonum / subito concitatur ad saltum. Sonum uero illum ex indicijs esse Phœbeum louialemque coniicio.

Quo septem modis nos celestibus accommodare possimus: & quibus Saturnus sit maleficus: quibus propicius: quos Iupiter a Saturno defendat: quomodo coelum agat in spiritum & corpus & animam: Ca. xxij.

Quoniam uero coelum est harmonica ratione compositum / moueturque harmonice / & harmonicis motibus atque sonis efficit omnia: merito per harmoniam solam / non solum homines: sed inferiora haec omnia per uiribus ad capienda caelestia preparantur. Harmoniam uero capacem superiorum / per septem rerum gradus in superioribus distribuimus. Per imagines uidelicet (ut putant) harmonice constitutas: Per medicinas sua quadam consonantia temperatas: Per uapores odoresque simili concinnitate confectos: Per cantus musicos / atque sonos: Ad quorum ordinem / uimque referri gestus corporis saltusque & tripudia uolumus: Per imaginationis conceptus / motusque concinnos: per congruas rationis discursiones: per tranquillas mentis contemplationes. Sicut enim corpus per harmoniam quotidie suam / id est per situm / & habitum / & figuram oportune luminis calorisque Solis exponimus: sic & spiritum occultis stellarum uiribus comparandis: per suam quandam similem harmoniam / imaginibus / ut opinantur / & certe medicinis / odoribus harmonice compositis comparata. Et denique per spiritum

De vita coelit' cōparāda.

superis ita paratū (ut sepe iam diximus) animā eisdem
exponimus atq; corpus. Animam inquā qua tenus affe-
ctu ad spiritū inclinatur / & corpus. In anima uero nunc
imaginationē / rationem mentē ponimus. Potest utiq;
imago nostra uel ppter qualitātē / motumq; spiritū:
uel per electiōem nostrā: uel etiam utrinq; ita disponi /
componi / conformari Marti / Soli ue / ut sit e uestigio p-
priū influxus Phœbei uel Martij susceptaculū. Simi-
liter ratio / uel per imaginationē spiritūq; simul / uel per
deliberationē / uel utrinq; / sic ad louem imitatione qua-
dam comparare se potest: ut multo magis ob dignitatē
ppinquitatēq; suam ipsa louem capiat / & munera louis
q; imago / siue spiritus: quemadmodū imago
spiritusq; eadē ratione multo magis coelestia capiūt / q;
res / & materiæ queuis inferiores. Mens deniq; contem-
platrix qua tenus seipsam non solū ab his quæ sentim⁹:
uerū etiam ab eis quæ imaginamur communiter mori-
busq; argumentamur humanis / seuocat / & affectu / intē-
tione / uita ad separata se reuocat: Saturno quodammo-
do se exponit. Huic soli ppitius est Saturnus. Sicut em̄
Sol aialibus quidem nocturnis inimicus est / diurnis autē
est amicus: ita Saturnus hominibus / uel uulgarem palā
uitam agentibus uel fugiētibus quidē uulgi consuetudi-
nem: uulgares tamen affectus / non dimittētibus / est ad-
uersus. Vitam nāq; cōmunē cōcessit loui: sepatam uero
sibi uendicauit atq; diuinā. Mentibus autem hominum
re uera hinc pro uiribus segregatis / tanq; sibi cognatis
quodāmodo est amicus. Nam & spiritibus sublimē ha-
bitantibus aerem ipse Saturn⁹ (ut Platonice loquar) est
p loue: sicut Iupiter hominibus cōmunem agentibus
uitā / est iuuans pater. Nullis uero Saturnus est infensi-
or: q; hominibus contemplatiuā uitam simulantib⁹ qui-
dem / nec agētibus. Hos enim nec Saturnus agnoscit / ut
suos: nec Iupiter ipse Saturni temperies adiuuat eos: q;
cōmunes hominū leges / moresq; / & cōmertia fugiunt.

Liber Tertius

Hęc enim sibi Iupiter usurpauit (ut aiunt) ligato Saturno: Segregata Saturnus. Quāobrē Lunares illi populi / quos Socrates in Phedone describit / eminentissimam terre superficiē / & altiorē nubibus habitantes / uiuentes sobrii admodū / frugibusq; cōtenti / & secretioris sapientia studio religioniq; dediti / Saturni fœlicitatē gustāt: uitāq; agūt ita p̄sperā / tam longeuā: ut nō tam mortales homines / q̄ immortales demones habeant. Quos heros multi nomināt / aureūq; genus Saturnio quodā seculo regnoq; gaudens. Quod forsan astrologos Arabes uoluisse puto. Vbi aiunt ultra lineā equinoctialē ad meridiē esse subtilissimos habitatores quosdā demones: q̄ nec oriri uideant / necq; mori: ibiq; potestatē habere Saturnū caudāq; draconis. Quod sane cōfirmare uidetur Albumasar in libro Sadar dicens quasdam Indiæ regiones Saturno subiectas esse: ibiq; homines esse ualde longeuos / ac senio plurimū extremo decedere. Rationēq; assignat: quoniā Saturnus nō ledat domesticos: sed externos. Tu uero potestatē Saturni ne negligas. Hūc em̄ ferunt Arabes omniū potētissimū. Planetas sane uires eorū subire / ad quos accedūt: Oēs uero ad eū accedere potius q̄ uicissim: Planetasq; cōiunctos illi / natura illi agere. Est enim ipse inter planetas orbis amplissimi caput. Quilibet sane planeta sui orbis caput est / & cor / & oculus. Saturnus item stellis proximus est innumeris: Primoq; mobili q̄simillimus: longū agit circūitum. Est altissimus planetarū. Vnde fœlicem eum uocant: cui ille fœliciter aspirauerit. Et q̄uis eum tanq̄ a communi uita hominū alienū / plerūq; maxime uereant / placari tamen etiā cōmuni uitā putant: siquādo plurimā in ascendente potestatē dignitatēq; habuerit: aut Iupiter eū suō fœliciter aspexerit: uel in suis finibus excellenter acceperit: Alioquin influxus illius importune susceptus in materia p̄sertim crassa / fit quasi uenenū: Sicut & ouū putrefactione uel adustione fit uenenosum: Vnde na-

De vita coelitus cōparanda.

scuntur uel euadunt immūdi quidam ignaui tristes in/ uidi: demonibus immūdis expositi: Quorum cōmertu/ um procul effugito. Nam Saturni uenenū alibi quidem/ sopitum latet/ ceu sulphur a flamma remotū. In uiuenti/ bus uero corporibus sepe flagrat/ atq; ut sulphur accen/ sum non comburit solum/ sed uapore etiam noxio om/ nia circūimplet/ atq; inficit p̄p̄inquantēs. Cōtra influxū/ eius hominib⁹ cōmuniter peregrinum & quodāmodo/ dissonum nos armat Iupiter/ tum naturali qualitate sua:/ tum alimentis/ medicinisq; certe suis/ atq; (ut putāt) eti/ am imaginibus/ tum etiā moribus/ negocijsq; & studijs/ atq; rebus ad ipsum proprie p̄tinentibus. Noxium ue/ ro influxum Saturni effugiūt/ subeuntq; propitiū: nō so/ lum qui ad Iouem cōfugiunt: sed etiam qui ad diuinam/ contēplationē ab ipso Saturno significatā/ tota mēte se/ conferunt. Hoc enim pacto malignitatem fati deuitari/ posse Chaldei & Aegyptij atq; Platonici putant. Cum/ enim coelestia nolint esse corpora uana: sed diuinit⁹ ani/ mata: atq; insuper mentibus recta diuinis/ nimirū illinc/ ad homines non solū q̄ plurima ad corpus / & spiritum/ pertinētia: sed multa etiā bona quodāmodo in animā/ redundantia p̄ficisci uolunt: nō a corporibus in animā/ sed ab animis. Magis autem hęc pluraq; eiusmodi a mē/ tibus superiorib⁹ celo p̄fluere. Inter hęc si ratiōes om/ nes assignare uolueris: quibus adductus Moses ocium/ sabbati mādauit hebreis: forsan ultra sublimiorē/ secre/ tiorēq; allegoriā inuenies Saturni diē/ actionibus ciui/ libus bellicisq; ineptū/ contēplationibus aptū: eoq; die/ diuinū contra discrimina patrociniū obsecradū. Quod/ quidē impetrari posse aduersum Martis & Saturni mi/ nas Iabrahā & Samuel/ & plures hebreorū astrologi/ eleuatione mētis in deum uotisq; & sacrificijs confiten/ tur: p̄ceptum illud Chaldeum confirmantes scilicet/ si/ mētē ad pietatis opus ardētē erexeris: corp⁹ quoq; ca/ ducū seruabis. Cōsideratu dignū ē illud Iablichī: Coele/

Liber Tertius

stia mundanaq; numina uires quasdā in se superiores /
nō nullas inferiores habere. Per has quidem effectibus
nos fatalibus deuincire: per illas autem uicissim soluere
nos a fato: quasi clauē ut inquit Orpheus ad aperiendū
habeant & claudendū. Multo igitur magis diuinitas mū/
do superior a fatali necessitate nos redimit. Exploratu
quoq; dignissimū est hebraicum illud in mastrandis ani/
malibus rebusq; nostris sacrificio dissipandis mala cœ/
litus imminētia a nobis ad nostra deflecti. Sed hec Pi/
co nostro exploranda relinquimus. Deniq; ubicunq; di/
cimus cœlestiū ad nos dona descendere / intellige tum
corporū cœlestiū dotes in corpora nostra uenire p̄ spi/
ritum nostrū rite paratum: tum eadē prius etiam per ra/
dios suos influere in spiritū naturaliter: uel quomocūq;
illis expositum: tum etiam animarum cœlestium bona /
partim in eundē spiritum per radios p̄silire / atq; hinc i
nostros animos redundare: partim ab animis eorū uel
ab angelis in animos hominū illis expositos peruenire.
Expositos inquam non tam naturali quodā pacto / q̄ ele/
ctione arbitrii liberi uel affectu. Summatim uero quicūq;
uoto / studio / uita / moribus beneficentiā actionē ordinē
cœlestium imitant: eos existimato tanq̄ supernis simi/
liores: ampliores illinc dotes accipere: homines autem
artificiose cœlestium dispositioni dissimiles / atque di/
scordes / & clam esse miseros: & deniq; palam infœlices
euadere.

Vt p̄spere uiuas agasq; in primis cognosce inge/
nium: sidus: genium tuū: & locum eisdē couenientem:
Hic habita: Professionem sequere naturalē: Ca. xxiiij.

Vicūq; sanæ mentis suiq; compos nascitur / est a
q̄ coelo ad honestum aliquod opus & uitæ genus
naturaliter institutus. Quisquis igitur cœlum
optat habere pp̄itiū: hoc opus: hoc genus in primis ag/
grediatur: hoc sedulo p̄sequatur. Cœlum em̄ suis fauet
inceptis. Ad hoc ipsum uero præ ceteris es natura factus:

De vita coeliv' cōparāda.

quod primū a teneris annis agis / loqueris / fingis / optas /
somnia / imitaris / quod tentas frequētius / quod facilius
pugis / quo summopere pficis / quo prae ceteris delecta-
ris: Quod relinquis inuitus: Hoc est sane ad quod te ce-
lum / rectorq; celi genuit. Ea tenus igitur tuis fauebit
ceptis: & aspirabit uitae: qua tenus genitoris spūs auspi-
cia psequeris: Praesertim si uez sit Platōicū illud (i quo
tota cōsentit antiquitas) Vnicuiq; nascenti esse demo-
nē quendā uitae custodē ipso suo sidere destinātū. Qui
& ad hoc ipsum officiū adiuuet: cui nascentem coelestia
deputarūt. Quicūq; igitur p argumenta quae modo dix-
imus suum ingeniū perscrutatus: ita naturale suū opus
inueniet / inuenerit simul suū sidus & demonē. Quorū
exordia sequens / aget pspere / uiuetq; foeliciter: Alioqn
& fortunā experietur aduersam / & coelum sentiet iimū-
cum. Duo igit sunt prae ceteris hominū infortunatorū
genera: Alterū eorū qui nihil pffessi / nihil agunt. Alterū
eorū / qui pffessionē ingenio alienā subeunt: genioq; cō-
trariam. Illi quidē ignauia torpent: interim ad actiones
incitāte coelo semper agente: Hi dum aliena a patronis
coelestibus agunt / frustra laborant supernis destituti pa-
tronis. Primū quidē antiquo puerbio confirmat: Del
adiuuant facientes: ignauis aut infensi sunt. Secūdū p
uerbio simili: Nihil agas inuita Minerua. Ob hanc arbi-
tror rationē louem in Pythagoricis carminib⁹ obsecra-
ri: ut uel ipse tot malis leuet genus humanū: uel saltem
quo duce demone utamur / ostēdat. Proinde opere pre-
cium fuerit indagare: ad quā potissimū regionem habi-
tandā & excolendā te tuū sidus / demonq; tuus ab initio
designauerit. Ibi enim magis aspirāt. Ea uero est / in quā
primū pfectus / spūs tuus quodāmodo recreatur / ubi se-
sus uegetior permanet: ubi corporis habitudo ualidior:
Vbi magis pleriq; fauent: ubi uota succedunt. Hec igitur
experire. Hanc regionē elige: Hanc cole foeliciter.
Hinc uidelicet discessurus infelix: nisi & rediturus / &

Liber Tertius

ad similia pergas. Sed interea frequētib⁹ in hac regione motib⁹ te exerce: gyrosq; quosdā celestiū instar agito. Motu em̄ circūituq; eiulmodi genitus similibus conseruabere. Quantū preterea ad habitationē pertinet/utilliter recordabere: Sicut alimenta uitæ necessaria rus quidem urbi suppeditat/urbs uero consumit: sic & ipsā uitā rusticatiōe frequēti/ubi tedium te minime cœperit/plurimū augeri: Sed urbano cū ocio tū negotio cōteri. Quātū uero ad habitationē simul/& p̄fessionē spectat/illud orientaliū astrologorū minime contēnendū: uide/ licet mutatiōe nominis/ p̄fessiōis/ habitus/ uictus/ loci/ celestē influxū nobis tū in melius/ tum in deterius permutari. Demones quoq; uel cōmutari: uel ad eosdem aliter hic/ & alibi nos habere/ Platonici iudicabunt. Demonem uero uniuscuiusq; custodē astrologi cū Platōicis geminū esse posse cōsentiunt: alterū quidē geniture p̄prium: alterū uero p̄fessionis. Et quotiēs p̄fessio cum natura cōsentit/ eundē utriusq; demōnē: uel certe similitimū nobis adesse: uitāq; inde nostrā magis secum fore concordem/ atq; tranquillā: Sin autem p̄fessio dissidet ab ingenio/ demōnē acquisitū arte/ esse a genio naturali discordē: uitāq; laboriosam atq; sollicitā. Qualis aut uniuscuiq; demōn ab ipsa generatiōe p̄sūt cupiētibus inuenire/ Porphyrius regulā inuestigat ex planeta domino genitura. Iulius firmius planetā geniturae dominū esse inquit: uel eū/ qui plures illic habeat dignitates: uel ex firmiori sententia potius/ eum cuius domicilium mox petitura sit Luna post signum/ quod homine nascente iam tenet: Sed demōnē nō eadem regula putat inuestigandū. Verū ex Chaldeorū opinione a Sole potius aut Luna: A Sole qdē ad Lunā in natiuitate diurna/ a Luna uicissim ad Solē in natiuitate nocturna. Ut computato inter hęc interuallo/ æquale spacium pergas ab ascēdētis gradu descēdens: & in quem terminū desinīs animaduertas. Cuius em̄ stellæ est ille terminus: eiusdē esse

De vita coelitus cōparanda.

demonē arbitranē. Sūmatim uero a domino genituræ simul atq; demone tenorē uitæ/fortunæq; perperdere solent. Fortunā adiunxi:qm̄ nō nulli partē fortunæ / eadē ferme cōputāt ratiōe. Optabāt ueteres suū ad se demonē ab aliquo cœli cardine descēdisse: Ab oriēte uidelicet uel occidēte uel medio utrinq; cœlo: Aut saltē ab undecima uel qnta plaga. Undecima qdē medio supra caput n̄m cœlo succedit: ac bonus demon cognominat̄ / & ascēdentē ab oriēte gradū aspiciat ex sextili. Quinta uero cœlo antipodū medio succedit / appellaturq; bona fortuna / & ascēdentē gradū cōtuet̄ ex trino. Optabant tertio loco demonē si modo a cadenti plaga uenerit saltē / uel a nona uenisse / uel a tertia. Nona em̄ appellat̄ deus: tertia ꝑ dea. Et illa ascēdentē gradum ex trino hęc aspiciat ex sextili. Cadētes ꝑ duodecimā / atq; sextam exhorrebāt. Illā sane malū demonē: hāc malā fortunam cognominātes. Nos aut̄ optare præterita / supuacūū arbitratī / monem⁹ easdē plagas / quas illi ꝑ demonibus fortunisq; optabāt / obseruari ꝑ planetis & stellis ad opus efficiendū accōmodādis: ut uel sint in angulis / aut i duabus quas diximus succedētibus: aut saltē in duabus dūtaxat cadentibus: quas antea nominauimus. Neq; enim ab re Solem nona gaudere dicunt: Lunā tertia: Iouem undecima: Venerem uero quinta. Hæ nanq; gradū conspiciunt ascendentē. Sed redeamus ad institutū. Siue igitur ab illa quā in superioribus narrabā experiētia / diligētiaq; siue ab hac arte / quā modo recensui / primū inuestigamus naturæ demonisq; instinctū: infortunatū esse cēlebimus / qui officiū nullū ꝑfitē honestū. Nā & ducē professionis reuera nō habet / q opus honestū nō aggredit̄: Et ducē naturalē uix ullū habet: Quoniā stellarū demonūq; siue angelorū ducū diuinitus ad custodiam dispositorū officiū est agere sēper / & excellēter / atq; latissime. Infortunatū insup eū / ut supra / diximus / qui ꝑfessiōe naturæ cōtraria: diuersum a genio subit. demonē. Memē

Libert Tertius

to uero p dignitate pffionū digniores gradatim acci
pī demones seu mauiſ angelos/atq; i gubernatiōe pub
lica/etiā digniores. Poſſe uero artem uitæq; tenore ac
cipi genio/ & ingenio nō contrariū / neq; lōge diuerſū:
etiā ſi ad excellentiora pceſſeris. Memeto ruruſ fami
liaritatē eorū inire: quibus gratiæ cōeſtes afflant. Qd
ex bonis animi/corporis/fortunæ perpēdeſ. Sicut enim
odor ex muſcho: ſic ex bono boni nō nihil exhalat in
pximū: ac ſepe perſeuerat infulum. Mirificus autem fo
ret cōetus triū foeliciū uel duorū iter ſe mirabiliter redū
dantiū. Memento deniq; effrenatos/ & impudentes/ &
malignos/ac inſoelices pcul fugere. Hi nanq; malorum
pleni dæmonū/ uel radioꝝ/ malefici ſunt: & tanq; lepro
ſi peſtilentēſq; non ſolū tactu nocent: ſed ppinquitate
etiā & aſpectu. Sane ppinquitatē ipſa corporū animato
rū putat eſſe cōtactus: ppter efficacē uaporū exhalati
onē foras a calore/ ſpiritu/affectu/manantem. Maxime
uero peſtilens erit flagitioſorū familiaritas atq; crudeli
um: ſi uerū fuerit: poſt uegetalē uitā mēſe Iouis/id ē ſe
cundo nobis infulam/deinceps mēſe Martiſ/id eſt ter
tio ſenſualē animā infuldi pturbationibus mancipatā.
Sic em̄ qui pturbationē ferunt/ Martiſ pleni/ Martiali cō
tagione ppinquos infulciunt. Cōtraria uero ratione con
ſuetudo frequens contiguūq; cōmertium cum foelicibꝰ
excellentibusq; ut diximus pdeſſe mirifice conſueuit.
Apolloniū Theaneū ferūt/ Ephēſi deprehendiſſe ſenē/
ſub cuius figura lateret dæmon/ qui ſola preſentia totā
ciuitatē peſte cōtaminabat. Quantū uero Socrates mul
tis preſentia ſola pſuerit/ Xenophon & Plato teſtant.

Qua ratione litterati cognofcant ingenium ſuum: ſe
quanturq; uictū ſpiritu cōſentaneum: Ca. xxiiij.

Voniā uero litterarū ſtudioſis loquor/ recorda
q ri unūquēq; uolo litterarū amore captū in p̄miſ
ſe eſſe Mercuriale: Preterea Solarē qua tenꝰ ip
ſe Mercuriꝰ ē Solaris. Atq; hęc cōmunis hiſ oibꝰ eſt con

De vita coelitus cōparāda.

ditio. Proprie uero præter naturā Mercuriale quisquis eloqui gratia / lepore / dignitate / uenustate pollet / Apollinē in se agnoscat / & Venerē. Qui ad leges uel naturalē cōmunēq; philosophiā est p̄pensior / nō ignoret louem se habere patronū. Sed qui ad secretissima quęq; curiosius perscrutāda penitus instigatur: sciat se non Mercuriale solū esse: sed Saturniū. Sub cuius etiā principatu sunt omēs i quouis studio usq; ad finē seduli: præsertim i rebus alijs negligētes. Deniq; si uerū est quod nonnulli tam physici q̄ astronomi tradūt / animā intellectu præditā in cōceptū humanū mēse Solis / id est quarto descendere: qui plurimū intellectu uiuūt / & ab initio sunt præcipue & quotidie / Solares euadunt. Horū itaq; planetarum fauor his hominibus auspiciāduS erit. Sub eorū spiraculo medicinæ cōflandæ. In eorū regionib⁹ habitādū. Verū ad Apollinē musarū ducē in primis uos o litterati musarū cultores aduoco. Quicūq; igit̄ iter uos dilectissimi in musarū amore fratres / ingenio multo magis / longiusq; q̄ corpore ualent / in profecto sciant in genitura quondā sua Phœbē quidē materiā suppeditasse p̄pauca: Phœbeū uero spiritū infudisse q̄ plurimū. Immo & quotidie humores alimētaq; in corpore in sp̄m maxima quadā ex parte resoluerē. Vnusquisq; igit̄ uestrum totus est ferme spiritus. Spiritalis inq; homo quidā terreno hoc corpusculo p̄sonatus: Sp̄m ante alios p̄petuo quodā labore fatigās: ut ipsi præ ceteris sit assidue sp̄s recreāduS: & in senectute præterea in qua cōiter euadit crassior / ad subtilitatē p̄priā reuocandus. Scitis p̄fecto crassum corpus crassis elemētis quattuor ali. Scitote igitur spiritale corpus suis quibusdam tenuibus elemētis quattuor enutrirī. Huic em̄ uinū est p̄ terra. Odor ipse uini uicē gerit aque. Cātus rursus & sonus agit aerem: Lumē aut̄ præfert igneū elemētum. His ergo quattuor præcipue spiritus alitur / uino inq; eiusq; odore / & cantu similiter atq; lumie. Sed nescio quomodo ab Apolline

Liber Tertius

primū exorsi incidimus mox in Bacchum. Et merito quod
dem a lumine peruenimus in calorē: ab ambrosia in ne-
ctar: a ueritatis intuitu in ardentē ueritatis amorē. Fra-
tres certe sunt indiuiduūq; comites Phoebus atque Bac-
chus. Ille quod duo potissimū uobis affert / lumē uidelicet
atq; lyrā. Hic itē pręcipue duo / uinū odorēq; uini ad spi-
ritū recreandū: Quorū usu quotidiano spiritus ipse tan-
dem Phoebus euadit / & liber. Quāobrē ita uos ad ex-
cipiendū Solis lumē quotidie cōparate / ut qua ten⁹ de-
uitata destillatione quadam / & exiccatione fieri potest /
frequētissime sub luce uiuatis: saltē in cōspectu lucis / tū
eminus / tum cōmin⁹ / tum tecti / tum aperti ad usū ubiq;
uestrū uitalē Solis potentiā tēperantes: atq; igne referē-
tes in nocte Solem: citharę cantusq; interim nō oblitī.
Spirate uero semper & uigilātes & dormientes aerem
uiuū / aerē luce uiuentē. Similiter habere uos oportet
ad merū Bacchi donū Apollinis beneficio pcreatum.
Eadē igitur pportione qua lumen / accipite uinū. Abun-
de quidē quatenus nec destillatio / nec exiccatio / qualē
dixi ebrietas ue cōtingat. Atq; pręter substantiam uini
quotidie bis acceptā / odorē eius frequēt⁹ haurite / par-
tim quidē os / ubi spiritus fuerit recreandus / colluentes
mero: partim lauātes eodē manus: partim naribus & tē-
poribus admouentes. Satis iam fratres collocuti sumus:
satisq; combibimus: Ergo Valete.

De Astronomica diligentia in liberis pcreandis: In
preparandis epulis: In ædificijs & habitatione / atq; ue-
stibus: & quātum curare talia liceat: Ca. xxv.

Ed iuuat etiam parumper alloqui seuerū religi-
onis antistitē. Dic age quid nam in astrorū usu
dānas antistes? Quicquid inquires arbitrio no-
stro detrahit: quicquid unius dei cultui derogat. Eadē
ego tecum nō damno solum: sed etiam ualde detestor.
Execraris quin etiam scio / atq; ego insuper perhorresco
non nullos / qui cum deū exoratū uolunt / ad louē in me /

De vita coelitus cōparanda.

dio coelo uastum illud draconis caput subeuntē tam mi-
seri q̄ stulti confugiunt/ab ipso uidelicet dracone / qui
quondā e coelo corruit/tertiā stellarū partem secum tra-
hens/deniq; deuorādi. Verū cōcedes ne / cōtractibus/
matrimonijs/colloquijs/itineribus / similibusq; operib⁹
peragēdis/horas oportunas eligere? Nō facile te his af-
sensurū uideo: nescio quid arbitrio metuentē. Ego igit̄ /
& si theologus ille Magnus Albertus ista dabit: Et ratio
quedā forte dīctabit: per electionē ipsam ad arbitriū p-
tinentem / coelestia ita prudētiae nostrae usui subijci / quē
admodū herbæ medico subministrāt: tibi tamē potius ī
presētia credam. Et q̄ tu difficile nunc ea permittis: tā
facile ipse dimittā. Observaciones uero Lunae ideoque
aliarū stellarum ad morbos curandos: & idcirco ad re-
media preparanda iamdiu (ut arbitror) permisisisti. Con-
cessum quoq; abs te / & insuper approbatū / crescēte Lu-
na / eadēq; aucta lumine / nec aliūde infortunata / semini-
bus agros spargere / uites oleasq; serere. Cur non igitur
ad plantandū (ut cynice loquar) hominē / utamur benefi-
cio Lunae Iouisq; & Phœbi? Nā Veneris quidē ad hęc
officio semper utimur: Sed rectius modo dixissem / sep-
utuntur: Nā ipsa mihi Venus est Diana. Quid item de
uictu dicemus? Nōne licebit / & pderit sub foelici sīde-
re / tum autumnō uinum / tum indies panem epulasq; cō-
ficere? Ac si nequeamus ī his preparādis aspectus sīde-
rum expectare: expediet saltē ascendētes accipere / uel
aliter angulares / Solem / Iouem / Venerem / atq; Lunam.
Sic em̄ omnia quibus utimur / foeliciter affecta coelitus /
foeliciter nos afficient. Hactenus te uideo absq; contro-
uersia cōcessur⁹: nisi forte dicas / ita uitam nostram nihil
fore aliud q̄ perpetuā seruitutē. Ad hęc ego subijciam:
frustra mortales cumulandis pecunijs & honoribus ser-
uituros / quibus sunt perpetuo mancipati: nisi interim
diligentiā physica dies uitae sibi plures accumulent.
Aut igitur soli deo seruiant / quod quidē est potissimū;

Liber Tertius

aut sicui preterea seruituri sunt / uitæ tū ualidæ / tum lon-
ge potius q̄ pecunijs honoribusq̄ uanis indulgeāt. Con-
cordes ergo sumus. Sed nunquid uel domos fundabūt
temere / uel infaustas habitabūt? Vbi cōtagiosa quēdā
calamitas edificiij ferme sic inficit habitantē / ut ueneno-
sus pestilētiae uapor / etiā ad bienniū in pariete seruatuf.
Qualis etiā ex epidimīa latens in ueste / diu postea utē-
tem inficit incautū / atq̄ perdit. At postq̄ hic in uestium
incidimus mentionē / phibebebis ne pie pater in ueste cō-
ficienda / uel primū induēda spiraculū Veneris diligen-
ter aucupari? Quo quasi Venerea facta uestis: similiter
p̄spera quadā corpus / & spiritū afficiat qualitate. Non
ne medici uetant uulpīū pelles? Agninas p̄bant? Non
aliter forte sidus indies quasi nascentes uestes afficit / q̄
semel ab initio natas. Vestes quidē & cetera artis ope-
ra certā a sidere qualitātē accipere / Thomas Aquinas i
libro de fato confirmat. Tu igit̄ affirmabis. Infectas ue-
ro uestes / utentē inficere / etiā testis ē scabies atq̄ lepra.
Deniq̄ si populi uitæ consulis (ut opinor) ista p̄mittes.
Atq̄ ego permissione tua consulā obseruanda. Sin autē
eiulmodi moribundæ uitæ curā / non improbas quidē /
sed negligendā mones: ego quidē negligo: melioris ui-
tæ fiducia fretus: ceterisq̄ siliter cōsulo faciendū. Vale.

Quomō per inferiora superioribus exposita dedu-
cantur superiora: & p̄ mundanas materias mundana po-
tissimum dona: Capitulum. xxvj.

Ed ne longius digrediamur ab eo / quod inter-
pretantes Plotinū instituimus ab initio / breui-
ter ita collige. Mundus ab ipso bono (ut Plato
una cum Timeo Pythagorico docet) q̄ optimus effici
poterat / ē effectus. Est igit̄ nō solū corporeus: sed uitæ isup
& intelligētiae particeps. Quāobrē preter corp⁹ hoc mū-
di sensib⁹ familiariter manifestū / latet in eo spūs corpus
quoddā / excedēs caduci sēsus capacitatem. In spū uiget
aia: i aia fulget itelligētia. Atq̄ sicut sub Lūa nec misceē

De vita coelitus cōparāda.

aer cum terra/nisi per aquā:nec ignis cum aqua:nisi per
aerem:sic in uniuerso esca quēdam/siue fomes ad ani-
mam corpori copulandā/est illeipse quē spiritum appel-
lamus. Anima quoq; fomes quidā ē in spiritu/corporeq;
mundi / ad intelligentiā diuinitus consequēdā: Quem
admodum summa quēdā in ligno siccitas ad penetratu-
rum oleum est parata. Oleum huic imbibitū/pabulū est
ad ignem: Ad calorē dico pxime. Calor ipse luminis ē
uehiculum: ac si lignum hoc eiusmodi sit/ut igne prese-
te fulgeat/nō uratur: qualia quandoq; uidimus / iam hoc
exemplo uidebimus: utrum uel homo: uel aliud quid-
dam sub Luna / certis quibusdā preparamentis: partim
quidē naturalibus: partim arte quēsitis / uitalia: atq; etiā
forte intellectualia quēdam bona oportune quodāmo-
do desuper accipere possit. Verū quod hic ad religionē
spectat discutiemus alibi: ubi Plotinus in medium hęc
adducet. Quod uero ad naturales spectat influxus / qua-
lescunq; sint desuper ueniētes: scito eos in nobis mate-
rijsq; nostris ita demum per artē cōparari posse: quādo
fomenta nobis nostrisq; ad illos natura subgesserit: cœ-
lumq; ad eosdē oportunius cōspirauerit. Non ne in ip-
so foetu natura fetus ipsius artifex: cum certo quodā pa-
cto corpusculum affecerit / figuraueritq; / hoc ipso statim
preparamento / uelut esca quādā spiritū ab uniuerso de-
ducit: Perq; hūc uelut fomitē: uitam haurit / atq; aiām.
Ac deniq; per certā animæ speciem dispositionēq; / cor-
pus ita uiuens dignum est presentia mentis tādē do-
natæ diuinitus. Vbiq; igitur natura maga est / ut inquit
Plotinus / atq; Sinesius / uidelicet certa quēdam pabulis
ubiq; certis inescans: non aliter q̄ centro terræ grauiā
trahens: Lunæ concauo leuiā: Calore folia: humore ra-
dices: ceteraq; similiter. Quo quidem attractu secū ipō
deuinciri mundū testantur sapientes Indi / dicētes mun-
dum esse animal passim masculū simul atq; foeminam:
mutuoq; membrorū suorum amore ubiq; coire secum /

Liber Tertius

atq; ita cōstare: uinculū uero mēbrorū inesse ꝑ̄ insitam
sibi mentē: quæ totā infusa per artus agitat molē / & ma/
gno se corpore miscet. Hinc Orpheus naturā ipsā mun/
di / louēq; mūdānū / marē appellat & foeminā. Vsq; adeo
mutui partiā suarū cōiugij ubiq; mūdus est auidus. Esse
uero masculinū sexū foeminino ubiq; cōmixtū / declarat
illinc quidē ordo signorū. Vbi p̄cedens p̄petuo dein/
ceps ordine masculinū est: subsequens foemininū. Hinc
uero arbores / atq; herbæ: Quæ etiā sicut animalia utrunq;
sexum habēt. Mitto ꝑ̄ ignis ad aerē / aqua ad terrā ma/
sculi uicē tenet ad foeminā: Vt nō mirū sit mēbra inter
se mundana & omnes eius articulos / mutuū cōiugium
cōcupiscere. Quod & planetæ cōciliant / partim quidē
mares / partim uero foeminā. P̄cipue uero Mercurius
masculus atq; foemina / hermaphroditi pater. Quod sa/
ne animaduertēs agricultura / p̄parat agrum semināq;
ad cœlestia dona: Et insitionibus quibusdā uitā plantæ
propagat: & ad speciē alterā melioremq; p̄ducit. Simi/
lia quēdā efficit medicus / & physicus / & chirurgicus in
corpore nostro / tum ad nostrā fouendā / tum ad uniuers/
si naturā uberius comparandā. Idem quoq; philosophus
naturaliū rerū astrorūq; peritus / quē p̄prie magū appel
lare solem⁹ / certis quibusdā illecebris / cœlestia terrenis
oportune quidē: nec aliter inserens q̄ insitionis studio
sus agricola ueteri recentē stipiti surculum. Quod &
Ptolemęus ualde probat / affirmans eiusmodi sapientē
sic astrorum opus adiuuare posse: quemadmodū agri/
cola terræ uirtutem. Subijcit magus terrena cœlestib⁹ /
immo inferiora passim superioribus: ut proprias ubiq;
foeminas suis maribus fecundandas: ut ferrum magneti
trahendū: ut camphorā aeri feruenti sugēdā: ut crystal/
lum Soli illuminandū: ut sulphur & sublimē liquorē ac/
cendendū flāmæ: ut ouī testā uacuā & impletam rore /
Soli eleuandā / immo ut ouū ipsum gallinæ fouendum.
P̄terea sicut nō nulli fouētes oua / etiā sine animalibus

De vita coelitus cōparanda.

uitā illis ex uniuerso cōciliāt: & sepe materias quasdam oportune parantes absq; ouis manifestisq; seminibus animalia pcreāt: ut ex ocimo scorpionem; apes ex bove; ex saluā auem merulae similem: Vitam uidelicet a mundo materijs certis oportunisq; tēporibus adhibentes: Sic & ille sapiēs ubi cognouit quae materię / siue quales partim inchoatae natura / partim arte perfectae: & si sparsae fuerint congregatae / qualem coelitus influxum suscipere possint: has eo regnante potissimū / colligit / preparat / adhibet: sibiq; per eas celestia uendicat. Vbi cūq; enim materia quaedam sic superis exposita est / sicut speculare uitrum uultui tuo / pariesq; oppositus uoci / subito superne patitur ab agente uidelicet potentissimo a potestate uitaq; mirabili ubiq; presente / uirtutemque passione reportat. Non aliter q̄ & speculum imaginem representat ex uultu: & ex uoce paries Eccho. His ferme exemplis ipse Plotinus utitur / ubi Mercurium imitatus ait: ueteres sacerdotes / siue magos in statuīs sacrificijsq; sensibilibus diuinum aliquid / & mirandum suscipere solitos. Vult autem una cum Trismegisto per materialia hęc non proprie suscipi numina penitus a materia segregata: sed mundana tantum / ut ab initio dixi / & Synesius approbat. Mūdāna inquam / id est uitam quandā / uel uitale aliquid / ex anima mūdi & spherarum animis atq; stellarum: uel etiam motū quēdam / & uitalem quasi presentia ex demonibus: Immo interdum ip̄os demonas eiusmodi adesse materijs Mercurius ip̄e / quem Plotinus sequitur / inquit / demonas aërios / non coelestes: ne dum sublimiores: statuasq; Mercurius ip̄e cōponit ex herbis / arboribus / lapidibus / aromatis / naturalem uim diuinitatis (ut ip̄e ait) in se habentibus: Adiungit cantus celestibus similes: quibus ait eos delectari / statuīsq; sic adesse diutius / & prodesse hominibus / uel obesse. Addit sapientes quondam aegyptios: qui & sacerdotes erant / cū non possent rationibus psua-

Liber Tertius

dere populo esse deos/id est spiritus aliquos super ho-
mines/excogitasse magicū hoc illicium / quo demonas
allicientes/in statuas esse numina declararent. Sed lam-
blachus damnat ægyptios q̄ demonas non solum ut gra-
dus quosdam ad superiores deos inuestigandos acce-
perint: sed plurimū adorauerit. Chaldeos uero demo-
nibus nō occupatos ægyptijs antepōnit. Chaldeos inq̄
religionis antistites. Nam astrologos tam Chaldeos q̄
Ægyptiorū quodāmodo tentauisse demonas per har-
moniam cœlestē in statuas fictiles trahere suspicamur.
Quod significare uidetur astrologus Samuel hebreus
auctoritate Dauidis Bil astrologi fretus: Antiquos ui-
delicet fictores imaginū fecisse statuas futura p̄nunciā-
tes. Harmoniā uero cœlestiū his accōmodatā esse tra-
dit/metallū fūdere ad hominis pulchri formā/die Mer-
curij hora tertiā scilicet Saturni: Quando Mercuri⁹ Sa-
turnum in Aquario subit/in nona cœli plaga / uaticiniū
designante: Ascenditq̄ Geminorū sidus significās pro-
phetas (ut aiunt) Mars a Sole cōburitur: nec Mercuriū
intuetur. Sol tamē aspicit cōiunctiōis illius locum. Ve-
nus interea aliquem obtinet angulū: occidentalis est &
potens. Luna ex trigono gradum aspicit ascēdentem:
similiterq̄ Saturnus. Hęc illi. Ego autē primo quidē ex
beati Thomæ sententiā puto / si modo statuas loquen-
tes effecerint/non simplicem ipsum stellarum influxū
ibi formauisse uerba: sed demonas. Deinde si forte con-
tigerit eos in eiusmodi statuas ingredi/nō arbitror hos
ibi per cœlestē influxum fuisse deuinctos: sed sponte
potius suis cultorib⁹ obsecutos: deniq̄ decepturos. Nā
& natura superior ab inferiore cōciliatur quidē aliquan-
do: sed cohiberi nequit. Et dispositio illa siderum pau-
lo ante descripta/cōcurrere forte non potest. Quamuis
autē demones astronomica ratione statuis nō includā-
tur:tamen ubi p̄ cultū eis exhibitū/præfetes extiterint/
Porphyrius ait eos regulis astronomicis oracula reddi.

De vita coelitus cōparanda.

diffe: atq; ideo frequenter ambigua: Et merito / quoniā
Iamblichus probat prophetiam ueram / atq; certam: nec
malis dæmonibus conuenire: nec humanis artibus / uel
natura / sed spīratione diuina purgatis mentibus proue
nīre. Sed ad Mercurium: immo ad Plotinū iam reuer
tamur. Mercurius sacerdotes ait accēpisse uirtutem a
mundi natura conuenientē: eamq; miscuisse. Secutus
hunc Plotinus / putat / totum id anima mundi concilian
te confici posse: Qua tenus illa naturalium rerum formas /
per seminales quasdam rationes sibi diuinitus insitas ge
nerat / atq; mouet. Quas quidem rationes appellat etiā
deos: Quoniā ab ideis supremæ mentis nuncq; destitu
untur. Itaq; per rationes eiusmodi animā mundi facile
se applicare materiis: quas formauit ab iūtio per easdē:
quando magus uel sacerdos oportunis temporibus ad
hibuerit formas rerum rite collectas: quæ rationē hanc /
aut illam proprie spectāt: sicut magnes ferrum: reubar
barum choleram: crocus cor: eupatorium spodiumq; ie
cur: spica muschusq; cerebrū. Fieri uero posse quādoq;
ut rationibus ad formas sic adhibitis / sublimiora quoq;
dona descendant / qua tenus rationes in anima mūdi cō
iunctæ sūt intellectualibus eiusdem animæ formis: atq;
per illas diuinæ mentis ideis. Quod & Iamblichus appro
bat / ubi de sacrificiis agit. Qua de re alibi nos oportuni
disputabimus. Vbi etiam apparebit / q̄ impura supersti
tio populi gentilis extiterit: Contra uero q̄ pura pietas
euangelica fuerit: Quod magna ex parte in libro de re
ligione christiana iam fecimus.

Finis libri tertij & ultimi.

Apologia

Apologia quædã: In qua de medicina/astrologia/uita
mūdi: Itē de magis/q̄ Christū statim natū salutauerunt.
Arsilius Ficinus Florētinus/dilectissimis suis in
m ueritatis studio fratrib⁹/trib⁹ Petris/Nero/Gui-
ciardino/Soderino/ter quaterq; salutē. Rectius
modo Tripetro q̄ trib⁹ Petris fortasse dixissem. Sicut
em̄ ubi palma est una nō faciūt plures in ea digiti/man⁹
ibi plures: sic uestra amici corpa tria nihil phibere uidē
tur/quo minus unū efficiat Petrū una uolūtas. Faber ille
coelestis patriæ Christus tā ingentē pcreauit petrā / ut
imēso huic ædificio ecclesiæ suæ una hæc petra fundan-
do sufficeret. Ego quoq; tā grādes nact⁹ sū diuina quadã
forte petras: ut tres nūc meo uel arduo satis ædificio fa-
ciāt. Nūc uobis amici nūc/si nescitis/ arx illa Palladis ne-
cessaria fore uideēt: qua pcul a nobis sæuū impiorū gigā-
tū impetū arceamus. Quāobrem uestra primū arce tri-
bus cōstructa petris/triū liberorū meorū uitā/uitæ pub-
licę succurrētū munire decreuī. Scitis (ut arbitror) me
de uita librū cōposuisse/in libellos tris diuisum. Quorū
primus de uita sana. Secundus: de uita longa. Tertius:
de uita celitus inscribet̄. Igit̄ esca tituli tā suauis q̄ pluri-
mos alliciet ad gustandū: Sed in numero tāto ignorātes
plericq; futuri sūt (ut arbitror) maligni quoq; non pauci.
Ali⁹ ergo dicet/ Nōne Marsili⁹ ē sacerdos? Est pfecto.
Quid igit̄ sacerdotib⁹ cū medicā? Quid rursū cū astro-
logia cōmertij? Ali⁹ itē: Quid Christiano cū magia uel
imaginib⁹? Alius aut̄ & qdē indign⁹ uita/uitā inuidebit
celo. Cūcti deniq; sic affecti/beneficio in eos nostro i-
grati nimis erūt: Atq; aduersus charitatē nostram: Qua
uitæ/pspitateq; publicæ p ingenij facultate cōsulimus /
nō pudebit esse crudeles. Cōmunis igit̄ erit uobis iste
labor: Sed ut quodã modo leuior sit: tres em̄ estis aduer-
sū tres hostes/distributū subite certamē. Nec inuectiua
(nouī em̄ ingenij uestri) cōfutabit inuectiuā: Sed ali-
eni fellis amaritudinē (quæ uestra suauitas est mirifica)

Apologia

uestri mellis dulcedine superabitis. Principio cādidissi-
me Nere respōdeto primis/antiq̄ssimos quondā sacer-
dotes fuisse medicos p̄iter & astronomos. Qd̄ sane chal-
dæorū/perfarū/ægyptiorū testificant̄ historia: Ad nul-
lū præterea magis q̄ ad piū sacerdotē ptinere singularis
charitatis officia: quæ qd̄ in maximo oim beneficio q̄
maxime lucēt. Officiū uero præstantissimū est p̄culdu-
bio/qd̄ & maxime necessariū: & imprimis ab oibus ex-
optatū: efficere uidelicet/ut hoibus sit mēs sana in cor-
pore sano. Id aut̄ ita demū præstare possum⁹/si cōiūgim⁹
sacerdotio medicinā. At quoniā medicina sine fauore
coelesti (qd̄ & Hippocrates Galienusq̄ cōfitent̄ / & nos
expti sumus) sapius est inan̄is/sæpe etiā noxia: nimirū
ad eādē sacerdotis charitatē astronomia ptinet / ad quā
attinere dixim⁹ medicinā. Eiusmodi (ut arbitror) medi-
cū honorari sacre litteræ iubēt: qm̄ p̄pter necessitatem
hūc altissim⁹ p̄creauerit. Et Christus ipse uitæ largitor/
q̄ discipulis mādauit/lāguētes toto orbe curare / sacerdo-
tib⁹ quoq̄ præcipiet / si minus uerbis / ut illi quōdā / me-
deri possint: saltem herbis & lapidib⁹ medeant̄. Quæ si
minus ip̄a sufficiāt / oportuno quodā afflatu celi cōflare
hęc / & ægrotis admouere iubebit. Nā & ip̄e eodē affla-
tu celi aialia passim ad suā quæq̄ cōcitat medicinā: usq̄
adeo uitę oim abūdātissime p̄uidet. Sic istinctu celesti
diuinit⁹ istigātē / sp̄etēs qd̄ marathro / hirūdines aut̄ che-
lidonia oculis medicant̄: Aqlæ uexatæ ptu aetitem lapi-
dē diuinit⁹ iuenerūt / quo foeliciē oua statim eniterent̄.
Itaq̄ de⁹ ip̄se q̄ p̄ celū aialia queuis ad medicinas istigat:
sacerdotes certe p̄mittit nō mercede inc̄q̄ / sed charitate
medicinis celit⁹ cōfirmatis morbos expellere. Hisq̄o tu
deiceps plura etiā si expedierit igenij tui aculeis addes.
Surge post hæc & tu Guiciardine uahemēs: atq̄ curio-
sis ingenijs r̄ndeto / Magiā ul' imagines nō p̄bari qd̄ a
Marilio / sed narrari / Plotinū ip̄m iterptate. Qd̄ & sc̄pta
plæ declarāt / si q̄ mēte legāt. Neq̄ de magia h̄ p̄pha-
m ij

Apologia

na / quæ cultu dæmonū nitit̄ / uerbū qdē ullū asseuerari:
Sed de magia naturali / quæ rebus naturalib⁹ ad p̄sperā
corporū ualitudinē celestīū beneficia captat / effici mēti-
onē: Quæ sane facultas tā cōcedēda uidet̄ ī geniis legiti-
me utētib⁹ / q̄ medicina & agricultura iure cōcedit̄: Tā-
toq; etiā magis / quāto p̄fectior est industria / terrenis ce-
lestia copulās. Ex hac officina magi oīm primū Christū
statū natū adorauēnt. Quid igit̄ expauescis magi nomē
formidolose? Nomē euāgelio gratiosū: Qd̄ nō malefi-
cū & ueneficū: sed sapientē sonat & sacerdotē. Quid nā
p̄fitē Magus ille uenerator Christi prim⁹? Si cupis au-
dire / q̄si qdā agricola est: certe qdā mūdicola est. Nec p̄-
pterea mundū hic adorat: quēadmodū nec agricola ter-
rā: Sed sicut agricola hūani uict⁹ grā ad aerē t̄pat agrū:
sic ille sapiens / ille sacerdos grā salutis hūanæ inferiora
mūdi ad sup̄iora contemperat: atq; sicut oua gallinē / sic
oportune terrena subiicit fouenda cœlo. Qd̄ efficit sem-
per ipse de⁹: & faciēdo docet / suadetq; facere / ut à sup̄is
infima generent̄ & moueant̄ / atq; regant̄. Deniq; duo
sūt magiæ genera. Vnū qdē eorū / q̄ certo quodam cultu
dæmōas sibi cōciliāt: Quorū opa freti fabricāt saepe por-
tēta. Hoc aut̄ penitus explosū est / qn̄ princeps hui⁹ mū-
di eiāctus est foras. Alterū uero eorū / q̄ naturales matē-
rias oportune causis subiiciūt naturalib⁹ mira quadā ra-
tiōe formādas. Hui⁹ quoq; artificii spēs duę sūt. Altera
qdē curiosa: alia nc̄caria. Illa sane ad ostētationē sup̄ua-
cua fingit p̄digia: Ceu qn̄ Persarū magi ex saluā sub fū-
mo putrefacta dū Sol & Luna secundā Leonis faciē oc-
cuparet̄ / eūdēq; gradū ibi tenerēt / generabāt auē meru-
lē similem: serpētina cauda: eāq; redactā in cinerē infū-
debāt lampadī: Vn̄ domus statim plena serpētib⁹ uide-
bat̄. Hoc autē tanq; uanū & salutī noxiū p̄cul effugien-
dū. Tenēda tñ species necessaria / cū astrologia copulās
medicinā. Si q̄s aut̄ ptinax ulterius instet / morē huic ita
gerito Guiciardine: ut ne legat hęc nostra / nec itelligat /

Apologia

nec meminerit / nec utat̄ hō / si hō est / tanto bñficio prorsus indign⁹. Multa sunt præterea quæ tu aduersus ingratā ignoratiā in mediū afferre tuo ingenio poteris. Quid nā agis & tu strenue Soderine noster? Tolerabis ne supstitiosos cæcosq; nescio quos futuros / q̄ uitā ī aīalibus: uel abiectissimis: herbisq; uilissimis manifestā uidēt? In cœlo / in mūdo nō uidēt, lā uero si homūciones isti uitā minimis cōcedūt mūdi pticulis / quæ tādē demētia est? Quæ inuidia? Nec nosse / nec uelle totū uiuere ī quo uiuimus / & mouemur & sum⁹. Quod qdē canit Arat⁹: lo uē māifeste significās cōmunē corpīs mūdani uitā. Per oportune nūc in hæc Arati uerba nescio quō uideor incidisse: Memini Lucā euāgelistā: memi Paulū apostolū his uerbis libēter uti: In qbus mūdi uitā sapientes illi nō horrēt. At uero supstitiosus qdā his obijciēt nō facile cōuinci ex uerbis eiusmodi Paulū assentiri / mundum habere aīam: sed tātū subesse deo: ac nos in hoc ipso deo uiuere. Esto igit̄. Ne nominem⁹ in mūdo qn̄ nō placet aīam. Nomē aīa sit pphanū. Licebit ne saltē uitā qualēcūq; dicere? Quā de⁹ ipse mūdi faber huic opi suo tā fœliciter absoluto clamēter inspiret. Quādoqdē erga uilissima quæq; uiuētia nō ē auar⁹ / Et quotidie p̄ cœlū q̄ plurimis quæ sunt in eo largissime præstat uitā. Dic amabo nonne uides boues & asinos / o bos / o asine / q̄ tactu quodā ex se uiuētia generāt / esse uiuos? Si ergo hæc præterea / ex se uiua quædā aspectu etiā generarēt / an nō multo magis hæc uiuere iudicares? siqd̄ modo ip̄e iudiciū / siquā uitā habes. Cœlū terræ maritus / nō t̄gīt (ut cōmunis est opinio) terrā. Cū uxore nō coit: sed solis siderum suorū quasi oculoꝝ radijs undiq; lustrat uxore: lustrādo facūdat / p̄creatq; uiuētia. Nū ergo uitā uel intūedo largiens ipsū in se ppriā nullā habet uitā? Et qd̄ dedit aui struthio uitā aspectūq; uiuificū: lōge ē hoc ipso deteri⁹. His tādē adductis in mediū / nisi psuaseris supstitiosum istū mittito semiuuū: imo ꝑo nō uiuū. Proinde ut plu

Apologia

rib⁹ causam nostrā patrōis agam⁹/addito Petre mi Ne/
re Amphionē illū nostrū Lādinū Christophorū orato/
rē piter & poetā. Ille noster Amphio suauitate mira ce/
leriter lapidea hostiū nostrorū corda demolliet. Tu ue/
ro Guiciardine charissime compater/ito nūc/ito alacer/
Politianū Herculē accersito. Hercules quōdā ubi picu/
losius certandū foret/uocitabat lolaū: Tu nunc similiter
Herculē. Nosti pfecto quot barbara mōstra latiū iā de/
uastātia Politianus Hercules inuaserit/lacerauerit/inte/
remerit/et acriter expugnet passim: Quōtuto ppugnet.
Hic ergo uel centū hydræ capita nr̄is liberis minitantiā
statim cōtūdet claua/flāmisq; cōburet. Eia mi dulcissime
Soderine:surge age/Picū salutato Phœbeū. Hunc ego
sepe Phœbū appello meū: Ille me Dionysium uicissim
atq; liberū. Fratres ergo sum⁹. Nūcia Phœbo meo/uene/
nosū cōtra nos pythōnē epax/lude iā iam emergētē. Tē
dat arcū/obsecra precor. Cōfestim spicula iaculef. Intē
det ille ptin⁹/scio qd loqr: uenenūq; totū semel una ne/
ce necabit. Valete iā foeliciter amantissimi fratres mei/
nō ualitudine tantū foelici: sed ip̄a etiā foelicitate digni.
Liberorūq; meorū i lucē iā pdeuntiū ualitudinē foelici/
tatemq; curate. xv. Septembris. M. cccclxxxix. In agro
Caregio.

Quō necessaria sit ad uitam securitas
& tranquillitas animi.

Arsilius Ficinus dilectissimis in ueritatis uena/
tiōe fratrib⁹ Bernardo Canisiano/Iohāni Cana/
cio/Amerigo Cursino Salutē. Cū primis hic in
uerbis uenationē quandā instituissēmus/merito forsan
canes statim adhibuimus & cursores. Apte qdē philoso/
phātes appellauim⁹ uenatores/anhela sp̄ ueritatis inda/
gine laborātes. Nū etiā apte canes? Aptissime inquit in
Republica Socrates. Philosophātes em̄ uel legitimi sūt
uel spurij. Ambo canes. Illi qdē ueritatē ipsam sagaciter
inuestigāt/mordic⁹ inuentā tenēt. Hi uero p opinione

Apologia

latrāt / mordēt / lacerāt. Tantū pfecto canes inter philo-
sophos sibi uēdicāt: ut nō solū seipsos in sectā aliquā in-
seruerint: sed etiā sectā ipsi suā noīe Cynicā quādoq; cō-
fecerint. Habet quinetiā suos Academia canes. Huc er-
go uos sagaces academiæ canes: huc uos uelocissimi
cursores aduoco. Tris enim estis. Tres ergo nūc meos
precor defendite liberos adhuc teneriores / inter lupos
(ut uereor) e uestigio pdituros. Currite inq; alacres: ne-
gocia em̄ nūc uobis optata mādō / nō curas. Georgiū Be-
nignū Saluiatū cognoscitis meū: Qui ueritatē illā p cui⁹
nūc uos uestigia passim uenādo discurrītis / iā diu ē saga-
citer assecut⁹. Qui & fratres suos Solis instar / maior ip-
se / minores illustrat. Huic igīt / si quē lupoꝝ hululatū au-
dieritis / nūciatē. Fortissim⁹ ille Georgi⁹ oēs facile fuga-
bit lupos / q & uastū draconem quādoq; trāffixit. Ille me
igīt / ille sollicitudine simul & uos cura leuabit. Solet em̄
inter uos aliq; / & qdē iā sæpius dicere: nihil ad uitā salu-
brius experiri / q̄ magna cū securitate tpa deglutire: Cē-
teri uero dicenti ptin⁹ arridere. Sed dic age Canaci qd
nā hoc tuū ē totiēs repetitū? Tpa deuorare? Quid de-
niq; tibi uis? Nō esse inqes / sed bibere poti⁹. Nō mādē-
re / uel cōterere: sed faucib⁹ plenis ingurgitare: Siquidē
tps ipsū natura quādā est liquēs (ut ita dixerim) atq; la-
bilis. Liquētū uero hac est cōditio: ut si cohibeas in an-
gustū / subito pdas. Diffluūt em̄ coacta celeriterq; diffu-
giūt. Si aquā spōgiæ imbibitā forte cōpseris / exprimes
eā / statimq; dispges: Si lati⁹ hāc tenueris / retinebis: Mul-
to magis aerē / ignēq; / & ætherē. Hinc apud poetas fru-
stra cōtendūt / q̄ ampla diuorū manū ue simulacra ulnis
capeffere molunt. Late admodum accipiēda sūt lati ssi-
ma. Lipientia & amplissima sūt amplissime possidēda.
Tunc certe grauiter nos pmit angustia / qn̄ aim ipsū mo-
tūq; ei⁹ naturaliter amplū redigim⁹ in angustū. Quicūq;
studia negociaq; pēsitat examussim: & i minima queq;
sp̄ exactissime deterūt: uitā interea suā / heu suā uitā clā-

Apologia

miseri cōterūt. Recte igit̃ Pythagoras p̃cepisse uide-
tur: Caue neq̃ in angustū forte cohibearis / Nihil coelo
ampli⁹: Nihil est uitali⁹. Angustissima uicissim terra ui-
tā habet in mūdo q̃ minimā. Deniq; si coelo t̃p̃e q̃ uiui-
mus / quāto hęc lati⁹ absorbem⁹ / t̃ato uiuim⁹ & diutius.
Viuite ergo lati ab angustia p̃cul o amici. Viuite læti.
Læticia coelū uos creauit sua: Quā suo quodā risu / id est
dilatatiōe / motu / splēdore declarat: q̃si gestiens. Læticia
coelū uos seruabit uestra. Ergo quotidie ip̃æsens uiuite
læti. Nā sollicitudo p̃æsentiū / rapit uobis p̃æsens: p̃æ-
ripitq; futurū. Curiositas futuroꝝ celeriter in p̃æteritū
uos traducit. Iteꝝ igit̃ p̃ecor / atq; iteꝝ / uiuite læti. Nā
fata sinūt: dū securi uiuitis. Sed ut reuera sine cura uiua-
tis / ne unā qdē hanc curā sumite: q̃ solliciti curetis unq̃:
qua potissimū diligentia curas effugiatis. Vna em̃ cura
hęc mortalib⁹ heu miseris om̃i cura cor urit. Negligite
igitur diligentia. Negligentiā uero diligite: Atq; hanc
etiā negligēt: Quoad licet uobis inq̃ / atq; decet. Hęc
autem nō tam ut sacerdos amici m̃do uobis / q̃ ut me-
dicus. Nam absq; hac una tanq̃ medicinaꝝ omniū uita /
medicinæ om̃es ad uitā p̃ducendā adhibiteꝝ / moriunt̃.
xvi. Septēbris. M. cccclxxxix. In agro Caregio.

Finis Apologiae

Principalium sententiarum annota.

Principalium sententiarum libellorum Marsilij Ficini Florentini de triplici uita Annotatio.

- Er temperatus serenuscq; diligendus: li. j. ca. x.
- a Aer nocturnus mortalis est: li. ij. ca. viij
- Aer nocturnus spiritibus inimicus est: diurnus uero confert: li. ij. ca. xj.
- Alimenta que bonum sanguinem efficiunt/eligenda: li. ij. ca. v.
- Alimentis que diu permanet incorrupta utendum: li. ij. ca. vij.
- Alimentis septima quaque hora modicis recreari conuenit: li. ij. ca. vij.
- Alimenta similia corpori semper conferunt: li. ij. ca. j.
- Aloe supra in pilulis quilibet hebdomada semel: li. j. ca. xij.
- Ambra & muschus stipticam habent virtutem: li. ij. ca. ix.
- Amygdalinum lac familiarissimum mensura esse debet: li. j. ca. xxiiij.
- Anima mundi & stellarum demonumque alligantur corporum formis: li. ij. ca. j.
- Annus septimus iudiciarius scalaris gradarius appellatur: Et ideo ex quolibet uitae septenario pericula uitanda. li. ij. ca. xx.
- Anno septimo quotiens propinquos consule diligenter astrologum primo: & postea medicum: li. ij. ca. xx.
- Anulos confectos certo influxu/ & stellarum nominibus appellatos/prisci magnificerunt: li. ij. ca. viij.
- Anulos septem quidam confecisse stellarum nominibus appellatos/ & gestasse/ ac centum & triginta annos uixisse dicitur: li. ij. ca. viij.
- Aqua nitida aspectus frequens laudat: li. j. ca. x.
- Aromatica cordi conducunt & alimentum praestant: li. ij. ca. xvij.
- Ars longa non nisi uitae longitudine consequi potest: li. ij. ca. j.
- Aspectus stellarum in se uultus appellare potest: li. ij. ca. xvij.
- Astrologi perquirendi sunt: quae stella uitae faueat: & quando bene se habeat: li. ij. ca. xx.
- Astrologorum & medicorum cura uita prolongatur & cetera: li. ij.

Principaliū sentētiarū

epistola proœmiali.

Astrologia medico necessaria: & sub quibus signis purgatio recipienda: li. iij. ca. x.

Astronomica diligentia/in liberis pcreandis/in præparandis epulis/in ædificijs & habitatione/atq; uestib⁹: & quantū curare talia licet: li. iij. ca. xxv.

Atra bilis: id est melācholia duplex est: scilicet naturalis & adusta: li. j. ca. v.

Atra bilis quo pacto cōducit ingenio: li. j. ca. vj.

Atra bilis qua ratione uitanda sit studiosè: li. j. ca. x.

Atra bilis periculosissima iŕgeni ū & iudiciū labefactās/nō est educenda repente sed paulatim: li. j. ca. xvij.

Atræ bilis cura: li. j. ca. xvij.

Atra bili grauati purgatione bina quolibet anno utant^r: li. j. ca. xx.

Aurū potabile & aurea alimenta: li. ij. ca. x.

Acchus & Ceres seu gula ingenio contrariantur: b li. j. ca. vij.

Bibere ex aureo uel argenteo uasculo/studiosis cōsentaneū est: li. j. ca. x.

Alor quomodo temperādus ad humorem/atq; uicissim: li. ij. ca. ij.

Canescunt sæpe iuuenes ægrotatiōe aliqua præcedente aut parentū similitudine a quibus canescen^r tibus fuerunt generati: li. ij. ca. xvj.

Canis rabidi morsus curatur: li. ij. ca. xj.

Cantus & uerba magnā uim ad beneficiū cœleste captandū cōferre censentur: li. iij. ca. xx.

Capitis dolor mitigat^r hoc modo. li. j. ca. xv.

Carniū usū & abusum medici uetant: li. ij. ca. vj.

Cœlestibus septē modis nos accommodare possumus:

Cœlestiū uultus uires inferioribus im^r (li. iij. ca. xxij. primere constat: li. iij. ca. xvij.

Celi potestate & radiorū uiribus imagines putant^r uim fortiri: li. iij. ca. xvj.

Annotatio

- Celum suis fauet inceptis: & ideo celū optās habere p/ pitiū/ ingeniū suū pscruteē sid^o & geniū: li. iij. ca. xxij.
- Celū quō agat in spiritū & corp^o & aiām: li. iij. ca. xxij.
- Coena sumpta/ hora una uigiliae sufficit: li. j. ca. xj.
- Cerebri/ cordis/ iecoris atq; stomachi diligens habenda est cura: li. j. ca. ij.
- Cibus nimius speculatiōi cōtrarius est: li. j. ca. vij.
- Cibus bis quotidie sumend^o / & qs/ & quō: li. j. ca. xj.
- Cibo sumpto duabus uel trib^o horis pximis difficili lectioni uel cogitationi nō ē incūbendū: li. j. ca. xj.
- Cibo sumpto in meridie/ dormiendū nō est/ nisi maxima cogat necessitas: & non prius q̄ horas duas uigilauerimus: li. j. ca. xj.
- Cibi cōcoctio praē cæteris ubiq; curāda est: li. ij. ca. iij.
- Clysteribus uenter sit purgatus: li. j. ca. xxij.
- Cogitationem assiduam & coitum uitare debemus: li. ij. ca. xvj.
- Coitus exhaurit spiritus subtiliores/ cerebrumq; debilitat/ stomachū atq; praecordia: li. j. ca. vij.
- Coit^o quō stomacho pestilens & nociuus: li. j. ca. xj.
- Coitus post cibum statim/ digestionē ipedit: li. ij. ca. iij.
- Coitum & cogitationem assiduam deuitare debemus: li. ij. ca. xvj.
- Coitus seu Venereus actus nociuus ualde est contemplatori: li. ij. ca. xvj.
- Color uiridis uisum fouet: li. ij. ca. xij.
- Colores qui sunt potentes: li. iij. ca. xj.
- Comedendi bibendiq; regula cōmunis & qualitas epularum: li. ij. ca. vj.
- Cōfortatiua partim intra/ partim extra/ pectori narib^o ue adhibenda/ dū atra bilis exacta sit: li. j. ca. xvij.
- Cordialia p̄sunt praecipue senibus: li. ij. ca. ix.
- Corpora caelestia imprimūt nō nihil in corpore nostro ad eligendum saepe quod melius est/ etiā si rationem finēq; nesciamus: li. iij. ca. vij.

Principalium sententiarum

- Crudititas semp uitanda: li. ij. ca. iij.
- Estillationibus caput fluctuare dicitur: li. j. ca. xiiij.
- d Dieta: uictus: medicina senum: li. ij. ca. viij.
- ~ Digestio perfecta / uitæ radix / q̄ necessaria sit ad uitam: li. ij. ca. iij.
- Digestiones quattuor adiuuari necessarium est: li. ij. ca. iij.
- Duces studiorum nouem sunt: tres in celo / tres in animo / & tres in terra: li. j. ca. j.
- Dulcedo saporis quibus congruit. li. iij. ca. xj.
- ~ Brietas insanos facit: li. j. ca. vij.
- e Aegrotantis amor fidesq̄ erga medicum plurimum confert: li. iij. ca. xx.
- Electuaria tutissima: li. j. ca. xxiiij.
- ~ Electuarium quotidie mane gustandum / olfactu gustuq̄ suaue / ad uitam plangendam salutare: li. ij. ca. xviiij.
- Epatis / cerebri / cordis & stomachi diligens adhibenda est cura: li. j. ca. ij.
- Aetati cuiuslibet iuxta Lunæ ætatem consulendum est: li. iij. ca. vij.
- ~ Ides qua sperat quis deum & creaturas sibi pdesse / mirificam habet potentiam ad augendam & conseruandam uitam: li. ij. ca. xiiij.
- f Figura in celo & sub celo quam uim habere dicuntur: li. iij. ca. xvij.
- Figuras celestium antiqui imaginibus imprimebant: & de usu imaginum: li. iij. ca. xviiij.
- Figura uniuersi quomodo fabricanda: li. iij. ca. xix.
- Flores & herbae quae restringuntur abeunte Sole: redeunte ptinus explicantur: li. iij. ca. xiiij.
- Forma mundi quomodo fabricanda: li. iij. ca. xix.
- Fructus & herbae humidiores parce sumendi: li. ij. ca. vj.
- ~ Ratus septem ad celestia pducentes: li. iij. ca. xxj.
- g Gratia tres inter se concordēs & coniunctae sunt / scilicet Iupiter / Sol / & Venus. li. iij. ca. v.
- Gustus instauratur si amissus sit: li. j. ca. xvij.

larij

Annotation.

- h** Abitatio alta ad meridiem orientemq; spectans
eligenda: li. ij. ca. vij.
- Hactenus solis l'rarū studiosis deest medicus: li. j. ca. j.
- Hebetudo atq; obliuio curatur: li. j. ca. xxv.
- Helleboro siqs rite utat̃ : purgat & quasi reiuuenescere
facit: li. iij. ca. xx.
- Hominis natura fm stellas: li. iij. ca. ij.
- Hortorū nemorumq; usus laudandus studiosis: li. j. ca. x.
- Hostes studiosorum quinq; p̃cipui sunt: pituita: atra
bilis: coitus: facietas: matutinus somnus: li. j. ca. vij.
- Humor quomodo calori temperandus atque uicissim :
li. ij. ca. iij.
- Humor naturalis quibus de causis arefcit uel exundat
& q̃ necessaria sit ad uitam perfecta digestio : li. ij.
ca. iij.
- i** Ecoris/cerebri/cordis/& stomachi q̃ diligens ha-
benda cura: li. j. ca. ij.
- Imagines ex certis lapidibus & metallis sub certo sive
re fabricatae/uitam p̃speram pollicentur: & longeuā:
li. ij. ca. xx.
- Imagines astronomicę p̃ ualitudine mortalium sunt in-
uenta: li. iij. exhortatione.
- Imagines caput p̃prium exigunt:& horarū electionē:
li. iij. ca. xij.
- Imagines fm antiquos/suo tempore fabricantur: uultu-
bus cœlestibus subiecta: li. iij. ca. xij.
- Imaginum uirtutes (fm antiquos) atq; medicinarum: &
quomodo medicinae sint longe ualidiores q̃ imagi-
nes: li. iij. ca. xv.
- Imaginibus cœlestium figuras antiqui solebant impri-
mere:& quales:& de usu imaginū: li. iij. ca. xvij.
- Imaginum usus & figurarum cœlestium: lbidem.
- Imagines sub certis constellationibus fabricari/ut ultra
conuertos naturalium effectus nobis eueniat quippiā:
seductio est: ut Thomas li. iij. contra gentiles probat: li.

Principaliū sententiarum

iiij. ca. xviiij.

Imagines quantam uim habere putentur i spiritum / & spiritus in eas: & de affectu utētis & operantis: li. iiij. ca. xx.

Imaginationis intentio in medicinis etiam uim habere constat: ut si quis opem a medicina uehementer affectet: & proculdubio credat / speretq; firmissime / plurimum sit adiumento: li. iiij. ca. xx.

Infans octauo mēse a conceptione natus semiuuius delectu astrologico uitæ redditus: In exhortatione ad tertium librum.

Ingenio plurimum confert noctu citius dormire / & ante lucem surgere: li. j. ca. viij.

Ingenium / sidus / & genium tuum cognosce: & locū eisdem conuenientem: & professionē tunc sequere naturalem / ut pspere uiuas: li. iiij. ca. xxiiij.

Ingenium suum qua ratione cognoscant litterati: sequanturq; uictum spiritui consentaneum: li. iiij. ca. xxiiij.

Iupiter est gratia geminarum media / & maxime nobis accommodata: li. iiij. ca. v.

I Abore & urbano & rustico assuefaciendum: li. iiij. ca. iiiij.

Lactis usus sanguinisq; humani pro uita senum conducit: li. ij. ca. xj.

Lapidum certorum uirtutes: li. iiij. ca. xiiij.

Lapillos collo suspendēdos conuenientem spiritū redentes: li. iiij. ca. xv.

Lapillos nascētes in animalibus / ut dracone / gallo / hirū / dīne / efficaces existere ut in terra nascentes: li. iiij. ca. xv.

Lapillorum uires atq; metallorum diligentissime perscrutari expedit: li. iiij. ca. xvj.

Liquiriciæ succus deglutiaē stomacho uacuo: li. j. ca. x

Litterati qua ratione cognoscant ingeniū suum: sequanturq; uictum spiritui consentaneum: li. iiij. ca. xxiiij.

Annotatio.

Lunæ aspectus ad Solem & Venerem & maxime ad Iouem suffragat uirtuti nostræ: li. iij. ca. vj.

Luna cōmuniter cœlestia ad inferiora demittit: & cuiusmodi qualitates habet in qualibet quarta: li. iij. ca. vj.

Luna cum sub aliquo signo discurret: cauebis membrū tangere ferro uel igne cui præest illud signum: li. iij. ca. x.

m Agnes cur trahit ubiq; ferrum: li. iij. ca. xv.

Magorum medicina/ auro/ ture/ & myrrha/ pro senibus salutaris est: li. ij. ca. xix.

Mane surgendum: & quomodo studium inchoandum: li. j. ca. viij.

Medicinæ cœlitus acquisitæ: & imaginum uirtutes fm antiquos. li. iij. ca. xiiij.

Medicinis ad cœlum temperatis non imaginibus utendum consulitur: li. iij. ca. xv.

Medicia absq; delectu astrologico facta/ ab alijs differt sicut uinum ab aqua: li. iij. exhortatione.

Medicina est opitulatiua uitæ/ cœlitus adiuta: li. iij. exhortatione.

Medicinis securius q̄ imaginibus se quis cōmittere potest: li. iij. ca. xviiij.

Medicinæ singulis membris & uiribus & spiritibus cōferētes/ atq; ingenium & memoriam confirmantes: li. j. ca. xij.

Medicinæ contra pituitam: li. j. ca. xiiij.

Medicina liquida: li. j. ca. xxj.

Medicus considerando Lunæ Solisq; beneficia & eorum quartas/ oportuna tempora seruare poterit: li. iij. ca. vj.

Medici corporum cœlestium ductu prosperantur: li. iij. ca. viij.

Melancholiæ & phlegmati l̄rati obnoxij sūt: li. j. ca. iij.

Melancholici fiunt litterati multis de causis: li. j. ca. iij.

Principalium sententiarum

Melancholia uitanda: uide in ꝑbo: Atra bilis: supra.
Melancholicus humor / syrupis / pillulis / & electuarijs sol-
uitur: li. j. ca. xix.

Melancholia naturalis curatur medicina liquida: li. j.
ca. xxj.

Melancholicus morbus cũ diuturnus est: non est nimis
ualentibus medicamentis atq; molestis pharmacis ir-
ritandus: li. j. ca. xxj.

Membra fouentur in nobis per comparisonem Lunæ
ad signa & stellas fixas: li. iij. ca. viij.

Membra / & præcipue uires spiritus multa iuuant: li. j.
ca. xij.

Memoriæ & iuuetuti profunt myrobalani: li. iij. ca. xij.

Memoria tribus confirmatur: li. j. ca. xix.

Memoria uide ingenium.

Mensæ duæ in nouem diei horis / utrobiq; parçe / parci-
or cœna: li. iij. ca. vj.

Mentha recens semper diligenda / quia spiritui saluta-
ris: li. iij. ca. xvij.

Mercurius alloquitur senes / & cõsulit eis circa uolupta-
tem / odores / cantus / medicinas: li. iij. ca. xv.

Metallum quod sit potissimum: li. iij. ca. xij.

Mundana potissimum dona per mūdanas materias de-
ducunt: li. iij. ca. xxvj.

Mundi tres colores / uiridis / aureus / & saphyrinus: li. iij.
ca. xix.

Mundi formam seu figurã fabricari: li. iij. ca. xix.

Mundi concordia: & natura hominis fm stellas: li. iij.
ca. ij.

Mundi corpus uiuit anima: & per spiritum inter elemē-
ta generat: li. iij. ca. iij.

Musica totam ab Apolline procedere / atq; louem esse
se musicum: li. iij. ca. xxj.

n Ausea uel facietas studiosis detestã: li. j. ca. x.

Nausea subducitur medicinis: li. j. ca. xvij.

Annotation

Noctē uertentes in diem/ uigilādo & dormiendo/ mor-
tis oculos excacare compertū est: li. j. ca. viij.

Bitus naturalis differri potest cum astrologiē ma-
chinis/ tum præsijs medicorū: li. ij. ca. xx.

Oblectamenta uaria semper aucupari conuenit:
li. ij. ca. viij.

Obluioſi atq; hebetes sic exonerandi sunt: li. j. ca. xxv.

Oculi si caligant quæ cura sit adhibenda. li. j. ca. xvj.

Odor uini nutrit spiritū/ ideo eligendus: li. ij. ca. xvij.

Odores cōueniūt illis qbus & sapes: li. ij. ca. xj.

Odoriferis rebus uita cōseruat: li. ij. ca. xiiij.

Odorū uarietate spūs recreādus est: li. ij. ca. xvij.

Oua gallinarū si uitellus cum albo comedať ualent: li. ij.
ca. vj.

Anis duplus ad oua/ triplus ad carnes/ quadrupl⁹
ad pisces: li. ij. ca. vj.

Pectine eburneo mane caput pectendū/ a fronte
uersus ceruicē qdragies pectine ducto: li. j. ca. viij.

Phœbus & Bacchus indiuidui fratres sunt/ uitæ longæ/
uæ conducentes: li. ij. ca. xx.

Pilulæ ad soluendā melancholiam: li. j. ca. xx.

Pituita/ id est phlegmati: & atre bili/ id est melancholiē
litterati obnoxij sunt: li. j. ca. iij.

Pituita quomodo studiosis uitanda: li. j. ca. ix.

Planeta ab astrologis inimici/ id est effectu diuersi di-
cunt/ ut Venus & Saturnus: li. ij. ca. xvj.

Planetaꝝ condicio quæsita plurimū confert: li. ij. ca. ij.

Planeta adiuuant in nobis uirtutem naturalem/ uitalē/
animalem: li. ij. ca. vj.

Planetarum dignitates in signis ad usum medicinarum
obseruandæ: li. ij. ca. ix.

Planetis quō uti debemus in medicinis: li. ij. ca. x.

Planeta qui spiritum pcreant atq; recreāt: & q ualia ad
unūquenq; planetā ptinent: li. ij. ca. xj.

Planetarū fauor hoibus auspiciādus erit: li. ij. ca. xxiiij.

Principalium sententiarum

Purgatio uia hemens repentinaque deiectione penitus de-
testatur: li. i. ca. xiiij.

q Varta qualibet Lunæ & Solis / cuius conditiōis
sit. li. iij. ca. vi.

r Adij siderum terræ molē usque ad centrum penetrant:
li. iij. ca. xvj.

Radij cœlestis officium non solum illuminare / caleface-
re / exiccare / penetrare / extenuare / dissoluere / sed etiā
mirabiliores effectus habere constat: li. iij. ca. xvj.

Radiorum ictibus aliter atque aliter incidentibus diuer-
sæ uirtutes nascuntur: Ibidem.

Anguis abundans solū mittendus: li. i. ca. xxij.

f Sanguis bonus longæ uitæ accommodat⁹: li. ij. ca. v.
Sanguis & humor accommodatus uitæ / aereus esse
debet / qualitate temperatus / substantia mediū atque
tenax: li. ij. ca. v.

Sanguinis humani usus p uita fenū: li. ij. ca. xj.

Sanguis abundans solū litteratis mittendus e uena lie-
nis sinistri brachij: li. i. ca. xxij.

Sanitas corporis querit⁹ ppter consequendam sapien-
tiā: li. i. in procemio epistolari.

Sanitas mentis multo magis queritur propter sapienti-
am: Ibidem.

Sapiētia ppter sapientiā querit⁹ sanitas: li. i. in pœmio.

Sapor & odor conueniētes: li. iij. ca. xj.

Saturnus quibus sit maleficus / quibus ppitius: quos lu-
piter a Saturno defendat: li. iij. ca. xxij.

Saturnus p loue sicut lupiter hominibus cōmunē agē-
tibus uitam est iuuans pater: li. iij. ca. xxij.

Saturnus stellis pximus / primoque mobili simillimus / al-
tissimus planetarū est: li. iij. ca. xxij.

Senectus retardat⁹ myrobalanis & c. li. ij. ca. viij.

Senectutem citam seu uelocē Venus & Saturnus infe-
runt: li. ij. ca. xvj.

Senes utantur hoc regimine / & electuarium sumant: ut

Annotation

- validiorē longiorēq; uitā consequant: li. ij. ca. viij.
- Senū qualis uictus: li. ij. ca. ix.
- Senum recreatio: li. ij. ca. x.
- Senū uita / lacte puellarū iuuenescit: li. ij. ca. xj.
- Senū diēta / habitatio / cōsuetudo: li. ij. ca. xij.
- Senes a planetis accipiāt adminicula ad omīa membra
fouenda: li. ij. ca. xiiij.
- Senum confabulatio sub Venere per uirentia prata: li.
ij. ca. xiiij.
- Senib⁹ loquū Mercurius / & consulit eis circa uolupta-
tes odorem / cantum / & medicinā: li. ij. ca. xv.
- Senū medicinā cōplures / habitatio & diēta: li. ij. ca. xvij.
- Senes labores corporis oderint / multo magis animi / lō-
gam sitim / inediā atq; uigiliā: li. ij. ca. xvij.
- Senū medicina magorum optima / spiritus corroborās /
sensum uegetans / ingeniū acuens / & memoriā con-
seruans: li. ij. ca. xix.
- Sensus quinq; sunt: li. ij. ca. xv.
- Septimo quolibet uitā anno / fit in corpore mutatio ma-
xima: Ideo pericula uitanda ex quolibet uitā septen-
nario imminētibus: li. ij. ca. xx.
- Signa cōdiaci quæ membra respicere dicunt: li. iij. ca. x.
- Sirupis ingeniū fouet / & memoriā cōfirmatur hoc mo-
do: li. j. ca. xix.
- Sol ubi Leonē intrat / epidimiā sedat: li. iij. ca. iij.
- Sol efficac⁹ agit atq; Iupiter i hac inferiora: li. iij. ca. iij.
- Sol animalibus nocturnis inimicus / diurnis uero amic⁹
est: li. iij. ca. xxi.
- Somno meridiano non necessario / digestio impeditur:
li. ij. ca. iij.
- Somnus nocturnus semp necessari⁹: li. ij. ca. vj.
- Sperma si supra naturam profluit / magis obest / q̄ si qua-
dragies tantundem sanguinis emanarit: li. j. ca. vij.
- Spiritus seu uapor sanguinis / instrumentū sacerdotum
seu studiosorum est: li. j. ca. ij.

Innotatio

- Spiritus nutritur & cōseruatur p odores; li. ij. ca. xvij.
- Spiritus odorum uarietate recreādus est; li. ij. ca. xvij.
- Spiritu mūdi om̄ia generant̄: in cuius uirtute sunt quat-
tuor elementa: & nos per nostrū spiritum hunc hau-
rire possumus; li. iij. ca. iij.
- Spirit' noster haurit mundi spiritū per radios Solis &
louis/qua tenus ipse fit Solaris & louialis; li. iij. ca. iij.
- Spiritus noster quibus modis haurire potest de spiritu
uitaq; mundi; li. iij. ca. xj.
- Spiritus uires & mēbra/multa fouent; li. j. ca. xij.
- Spiritū corporeū curare medicina decet: In corporeum
uero spiritum/id est intellectu / disciplina morali co-
lere decet: Veritatem diuinā/religiōe uenerari fas ē:
li. j. ca. xxvj.
- Spiritus est qualitas louia/ cuius tempore nobis infun-
ditur/& est Solaris; li. iij. ca. xj.
- Spiritum aliquē excolere uolens / patronū suum obser-
uabis fortunatum atq; potentem/& eliges Lunam di-
rectam; li. iij. ca. xj.
- Stellarū attractus quō fieri solet; li. iij. ca. ij.
- Stellarū fixarum usus & uirtutes; li. iij. ca. viij.
- Stellæ uirtutes occultas tribuūt rebus naturalibus & ar-
tificiosis;& spiritū nostrū eis exponūt; li. iij. ca. xij.
- Stellæ (ut platonice loquamur) dant ordinē rebus: quia
ordines rerum a stellis dependent/ ut Solarium atq;
similiū:& quō spiritus fiat Solaris; li. iij. ca. xiiij.
- Stellæ imitandæ/non adorandæ sunt; li. iij. ca. xxj.
- Stellæ quos effectus/situs/& aspectus habeant; lbidem.
- Stomachi cura; li. j. ca. xj.
- Stomachus gustum aliquando litterarū studiosis amit-
tit/& tunc medicinis iuuat; li. j. ca. xvij.
- Studiorum nouem duces; li. j. ca. j.
- Studium qua hora oportune mane inchoandum: & q̄s
continuandi modus; li. j. ca. viij.
- Studia nostra inchoari oportune ad unam uel duas ho-

Principaliū sententiarum

- ras ante ortum solis cōstat: li. j. ca. viij.
- Studiosis quis cibus & potus noxius ē: & quis prodest:
& quomodo: li. j. ca. ix.
- Studiosis quæ alimēta uitāda: & quomō pituita noxia:
Ibidem. & ca. x.
- Studiosis uitanda omnia quæ uisum/olfactum/auditūq;
offendunt: & multa alia uitanda: li. j. ca. x.
- Studiosus nauseam uel facietatem detestetur: Ibidem.
- Superiora quomodo per inferiora superioribus expo-
sita deducantur: & per mundanas materias munda-
na potissimum dona: li. iij. ca. xxvj.
- T**iriaca nihil salutaris igenio: cuius drachmæ ter-
tia pars saltem bis i hebdomada sumpta confert/
sex aut septē horis ante cibū: li. j. ca. xij. & li. iij. ca. viij.
- Tiriaca in obliuiosis non est postponenda: li. j. ca. xxv.
- Tiriaca non tantum gustu sed etiam odoratu salutaris
est: li. iij. ca. xvij.
- Tiriaca mirabilem uim nacta est contra senectutē atq;
uenenum: li. iij. ca. xij.
- Temperātia in affectibus/in uictu & aere obseruata/di-
uturnæ conducit uitā: li. iij. ca. xx.
- U**alitudinarij seu languorosi longam uitā aliquan-
do consequuntur: li. iij. ca. j.
- Venus & Saturnus apud astronomos stellæ inter se om-
nibus inimicæ: li. iij. ca. viij.
- Venus sine Baccho friget: li. iij. ca. xv.
- Venerea res uitæ etiā iuuenum detrahit: li. iij. ca. viij.
- Venereus actus contemplatori contrarius: & quia Ve-
nereum actum sectanti nihil alienius q̄ cura & con-
templatio: li. iij. ca. xvj.
- Verba magnam uim circa imagines habere censentur:
li. iij. ca. xxj.
- Veritatis cupidī si tanta medicorum diligentia corpo-
reum spiritum curant: multo diligentius intellectum
disciplina morali colere debent: li. j. ca. xxvj.

Principalium sententiarum

- Vestes infectas utentem inficere / testis est scabies atq;
lepra: li. iij. ca. xxv.
- Vigilia nimia sic curatur: li. j. ca. xxiiij.
- Vigilia nocturna digestionem impedit: li. ij. ca. iij.
- Vigiliam & inediam sitimq; / laborem corporis / & ani-
mi solitudinem & mærorem deuitare conuenit: li. ij.
ca. viij.
- Vigilijs nimijs extenuati / exiccato cerebro / sic succur-
redū est: li. j. ca. xxiiij.
- ~ Vigilare multum post cœnam & mane dormire / inge-
nio nocet: ut septem rationibus probatur: li. j. ca. vij.
- Vinum miscere quando & quibus cōfert: li. ij. ca. vij.
- ~ Vinum nimium uel nimis calidum / studiosis inimicum est:
li. j. ca. vij.
- ~ Vinum crassum / turbidum / & nigrum / studiosis noci-
uum: li. j. ca. x.
- ~ Vinum rubeum potius q̄ album amato: li. j. ca. xj.
- ~ Vina rubra stipticaq; & quodammodo subamara / accō-
modata bono sanguini: li. ij. ca. v. & ca. vj.
- Virtus fauorem cœlitus attrahens consistit in eo q̄ ani-
ma mundi stellarum & dēmonum allicitur corporū
formis: li. iij. ca. j.
- Virtus in nobis naturalis / uitalis / animalis adiuuatur p̄
planetas: per quos & quomodo: li. iij. ca. vj.
- Virtutem attractiuam ignea iuuant: retētiua terrea:
digestiuam aëria / & expulsiua aquea: li. iij. ca. vj.
- Vis naturalis / uitalis / & animalis / per quas spiritus co-
nascuntur / nascuntur & fouentur: li. j. ca. ij.
- ~ Via quæ ad sapientiam ueritatemq; perducit / longissi-
ma est: plena laboribus: li. j. ca. vij.
- Vifus cura: li. j. ca. xvj.
- ~ Vifum oblectant / color uiridis / aqua / speculum: li. ij. ca.
xiiij.
- Vitam ualidam & prosperam / adiuuant stellarū seu pla-
netarum influxus: li. iij. ca. vj.

Annotatio.

Vita per res temperatas/permanens in spiritu/recreat:
&c.li.ij.ca.xiii.

Vitam in corpore prolongare cupientes/spiritum ex/
colere & augere nutrimentis sanguinem temperatū
augentibus & clarum/aere electo/suauibus odoribus
alere/sonis & cantibus oblectare:li.ij.ca.xvii.

Vita non est in uiuentibus nisi per Solem & Lunam:li.
iiij.ca.vj.

Vita longa ad perfectionem scientiæ necessaria est:li.
ij.ca.j.

Vitam longam etiam diligentia nostra præstat:li.ij.ca.j

Vita consistit in calore & humore:li.ij.ca.ij.

Vitæ pducendæ præcepta:li.ij.ca.ij.

Vitalis calor nutritur humore:quo deficiente fit resolu
tio:quo excedente fit suffocatio:li.ij.ca.ij.

Viuerè diu non cupimus dissolutos:li.ij.ca.j.

Viuerè fortunate cupiens/in primis agnoscat ingeniū/
fidus/genium suum/& locum eisdem conueniētem.
li.iiij.ca.xxii.

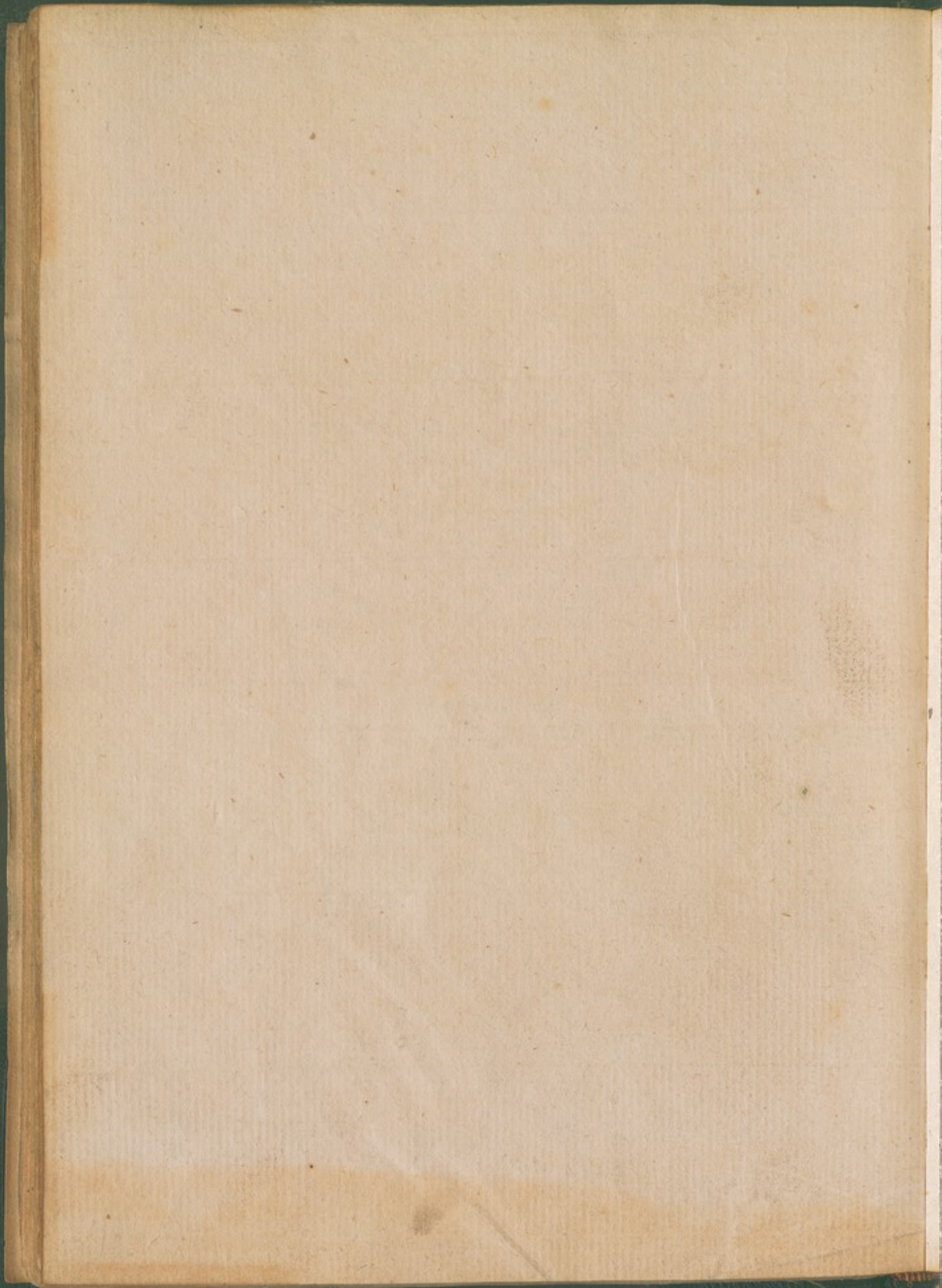
¶ Inziber conditum mane stomacho uacuo sum/
ptum/sensibus & memoriæ confert:li.j.ca.ix.

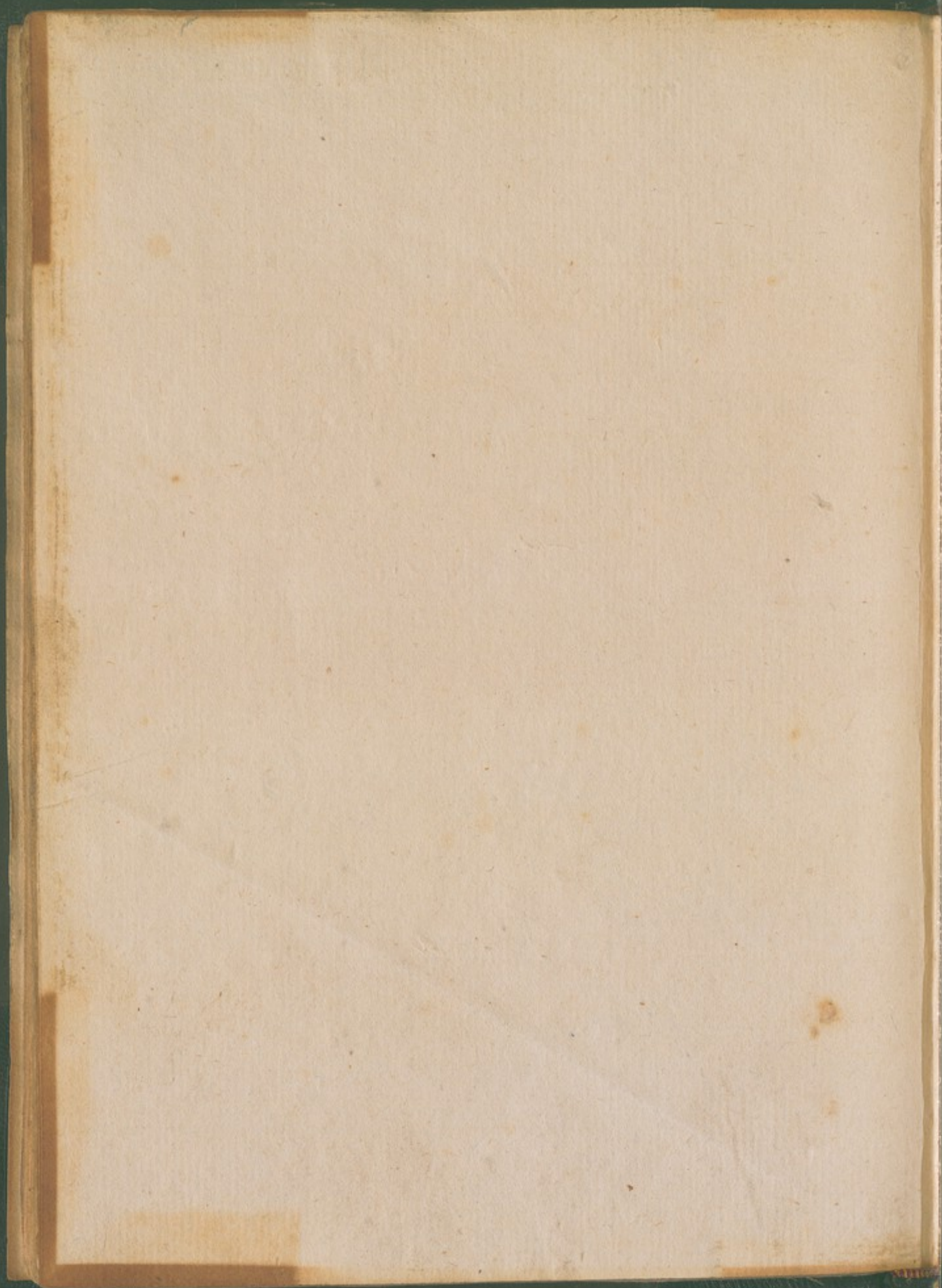
Sinziberis cōditi us⁹ pbat:li.ij.ca.ix.precipue senib⁹.

LIVRO V

[The text on this page is extremely faint and illegible due to fading and bleed-through from the reverse side. It appears to be a list of entries or a table of contents.]

4

FICIMUS DE TRIPlici VITA. — 1489.

